EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII S - PETERSBURGSKAGP OILOSOFSNLGO ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN X Sub conducerea lui V I Preobrazhenskaya, cu asistența directă a lui N L Grot L Si Lopatin și Prinț S N Tri/ietskaya și cu cea mai apropiată participare a lui L J Galtsev, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, S S Korsakov^ Vl S Solovieva, A A Toka reka io, N A Umova Cartea a II-a ( ) MOSCOVA Tpao-litografia Asociației I N Kushnerev și Co Pimenovskaya ud , comp casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină M M Treime V M M Treime -Vl H Ivanovski VII Eseu despre Bhagavad Gita -V W Johnston Filosofia Dreptului (Continuare) - B I Chicherina Nici un cuvânt despre idealuri în artă -N A Ivan- tsova Elegia romană și romantismul (Sfârșitul) -θ E Korsha Filosofia în gimnazii -P D Boborykina Din note despre dialogurile lui Platon -Vl S Solovyova Critică și bibliografie I recenzie de cărţi ■ Friedrich Paulson - Immanuel Kant - Friedrich Paulsen - Immanuel Kant (traducere din germană) - Yu I Aikhenvald L Morgan Obiceiul și instinctul -N D Vinogradova Și pe de altă parte, aceeași teamă de încălcare a structurii tribale a dus la cerințe extrem de stricte în ceea ce privește moralitatea femeilor "Familia va pieri, legile străvechi vor pieri, iar când "legea va fi încălcată, întreaga familie este predată păcatului Amestecul de "culori ale pielii, cu adevărat, cufundă în iad atât pe "reproducătorii familiei, cât și pe cei dezrădăcinați" Astfel, în ochii lui Arjuna, cel mai mare pericol în viața nenorociților descendenți ai unei familii cândva mare era "amestecarea culorilor pielii" Omul rus, în general, este eliberat de aversiunea irezistibilă față de amestecul de rase, care este atât de puternică în alte popoare Și, în general, în Europa, unde culoarea pielii este mai mult sau mai puțin aceeași la toate popoarele, este imposibil să ne imaginăm dezgustul și teama nerațională a vechiului hindus cu privire la această problemă În lumea modernă, doar scrupulozitatea americanilor în relațiile lor cu tot felul de creoli, mestizo, octoroon etc poate fi considerată o asemănare slabă cu acești chinezi și negrii Cu alte cuvinte, în America există reprezentanți ai tuturor celor patru culori, a căror amestecare, în ochii lui Arjuna, a fost un păcat care nu poate fi iertat - În alt loc, același Mahabharata menționează că "culoarea lui Brahmin este albă, culoarea lui Kshatriya este roșie, culoarea lui Vaisya este galbenă, culoarea Sudra este neagră " Acum diferența dintre ele a devenit mult mai puțin accentuată li se oferă oameni complet albi și chiar cu ochi albaștri, în timp ce Shudra este, desigur, cea mai neagră dintre toate În orice caz, mărturia Mahabharata indică faptul important că în India antică existau Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA culoarea pielii, care a devenit ulterior baza sistemului de caste, a însemnat la început o diferență radicală între rase, cu care există o asemănare în America modernă Inutil să spun că problema ilegitimității a fost mult mai dificilă pentru un bărbat pe a cărui față era scrisă rușinea mamei sale în combinații de neșters de nuanțe ale pielii, care, pentru un ochi experimentat, au o semnificație complet certă și incontestabilă Este clar ce rău groaznic a fost războiul intestin, care a dezrădăcinat cele mai vechi familii ale țării, care erau purtătoarele și paznicii cultului strămoșilor și ai purității moravurilor familiei Anarhia, rușinea, păcatul și suferința întregului popor - acestea sunt consecințele războiului fratricid După aceasta, patosul discursurilor lui Arjuna devine clar, precum și confuzia și angoasa acestui cavaler fără teamă și reproș Interesul cotidian al discursurilor lui Arjuna nu face decât să se intensifice, grație afinității dintre conceptele

timpului său și rămășițele cultului strămoșilor, care mai există în rândul unor popoare europene, separate geografic și istoric radical unele de altele Ce este în comun între bunicii sau "dzidy" din sudul Rusiei, pentru restul sufletelor cărora se gătește orez kutya, ca pe vremea lui Arjuna, și sistemul de clanuri al triburilor de munte din Scoția? independent unul de celălalt , toate triburile din toate țările trebuie să treacă? Sau, poate, asemănarea structurii familiei și a obiceiurilor indică originea tuturor naționalităților, cu pielea albă, dintr-o rădăcină comună, în care cultul strămoșilor s-a dezvoltat în timpuri imemoriale? se poate obiecta că urme ale aceluiaşi cult ancestral pot fi observate uneori printre popoarele care, după rasă, sunt în mod evident şi fără îndoială străine unele de altele Biblioteca "Runivers" • V V JOHNSTONE poate că aceasta este doar o indicație a Faptului că acest cult le este insuflat cu forța prin cucerire și înrobire Acestea sunt întrebări pe care, în timp, cărți antice precum Mahabharata și Bhagavad Gita le vor ajuta să le rezolve Aceasta este semnificația etnografică și arheologică a primelor două cântece ale legendei indiene antice ' VI Am spus deja că Bhagavad Gita este o lucrare extrem de complexă, chiar confuză ■ Lumina este deja astfel aranjată, încât nori de păsări și insecte se îngrămădesc către fasciculul luminos al farului din toate părțile, care în câteva nopți ar avea timp să întunece chiar lunca farului, dacă în fiecare dimineață nu ar fi aruncat cadavrele lor in mare Ceva similar se întâmplă cu fiecare mare monument al creativității religioase umane Odată cu trecerea secolelor, numele autorului este uitat, uneori chiar și numele țării și tribului său Dar, pe de altă parte, fiecare secol, fiecare generație, fiecare mare gânditor, pentru care această lucrare a fost un izvor de credință și mângâiere, își lasă involuntar amprenta asupra ei Și cu cât acest monument este mai vechi și cu cât mișcă mai mult inimile oamenilor, cu atât mai mult ar trebui să ne așteptăm la straturi străine adânci pe el ■ Bhagavad Gita nu a scăpat de soarta comună Odată cu trecerea secolelor, multe lucruri i-au răspuns Cel mai înalt ideal al unei persoane este îmbrăcat în el în diferite Forme, căutând expresie în cele mai diverse simboluri, chiar ostile reciproc Uneori, notele ies în ea, care sună neplăcut și fals și interferează mult cu integritatea impresiei generale Voi cita un fragment din al unsprezecelea cant, care poate servi ca un exemplu deosebit de izbitor în acest sens Arjuna îi cere lui Krishna să-i apară în divinitatea sa Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA nom, pe care Arjuna, îngrozit, îl descrie după cum urmează: "O, tu, ai cărui mușchi sunt plini de putere zdrobitoare! "Privindu-vă trupul, care nu are sfârșit, nenumăratele voastre guri, ochii, brațele, coapsele și picioarele voastre, multele voastre "stomac și colți, ca niște coarne, toate viețuitoarele s-au cutremurat de frică, așa cum eu m-am cutremurat Cu capul "atingi bolta cerului Văd colții tăi înspăimântători, fața arzând de flacăra morții, acul -" în spatele meu orbește la tot ce este în cer și pe pământ: nu este pace pentru mine Ai milă de mine, Doamne al tuturor zeilor, Duh, dăruind viață tuturor lumilor Fiii lui "Dhritarashtra și toți conducătorii oamenilor, Bhishma, Drona" și Karna, și toți cei mai buni războinici ai noștri se luptă irezistibil în gura voastră Unii sunt blocați între dinți, iar craniile lor sunt zdrobite Ca un flux rapid de "râuri cu curgere plină, luptă spre ocean, așa că grăbește-te" în gura ta care varsă flăcări toate aceste ținuturi mari "Creezi și absorbi lucruri vii din toate părțile și" le lingi cu limbi de foc, umplând universul cu splendoarea ta Deschide-mi! Ai milă de mine: "Vreau să te cunosc!** La aceasta Krishna răspunde : "Eu sunt

timpul, în împlinirea căruia tot ce se cheamă va fi înghițit; Lucrez pentru distrugerea a tot ceea ce trăiește Deja "de mai multe ori înainte să-i bat (adică pe cei mari ai acestei lumi): fii unealta mea Prinde-ți inima și du-te să-i bat" Această admirație și manifestare sugestivă a zeității are o paralelă în alte literaturi religioase "Transformarea la Față*" este un dispozitiv comun folosit de mulți scriitori și profeți Să ne amintim viziunile profeților Ezechia-La și Daniel și chiar următoarea Apocalipsă În transfigurarea lui Krishna, gândul este universal pentru omenire Dar detaliile imaginii, în care este îmbrăcată, sunt aceleași ca și în simbolismul celor mai vechi Puranas indiene, colecții Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE ca povești despre nenumărați zei și semizei hinduși, cu toate modificările, aspectele și atributele lor Toate poveștile lui Purap deopotrivă încearcă să dea omului finit măcar o idee despre Infinit Dar o fac în imagini atât de neartiste, stângace și urâte, încât într-un european simbolismul lor provoacă un sentiment de nedumerire sau, și mai rău, doar râs Iar zeitatea supremă, între ai cărei colți înfocați sunt înfipți păcătoși cu cranii zdrobiți, aparține tocmai de numărul de astfel de imagini Între limbajul figurat și metaforele Upanishad-urilor și alte creații filozofice ale Indiei și simbolismul brut al Puranelor este un întreg abis S-ar putea crede în mod pozitiv că literatura și sculptura religioasă ale aceleiași Indii aparțin a două epoci și țări complet diferite, atât de prost sunt de acord una cu cealaltă și se explică atât de puțin În această dizarmonie este o ghicitoare la care nu există încă un răspuns Dar pretenția și fantasticitatea urâtă a sculpturii religioase indiene obosesc în curând memoria și stinge atenția europeanului După toate probabilitățile, simbolismul cântelui al unsprezecelea a servit autorului său uitat ca material gata făcut, mai mult sau mai puțin potrivit; dar în esență sursa sa nu este deloc aceeași cu cea din care provine Forma literară a Bhagavad Gita Sursa acestui simbolism ar trebui căutată tocmai în mitologia Puranelor Toate aceste zeități cu multe brațe și cu multe capete, de forme și culori cele mai ciudate, aparțineau, evident, celor mai vechi și aproape necunoscute religii preistorice, ale căror rămășițe mai există printre așa-numiții adoratori ai diavolului din India, Indo- China și, de asemenea, în măsura în care se poate judeca, și Australia, cu insule adiacente Aceste triburi sunt acum foarte puține; sunt oameni fragili, timizi, care se ascund de netrecut Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA pădurile myhy din Peninsula Malay și sudul Indiei, unde nimic nu-i împiedică să se complacă în riturile ciudate ale religiilor lor de neînțeles Diferențele noastre rasiale sunt atât de mari încât suntem complet incapabili să pătrundem viziunea lor asupra lumii și să înțelegem însuși procesul gândirii lor Dar, la vremea lor, ei au influențat sistemul religios complex și discordant cu care Europa a făcut cunoștință cu o sută de ani în urmă sub numele de hinduism După toate probabilitățile, aceste triburi întunecate, care își trăiau viața deja în acele secole îndepărtate, când noii veniți cu fața albă s-au revărsat în India dinspre nord, nu au putut rezista noilor influențe și nici nu le-au putut supune complet Ascultând adevărurile spirituale aduse din nord de oamenii străini din noua rasă tânără, ei au încercat să le găsească expresie în simboluri deja cunoscute de ei, iar adepții noii religii, aparținând unei vaste minorități, nu au putut împiedica pătrunderea în sfera lor a alegoriilor josnice și grosolane b gândire abstractă; iar apoi, amestecându-se treptat cu băștinașii și, împreună cu sângele lor, moștenind conceptele, ei înșiși s-au obișnuit cu ele Și acum s-a creat o anomalie ciudată, din care europeanul, vrând-nevrând,

intră în nedumerire Capul de elefant al zeului cu burtă groasă Ganesha și terifianta mamă sau sora lui Kali, cu colierul ei de cranii umane adevărate, s-au dovedit brusc a fi o parte integrantă a aceluiași hinduism, a cărui viziune abstractă asupra lumii a creat Gautama-Buddha , Shankaracharya și o mulțime de mișcări religioase și sisteme filozofice care nu sunt cu nimic inferioare celor mai bune rezultate pe care le-a obținut Europa chiar în acest domeniu VII Dar, așa cum am spus deja, Bhagavad Gita aparține unor curente diferite, nu numai în aspectul său, ci și în spirit Biblioteca "Runivers" de ani V V JOHNSTONE Ideea ei principală, desigur, este una, și anume: omul vizibil, ca să spunem așa, concret este doar o parte, și nu principala, a omului invizibil, abstract, care, fiind esența rațiunii, voinței și bunătății , nu poate muri de moarte perisabilă Dar acest motiv original se repetă în poem cu variații atât de diverse și în tonuri atât de diverse încât unitatea lui poate fi înțeleasă departe de a fi imediat Mai mult decât atât, textul original este întrerupt de mai multe ori de interpolări ulterioare Este foarte posibil ca o notă în marginile unui manuscris antic, pe care niciun contemporan luminat nu l-ar fi confundat cu altceva, să fi fost ulterior introdusă în text fără motiv de către cărturari harnici Și chiar mai târziu, același bilet, sancționat prin prescripție, a intrat în carnea și sângele originalului, a devenit, parcă, o parte organică a acestuia De când Shankaracharya, cel mai strălucit dintre toți reprezentanții Vedantei, a scris un comentariu la Bhagavad Gita, chiar și învățații hinduși au început să o considere ca și cum ar aparține exclusiv numărului de cărți vedantice Dar, în realitate, nu este deloc minuțios Pe lângă diferite religii arhaice, pe lângă Puranas și Vedanta, în Bhagavad Gita s-au reflectat încă două simțuri filozofice ale Indiei: Sankya și mai ales Iora În Europa, sub expresia gândire indiană, filozofie hindusă, se obișnuiește să însemne ceva complet definit, parcă consubstanțial în toate ramurile lor Dar la hinduși, ca și la orice alt popor, gândirea a lucrat în sfere diferite și a mers pe căi diferite, astfel încât în India există teorii abstracte de tot felul și tot felul de nuanțe De la cel mai înflăcărat idealism și misticism abstract la cel mai extrem agnosticism și la cele mai materiale doctrine atomiste, orice se găsește în această țară Sunt luate în considerare unele dintre viziunile ei religioase asupra lumii Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA erezia și simpatiile nimănui în interiorul țării nu folosesc Acestora, în ciuda distribuției sale vaste printre alte popoare din Asia, aparține învățătura prințului Siddharta, cunoscut și sub numele de Sakya-Muni sau Gautama-Buddha Dar chiar și interpretările filozofice ortodoxe universal recunoscute, ca să spunem așa, din India nu sunt una, ci șase Iată lista lor: Sankya, fondată de Kapila și având o mare influență asupra dezvoltării budismului Iora întemeiată de înțeleptul Patanjami Nyaya, care a fost fondată de Gotama și care, în esență, nu este altceva decât un sistem de logică, care se referă la obiectele considerate exclusiv din punct de vedere al rațiunii Vaisheshika, care a fost fondată de Canada și care învață despre originea lumii dintr-un atom primordial și existența sa în limite stricte a șase condiții: substanță, calitate, acțiune, identitate, diferență și indivizibilitate Karma Mimansa, și Purva Mimansa, mai cunoscută sub numele pur și simplu Miyansy; a fost întemeiată de ascetul Jaimini, care a învățat că nu se poate sluji divinitatea decât prin fapte evlavioase, iar aceste fapte evlavie erau înțelese de el exclusiv în sensul de ritual Shariraka Mimamsa, altfel Utara Mimamsa, care este mult mai răspândită decât restul și este cunoscută sub numele

de Vedanta*, a fost fondată de Badarayana exclusiv pe învățăturile Upanishad-urilor și, ulterior, mentorii lui Shankaracharya, el însuși și comentatorii săi s-au dezvoltat într-un sistem teologic și metafizic complet Am menționat deja că trei dintre ele sunt reflectate în Bhagavad Gita: Sankya, lora și Vedanta Este greu chiar să ne imaginăm cum s-ar fi putut forma opinia sfințită că Bhagavad Gita este Vedanta pură de la început până la sfârșit, când însuși textul o contrazice deschis Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE De exemplu, în al doilea cântec, următoarele cuvinte sunt puse în gura lui Krishna: "Ți-am explicat acest gând din punctul de vedere al lui Sankya, acum ascultă-l din punctul de vedere al Yoga " Acesta este urmat prin explicatii În al treilea cânt găsim din nou: "Ți-am spus deja, Arjuna, că există două feluri de evlavie în lume: evlavia adepților lui Sankya, o știință speculativă, care învață o persoană să acționeze cu rațiune în pentru a atinge contemplația și, de asemenea, evlavia adepților Yoga, pe care îl văd în exerciții binecunoscute "Și din nou, aceasta este urmată de un întreg capitol de explicații ' Fără exagerare, capitole întregi din Bhagavad Gita sunt pline de Sankya și Yoga În ceea ce privește Vedanta, nu îmi amintesc o singură indicație directă, care, totuși, nu-i slăbește deloc semnificația în învățăturile lui Krishna Atât Sankya, cât și lora și Vedanta caută mântuirea prin eliberarea de capcanele păcatului și a înșelăciunii de sine, dar căile lor sunt diferite Vedanta vede calea spre mântuire numai în dezvoltarea unei vieți contemplative, care duce la înțelegerea directă a divinității, la eliberarea de tot ceea ce este temporar și infidel și la contopirea finală cu divinitatea Sankya caută mijloacele pentru aceeași eliberare spirituală în dezvoltarea rațiunii pure Iar Iota propovăduiește necesitatea faptelor, fără de care și credința și rațiunea sunt moarte ' Cu toate acestea, trebuie menționat că lora nu înțelege "faptele" așa cum este obișnuit în lumea creștină Oricine ar fi gânditorii necunoscuți, care au dat Bhagavad Gita forma în care o cunoaștem acum, lucrările lor combinate caută să împace cele trei sisteme menționate mai sus și, astfel, par să demonstreze că, pentru mântuirea unei persoane, atât se inspiră din mai sus și rațiunea sunt necesare și fapte - cu alte cuvinte: inspirație, judecată dreaptă și voință Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA VIII În articolele mele anterioare am vorbit deja atât de mult despre simțul filozofic al Vedantei încât nu este nevoie să mă oprim pe el pe larg în eseul de față Permiteți-mi să vă reamintesc doar cele mai proeminente trăsături ale Vedantei Nu există nimic în lume decât o divinitate abstractă, Esența sau Eternul Omul nu are o existență separată și își imaginează că este separat de divinitate doar prin amăgirea ignoranței inerente lui de la naștere Omul trăiește, lucrează, suferă și moare și va trăi din nou, va lucra, va suferi și va muri în nenumărate existențe pământești, și toate acestea atunci, pentru a-și realiza în sfârșit greșeala și, realizând-o, să se contopească cu divinitatea în eliberarea finală Conform conceptelor din Vedanta, Brahman este un concept abstract, pe care, în eseurile anterioare, am încercat să-l exprim prin cuvântul esență, deși în sanscrită acest cuvânt de gen neutru este atât o forță inspiratoare, cât și în același timp materială Acesta este atât creatorul, cât și creatul, și muncitorul și opera Natura neschimbătoare a esenței este ființa, conștiința și fericirea O întoarcere conștientă la ea este scopul final al tot ceea ce a fost, este și va fi Ființele umane individuale ies în evidență față de Brahman ca niște scântei mici de la o flacără imensă Spiritul uman nu se naște și nu moare El este divin în natura sa și nu își poate pierde

ființa sau conștiința și este moștenitorul fericirii eterne inexprimabile În al patrulea capitol al acestui articol, de dragul clarității, am fost forțat să eliberez o parte semnificativă din monologul lui Krishna O prezint acum în întregime, deoarece în acest fel aspirațiile vedantice ale Bhagavad Gita sunt exprimate cel mai viu în ea Biblioteca "Runivers" c V j el st o n Clarvăzătorul Sanjaya continuă să-i spună bătrânului Dhritarashtra despre tot ce se întâmplă pe câmpul de luptă "Krishna a chicotit și i-a spus lui (Arjuna), care era epuizat de suferință în plină luptă: "Ești trist că nu meriti tristețea și crezi că în cuvintele tale există înțelepciune Dar adevărata înțelepciune nu plânge nici pe cei vii, nici pe cei morți Adevărat vă spun, nu a existat niciodată un moment în care să nu fi fost; și nu a existat niciodată un moment în care să nu fi fost (c) tu sau acești puternici ai acestei lumi De asemenea, vă spun că nu va exista niciodată un moment în viitor când forțele încetează să mai existe Stăpânul acestui trup trece prin copilărie, înflorirea deplină a forței și distrugerea treptată, dar pentru el există ocazia de a se îmbrăca cu corpuri noi și noi Despre aceasta adevăratul înțelept știe bine O, fiul lui Kunti! Cele cinci simțuri ale omului și domeniul lor de activitate generează căldură și frig, plăcere și durere Sunt temporare, apar și dispar Lasă-i, fiu al lui Bharata! O, cel mai bun dintre oameni!, un om la fel de calm în plăcere și suferință, a ajuns la înțelepciune: activitatea sa a trecut pe tărâmul nemuririi Inexistentul nu poate manifesta ființa, iar ființa nu poate decât să manifeste existența Pentru cei care văd adevărul și știu să discearnă esența lucrurilor, semnele ambelor sunt evidente Doar că este indestructibil, fără de care nimic nu s-ar putea manifesta Și nu se poate distruge ceea ce rămâne fără schimbare Corpurile acestor oameni care urmează să fie distruse decizie, aparțin celui căruia nu există nimicire, nici măsură Deci, du-te la luptă, fiu al lui Bharata! Dacă ucigașul se gândește să-l omoare, dacă ucisul crede că a fost ucis, niciunul dintre ei nu-l înțelege El nu ucide și nu este ucis El nu se naște și nici nu moare și, odată ce este, nu mai poate să nu mai fie; nenăscut, etern, neschimbător, el nu poate fi lovit când trupul este lovit Dacă știi că nenăscut Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA fix şi neschimbător, este şi nemuritor, atunci, fiu al lui Prtha! pe cine poți ucide sau cine poate fi ucis la comanda ta? Bărbatul își scoate hainele vechi și își îmbracă altele noi Deci stăpânul trupului, părăsind trupul epuizat, trece la unul nou Sabia nu taie această Esență, focul nu o arde, apa nu se udă și vântul nu se usucă Dacă știi că așa este, atunci despre ce este dorul tău? mijlocul vieții este cunoscut pentru noi Cum poti sa crezi ca ai motive sa te intristezi Moartea este inevitabila pentru tot ce se naste, intoarcerea la o viata noua este sigura pentru toti muritorii Nu se cuvine să te întristezi pentru ceea ce nu poate fi evitat Dacă vei fi ucis, vei moșteni răsplata cerească; dacă vei câștiga, vei primi toate plăcerile pământului Asa de! Ridică-te, fiul meu Kunti, și du-te la luptă!" De fapt, omul știe foarte puține despre viață El trăiește, ca să spunem așa, în tărâmul de mijloc al ființei Nu-și amintește ce a fost înainte de naștere și nu știe ce face după moarte Toate gândurile, sentimentele și concluziile sale se pot referi doar la ceea ce este fie rezultatul unor cauze necunoscute care au apărut într-un trecut necunoscut, fie o nouă combinație de evenimente, al căror scop este ascuns într-un viitor îndepărtat, adică din nou necunoscut către el Și cine poate decide, cu date atât de insuficiente, despre ce să fim tristi, despre ce să ne bucurăm? Sau, în cuvintele lui Krishna: "Necazul vieții ne este ascuns

și sfârșitul ei este, de asemenea, ascuns " Cum poți să crezi că ai un motiv să te întristezi?* O altă frază remarcabilă a acestui monolog: "inexistentul nu poate manifesta ființa, dar ființa nu poate decât să manifeste existența " Cu o traducere literală rusă a sanscritei: "na sato vidiate bhava, nabhavo vidiate sata" - se obține o asemănare remarcabilă a sunetului : (u) nu esență (nu) vezi ființă, (u) inexistență (nu) vezi su-Questions of Philosophy, c Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE Multumesc Trăind în mijlocul unor evenimente care aparent nu au nici început, nici sfârșit, o persoană este în permanență amăgită și înșelată de tot felul de iluzii și miraje; dar oricât de sincer crede în realitatea lor, ei sunt totuși înșelători și nu au existență reală Dar, pe de altă parte, tot ceea ce există cu adevărat, adică etern, nu poate, mai devreme sau mai târziu, să nu-și găsească expresie în acea regiune de mijloc care este accesibilă omului Acest lucru este inevitabil dacă o persoană nu și-a pierdut capacitatea de a crește moral în continuare Întregul pasaj de mai sus este cea mai pură Vedanta Multe dintre frazele sale sunt pur și simplu citate textuale din Uianishad, piatra de temelie a Vedantei În al doilea canto, referirile la Brihada-Araniaka-Upanishad și Kath-ha-Upanishad sunt deosebit de abundente De exemplu: "dacă ucigașul se gândește să-l omoare (principiul divin din om), dacă ucisul crede că a fost ucis, niciunul dintre ei nu înțelege erot, sau: "nenăscut, etern, neschimbător, nu poate fi ucis când trupul este ucis" , etc Poate că cititorul își va aminti că * primul citat este împrumutat în întregime din dialogul dintre tânărul Nachiketas și regele morții din Katha Upanishad *) Al doilea, cu mici modificări, poate fi găsit acolo - Abundența referințelor la Upanishade în această parte a Bhagavad Gita a dat unor orientaliști baza pentru o presupunere foarte interesantă, care, de-a lungul timpului neb, se poate transforma într-o descoperire de cea mai mare importanță ■ Și anume, în monologul lui Krishna din apropiere cu citate evidente din Upanishade sunt strofe asemănătoare de origine necunoscută Ca mărime, caracter și foarte spirit, ele nu se deosebesc cu greu de prima Punctul lor de vedere este același ca în Upanishads, același maiestuos, calm, care nu permite *) Vezi Questions of Philosophy, vol , p Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA idealismul opiniilor Chiar și frazeologia lor este în comun cu Upanishad-urile Între timp, originea lor nu poate fi atribuită niciunuia dintre Upanishad-urile autentice cunoscute lumii orientaliste Această împrejurare dă motive să presupunem că învățătura antică, al cărei suflet era Upanishadele, a ajuns la savanții europeni departe de a fi în formă deplină Este posibil ca unele manuscrise să fi fost pur și simplu pierdute și să fi pierit în secolele lungi, timp în care partea proprietarilor lor, după toate probabilitățile Rajputs, indigenii Kshatriyas, au căzut în multe războaie, pestile și alte dezastre naționale O astfel de presupunere este firească Dar din nou, este, de asemenea, posibil ca aceste manuscrise să mai existe în diferite mănăstiri și lamazerii atât ale pustnicilor hinduși, cât și ale budiștilor În esență, orientalismul este o știință nouă Și două lucruri vorbesc în favoarea existenței cărților încă necunoscute în sanscrită În primul rând, indiferența disprețuitoare a acelei clase de europeni ale căror activități comerciale și administrative au loc în India și care nu visează niciodată să caute iluminarea spirituală în literatura nativă Și în al doilea rând, neîncrederea geloasă a pustnicilor învățați autohtoni înșiși, în ochii cărora un european, încă profesor sau negustor, este nepoliticos și ignorant și incapabil să aprecieze măreția învățăturii, mai sus decât care pentru ei nu

există comoară în lume ■ În al patrulea cânt, Krishna atribuie cea mai mare vechime învățăturii pe care o predică Potrivit lui, provine din soare, care servește ca o sinteză alegorică a geniului Rajput însuși; apoi i-a fost dezvăluit lui Manu, care era Suryavinza, adică aparținea dinastiei solare, apoi lui Ikshvaka și, în cele din urmă, printr-un lung șir de înțelepți regali, a ajuns în epoca în care Krishna însuși a fost inițiat în misterele ei A* Trebuie luat în considerare faptul că chiar numele Upanishad-urilor indică secretul învățăturii lor Pentru a-l consola și încuraja pe iubitul său prieten, nefericitul prinț Arjuna, Krishna se referă tocmai la învățătura în care pentru el, ca și pentru un Kshatriya, erau cuprinse adevărul și înțelepciunea, adică la Upanishad-uri Și cunoștea mai multe despre Upanishad decât despre orientaliștii moderni Cât de adevărată este această presupunere, viitorul va arăta Între timp, este doar sigur că în monologul lui Krishna găsim o serie întreagă de astfel de spuse, complet uniforme ca spirit și formă, dintre care doar câteva pot fi găsite în Upanishad-urile originale Mai mult decât atât, ambele arată clar cât de puternic s-au reflectat punctele de vedere ale Vedantei în conținutul Bhagavad Gita IX Sankya, învățătura metafizică a înțeleptului Kapila, aparține vremurilor străvechi Împreună cu Upanishad-urile, a avut o influență extraordinară asupra dezvoltării budismului Pe ea se bazează aceeași, dacă nu mai veche, învățătură a Lzhaynilor, o sectă foarte bogată și influentă, împrăștiată în nordul Indiei În sanscrită, Sankya înseamnă raționament sintetic* și acest nume indică partea sa cea mai proeminentă Această învățătură îl caută pe Dumnezeu prin raționament, rațiune, și aceasta este diferența ei față de alte învățături, care, la fel ca ea, învață cum să obții eliberarea, adică acea stare trupească, morală și spirituală, atunci când o persoană, devenind lipsită de patimi și fără păcat , nu mai poate suferi mai mult Cea mai directă cale către această stare Sankya crede în înțelegerea corectă și, cel mai important, în utilizarea corectă a celor douăzeci și cinci de principii sau condiții necesare de existență În sanscrită, această condiție se numește tattva Iată lista lor: - Prakriti, materie care a existat dintotdeauna, care nu are nici început, nici sfârșit Conceptul de natură neînsuflețită este conținut în același cuvânt Buddhi, facultatea de gândire, este separată în fiecare ființă rațională Ahankara, un sentiment de sine, care se extinde, într-o oarecare măsură, la animale și ar trebui să stabilească o relație între universul exterior și simțul propriei l Cinci tanmatra, sau energii, care pun în acțiune cele cinci elemente, fiecare tanmatra având și o influență asupra celorlalte elemente, dar numai într-o ordine ascendentă, nu descendentă Cinci organe de simț Cinci organe de acțiune, organul darului vorbirii, mâinile, picioarele, organul de excreție a acelor substanțe de care organismul nu mai are nevoie și organul generației Manas, abilitatea de a crea imagini și de a dori posesia a ceea ce este îmbrăcat într-una dintre aceste imagini Conceptul de manas necesită unele explicații Despre toate obiectele și oamenii din jurul nostru, ne formăm o anumită idee pentru noi înșine, revărsându-ne într-o imagine complet reală, deși deloc exclusiv materială Conform conceptelor lui Sanchia, o persoană dorește nu numai posesia temporară a uneia dintre astfel de imagini create de el, ci adesea, ca să spunem așa, drepturi de proprietate pe viață asupra sa În același timp, gradul de luptă pentru posesie, ajungând uneori la boală și nebunie, nu depinde deloc de gradul de asemănare dintre imaginea care ne captivează și întuneric, indiferent dacă obiectul sau persoana

care se ascunde sub el se reprezintă în realitate sau pur și simplu în ochii altor oameni Indiferent dacă o persoană suferă de ambiție sau de îndrăgostit, Manas stă la rădăcina suferinței sale, pentru că activitatea înșelătoare și, în cele mai multe cazuri, distructivă a acestui principiu se răspândește Biblioteca "Runivers" c V johnston rătăcește pe tot ceea ce implică imaginație și pasiune Urmând manas-ul din lista lui Sankya du-te:, Cele cinci elemente aduse în acțiune de cele cinci tanmatra sau energii menționate mai sus Aceste cinci elemente sunt: eterul, conectat cu simțul auzului și care servește drept conductor al sunetului; aerul, a cărui activitate include atât auzul, cât și atingerea; focul, a cărui activitate include auzul, atingerea și vederea; apa, legată de auz, atingere, văz și gust; și, în sfârșit, pământul, unind activitățile tuturor tanmatrelor anterioare cu includerea celui de-al cincilea, mirosul Atragem atenția cititorului asupra faptului că, conform acestei teorii, cu cât energia este mai mare sau mai rafinată, cu atât câmpul activității sale vizibile este mai limitat Tanmatra eterului, de exemplu, acţionează numai asupra elementului eter; iar rezultatul este doar simțul auzului, în timp ce tanmatra cea mai joasă se manifestă prin eter și prin aer și prin foc, și prin apă și prin pământ, dând naștere, prin contactul cu ele, toate cele cinci simțuri ale unei persoane, Și în sfârșit, purusha, a douăzeci și cinci și ultima tattva Acest cuvânt este tradus diferit: om, suflet, duh etc ■ Este necesar, însă, să se acorde preferinţă cuvântului suflet Spiritul din toate ramurile gândirii indiene este înțeles ca ceva indivizibil și abstract, în timp ce, conform conceptelor lui Sankya, purusha, deși imaterial, este concret, individual și, cel mai important, plural · Poate că cititorul își va aminti că această listă are unele trăsături comune cu învățăturile Vedantei despre cele cinci elemente (vezi Întrebări de filosofie * v , p); dar, în ciuda asemănării superficiale, îi lipsește fie plenitudinea, fie logicitatea acestuia din urmă Mă întorc la învățăturile lui Sankya Din unirea lui Purusha, sufletul individual conștient de sine, și Prakriti, natura neînsuflețită, au apărut cerul și pământul, vizibilul și invizibilul În cuvintele adepților lui Sankya, aceasta este uniunea șchiopului cu orbii Datoria orbului Prakriti este să Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA de a muta Purusha, datoria Purusha nemișcat de a dirija acțiunile lui Prakriti Ceea ce este creat prin unirea lor este de două feluri: material și abstract Tot ceea ce are un prototip imaterial și un corp manifestat, material, aparține materialului și anume; zei, semizei, demoni, oameni, mamifere, păsări, reptile, pești, insecte, plante, minerale și metale Abstractul include tot ceea ce este capabil să exercite o influență asupra buddhi, adică facultatea de gândire Această influență este de patru feluri, două dăunătoare și două benefice și anume: tot ceea ce împiedică activitatea gândirii, tot ceea ce o slăbește, tot ceea ce o satisface și tot ceea ce o îmbunătățește Aceste patru clase le dezvoltă Sankya până la cele mai mici subdiviziuni și detalii, cu o migărie cu adevărat școlară De exemplu, prima categorie include auto-amăgirea, vanitatea, pasiunea, ura și lașitatea, care, la rândul lor, sunt împărțite în Ó diviziuni A patra categorie este de opt feluri: reflecție, predare, conversație prietenoasă etc Dar pentru un european nu există aproape niciun interes real, imediat, pentru toată această scolastică hindusă și ar fi prea împovărător să ne oprim în detaliu De fapt, când comparăm Vedanta, Sankhya și Yoga din Bhaga-vadgita cu Vedanta, Sankhya și Yoga, așa cum sunt distribuite în diferite părți ale Indiei în prezent, avem impresia că Vedanta singur, de-a lungul

secolelor , a primit o expresie mai deplină și perfectă, în timp ce atât Sanchia, cât și lora și-au pierdut o parte din vitalitatea și originalitatea, suferind mult din cauza straturilor superficiale de inteligență uscată și superstiție nefondată În gura lui Krishna, Sankya este mult mai atractivă și mai plină de viață decât în interpretările adepților ei moderni Lasă cititorul să judece De exemplu, să luăm totuși Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE ar fi doctrina menționată mai sus a ceea ce este dăunător și util pentru activitatea gândirii În Canto Sixteen, Bhagavad Gita spune despre el astfel: "O, fiu al lui Bharata! acestea sunt semnele prin care un muritor născut cu calități dumnezeiești este recunoscut: nu cunoaște frica și acționează întotdeauna deschis; el caută în mod persistent înțelepciunea și se străduiește să acționeze în conformitate cu ea; este generos; în aparență este întotdeauna calm; iubește rugăciunea, știința, abstinența, sinceritatea; este bun și sincer; el nu cunoaște mânia; este supliment și calm la spirit; nu-i place să vorbească despre neajunsurile aproapelui său și este plin de compasiune față de toate viețuitoarele; știe să reziste tentației; este blând și sfios; mișcările lui sunt netede și calme; nu-și amintește insultele; el este puternic, răbdător și curat; el nu dorește rău nimănui și se gândește puțin la sine Calitățile asemănătoare lui Dumnezeu duc la libertate, în timp ce calitățile demonice duc la continuarea sclaviei Acesta este sensul cuvintelor mele, fiu al lui Pandu Dar nu te teme: te-ai născut cu calități asemănătoare lui Dumnezeu În această viață, natura umană este duală, este asemănătoare fie cu natura zeilor, fie cu natura demonilor Despre zeul pe care ți l-am dezvăluit deja complet Acum auzi despre demonic Dacă o persoană, prin natură, este ca demonii, atunci nu înțelege nici cum ar trebui să ia parte la cursul general al vieții umane, nici cum să se abțină de la el El nu poate poseda adevărul real El nu cunoaște nici puritatea, nici purtarea corectă, nici adevărul În lume el nu vede nici adevăr, nici lege, nici spirit El crede că oamenii se nasc pe lume exclusiv prin unirea unui bărbat și a unei femei, iar el însuși, la rândul său, este condus de o singură voluptate Din această cauză, acțiunile lui sunt crude, inima lui este depravată și mintea lui este îngustă El este dușmanul lumii și s-a născut pentru a fi distrus Plini de tâmpenie, deșertăciune și mândrie, înrădăcinați în dorințe nesățioase, dar, datorită orbirii și impurității lor, fermi în credința falsă, astfel de oameni prevalează pe pământ Numai moartea pune Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA "Încetează-și munca grea și grijile, pentru că ei cred că satisfacerea dorințelor este cel mai înalt obiectiv al vieții Impletiti din toate partile cu o retea tenace de dorinte, gandindu-se sa gaseasca sprijin in patimi si furie, epuizandu-si puterea in urmarirea pacatoasa a bogatiei, acesti oameni gandesc: asta am castigat astazi si asta voi castiga maine ; această comoară este deja a mea, dar aceasta va fi în continuare a mea; Deja l-am biruit pe acest dușman, îi voi birui și pe ei; Sunt stăpân, mă bucur, am atins scopul, sunt puternic și fericit, sunt bogat, sunt nobil; Aduc jertfe zeilor și dau pomană săracilor; cine se poate compara cu mine? Amăgiți de propria lor orbire, cu confuzie în inimă , devotați plăcerilor, trebuie să cadă în adâncurile iadului necurat Ei se consideră demni de cel mai mare respect Considerând egoismul, autocrația, aroganța, pofta și mânia drept dreptul lor inalienabil, acești dușmani ai tot ce este bine mă urăsc în ei înșiși și în inima aproapelui meu {Sfârșitul urmează) Vera Johnston Biblioteca "Runivers" Filosofia dreptului CARTEA A DOUA *) Dreapta Capitolul I , - Esența și principiile de bază ale dreptului • Ce este un drept? Acest cuvânt,

după cum se știe, este luat într-un dublu sens: subiectiv și obiectiv Dreptul subiectiv este definit ca o posibilitate morală, sau altfel, ca o libertate legală de a face sau de a cere ceva Legea obiectivă este însăși legea care determină această libertate Combinația ambelor sensuri ne oferă o definiție generală: dreptul este libertate definită de lege În ambele sensuri, vorbim doar despre libertatea externă, manifestată în acțiuni, și nu despre libertatea interioară a voinței; prin urmare, se poate spune mai deplin și mai precis că legea este libertatea exterioară a omului, determinată de o lege generală , ' Această definiție este simplă, clară și destul de aplicabilă tuturor fenomenelor Dacă luăm drept punct de plecare dreptul nesubiectiv, dar obiectiv, atunci vom ajunge la același rezultat, deoarece întregul conținut al legislației juridice constă în determinarea drepturilor și obligațiilor persoanelor, și deci a libertății acestora, cu granițele și limite *) Vezi cartea Întrebări de filosofie* Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI relații care conduc de aici Aceasta este ceea ce legea este chemată să stabilească și ceea ce constituie, prin urmare, principiul de bază al dreptului S-ar putea crede că aceste principii au fost stabilite pe baze logice și faptice atât de puternice încât nu exista nicio posibilitate de a ne îndoi de ele Și între timp, în vremurile moderne, ei sunt aruncați deoparte și lăsați în uitare Libertatea, în esența ei, este un principiu metafizic și, prin urmare, odată cu negația metafizicii, a fost necesar să o exilăm și pe ea În loc de libertate, interesul este recunoscut ca principiu principal al dreptului Ideea metafizică este înlocuită de utilitatea practică Acest început nu este nou O altă școală sceptică, mai ales în persoana lui Bentham, a încercat să întemeieze asupra lui întregul edificiu al dreptului Dar numai în vremea noastră a primit o dezvoltare deplină și a devenit dominantă în știință Totuși, această expulzare a ideii metafizice și înlocuirea ei cu un început practic a avut consecințe foarte triste Toate conceptele juridice sunt confuze, ceea ce în aplicație duce la neînțelegeri continue Dacă juriștii de practică nu s-au rătăcit complet, atunci acest lucru se datorează numai faptului că îndeplinesc legea așa cum este, adică ca o definiție a drepturilor și obligațiilor, și nu așa cum este cerut de o teorie care înlocuiește dreptul cu interesul De fapt, acestea sunt două concepte complet diferite Un om poate avea un mare interes pentru un lucru la care nu are dreptul și un interes foarte mic pentru unul care îi aparține Legiuitorul nici nu intră în aceste considerente Prin stabilirea anumitor drepturi comune tuturor, cum ar fi dreptul la proprietate, el nu stabilește ce ar trebui să aparțină cui și ce ar trebui să facă oamenii din lucrurile pe care le dobândesc El stabilește doar metode generale de achiziție și protecție, iar modul în care oamenii le folosesc este treaba lor; acesta este tărâmul liberului lor arbitru Ei nu ar trebui să încalce doar drepturile altora și cerințele de folos public determinate de lege Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN La fel, un judecător, atunci când trebuie să rezolve un conflict între două drepturi, nu se întreabă al cui interes este mai mare și al cui drept este mai bun Interesul săracului pentru lucrul furat poate fi incomparabil mai mare decât interesul proprietarului, dar judecătorul decide totuși că lucrul nu îi aparține lui, ci proprietarului, iar hoțul este pedepsit pentru însușirea proprietății altcuiva Dacă se spune, după exemplul lui Bentham, că interesul tuturor celorlalți proprietari și al întregului stat este amestecat, interesul constând în ca furturile să nu rămână nepedepsite și că dreptul de proprietate să fie păstrat neclintit, atunci aceasta interesul constă tocmai în faptul

că dreptul este protejat, ca ceva diferit de interes Este necesar ca toată lumea să știe ce îi aparține și să fie ferm convins că proprietatea nu îi va fi luată Societatea este formată din indivizi și pentru toți este de maximă importanță ca zonele acordate libertății fiecăruia să fie precis delimitate și protejate prin lege, iar aceasta este sarcina legii Există, însă, cazuri în care dreptul este determinat de dobândă Acest lucru se întâmplă acolo unde persoana însăși este reprezentantul unui anumit interes Acest tip de relație se găsește în toate uniunile umane În domeniul relațiilor de familie, tutorele este un substitut al unui minor sau slab de minte; în societatea civilă persoana este reprezentantul corporației, în stat reprezentantul autorităților Și aici dreptul subiectiv rămâne expresia voinței acestei persoane, care singură o poate aduce în acțiune; continutul legii este inca drepturile si obligatiile persoanelor Prin urmare, definiția generală se aplică și aici Însă sfera și limitele acestor drepturi și obligații sunt determinate de interesul pe care persoanele sunt chemate să-l protejeze Aceste concepte își găsesc cea mai importantă aplicație acolo unde principiul determinant este interesul public Pe aceasta se bazează, după cum vom vedea, diferența esențială a dreptului public Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI din privat La persoana I, este reprezentantul întregului, care este ridicat la rangul de persoană juridică cu anumite drepturi, în numele unui anumit interes; la persoana a II-a rămâne un scop în sine şi acţionează pe baza liberului arbitru care îi aparţine în mod natural Acesta din urmă constituie baza naturală a dreptului; prima este rodul unei construcţii juridice artificiale La aceasta vom reveni mai jos De aici rezultă că noțiunea de interes public este cea mai puțin aplicabilă dreptului privat Interesul privat are cel puțin o legătură directă cu dreptul personal Ea constituie conținutul vital care este introdus în principiile formale ale dreptului prin liberul arbitru al persoanelor Ea determină utilizarea dreptului Interesul public determină nu conținutul, ci limitele dreptului personal Pentru acesta din urmă, ea constituie un principiu extern, pe care trebuie să-l respecte, la fel cum, la rândul ei, voința publică trebuie să respecte dreptul individual Dacă această voință, invadând domeniul dreptului personal, dorește să-l subordoneze interesului public, atunci libertatea persoanei dispare: ea devine organ și instrument al societății Juriştii moralizatori, care doresc să determine dreptul individual de interesul public, îl prezintă de obicei pe primul ca o expresie a egoismului, iar pe cel din urmă ca pe expresia unor exigenţe morale Dar asta evaluarea pseudo-morală acoperă negarea cerințelor morale fundamentale, deoarece neagă ceea ce constituie izvorul oricărei legi și al oricărei morale, și anume, recunoașterea unei persoane ca ființă liberă rațional, care este ea însăși un scop și este ea însăși determinată să acţiune şi căreia, deci, trebuie să i se acorde o coepă liberă de activitate, unde ea singură este stăpână, indiferent de poruncile altcuiva O persoană își poate folosi dreptul bine sau rău, în moduri egoiste sau venind în ajutor Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN vecin, aceasta este afacerea lui personală; alţii nu au dreptul să intre în ea Acest lucru necesită respect pentru față A stigmatiza, sub numele de egoism, ceea ce decurge din recunoașterea unei persoane ca ființă liberă rațional și agent independent în lumea exterioară, este o perversiune a tuturor conceptelor și o subminare a înseși fundamentele dreptului și moralității Din toate acestea rezultă clar că dreptul este un principiu formal; conținutul îi este dat de libera circulație a vieții Nu rezultă însă din aceasta că esența dreptului se limitează la protecția acestui

conținut vital, adică din nou aceleași interese, așa cum susțin avocații, care, nerecunoscând începutul libertății, încearcă să-i păstreze caracterul formal pentru lege Protecția, oricare ar fi ea, fie din proprie inițiativă, fie prin acțiunea autorității publice, nu există decât de dragul a ceea ce este chemată să-l protejeze Protecția juridică este acordată numai principiului juridic, adică dreptului; prin urmare, nu constituie esenţa dreptului, ci ceea ce este protejat de acesta În consecință, cei care dezvoltă această teorie sunt ei înșiși, pe lângă semnul exterior de protecție, obligați să recunoască și un drept material Acesta din urmă este ceea ce trebuie protejat și care, prin urmare, constituie adevărata esență a dreptului Cu toate acestea, protecția nu este doar un apendice extern, accidental, al legii Ea constituie apartenența sa inalienabilă; tocmai asta îi conferă caracterul său aparte Spre deosebire de moralitate, legea este un început obligatoriu Și acest lucru nu este recunoscut de toată lumea Cei care confundă legea cu morala nu pot respinge această adăugare - un semn, pentru că este complet evident; dar ei îl consideră neimportant Dacă toți oamenii ar fi virtuoși, nu ar fi nevoie de constrângere, iar legea ar mai exista Dar ideea aici nu este deloc dacă oamenii sunt virtuoși sau nu; întrebarea fundamentală este raportul dreptului cu libertatea In acest Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI tocmai esența atât a drepturilor, cât și a moravurilor constă și aceasta este și rădăcina deosebirii lor Dreptul juridic este susținut de puterea coercitivă; legea morală se adresează numai conştiinţei Această relație dublă este cea care asigură libertatea umană în ambele forme Dacă legea juridică nu ar fi coercitivă, atunci libertatea externă a omului ar fi lipsită de orice protecție; ea ar fi fost dăruită sacrificiul arbitrarului întâmplător al celui mai puternic Și pe de altă parte, dacă constrângerea ar fi doar un apendice extern, care, la discreție, putea fi aplicat la tot felul de acțiuni, atunci legea morală, * în caz de neîmplinire, ar putea deveni coercitivă, iar apoi cea interioară libertatea unei persoane ar fi renunțată complet victimei voința puterii publice La aceasta duce confuzia dreptului cu morala Cei care se opun egoismului, care se afirmă în dreptul său, pătrund în sanctuarul cel mai prețuit al spiritului uman, în libertatea interioară, care singură are voce decisivă în lucrurile morale și imorale nyh fapte ale oamenilor, supuse judecății conștiinței publice, dar în niciun caz unei legi coercitive Acțiunea forțată își pierde orice caracter moral De aici rezultă clar că legea și morala determină două domenii diferite ale libertății umane: primul se referă exclusiv la acțiuni exterioare, al doilea dă drept impulsurilor interne De asemenea, este clar că dreptul nu este doar cel mai de jos nivel al moralității, ca avocații moralizatori iar filozofii susțin, ci un început independent care își are propriile rădăcini în natura spirituală a omului Aceste rădăcini se află în nevoile societății umane Societatea poate fi constituită în scopuri pur practice, în afara oricăror cerințe morale; dar întrucât constă în persoane libere care acţionează într-un domeniu comun, libertatea unora intră inevitabil în conflict cu libertatea altora Biblioteca "Runivers" RH CHICHERIN b , hih De aici și necesitatea unor norme comune care să determine ce aparține unuia și ce altuia și ce poate face fiecare fără a încălca libertatea celorlalți Această cerință decurge din natura omului, ca ființă liberă rațional, care se află în relație cu ceilalți asemenea lui Dar, întrucât aparține domeniului libertății exterioare, aceste norme sunt în mod necesar de natură coercitivă, pentru că numai prin constrângere fizică pot fi prevenite și rezolvate ciocnirile care au

loc în lumea exterioară Atunci când o persoană este atacată sau dorește să-i ia ceea ce îi aparține, ea, în virtutea dreptului său inerent, se apără și, întrucât numai ea poate fi prea slabă pentru a respinge violența externă, puterea publică, în numele legea legală, să-i vină în ajutor Pentru a preveni coliziunile fizice între persoane, este necesar ca autoritățile publice să-și ia protecția în propriile mâini; numai astfel se poate stabili ordinea în societate La rândul ei, morala nu numai că nu contrazice o astfel de ordine, dar ea însăși cere ca aceasta să fie furnizată respect Morala, ca și legea, funcționează în societate și, prin urmare, trebuie să se supună acelor condiții care sunt necesare pentru existența unei comunități, așa cum nu este o persoană care acționează în lumea fizică trebuie să respecte legile lui Legile juridice care decurg din comunitate sunt independente de cele morale, la fel cum legile Fizice sunt independente de om; dar în ambele cazuri aceste legi constituie o condiţie necesară a activităţii, căreia trebuie să se conformeze În raport cu legea juridică, care decurge din cerințele libertății, recunoașterea puterii acesteia se bazează nu pe necesitatea fizică, ci pe o conștiință rezonabilă a nevoilor vieții comunitare, fără de care implementarea principiilor morale ar rămâne o fantomă goală Prin urmare, constituie o cerință morală, Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI ceea ce este cu atât mai indispensabil cu cât legea juridică şi legea morală au aceeaşi sursă Rădăcina ambelor constă în recunoașterea personalității umane Drept urmare, respectul pentru lege, nu doar ca supunere externă, ci ca impuls intern către activitate, este o prescripție a legii morale Din acest punct de vedere, morala servește uneori ca împlinire a legii Acolo unde legea juridică se dovedește insuficientă, morala poate cere săvârșirea unei acțiuni dintr-un impuls interior, de exemplu, în îndeplinirea unor obligații care nu au forță juridică Cu toate acestea, deoarece acestea sunt două zone diferite, care sunt determinate de principii diferite, pot apărea coliziuni între ele în aplicarea acțiunilor umane Ceea ce este cerut de lege poate fi imoral, și invers, ceea ce este cerut de morală poate fi contrar legii Astfel, de exemplu, ordinea juridică nu ar putea exista dacă nu s-ar încasa datorii și nu s-au respectat contractele; între timp, moralitatea cere adesea ca o persoană să renunțe la dreptul său Dar îndeplinirea acestei cerințe depinde numai de bunăvoința persoanei; legea juridică nu poate intra în asta Când o executare silită distruge un debitor, sau când un proprietar bogat aruncă în stradă un sărac care nu-și plătește chiria, legea legală nu poate să nu satisfacă cerința întemeiată pe aceasta: ea, în mod necesar, ajută, prin constrângere, acțiune imorală; altfel ordinea juridică nu s-ar putea menţine Pe de altă parte, o persoană, în numele unor cerințe morale superioare, poate rezista legii Un exemplu clar este oferit de martirii creștini care au murit pentru că nu au vrut să participe la închinarea păgână Aceste ciocniri mai clare decât ziua dovedesc diferența dintre cele două Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN Sauer, dar împreună cu nevoia reconcilierii lor Legea și morala au o singură rădăcină - natura spirituală a omului; acţionează în acelaşi domeniu al relaţiilor umane; acțiunile externe și impulsurile interne sunt strâns legate între ele și, prin urmare, trebuie să existe o interacțiune reciprocă a două principii și împreună cu necesitatea de a le aduce la un acord Această cerință se aplică mai ales dreptului, căci legea morală nu are un caracter coercitiv, dar legea își poate forța poruncile Regula de bază care guvernează aceste relații este aceea că jurisprudența nu trebuie să pătrundă în domeniul libertății interioare și să determine ceea ce,

în esența sa, nu este supus acțiunii sale Aceasta include convingerile religioase ale persoanei; ies din vederea puterii coercitive Pe de altă parte, în drept propriu, legea juridică poate refuza să asiste acțiuni care sunt legal din punct de vedere formal, dar esențial imorale, de exemplu, în recunoașterea legalității unui interes deasupra unei anumite norme În sfârşit, el poate chiar pedepsi pentru fapte imorale, atunci când acestea constituie un atac asupra personalităţii altcuiva sau jignesc conştiinţa publică; dar reglementările de acest fel necesită o îngrijire specială Acolo unde există o Sferă comună, acolo distincția nu este întotdeauna ușoară; dar regula generală trebuie să fie că domeniul moralității nu este supus dreptului juridic, care se ocupă doar de relaţiile externe de libertate și privește impulsurile interne numai în măsura în care acestea sunt exprimate în acțiuni care încalcă dreptul "Dreptul juridic coercitiv devine atunci; atunci când este recunoscut într-o anumită societate ca stat de drept valabil Așa este legea pozitivă, care își trage forța tocmai din această recunoaștere Ca rezultat, poate fi diferit în momente diferite și la diferite Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI nyh popoare Când sunt aplicate vieții, principiile generale ale dreptului sunt modificate în funcție de condițiile, nevoile, vederile și gradul de dezvoltare ale societății în care sunt chemați să acționeze De aici diversitatea și variabilitatea normelor juridice Aceasta exprimă latura reală a dreptului, reprezentând implementarea principiilor comune în fenomenele vieții În acest s er se manifestă, alături de acela, și libertatea omului; stabilirea acelor norme prin care sunt determinate acțiunile sale, iar schimbarea acestor norme în conformitate cu dezvoltarea conștiinței juridice depinde de aceasta De aici conceptul de lege juridică ca instituție umană arbitrară, în contrast cu legile naturii, care funcționează întotdeauna și pretutindeni în același mod Această viziune a fost deja dezvoltată de către sofiştii antici şi a crescut cu o vigoare reînnoită în prezent Păcătuiește prin aceea că ia în considerare o latură externă sau o metodă de stabilire a normelor, pierzând din vedere legătura lor cu nevoile cele mai necesare și elementare ale societății umane Normele pozitive de drept constituie proprietatea oricărei societăți Ele apar nu numai în ordinea civilă organizată, ci și la cele mai inferioare niveluri ale căminului Aici au Forma unui obicei recunoscut de toți și căruia toți se supun inconștient Obiceiul apare într-un mod pur practic; este compus din nevoi vitale care decurg din interacţiunea reciprocă a unităţilor libere Cu cât este mai joasă conștiința, cu atât are mai mult caracterul unei manifestări firești a forțelor spirituale inerente omului De aici și învățătura școlii istorice germane că dreptul, ca și limba, este un fenomen organic al spiritului poporului, în urma căruia trebuie să se dezvolte nu prin măsuri artificiale și arbitrare, ci într-un mod organic, proporțional cu dezvoltarea nevoile și conștiința oamenilor · Cu toate acestea, păstrează acest caracter de creștere organică doar la nivelurile inferioare Cu cea mai mare dezvoltare * Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN tema conștiinței și vieții este opoziția de vederi și nevoi, iar împreună cu trupul, necesitatea stabilirii unor norme generale, egal obligatorii pentru toată lumea, care nu se poate face decât prin acțiunea puterii publice Dreptul îmbracă apoi forma unei legi pozitive în care se manifestă liberul arbitru al omului, dar a cărui forță și funcționare depind în mare măsură de condițiile mediului în care se aplică Acesta este tipul dominant în ordinea civilă Dar legea stabilește doar norme generale Aplicarea acestor norme la varietatea infinită de fenomene de viață

constituie sarcina ulterioară a jurisprudenței Din aceasta(r) ia naștere a treia formă de drept pozitiv, dreptul juriștilor Aici, punctelor de vedere teoretice sunt adăugate metodelor practice Jurisprudența este o știință care nu numai că dezvoltă în detaliu reglementările legislației în aplicarea raporturilor de viață, dar și reduce varietatea reglementărilor la principii comune Acestea din urmă sunt expuse prin aceasta cel mai mare rating; se recunosc cerinţele dreptului, izvorâte din raţiunea naturală, după expresia juriştilor romani Aceste principii, recunoscute de juriști, influențează și legislația în sine, care se modifică în conformitate cu aceste instrucțiuni Dreptul pozitiv se dezvoltă sub influența normelor teoretice, care nu au valoare coercitivă, ci servesc drept ghid pentru legiuitori și avocați De aici ia naștere conceptul de drept natural, spre deosebire de pozitiv Aceasta nu este o lege efectivă și, prin urmare, obligatorie, ci un sistem de norme juridice generale care decurg din rațiunea umană și care se presupune că ar servi drept măsură și ghid pentru legislația pozitivă Este conţinutul filozofiei dreptului Ce ne dă motive în acest sens? Am văzut că sarcina esenţială este să Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI limitând sfera libertății indivizilor Pentru a o rezolva pe calea unei săpături comune este nevoie de un principiu rațional comun, care ar putea servi drept ghid, atât în stabilirea legii, cât și în aplicarea acesteia Ce este acest început? Ea a fost întotdeauna inerentă conștiinței rasei umane și a servit întotdeauna ca regulă pentru toți cei care în mod imparțial, indiferent de interesele personale, au rezolvat ciocnirile izvorâte din acțiunea reciprocă a libertății umane Ea a fost exprimată într-o formă complet conștientă de către juriștii romani și nu poate fi subiectul celei mai mici ezitari pentru cineva care vede pe bună dreptate nu doar un produs de folos practic, ci o condiție a unei existențe cu adevărat umane Începutul ego-ului este adevărul sau dreptatea Cuvântul însuși arată că ambele aceste concepte, drept și adevăr, provin din aceeași rădăcină Și acest lucru era deja exprimat de juriștii romani: jus a justitia appellatum est, drept și-a luat numele din adevăr Și toate legislativele din lume, care și-au înțeles sarcina înaltă, s-au străduit implementează această idee în societățile umane În prezent, când toate conceptele metafizice au fost negate, ideea de adevăr, împreună cu altele, a fost arhivată Juriştii filozofi, ca Iering, de exemplu, caută tot felul de temeiuri pentru drept, pentru scopuri practice, pentru politica puterii, pentru egoismul societăţii, dar, o, ei nu au nicio urmă de adevăr Chiar și avocații cu cele mai înalte motive morale văd acest început ca fiind nimic altceva decât un vag instinct, prin care orice poate fi înțeles și care ar trebui eliminat din discuția obiectivă a normelor juridice Între timp, doar ea ne dezvăluie adevărata lor esență și dă cheia înțelegerii fenomenelor Dacă nu aflăm, ne vom bloca într-un haos de considerente practice sau ne vom rătăci pe căi complet false Desigur, un instinct vag nu este suficient pentru îndrumare; instinct Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN servește doar ca o indicație a naturii inerente motivelor omului Elucidarea acestor motive, ridicându-le la nivelul unui principiu conștient, care servește drept regulă de acțiune pentru o persoană, este opera minții, cuprinzând obiectele nu în fenomene aleatorii, ci în însăși esența lor Și acest lucru nu este greu de realizat, căci aceste principii au fost de mult elucidate de mințile superioare, care erau lămpile gândirii umane Numai realismul, care respinge gândirea în numele prostiei, nu vrea să le cunoască Din timpuri imemoriale, conceptul de adevăr a fost asociat cu începutul egalității Ceea ce este considerat corect este

ceea ce se aplică în mod egal tuturor Acest început decurge din însăși natura personalității umane: toți oamenii sunt ființe libere din punct de vedere rațional, toți sunt creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și, ca atare, sunt egali între ei Recunoașterea acestei egalități fundamentale constituie cea mai mare cerere de adevăr, care, din acest punct de vedere, poartă numele de adevăr egalizator Conștiința acestui principiu nu a apărut însă brusc în neamul uman; a fost elaborat în el treptat, extinzându-se pe măsură ce elementele ideale ale gândirii umane se dezvoltau La început s-a limitat la limitele înguste ale grupurilor individuale; numai cu cea mai înaltă dezvoltare a conștiinței filozofice și religioase s-a răspândit în întreaga omenire Printre stoici, de la care a trecut la juriștii romani, a apărut ca un indiciu al rațiunii naturale; în creștinism a primit recunoaștere deplină ca adevăr religios: toți oamenii sunt considerați frați între ei Totuși, această egalitate se referă doar la esența omului, ca ființă înzestrată cu rațiune și liber arbitru, și în niciun caz la definițiile sale exterioare și la acele condiții în care trăiește Aici, dimpotrivă, predomină inegalitatea totală Oamenii sunt inegali între ei atât în proprietățile lor fizice, cât și în abilitățile mentale, și în calitățile morale; printre ei sunt puternici si slabi, frumosi si urati, destepti si prosti, buni si rai Aceeași, și chiar mai mare, inegalitatea apare în atitudinile lor față de lumea fizică din jurul lor și în acele bunuri materiale de care se bucură Unii trăiesc sub gheața polară, unde își câștigă cu greu hrana slabă, alții în țările binecuvântate din Sud, unde natura le oferă totul din belșug Și întrucât diferența de bunuri externe, legată de diferența de abilități naturale și educație, dă naștere la o dependență diferită a unor oameni față de alții, atunci inegalitatea este sporită de o diferență de poziție socială De fapt, inegalitatea este fenomenul dominant în societățile umane; egalitatea nu este altceva decât o cerință metafizică, în numele unei esențe imaginabile Așadar, cei care, negând metafizica, neagă posibilitatea cunoașterii esențelor și chiar existența lor, nu pot vorbi despre egalitatea oamenilor decât căzând într-o contradicție evidentă cu ei înșiși Experiența nu ne oferă altceva decât inegalitate Această diversitate reală a pozițiilor nu se limitează nici măcar doar la relațiile umane Inegalitatea provine din legea generală a naturii, care guvernează toate fenomenele lumii, supuse condițiilor de spațiu și timp Diversitatea infinită și, odată cu ea, inegalitatea forțelor și pozițiilor, produce o varietate infinită de fenomene Aceasta este ceea ce dă plinătatea vieții Ca ființă fizică, supusă legilor generale ale universului, omul nu este exclus din aceste definiții Și manifestă o infinită inegalitate de forțe, abilități și poziții Însăși existența raselor și distribuția lor diferită pe glob dau naștere unor diferențe care merg de la o extremă la alta Numai ca ființă metafizică omul se ridică deasupra acestor determinări naturale și ajunge la conștiința unui om comun, egal în toate spiritele esența noah Dar această esență spirituală, la rândul ei, conține un început care duce la o nouă inegalitate Acest principiu este chiar acela pe care se bazează recunoașterea egalității esențiale a oamenilor, și anume libertatea Ca indivizi liberi, oamenii sunt egali, dar manifestările acestei libertăți sunt infinit variate Unii dobândesc mai mult, alții mai puțin; unii știu să folosească bunurile dobândite și să-și mărească averea, alții, dimpotrivă, o risipesc; unele pavează noi căi, în timp ce altele urmează doar de departe Libertatea duce în mod natural și

inevitabil la inegalitate și, prin urmare, recunoscând libertatea, nu putem decât să recunoaștem, în același timp, aceste consecințe care decurg din aceasta Dar tocmai asta nu vor să știe adepții egalității necondiționate Neputând distinge între concepte, ele extind principiul metafizic al egalității la tărâmul Fizic; Ei transformă egalitatea legală formală în egalitate materială Tocmai aşa este învăţătura socialiştilor, care, în această privinţă, a fost exprimată cel mai consecvent în programul lui Babeuf din ultimii ani ai Revoluţiei Franceze*) Aceste teorii își găsesc răspunsul în eforturile maselor, pentru care doar egalitatea formală fără una materială este de puțină atracție Dar o astfel de extindere a acestui principiu este posibilă numai cu suprimarea completă a libertății Egalitatea materială duce inevitabil la comuniunea proprietății și la munca obligatorie, aceeași pentru toți Intelectul în sine și educația trebuie menținute la un nivel la fel de scăzut, căci și în această privință ridicarea unuia față de celălalt duce inevitabil la inegalitate Drept urmare, Babeuf a cerut ca întreaga dezvoltare psihică a cetăţenilor să se limiteze la cea mai slabă educaţie; restul le considera de prisos Libertatea gândirii a fost alungată împreună cu libertatea muncii și întreaga viață a omului a fost limitată *) Vezi Istoria doctrinelor politice, III p și urm Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI satisfacerea celor mai nepretențioase nevoi sub terorism ale unei puteri atot-egalizatoare Într-un cuvânt, în această doctrină, în numele egalității, ceea ce constituie însăși temelia ei, libertatea umană, este distrus Este imposibil să ne imaginăm o contradicție internă mai mare cu adevărata natură a omului Dacă alte sisteme socialiste sunt mai puțin consecvente în urmărirea acestor opinii, esența lor rămâne aceeași: toate propovăduiesc suprimarea completă a libertății de către despotismul maselor Dar tocmai de aceea ele nu se pot împlini niciodată La fel de contrare legilor naturii și spiritului, ele rămân doar monumente ale acelor scandaluri din care coboară mintea umană atunci când renunță la o înțelegere sobră a lucrurilor și este dusă în tărâmul utopilor Degeaba, vorbind în numele egalității, socialiștii se gândesc să se ascundă în spatele stindardului adevărului Și acest început, cu o astfel de vedere, este complet pervertit Egalitatea cerută de adevăr nu constă în a aduce pe toți sub același standard, întinderea unora și scurtarea altora, ca în loja lui Prokustov: un asemenea mod de acțiune era deja recunoscut în mitul grec ca tâlhărie și pedepsit de chinurile Tartarului Adevărul adevărat constă în recunoașterea tuturor demnității și libertății umane egale, în orice condiții ar fi o persoană și indiferent de poziția pe care o poate ocupa Aceasta se exprimă în egalitatea drepturilor, ca o oportunitate legală de a acționa, care este atribuită unei persoane ca atare Dar întrucât exercitarea liberă a acestor drepturi duce la o dobândire inegală a binecuvântărilor vieții, recunoașterea acestei inegalități, care decurge din principiul de bază, constituie, la rândul său, o cerere indispensabilă a adevărului Aceasta se exprimă în acea regulă sau precept, care a fost multă vreme considerată definiția esențială a adevărului și care a fost exprimată și de juriștii romani: adevărul constă în a-i da fiecăruia pe propria lui (suum cuique tribuere) Съ la Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Inseparabila de cunoasterea persoanei este recunoasterea a ceea ce ii apartine ca o consecinta sau produs al libertatii ei Spre deosebire de această regulă, care determină aplicarea concretă a adevărului asupra diversității relațiilor de viață, egalitatea rămâne un principiu abstract sau formal, în numele căruia legea generală se aplică în mod egal tuturor Aceasta este egalitatea în fața legii, idealul înalt la

care aspiră societățile umane și pe care mulți l-au atins deja Conștiința acestui ideal este de mult timp în sufletul uman De aici vechea cerință ca justiția să-și pronunțe sentințele fără a ține seama de chipuri Prin urmare, adevărul este adesea descris ca ținând cântarul cu legarea la ochi, ca un semn de imparțialitate Dar realizarea acestui principiu în viața publică a fost o chestiune de istorie lungă și de o luptă încăpățânată Numai în vremurile moderne a câștigat predominanța asupra diferitelor rezultate istorice În virtutea acestui început, legea stabilește norme comune tuturor și aceleași modalități de dobândire a drepturilor pentru toți Însuși exercitarea acestor drepturi și exercitarea lor sunt lăsate în seama libertății Legea stabilește, de exemplu, dreptul de proprietate și mijloacele de dobândire a acestuia, dar nu stabilește ce trebuie să aparțină cui: aceasta este afacerea persoanelor înseși Prin urmare, pe lângă legea generală, pentru dobândirea unui drept este nevoie de un act de voință liberă, care să dea un titlu juridic Legea protejează ceea ce fiecare a dobândit prin lege și care, prin urmare, de drept îi aparține, de orice încălcare a altora În acest fel, libertatea umană este combinată cu egalitatea în fața legii Cu o astfel de interacțiune reciprocă liberă a persoanelor, totuși, sunt posibile ciocniri de drepturi Rezolvarea acestor conflicte este o chestiune de justiție Ea decide ce trebuie prin lege Biblioteca "Runivers" F I "L OSO F I DREPT minți pe unul și ce pe altul O astfel de rezolvare nu este întotdeauna ușoară, căci testamentele aflate în conflict se pot baza fiecare pe un titlu juridic recunoscut de lege De asemenea, este posibil ca titlul legal să fie pe de o parte, în timp ce cealaltă face cereri care decurg din adevăr și care, prin urmare, nu pot fi respectate în mod rezonabil În legea însăși, care stabilește regulile generale ale dreptului, există inevitabil defecte și lacune inerente tuturor treburilor umane În ceea ce privește generalitatea sa, nu poate cuprinde varietatea infinită de cazuri particulare În cele din urmă, pot exista gafe și accidente nefericite în aplicație Dacă se aplică o măsură strictă de drept pozitiv diversității fenomenelor vieții, atunci va fi uneori necesar să privați o persoană de ceea ce îi aparține în esență, deși nu în conformitate cu litera legii De aici și zicala romană: summum jus summa injuria Aici justiția naturală (aequitas) vine în ajutor, în contrast cu legea strictă Constă în împăcarea opoziției a revendicărilor existente și într-un efort de a arăta respect față de ambele voințe, manifestându-și conștiincios activitățile în lumea exterioară Nu de puține ori legea însăși ia în considerare aceste conflicte și stabilește norme corespunzătoare; dar mai frecvent instanta este cea care, in acest fel, atenueaza cerintele stricte ale dreptului prin justitie naturala În acest fel, dreptul civil roman a trecut de la legea strictă a quiritelor la legea poporului (jus gentium), bazată pe rațiunea naturală și dreptate În aceste hotărâri ale instanței nu se ține cont doar de Actul formal, ci și de conținutul acestuia Iar la acestea din urmă se adaugă principiile egalizării adevărului Regula de bază aici este că în interacțiunea reciprocă a persoanelor egale între ele, egalizarea ar trebui să prevaleze și în serviciile reciproce, indiferent cât de calitativ diferă unele de altele Ca urmare, atașat aici Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Adevărul se numește negociabil sau schimbător (justiția commutativa) Dar este evident că pentru a stabili egalitatea între ceea ce este dat și ceea ce se obține este necesar ca obiectele calitativ diferite să fie ridicate la o definiție cantitativă abstractă comună O astfel de definiție este valoarea, a cărei măsură este banii, indiferent de forma acestuia Astfel, aceste concepte nu sunt doar rodul

relațiilor economice, ci și al cerințelor legale Și aici, însă, acesta din urmă rămâne un început pur formal Conceptul abstract de adevăr nu conține niciun temei pentru a determina atât valoarea lucrurilor, cât și măsura lor comună și, prin urmare, aici conținutul este determinat de liberul arbitru al indivizilor, care este ghidat de considerente economice Valoarea lucrurilor depinde, pe de o parte, de nevoia care se simte în ele, pe de altă parte, de posibilitatea de a o satisface; și întrucât nevoile oamenilor sunt variate și schimbătoare, nu poate fi stabilită nicio regulă permanentă Lanțul lucrurilor, adică valoarea măsurată prin bani, este în continuă creștere și scădere, drept urmare recompensa, care ieri a fost corectă, astăzi se poate dovedi a fi nedreaptă Astfel, prin însăși esența acestor relații, cerințele abstracte de egalizare a adevărului trebuie să se conformeze liberei mișcări a vieții, adică raporturilor forțelor economice Acest lucru se realizează prin faptul că toate astfel de tranzacții sunt lăsate la liberul acord al persoanelor, care singure pot lua în considerare toată varietatea condițiilor locale, temporale și personale Legea intervine numai pentru lipsa acestora sau în cazuri de conflict; iar aici el trebuie să se ghideze după indicaţiile de practică Când se cere stabilirea lanțului subiectului de către instanță, se ia cel care a fost elaborat prin acorduri libere Există însă relaţii în care apartenenţa Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI de lucruri pentru cutare sau cutare persoană este determinată nu de acorduri private, ci de un cod general Acest lucru se întâmplă acolo unde este necesar să se împartă averea comună sau să se descompună povara comună Aici apare o nouă definiție a adevărului - începutul adevărului distributiv, în contrast cu adevărul egalizator Acesta din urmă, după cum am văzut, recunoaște oamenii ca persoane independente și egale, care sunt în relații reciproce; primul îi consideră membri ai unei uniuni care constituie un întreg Unul este ghidat de principiul egalității aritmetice, celălalt de principiul egalității proporționale Acesta din urmă se aplică în primul rând în parteneriatele private, în care oamenii intră voluntar, dar cu forțe și mijloace inegale Cine a investit mai mult din capitalul său în întreprinderea comună primește cea mai mare parte a venitului, proporțional cu contribuția Același principiu domină și acele uniuni care, ridicându-se deasupra unui roi de relații private, formează un singur tot care leagă multe generații Așa este statul Pe aceasta se bazează repartizarea sarcinilor statului proporțional cu mijloacele plătitorilor, precum și repartizarea drepturilor și onorurilor în conformitate cu abilitățile, meritele și numirea persoanelor În persoana de stat nu există doar o ființă liberă rațional, egală cu toate celelalte; este membru al unui tot superior, în care este chemat să îndeplinească anumite atribuții adecvate funcției sale Această semnificație socială diferită a indivizilor dă naștere unei noi inegalități între ei, care modifică în esență egalitatea naturală care aparține sferei civile sau private Acolo unde principiul statului absoarbe privatul sau prevalează semnificativ asupra celui din urmă, această relație poate ajunge la distrugerea completă a egalității civile, care este legată de nerecunoașterea unei persoane ca agent independent și liber în lumea exterioară Acesta este punctul de vedere al iobăgiei Dar așa Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN atitudinea este în contradicție directă cu esența și demnitatea naturii umane și, odată cu aceasta, împreună cu cerințele fundamentale ale adevărului Prin urmare, principalul început al unei vieți rezonabile de stat ar trebui să fie separarea acestor două domenii, civil și politic, cu subordonarea fiecăruia dintre ele

propriilor definiții ale adevărului: în primul ar trebui să prevaleze egalitatea aritmetică, în al doilea, egalitate proporţională Aceste două principii nu se contrazic: iar în circulația civilă cererea de adevăr constă în proporționalitatea a ceea ce se dă cu ceea ce se obține; fiecăruia i se dă ceea ce îi aparține Dar aici această relație este determinată de liberul arbitru al indivizilor și nu provine dintr-o lege generală Drept urmare, poate părea că principiul adevărului distributiv este ideal mai înalt, deoarece guvernează partenerul superior de activitate, care domină relațiile private Totuși, atât în teorie, cât și în realitate, acest principiu superior își primește ființa numai din prima, pentru baza ei, totuși, constă în recunoașterea unei persoane ca scop independent și agent liber în lumea exterioară Fără aceasta, nu există adevăr nici egalizator, nici distribuitor În raport cu sclavii, precum și în raport cu animalele, dreptul nu există Rădăcina fiecărui drept este libertatea individului; și, prin urmare, definițiile de bază ale dreptului privesc tocmai relațiile personale sau private; deasupra lor se ridică uniuni sociale, ca un ordin superior, care nu distruge, ci doar reînnoiește relațiile private care se bazează pe libertate Acesta este idealul de neclintit și neschimbat al dreptului și al adevărului, un ideal care decurge din cerințele clare ale rațiunii și din cele mai profunde fundamente ale naturii spirituale a omului De aici urmează împărțirea de bază a dreptului în privat și public Primul definește aria relațiilor private sau civile, al doilea este structura și activitatea Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI uniuni care formează un singur tot Acesta din urmă va fi discutat mai jos Acum trebuie să luăm în considerare ce cerințe și drepturi decurg din libertatea individului ca unitate independentă Aceasta este definiția cea mai elementară și, prin urmare, fundamentală a dreptului Așa cum mecanica nu începe cu energia lumii, ci cu mișcarea elementară a unui punct material, tot așa și filosofia dreptului trebuie să înceapă cu definiții referitoare la individ Poate face acest lucru cu mare rațiune, pentru că chipul nu pare a fi o abstractizare pură, ca un punct material, ci este exact ceea ce este cel mai real, în orice sens am putea lua cuvântul Lui îi aparține atât mintea, cât și voința și, prin urmare, constituie adevărata temelie a oricărei legi Capitolul II Drepturi personale Revoluția Franceză a proclamat, după cum se știe, o serie întreagă de drepturi ale omului înnăscute și inalienabile Kant, dimpotrivă, susţinea că există un singur drept înnăscut omului, şi anume libertatea; orice altceva este cuprins în el și decurge din el Și tocmai, așa cum am văzut, libertatea este rădăcina și sursa tuturor drepturilor; dar în ce sens poate fi considerat un drept înnăscut al omului? Nu în faptul, desigur, că acest început îi este întotdeauna inerent, ca parte integrantă a naturii sale, de care de fapt nu poate fi lipsit Istoria ne arată, dimpotrivă, că sclavia este un fenomen universal; conștiința libertății, ca atribut al naturii umane, vine târziu și numai în rândul popoarelor care se află la un nivel înalt de dezvoltare "Omul se naște liber, dar între timp este în lanțuri", spune Rousseau la începutul Contractului său social Gânditorii secolului al XVIII-lea au văzut în aceasta un neadevăr istoric, la care Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN erau pur negativi Prin urmare, s-au îndreptat cu dragoste către starea primitivă, când oamenii trăiau liber, fără nicio ordine civilă Între timp, tocmai această libertate primitivă, ca determinare naturală a omului, este un astfel de principiu care trebuie negat Rousseau și adepții săi au făcut greșeala de a confunda libertatea civilă cu libertatea naturală Libertatea cu adevărat umană nu este libertatea unui animal în

sălbăticie, ci libertatea civilă, supusă dreptului comun Numai în virtutea acestei subordonări libertatea devine un drept Dar supunerea omului la ordinea civilă nu este dată deodată; aceasta este o chestiune de lungă istorie Omul firesc, cu instinctele și pasiunile sale neînfrânate, trebuie transformat într-un cetățean obișnuit cu disciplina și respectul pentru drepturile celorlalți În ciuda fascinației sale pentru statul primitiv, Rousseau a înțeles această nevoie În Acordul său social, el pornește de la propunerea că o persoană trebuie să renunțe la toate drepturile sale față de societate pentru a le primi înapoi ca membru Dar transformarea unui om firesc în cetăţean nu se realizează în virtutea unui contract fictiv, care nu duce decât la nesfârşite neconcordanţe *) Aceasta este sarcina unui proces vechi de secole și adesea dureros Supunerea omului la ordinea civilă are loc prin violență și luptă, în care sunt jucate toate pasiunile umane Numai încetul cu încetul, pe măsură ce conștiința se dezvoltă și viața civilă prinde rădăcini, aceste lanțuri istorice se desprind și ceea ce se află în adâncul naturii sale se va întoarce la om Libertatea naturală este refuzată pentru a renaște într-o nouă formă proprie omului Obiceiul muncii este legat și de subordonarea ordinii civile La o persoană fizică, este absent *) Vezi Istoria Politului Învățături h Sh, p i b Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI et Aceasta necesită o anumită violență împotriva sinelui, care este dată de dezvoltarea conștiinței și întărirea voinței Omul firesc, ca și copilul, trebuie forțat să muncească Aceasta este justificarea economică a sclaviei Numai prin munca forțată umanitatea putea atinge acel grad de bunăstare, care dădea timp liber pentru munca psihică și, odată cu aceasta, împreună cu dezvoltarea civilizației cu beneficiile ei inepuizabile Dar dacă supunerea forțată a omului față de ordinea civilă a avut o valoare educațională, atunci scopul dezvoltării este tot acela de a restabili în el imaginea umană, eclipsată de sclavie Am văzut că libertatea este însăși esența spirituală a omului, definiția sa inalienabilă ca ființă rațională Dezvoltarea constă tocmai în faptul că principiile care se află în adâncul naturii sunt aduse în conștiință și transpuse în viață Prin urmare, recunoașterea unei persoane ca persoană liberă este cel mai mare pas în mișcarea istorică a vieții civile; denotă stadiul în care ordinea civilă devine cu adevărat umană De aici și importanța înaltă a acelor gânditori care au proclamat începutul libertății ca drept înnăscut și inalienabil al omului; de aici și marea semnificație istorică a acelor popoare care au realizat primele între ele acest principiu - și au adus omagiu omului, recunoscând în el chipul și asemănarea lui Dumnezeu, nu numai ca o credință abstractă, ci ca adevăr al vieții și al baza sistemului civil La noi, acest mare pas a fost făcut mai târziu decât cu alte popoare europene, iar acesta este un semn neîndoielnic al înapoierii noastre, nu numai psihic, ci și civil; și întrucât recunoașterea unei personalități umane într-o persoană este și o cerință morală, atunci din această parte nu avem cu ce să ne lăudăm în fața altora O nouă eră de dezvoltare cu adevărat umană începe pentru Rusia odată cu domnia lui Alexandru al II-lea Întrebări de filosofie, carte > Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Nu este suficient, însă, să proclamăm începutul libertăţii; trebuie pusă în practică cu toate consecinţele care decurg din ea Cu cât acest început este mai sus și cu cât este mai adânc înrădăcinat în natura umană, cu atât mai mult necesită o conștiință clară și o dezvoltare consecventă Am văzut că egalitatea civilă, sau egalitatea în fața legii, este legată de libertate Ca persoane libere, toți oamenii sunt egali, iar legea trebuie să fie

aceeași pentru toți; aceasta este cerința de bază a adevărului De aici și importanța ridicată a ordinii civile generale, care în statele europene a înlocuit vechiul sistem de clasă, care se baza în întregime pe inegalitatea civilă Se poate spune că acesta constituie unul dintre marile câștiguri ale noii umanități Dar, așa cum s-a explicat deja mai sus, acest principiu se referă la sfera civilă, și nu la cea politică, pentru că oamenii sunt egali doar ca persoane libere, și nu ca membri ai unui tot superior, în care pot avea misiuni diferite, și ca urmare a acestui fapt, diferite drepturi și îndatoriri Așadar, în articolul din Declarația drepturilor omului și cetățeanului, la afirmarea principiilor libertății și egalității, se adaugă: "diferențele sociale se pot baza doar pe binele comun " Acest început este foarte larg poate necesita nu numai diferențe de drepturi politice pentru diferitele clase sociale, în funcție de capacitatea lor politică, ci și avantaje ereditare, pe care se bazează exact monarhia și aristocrația Asemenea avantaje nu contrazic egalitatea civilă, dacă privesc doar politica , și nu drepturile civile Acest principiu elimină doar ordinea moșiilor, și nu aristocrația politică și cu atât mai puțin o monarhie Cu toate acestea, cerințele libertății civile nu sunt epuizate de începutul egalității în fața legii Își stabilește doar condiția abstract-formală; conţinut Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI dar constituie acele diferite drepturi care decurg din ea ca consecinţe necesare Aceasta include, în primul rând, dreptul de a dispune de acțiunile proprii după propria voință, fără a încălca drepturile altora și condițiile generale ale comunității Regula de bază aici este că tot ceea ce nu este interzis este permis, în virtutea libertății care îi aparține în mod natural omului De aici rezultă, în primul rând, dreptul de a se muta oriunde și de a se stabili oriunde, fără a cere permisiunea nimănui Acest lucru este contrazis de restricțiile privind locul de ședere și așezare, care sunt stabilite pentru anumite categorii de persoane, de exemplu, la noi pentru evrei A interzice persoanelor care nu au comis nicio infracțiune să călătorească oriunde doresc și să locuiască oriunde doresc este o restrângere a drepturilor care este contrară principiului libertății civile Astfel de hotărâri nu pot fi privite altfel decât ca opresiuni Ele reprezintă rămășițele unor vederi asemănătoare iobagilor În al doilea rând, de la același început urmează dreptul de a face ceea ce îți place și de a-ți alege propriul fel de viață după propria ta voință Aceasta este libertatea muncii, un drept inerent omului ca persoană liberă, dar care, însă, abia în vremurile moderne a primit deplină recunoaștere în societățile europene În vremuri trecute, acesteia i s-a opus nu numai iobăgia, ci și privilegiile breslei, prin care dreptul la anumite ocupații era atribuit exclusiv anumitor categorii de persoane Ambele au fost consecințele sistemului patrimonial Principiul libertății muncii este contrazis și de interzicerea anumitor categorii de persoane de a se angaja în aceste meserii sau în alte meserii, așa cum am stabilit până astăzi cu privire la evrei Și aceste restricții reprezintă rămășița opiniilor de iobag În al treilea rând, dreptul de a întreprinde anumite acțiuni în raport cu altul este legat de libertatea muncii Aici este sursa contractului personal Cum să tai- * Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN acest drept este supus negației, vom vedea mai târziu; dar recunoașterea ei este inseparabil legată de însăși recunoașterea personalității umane libere și a dreptului său inalienabil de a dispune de sine la propria discreție Acest drept nu se extinde, însă, la înstrăinarea completă a personalității cuiva O persoană nu are dreptul să se vândă în sclavie, nici într-o stare de iobăgie, pentru că aceasta

ar fi o negare a începutului în numele căruia acționează Se dispune de sine ca pe o persoană liberă; rămânând astfel, el poate înstrăina aceste sau alte acțiuni private, dar nu și esența sa spirituală, a cărei recunoaștere stă la baza oricărui drept Prin urmare, toate acțiunile îndreptate către această negație sunt greșite; dreptul legal nu le poate recunoaşte ■ Aici poate apărea întrebarea: are o persoană dreptul de a-și încălca propria viață? Unii juriști, precum Iering, neagă acest drept, pe motiv că o persoană nu îi aparține lui însuși, ci societății și, prin urmare, nu are dreptul să-l priveze pe acesta din urmă de un membru util Dar acest argument se bazează pe premise complet false Omul este membru al societății, ca persoană liberă, și nu ca fiară de povară, care este proprietatea proprietarului Din punct de vedere religios și moral, sinuciderea poate fi condamnată pe baza faptului că viața este dată unei persoane de către Dumnezeu și, prin urmare, acesta nu are dreptul să dispună de ea, ci trebuie să poarte povara impusă de Providență Dar un astfel de punct de vedere rămâne pur moral; nu este aplicabilă sferei juridice: societatea nu este Divinul și în niciun fel nu poate fi asemănată cu El Are doar instrumente și metode externe de acțiune, iar în acest caz este complet neputincios Autoritatea publică nu poate împiedica o persoană să pună mâna pe sine Poate pedepsi doar tentativa, nu actul în sine Dar pedeapsa pentru o tentativă comisă într-un moment de disperare, când Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI în plus, o persoană și-a făcut rău singur, ar fi o cruzime care nu este justificată de nimic Când un cetățean își înstrăinează libertatea, legea poate declara un astfel de act nul și totul rămâne la fel Dar a declara nulitatea unei tentative de sinucidere nu are sens Aici rămâne doar să lăsăm această chestiune în seama Celui care cunoaște și conduce inimile oamenilor; nu se cuvine ca legea dreptului să intervină în aceasta Libertatea unei persoane se exprimă nu numai în dreptul de a dispune de acțiunile sale fizice, ci și în exprimarea liberă a gândurilor și sentimentelor sale Întrucât legea juridică privește numai acțiunile externe, gândurile interne nu sunt supuse definițiilor sale Aici regula de bază este ca această zonă să rămână inviolabilă pentru el Legea care invadează acest sanctuar al sufletului uman încalcă drepturile cele mai sacre ale omului, esența sa spirituală, care stă la baza oricărei legi și a oricărei morale Acest lucru se aplică în special libertății de conștiință Relația unei persoane cu Dumnezeu poate și ar trebui să fie determinată doar de străduința interioară a sufletului către Acela care singur vede inimile și le îndrumă după voia Sa În ce feluri cheamă Dumnezeu pe om la Sine, acest lucru este cunoscut numai de El Dacă un om care îl caută pe Dumnezeu găsește o satisfacție mai mare a nevoilor sale religioase într-o confesiune decât în alta, atunci nimeni nu are dreptul să-i interzică calea către care îl îndreaptă conștiința Numai ea are votul decisiv aici Există diferite biserici tocmai prin prisma faptului că nevoile spirituale ale unei persoane sunt diverse și pot fi satisfăcute în diverse moduri Când puterea civilă invadează această zonă, ea transgresează limitele dreptului său și devine opresivă Între timp, istoria este plină de opresiuni de acest fel; timp de multe secole, guvernele Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN a mutat persecuţia conştiinţei În acest caz, nici măcar nu se poate spune că conștiința libertății este rodul unei dezvoltări târzii În timp ce biserica creștină era asuprită, profesorii ei au apărat elocvent drepturile conștiinței Mii de martiri au pecetluit cu sângele lor adevărul înalt că Dumnezeu trebuie ascultat mai mult decât omul Dar de îndată ce Biserica a devenit dominantă, ea însăși a început persecuția ereticilor

Catolicismul medieval, în special, a dus acest sistem în proporții îngrozitoare Focurile Inchiziției au aprins; populații întregi au fost exterminate prin foc și sabie în numele religiei păcii și iubirii Dar tocmai aceste contradicții monstruoase au fost unul dintre principalele motive ale căderii sistemului medieval De îndată ce biserica, nemulţumită cu propovăduirea, recurge la constrângere, ea alungă de la sine toate sufletele înălţate, care, asuprindu-şi conştiinţa, o consideră o crimă împotriva lui Dumnezeu şi a umanităţii Gândirea seculară, și mai ales filosofia secolului al XVIII-lea, are marea onoare de a lupta pentru aceste principii și de a le pune în practică Toate noile legislații europene și-au luat poziția pe această bază, iar acesta constituie cel mai mare pas către progresul moral al omenirii Este, de asemenea, unul dintre cele mai mari câștiguri ale vremurilor moderne, restrângerea libertății de conștiință a rămas doar în rândul popoarelor întârziate, care au ieșit recent din starea de iobăgie La noi s-a păstrat în persecuția schismaticilor, în interzicerea trecerii de la credința ortodoxă la alta, în asuprirea uniților, în restrângerea drepturilor evreilor Toate acestea sunt în contradicție clară cu articolele și din Legile fundamentale ale Imperiului Rus, care permit tuturor supușilor ruși să-și mărturisească liber credința și închinarea Dar dacă pătrunderea legii juridice în domeniul conștiinței este contrară însăși esenței și vocației sale, dacă aici adevărata ei sarcină constă numai în recunoașterea și protejarea inviolabilității sale, atunci aproximativ Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI acțiunile exterioare care decurg din convingeri religioase, ca toate celelalte, sunt supuse determinărilor sale Întrebarea este: în ce măsură este chemat să intervină în asta? Despre raporturile statului cu biserica, ca intreaga uniune, vom vorbi mai tarziu Aici vorbim doar de drepturile personale, în care se exprimă relația dintre libertatea și legea Dacă conștiința unei persoane este recunoscută ca fiind liberă, dacă fiecare are dreptul inalienabil de a practica acea credință în adevărul de care este convins, atunci este imposibil să îi interziceți exprimarea exterioară a convingerilor sale Tot ceea ce poate face legea în numele unor cerințe bine sau prost înțelese ale ordinii publice este să nu permită predicarea publică și închinarea publică, care uneori pot da naștere la confuzie sau scandal Dar a interzice oamenilor să se adune pentru a face rugăciuni comune Divinului și pentru a îndeplini acele rituri care sunt cerute de religia lor, este o încălcare directă a libertății de conștiință Legea juridică nu are voce aici și nu este chemată să intervină Prin urmare, așa-zisa seducție poate fi considerată infracțiune doar acolo unde libertatea de conștiință nu este recunoscută În esență, seducția este trezirea sentimentelor religioase, în consecință atracția sufletelor către Dumnezeu și, prin urmare, ar trebui considerată bună, și nu rea Acesta este unul dintre modurile în care Dumnezeu lucrează asupra omului Fără îndoială, statul are dreptul de a nu tolera sectele care propovăduiesc rezistență autorităților sau sunt asociate cu acte imorale și încălcări ale personalității altcuiva Dar ceea ce este persecutat aici nu este relația sufletului cu Dumnezeu, ci acțiuni care depășesc limitele cultului religios și care, de altfel, trebuie dovedite O definiție mai precisă a acestor relații aparține dreptului public și politicii; aici a fost nevoie doar de afirmarea principiului general Aceleași reguli, în termeni generali, se aplică Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN libertatea de gândire Și aici gândurile interioare nu sunt supuse operațiunii legii juridice O persoană nu poate fi pedepsită pentru un anumit mod de gândire sau pentru convorbiri private, dacă nu conțin în

sine o incitare la o faptă penală Dar legea poate interzice exprimarea publică a opiniilor periculoase pentru societate sau ofensatoare pentru alții În ce măsură este permis nu este o chestiune de drept abstract, ci de politică Și aici libertatea largă servește ca semn al dezvoltării superioare; dar numai puterea de stat poate fi judecător în această chestiune Dreptul personal este aici nu doar o expresie a libertății mintale, ci și un agent puternic în arena publică și, prin urmare, trebuie să fie în concordanță cu starea și nevoile societății Pe lângă cerințele de folos public, dreptul personal este limitat de drepturile altora, la fel cum, dimpotrivă, necesită recunoaștere din partea acestora De aici rezultă un dublu raport juridic de persoane: negativ și pozitiv Prima constă în recunoașterea inviolabilității unei persoane, atât în ființa sa fizică, cât și în esența sa spirituală Prin urmare, orice violență care i-a fost aplicată este ilegală, cu excepția respingerii violenței comise de el Dacă o persoană intră în domeniul legii altcuiva, atunci constrângerea poate fi folosită împotriva sa, deoarece aceasta protejează inviolabilitatea altei persoane care are drepturi egale cu ea Aceste relații se extind, după cum vom vedea mai târziu, la ceea ce este atribuit unei persoane Dar nu numai existența fizică a omului necesită protecție; esența sa spirituală trebuie să rămână și ea inviolabilă Persoana umană, ca atare, cere respect; aceasta este onoarea ei Și aici legea juridică nu poate viza decât latura externă a relației Oamenii pot gândi orice le place despre aceasta sau acea persoană; dar nu au dreptate Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI a exprima Trebuie să i se arate semne exterioare de respect; în caz contrar, legea acordă persoanei dreptul de a se plânge de o insultă Este evident, totuși, că aici există un element spiritual care sfidează definițiile legale; prin urmare, evaluarea aici este întotdeauna arbitrară, iar satisfacția, în special în cazurile de infracțiuni grave, este adesea foarte insuficientă De aici rezultă linșajul, care nu este recunoscut de legislație, dar este adesea susținut de moravuri, chiar și în țările cu studii superioare Omul însuși este judecătorul și apărătorul onoarei sale, pentru care își riscă chiar viața Aceasta este cea mai înaltă autoafirmare a personalității umane*) Latura pozitivă a dreptului personal în raport cu ceilalți constă în dreptul de a încheia tot felul de acorduri cu aceștia, fără a încălca, însă, drepturile terților și reglementările generale Și aici se aplică regula generală, că tot ceea ce nu este interzis de lege este permis, în virtutea libertății naturale a omului Aici se află sursa a tot felul de tratate Dispunând de sine, omul are dreptul de a-și uni voința cu voința altor ființe libere Din aceasta iau naștere diverse feluri de uniuni, care însă depășesc domeniul dreptului pur personal Aici se naște o lume cu totul nouă a relațiilor juridice, despre care vom discuta mai jos Toate aceste drepturi personale care decurg din libertatea înnăscută a omului sunt, prin însuși conceptul lor, de un caracter pur formal Ele reprezintă manifestarea libertăţii în diverse activităţi; si de vreme ce libertatea este un principiu formal, care consta in faptul ca o persoana actioneaza dupa propria vointa, si nu dupa ordinea altcuiva, atunci diversele manifestari ale libertatii au aceleasi proprietati Prin urmare, nu se vorbește și nu se poate vorbi despre niciun obiectiv sau interese Ce obiective își propune o persoană și ce interese urmărește, *) Vezi Kursk gosud Știința, I, p Biblioteca "Runivers" B N CH I CH E R I N depinde în întregime de el însuși Dreptul său constă tocmai în faptul că poate acționa la propria discreție; atâta timp cât nu încalcă drepturile altora sau reglementările generale, adică atâta

timp cât nu iese din limitele care i-au fost puse, legea nu se amestecă în acest sens Indiferent dacă un bărbat își folosește bine sau prost dreptul, aceasta este treaba lui El poate călători în țări îndepărtate sau poate sta nemișcat; el poate munci sau fi leneș, se angajează în muncă utilă sau fleacuri, poate exprima adevăruri înalte sau poate vorbi prostii complete, acest lucru nu privește legea legală, deoarece aceasta este zona libertății Și întrucât dreptul personal, adică puterea de a dispune de sine, este rădăcina și sursa tuturor drepturilor, reiese din aceasta că conceptul de drept, ca protecție a intereselor, este lipsit de orice fundament Ea contrazice atât teoria sunetului, cât și practica tuturor timpurilor și popoarelor Numai eclipsa completă a conceptului de libertate de către negura realismului ar putea produce o asemenea aberație Există, însă, persoane ale căror drepturi și îndatoriri sunt determinate de interes Acestea sunt așa-numitele persoane juridice, care sunt înființate tocmai într-un anumit scop Instituția însăși, evident, nu poate nici să vrea, nici să acționeze; toate acestea se realizează prin agenția Persoanelor Fizice care îl reprezintă Dar cei din urmă beneficiază de drepturi numai în vederea scopului pe care sunt chemați să-l îndeplinească Și întrucât acest scop este permanent, și instituția bazată pe el capătă același caracter Indivizii care o gestionează se schimbă; se schimbă și cei care îl folosesc; instituția însăși rămâne ca subiect permanent de drepturi și obligații, drept urmare este recunoscută ca persoană juridică Pentru o viziune realistă a dreptului, doctrina persoanelor juridice este o piatră de poticnire Vechea jurisprudență a făcut față cu ușurință acestui concept Ea știa că legea nu este o relație fizică, ci o relație mentală sau metafizică și, prin urmare, atunci când viața este Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI se temea de crearea unei persoane pur imaginabile, ea nu a ezitat să înființeze una și să-i atribuie anumite drepturi și îndatoriri Toate legislațiile din lume sunt umplute cu prevederi similare Dar pentru realist, toate aceste creații ale metafizicii par a fi prejudecăți învechite care trebuie aruncate peste bord; el recunoaște doar ceea ce poate fi văzut și atins Real, evident, doar persoane fizice; ei singuri pot avea un interes real, adică să folosească sau să se bucure de binecuvântările vieții O persoană juridică este incapabilă de acest lucru: nu mănâncă, nu bea, nu se bucură, nu plânge, prin urmare, din punctul de vedere al realiștilor care amestecă legea cu dobânda, nu poate avea niciun drept Și, prin urmare, persoanele fizice care fac parte din componența lor sau se bucură de beneficiile lor ar trebui să fie recunoscute ca adevărate subiecte de drept în persoanele juridice Dar aici apar dificultăți de netrecut Când vine vorba de o corporație formată din membri care formează un singur întreg, atunci se poate încă argumenta cu o oarecare plauzibilitate că adevărații subiecți de drept sunt persoanele fizice și nu o entitate juridică fictive; cu toate acestea, acest lucru ar fi, de asemenea, fals, pentru că o entitate juridică nu este un simplu parteneriat Prin admiterea adepților acestei doctrine înșiși, nu numai persoanele prezente, ci și viitoare, necunoscute, inexistente, care nu au nici conștiință, nici voință, ar trebui să fie recunoscute ca subiecte de drept Prin puterea lucrurilor, suntem duși aici într-o Sferă pur imaginabilă, înstrăinată de orice pământ real Dar situația este și mai gravă în ceea ce privește instituțiile care servesc pentru uzul unor persoane complet nedeterminate, de exemplu, spitale sau case de pomană Aici este necesar să recunoaștem bolnavii și săracii ca subiecți de drept și, în plus, doar de la minutul de intrare până la cel de ieșire *) Este clar, însă, că o astfel de concluzie

reprezintă cel mai pur abstract *) Vezi Ihering: Geist des ròm liechts III, p și urm Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN surd Un cerșetor nu are dreptul să intre într-o pomană; este plasat în ea în virtutea hotărârii persoanelor care o guvernează Dar aceștia din urmă nu acționează de drept, ci ca reprezentanți ai unei persoane juridice și nu folosesc ei înșiși pomana, din care se vede ca și în acest caz, dreptul și interesul sunt două lucruri diferite Cerșetorul are un interes în local, care nu are dreptul la acesta, iar persoanele care nu au niciun interes în el au dreptul la locul Însuși dreptul nu le aparține lor, ci persoanei juridice a cărei reprezentanți sunt Care este baza acestui drept? Se dezvăluie din însăși condițiile apariției unei persoane juridice Cel mai simplu caz este atunci când pomana este înființată de o singură persoană, în timpul vieții sau prin testament, dar în orice caz ca sediu permanent Această persoană a depus, de asemenea, carta spre aprobare de către guvern Toate drepturile și obligațiile unei persoane juridice sunt determinate de prezenta cartă; pe baza acesteia acționează și cei care guvernează instituția; din acest act îşi derivă toate drepturile În consecință, izvorul dreptului este aici voința fondatorului, aprobată prin lege Aceasta va continua sa existe atunci cand, pentru o lunga perioada de timp, persoana nu mai este in viata Instituția este condusă și funcționează conform voinței fondatorului, iar dacă, odată cu schimbările condițiilor de viață, numirea ei își pierde sensul esențial, atunci bunului lăsat moștenire i se dă o altă numire, cea mai apropiată de acest testament În aceste relații se dezvăluie natura spirituală a voinței, ca principiu constant, nu numai înstrăinat de existența senzuală, dar depășind limitele existenței pământești a unei singure persoane Pentru realiști, acest lucru este absurd: de îndată ce o persoană încetează să existe, nu mai există voință și, prin urmare, ordinele sale postume nu au forță Dar sensul profund al rasei umane a recunoscut întotdeauna respectul pentru voința morților ca unul dintre Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI principiile fundamentale ale dreptului În dreptul ereditar se poate extinde pe mai multe generații Acesta este sensul numelor sacre Totuși, în acest din urmă caz, voința defunctului intră în conflict cu voința celor vii, ale cărui drepturi sunt îngrădite de astfel de ordine Prin urmare, aici sunt posibile diverse soluții Legiuitorului îi revine să acorde o preponderență unuia sau altuia sau să stabilească un anumit mod de acord al acestora Acest lucru va fi discutat mai târziu Atunci când nu există acest conflict, care este exact ceea ce are loc în constituirea unei persoane juridice care nu există de la sine, ci doar ca reprezentant al voinței defunctului, atunci aceasta din urmă capătă sensul unei legi imuabile Sursa acestor relații constă în faptul că voința omului, ca ființă rațională, nu se limitează la prezent , ci se extinde către un viitor îndepărtat, cu mult dincolo de limitele propriei vieți De aici și respectul pentru această voință, care este legea existenței spirituale Numai ea oferă unei persoane posibilitatea de a-și îndeplini adevăratul destin, de a se ridica deasupra impresiilor momentului prezent și de a-și extinde privirea către ceea ce este solid și neschimbător Aceleași principii, cu și mai mare forță, se aplică persoanelor juridice constituite prin voința mai multor persoane unite într-o decizie comună În cele din urmă, o entitate juridică poate fi înființată de către stat, care este el însuși o entitate juridică Într-un astfel de caz, existența sa depinde de voința statului și încetează odată cu schimbarea acestei voințe Aici avem deja de-a face cu instituții de drept public, despre care vor fi discutate mai jos Constanța voinței este principalul principiu juridic în

determinarea relației unei persoane cu lumea înconjurătoare, pe de o parte, cu Natura fizică, pe de altă parte, cu persoane egale cu ea Dintre primele se naște proprietatea, cele din urmă sunt determinate prin contract B Chicherin (Va urma) Biblioteca "Runivers" Câteva cuvinte despre idealurile în artă *) Ca răspuns la P A Kalenov Acest rezumat a fost scris ca răspuns la obiecțiile adresate mie de respectatul nostru coleg P A Kalenov, plasate în ultimele două cărți ale "Întrebări de filosofie și psihologie" În primul rând, nu pot să nu-mi exprim întreaga mea simpatie onorabilului tovarăș din Societate pentru atitudinea sa față de această problemă, și anume pentru faptul că în obiecțiile sale nu vedea un scop în sine, ci doar un mijloc de a duce la îndeplinire și să-și demonstreze propriile opinii Eu personal nu pot fi de acord cu aceste puncte de vedere în multe privințe; în ceea ce privește alți membri ai Societății (după cum reiese din obiecțiile formulate la ședința Societății), aceste opinii au rămas pentru mine de neînțeles, arbitrare și contradictorii Din punct de vedere subiectiv însă, luându-le nu ca o teorie obiectivă, ci ca păreri ale unei persoane celebre, nu pot decât să le fac dreptate Sunt lucruri care se simt, dar nu se dovedesc, care, oricât ai dovedi inconsecvența lor obiectivă, nu pierd pentru cei care le au certitudinea subiectivă, care sunt dezvoltate de viață, dar nu de logică și dovezi științifice Dacă nu împărtășesc teoriile adversarului meu, nu le consider dovedite, la fel cum însuși autorul nu le consideră supuse probei, bazându-le pe "axiomele psihice" a priori admise de el, atunci nu pot decât să fac dreptate la valoarea lor morală subiectivă În ceea ce privește obiecțiile formulate de respectatul adversar față de opiniile mele, nu pot fi de acord cu acestea Ele se bazează, după cum sunt gata să afirm, pe neînțelegeri și neînțelegeri ale cuvintelor mele Acest lucru este complet de înțeles Autorul a avut în vedere părerile mele în principal pentru că nu sunt de acord cu ale lui și a căutat o gândire contradictorie acolo unde în esență nu era Dar însăși atitudinea față de această problemă este diferită pentru el și pentru mine Las latura subiectiva, tot felul de axiome psihice, tot felul de instincte cosmice primitive *) Rezumat citit la ședința Societății de Psihologie din februarie Biblioteca "Runivers" NU UN CUVÂNT DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ deoparte Nu vorbesc despre substanțe, nici măcar despre "substanțe-moduri", al cărui concept însuși îl consider esențial contradictoriu, ci doar despre fenomene care sunt supuse aceluiași studiu ca toate celelalte fenomene ale naturii și ale vieții umane, ca fenomene într-un număr de altele fenomene Vorbim despre diverse lucruri Nu împărtășesc părerile lui P A Kalenov, dar sunt gata să arăt la una dintre următoarele ședințe ale Societății că teoriile mele sunt perfect compatibile - desigur, cu excepția unor detalii minore, poate - cu ale lui Permiteți-mi să spun că teoriile mele pot fi de acord cu el la fel cum fizica pozitivă poate fi de acord atât cu sistemul metafizic al lui Spinoza, cât și cu sistemul metafizic al lui Leibniz Dar o altă întrebare este ce ar trebui adaptat la ce - dacă teoriile sunt generale pentru fapte și generalizările lor pozitive cele mai apropiate, sau cele din urmă pentru prima La sfârșitul celui de-al doilea articol, respectul tovarăș însuși a ajuns la concluzia că întreaga dispută a apărut dintr-o atitudine diferită față de chestiune "De fapt", recunoaște el, "întreaga dispută a noastră cu domnul Ivantsov este de prisos, deoarece vorbim despre lucruri diferite despre lucruri diferite: mă refer la arta plastică propriu-zisă (după cum o înțeleg, în temeiul ei substanțial, deoarece este înrădăcinată în axiome psihice și instincte cosmice primitive), iar el este arta de a-și exprima

gândurile "(în imagini senzuale) Doar din această parte am analizat arta în al doilea articol Am considerat acolo fenomenele activității artistice umane ca expresii ale ideilor sale și am studiat acele cerințe pe care orice operă de artă trebuie să le satisfacă, acele sarcini pe care trebuie să le rezolve pentru a fi o expresie inteligibilă și interesantă în imaginile senzuale ale ideilor unei persoane , oricare ar fi aceste idei Nici eu nu am fost În ceea ce privește atacurile lui P A Kalenov asupra caracterului utilitar al teoriilor mele, la care obiecțiile sale se rezumă în esență, parțial ele au apărut dintr-o înțelegere falsă a cuvintelor mele, parțial îmi rămân complet de neînțeles Ajung la concluzia că principiul de bază al frumosului constă în regularitate și adaug că o astfel de concluzie este compatibilă cu teoriile utilitare ale frumosului Eu personal împărtășesc aceste teorii, dar nu intru în dovezile lor și observ imediat că dacă cititorul nu este de acord cu o astfel de teorie și își găsește a sa, explicând de ce ne place naturalul, atunci cu atât mai bine Pentru mine este important ca frumusetea consta in regularitate, si nu de ce este asa Prietenul meu nu acordă atenție acestui lucru Dar eu, apărând teoria frumosului, ca naturală, sunt gata să-i demonstrez respectatului meu oponent că teoria mea poate fi cel mai bine în acord cu simțul său de bază inerent omului sau cu nevoia de armonie cosmică, ca o axiomă psihică Mai departe, autorul obiecției îmi reproșează faptul că consider că cele mai înalte opere de artă sunt acelea "în care artistul, în imagini frumoase, propagă idei benefice societății" Dar cum, într-un astfel de caz, vor fi înțelese ultimele sale cuvinte: "În acest fel, domnule Ivantsov Biblioteca "Runivers " x NIKOLAY IVANTSOV închide ochii la nevoia rațională a unei persoane de a portretiza frumusețea umană, el însuși, și cu această imagine de a trezi în spectatori și ascultători dragoste, compasiune pentru o persoană în general, care cu greu nu ar putea fi benefică pentru societate? Despre ce ne certam? Dau dreptate deplină obiecțiilor unui tovarăș respectat în sensul lor subiectiv pentru el Îi sunt profund recunoscător și pentru obiecțiile pe care le-a făcut și pentru că, dacă nu le consider întotdeauna solide, atunci în orice caz mi-au arătat că adesea, poate, eu însumi eram de vină pentru asta, atingând trăsături cele mai generale și prea superficial despre care ar fi necesar să vorbim mai detaliat În acest eseu voi încerca să completez unele dintre aceste neajunsuri Și atunci, dacă așa dorește stimatul meu tovarăș, voi răspunde în detaliu obiecțiilor pe care le-a făcut eu "Stimaţi domni! Subiectul despre care voi discuta cu tine, aparent, este accesibil doar poeziei Când se vorbește despre un ideal, se vorbește în limbajul inimii, al sufletului; gândul este atunci plin de o visare frumoasă, nedefinită, care exprimă sentimentul cel mai prețuit; o spun doar pe jumătate în șoaptă, cu un fel de entuziasm reținut; dacă vorbesc despre asta tare, public, atunci nu e altfel decât într-un fel de cantată, în versuri; o ating doar cu vârfurile degetelor sau cu mâinile încrucișate, parcă în rugăciune, când e vorba de fericire, rai, iubire Cât despre noi, noi, ca de obicei, o vom studia ca naturaliști, metodic, pe cale de analiză, și vom încerca să ajungem nu la odă, ci la lege* Cu aceste cuvinte ale lui Tan, permiteți-mi să-mi încep mesajul · În urmă cu aproximativ doi ani, în cărțile și din "Probleme de filosofie și psihologie", am publicat două articole despre artă sub titlul: "Principiul de bază al frumosului" și "Sarcinile artei" Aceste articole, ca și cum au continuare imediată, ar fi trebuit să urmeze după gândurile mele, a treia este despre idealurile artei Lipsa de timp și alte ocupații m-au distras multă vreme de la întrebările de estetică

și abia acum încep din nou Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART pe aceeași temă, făcând o rezervă prealabilă că de data aceasta voi vorbi despre acest subiect doar în termenii cei mai generali Vă rog să priviți articolele mele nu deloc ca o teorie completă a artei, ci doar ca o serie de gânduri pe acest subiect Aceste gânduri sunt rezultatul acelor impresii imediate care au apărut în mine când am vizitat colecții celebre de opere de artă și analiza lor Am tratat operele de artă ca un naturalist (spun un naturalist, nu știința naturii) tratează fenomenele naturii La urma urmei, operele de artă sunt și ele opere de aceeași natură, pentru că omul însuși este un fenomen printre alte fenomene mondiale Cum se raportează naturistul la natură? El o iubește în primul rând Căci ce altceva, dacă nu iubirea, îl face să se intereseze de ea și să se predea dezinteresat ei? Marii naturaliști au fost adesea mari poeți Trebuie doar să ne amintim acele descrieri poetice, acele exacerbari asupra frumuseților naturii, pe care le găsim în studiile științifice ale lui Humboldt sau Saussure ■ Această dragoste pentru natură îl obligă pe om de știință să o investigheze, iar o astfel de investigație, care este adesea numită uscată, rece și lipsită de inimă, așa cum ar trebui să fie ca investigație științifică, nu numai că nu se usucă și nu îngheață inima om de știință naturistă, dar îl umple de și mai mare dragoste, când constată că iubitul inimii sale nu numai că are cea mai desăvârșită frumusețe și strălucește cu ținute prețioase care sunt incomparabile, dar, în plus, este plin de o mare inteligență și sens Sunt frumuseți care vrăjesc privirea, dar care nu pot fi admirate decât de departe, eh nu vorbi serios de teama sa nu auzi prostie si vulgaritate Acesta nu este iubitul naturalistului Învățase de mult să creadă că nu dăruiește mai puțin minții decât ochiului și inimii Nu se teme de ea Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV coase și întotdeauna, dacă poate întreba corect, primește un răspuns care îl face să o iubească și mai mult Această regulă este de a trata atât frumusețea naturii, cât și operele de artă în același mod în care un naturalist tratează fenomenele pe care le studiază, m-am ghidat în articolele mele despre artă Sarcina principală a articolelor menționate mai sus a fost să răspundă la întrebarea ce este arta, ca fenomen într-o serie de alte fenomene și care sunt condiţiile generale pentru desăvârşirea lucrărilor sale Trenul meu de gândire a fost după cum urmează ¿• Acestea sunt, în continuare, lucrări nu pur mecanice, ci lucrări ale activității conștiente a omului, realizate cu un anumit scop și având un anumit scop ? Aceasta nu este o numire grosolan utilitarista, menita sa satisfaca nevoile materiale ale unei persoane Prin urmare, scopul lor este un scop spiritual Care este acest obiectiv? Auzim adesea că scopul operelor de artă este frumusețea Nu consider corect acest punct de vedere Frumusețea nu este scopul artei, ci doar un mijloc de a atinge acele scopuri pe care arta le urmărește Frumusețea este un sentiment subiectiv evocat în noi de astfel de fenomene ale naturii sau opere de artă în care se poate vedea limpede, ca să spunem așa, să simtă direct regularitatea lor, supunerea lor față de o anumită lege Frumusețea nu este altceva decât o regularitate vizuală a unui fenomen După genul de lege, frumusețea poate fi fie pur fizică, adică regularitate, fie organică, atunci când legea unui fenomen este exprimată într-o anumită combinație organică de părți, oportună între ele și întregul general, sau ideologic, când fenomenul ne provoacă imediat Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART o idee generală, a căreia este o întruchipare vie Căutăm frumosul peste tot, în operele de artă, precum și în fenomenele

naturale Dar dacă arta ar avea ca scop doar frumusețea, ar fi inutilă pentru noi, pentru că în natură există destulă frumusețe, iar arta este neputincioasă să transmită frumusețea naturii Produsele celui din urmă atât ca calitate cât și cantitate sunt din toate punctele de vedere infinit superioare celor ale primei Pictorul nu are culori care să reproducă toată varietatea, strălucirea și strălucirea tonurilor apusului, sau adâncimea întunecată a cerului nopții cu stelele sale, sau jocul mării, sau tot farmecul culorii insectelor, păsări și flori Soarele lui nu strălucește, focul nu este fierbinte și apa nu este transparentă Liniile sale sunt grosiere în comparație cu modelele de cristale geroase sau contururile delicate ale Formelor organice Furtuna descrisă de el nu transmite în întregime ideea puterii elementare pe care o inspiră acest fenomen al naturii Muzicianul nu are sunete care să exprime tot ce se întâmplă în suflet Dacă o persoană ar căuta doar frumusețea în artă, atunci ar fi mai înțelept pentru el, având arta complet abandonată, să se predea mai mult naturii, pentru că, dacă judecăm operele de artă din punctul de vedere al frumosului, atunci ce perversiuni, caricaturi ale frumosului care există în natură, sunt în majoritatea cazurilor! Un om ♦ să devină mai întâi zeu și apoi îndrăznește să reproducă frumusețea universului, dacă își stabilește ca scop al artei sale Nu arta noastră, umană, de a ne întreba despre planurile titane ale îngerilor căzuți Arta este un fel de limbaj, nu un limbaj al sunetelor sau semnelor simbolice, ci un limbaj al imaginilor imediate, iar scopul ei general este același cu cel al limbajului, al cuvintelor și al scrisului, al comunicării unei persoane cu alta, al transmiterii sau exprimarea de Fapte, senzații, idei, dorințe, idei Există o singură persoană în opere de artă, * Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV un artist, vorbește altor oameni în propria sa limbă și vorbește despre tot ce se vorbește în tot felul de alte limbi El vorbește despre ceea ce a văzut și subliniază trăsăturile pe care le-a observat; spune basme, anecdote, povestește despre evenimente istorice, admiră frumusețea femeilor și a fenomenelor naturale, glume, vorbește și predică, se roagă și certa Arta este un tip special de limbaj, limbajul cu ajutorul imaginilor, nu a semnelor convenționale, iar scopul ei este același cu scopul limbajului Limbajul are un singur scop - să transmită altei persoane ceea ce persoana dorește să transmită Dacă o operă de artă transmite clar ceea ce artistul dorește să transmită, atunci își satisface scopul Perfecțiunea unei opere de artă, precum cea a unui limbaj, nu se află în ceea ce înfățișează, ci în modul în care descrie Dacă ascultătorul a înțeles și a ascultat cu plăcere ceea ce vorbeam, atunci am vorbit bine, indiferent despre ce am vorbit Sunt predici proaste și anecdote bune Același lucru este valabil și în art Pe lângă transmiterea în sine, arta nu are un alt scop special, iar artistul, în alegerea subiectelor sale, nu este legat de nicio condiție impusă de arta însăși, atâta timp cât subiectul ei este de așa natură încât să poată fi transmis în imagini și exemple , pentru că altfel artistul nu poate vorbi poate Limbajul lui este limbajul senzațiilor imediate, nu al conceptelor uscate Pentru a fi perfectă, o operă de artă trebuie să îndeplinească aceleași condiții pe care trebuie să le îndeplinească orice altă poveste Aceasta este esența sarcinii pe care o operă de artă trebuie să o depășească, pentru ca privitorul să înțeleagă ce vrea artistul să-i spună, și să nu fugă de povestea lui, ci să o asculte cu plăcere Poți spune cel mai interesant subiect - plictisitor, poți face o poveste distractivă din intriga cea mai goală Fiecare operă de artă este un fel de poveste și pentru a fi spusă Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART ei bine,

trebuie să îndeplinească condițiile oricărei povești bune Fiecare operă de artă este o poveste în imagini senzuale ale cuiva către cineva despre ceva Aceasta determină cele cinci condiții principale pentru perfecțiunea operelor de artă, cele cinci sarcini principale pe care trebuie să le rezolve fiecare tablou, fiecare statuie, fiecare piesă muzicală O operă de artă este o poveste și, prin urmare, nu ar trebui să fie balbuc incoerent, ci ar trebui să aibă o temă definită, care îi determină integritatea și organicitatea Integritatea și organicitatea unei opere de artă sunt primele sale cerințe O operă de artă este o poveste în imagini senzuale și, prin urmare, trebuie să fie inevitabil concretă, să fie o poveste prin exemple Doar prin exemple un artist poate vorbi despre idei generale O operă de artă este o poveste despre ceva și, prin urmare, trebuie să fie fidelă la ceea ce spune Loialitatea față de natură în sensul cel mai larg este, de asemenea, una dintre cerințele principale ale oricărei opere de artă O operă de artă este povestea cuiva și, prin urmare, trebuie să exprime și atitudinea naratorului însuși față de ceea ce este spus Acest lucru se exprimă în alegerea intrigii și a atitudinii față de detalii, în indicarea a ceea ce naratorul consideră principalul lucru din poveste și ce este secundar etc , într-un cuvânt, în faptul că - în povestea sa nu doar un eveniment cunoscut se transmite, dar se manifesta si insasi personalitatea artistului, intelegerea sa personala si atitudinea cordiala În cele din urmă, o operă de artă este o poveste pentru cineva și, pentru a ne atrage atenția, trebuie să fie îmbrăcată într-o formă distractivă Cu ajutorul frumuseții, artistul ne atrage atenția, iar noi îl ascultăm cu mare plăcere Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Poate că condițiile pe care le-am enumerat pentru perfecțiunea operelor de artă, pe care le-am examinat în detaliu în al doilea articol și pe care le menționez aici doar în termeni cei mai generali, sunt oarecum artificiale; se poate spune, de exemplu, că natura organică a unei opere de artă decurge la fel de mult din faptul că este o poveste, cât și din faptul că această poveste își are povestitorul și ascultătorii ei; se pot face şi alte observaţii asemănătoare Nu insist asupra acestui lucru Ideea principală a discuției mele este că condițiile pentru perfecțiunea oricărei opere de artă sunt determinate de faptul că este un fel de limbaj și am vrut să indice în detaliu care sunt aceste cerințe Nu Cred că am omis ceva important Condițiile de mai sus și gradul de îndeplinire a acestora determină perfecțiunea unei opere de artă Dar una este perfecțiunea transmiterii, alta este demnitatea a ceea ce se transmite Dacă desăvârșirea operelor de artă ar fi determinată doar de demnitatea și înălțimea temei, ce dezolare ar trebui să producem în colecțiile noastre de artă! De ce, atunci, ne-ar trebui toate aceste tablouri ale școlii flamande, tăvi cu raci fierți, Fructe și pahare de vin, acești dovlecei cu cizmari năuciți, farfurii cu carne și vânat, imagini cu curți murdare, mahalale pădurii, genul cel mai cotidian scene, femei goale, bacanale și așa mai departe? Pentru a vă asigura că subiectul artei nu este doar teme înalte, nu doar "imaginea unui om care se luptă cu sine în numele idealului binelui", "expresia infinitului în finit" și subiecte înalte similare, nu trebuie decât să vizitezi orice galerie de artă, orice expoziție de artă Tot ceea ce vorbesc oamenii între ei își găsește imaginea în artă, despre care poți Biblioteca "Runivers" deloc SLOV DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ pentru a face ecou aceleași cuvinte nemuritoare, simple ale teatrului Shakespeare-'pao, pe care le pune în gura lui Hamlet: "scopul artei a fost, este și va fi - să reflecte natura în sine: binele și răul, timpul și oamenii trebuie să fie se văd în ea; ca într-o oglindă"

Dar o persoană nu se raportează indiferent la subiectul poveștii El face evaluarea însăși a intrigii poveștii Deoarece subiectul conversației poate fi sus și jos, la fel și operele de artă pot fi sus și jos, indiferent dacă sunt perfecte în execuție sau nu Intriga determină demnitatea sau înălțimea operelor de artă Acesta este ceea ce am vrut să spun câteva cuvinte în articolul meu Ce face o operă de artă înaltă? Ce ne face să punem, de exemplu, un fel de pictură deasupra altuia? Indiferent de perfecțiunea execuției, pictura istorică în general a fost întotdeauna plasată deasupra genului, genul deasupra peisajului, peisajul deasupra naturii morte Acest lucru este de înțeles Arta este un fel special de vorbire, un fel de limbaj Limba este un mijloc de comunicare între oameni, iar în comunicarea oamenilor între ei, este de la sine înțeles că ceea ce contează cel mai mult este ceea ce îi privește cel mai îndeaproape și le afectează cele mai profunde interese Simpla narațiune a unui fenomen social are un interes social mai profund decât descrierea unui loc sau chip frumos, iar pictura de istorie a fost așadar întotdeauna plasată deasupra peisajului sau portretului Un artist îmi spune că undeva într-o poiană, sub frunzele unei ferigi, a crescut o ciupercă; celălalt este despre modul în care francezii au părăsit Moscova noastră și Rusia s-a eliberat de jugul străin, sau cum mureau coloniștii de foame pe drum, sau cum Botezătorul a îndreptat lumea către Hristos, care i-a adus legea iubirii Dacă ambii artiști vorbesc la fel de bine, atunci ar însemna să ai o părere prea proastă despre umanitate, dacă Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV ne-am gândit că primul va aduna în jurul lui un cerc mai mare de ascultători La urma urmei, oamenii, după cum se spune, celelalte lucruri fiind egale, prețuim în funcție de gradul de interes pentru fenomenele sociale Omul este cel mai aproape de om, iar fenomenele vieții sociale îl ating cel mai puternic În epoca noastră, condițiile vieții sociale determină nu numai condițiile vieții domestice, ci și gradul de dependență a omului de natură Ultimii ani ne-au arătat clar că nu lipsa pâinii, ci condițiile sociale determină acum, de exemplu, greva foamei într-o zonă dată Multă vreme acesta a fost cel mai important factor din viața noastră și, prin urmare, nu este de mirare că fenomenele vieții sociale, fenomenele istorice, în sensul cel mai larg al cuvântului, ne interesează cel mai mult Prin urmare, acordăm primul loc povestirii despre ei în limbajul artei și punem acest gen de artă deasupra altora Pictura religioasă ar trebui inclusă aici, deoarece religia este unul dintre esențiale elemente ale vieții publice Asa de; intriga determină înălțimea sau demnitatea unei opere de artă Dar acest lucru încă nu este suficient În același fel de artă, să spunem, în cadrul aceleiași picturi istorice, distingem între opere de mai mare și mai mică înălțime, chiar dacă au aceeași temă Este recunoscut de toți că Venus de Milo este superioară Venusului Medicea, că Madona Sixtină a lui Rafael este superioară lui, să zicem, Frumoasa Grădinară sau Madona cu Cardideul și cea mai mare dintre toate Madonele etc Există, așadar, un alt element, pe lângă interesul temei, pe care demnitatea unei opere de artă este determinată Acest element nu este greu de găsit dacă ne amintim din nou că arta este un fel special de vorbire Limba este un mijloc de comunicare între oameni În conversațiile noastre, nu numai că ne spunem unul altuia despre ceea ce am văzut și auzit, dar ne străduim și să-i convingem Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART să tratăm fenomenele cunoscute așa cum le tratăm noi, aprobator sau dezaprobator, să-i convingem că acest fenomen (mai ales când vine vorba de fenomenele vieții sociale și istorice) este bun sau rău În mod similar, art Sunt

opere de artă în care artistul vrea pur și simplu să ne spună ce a observat II sunt opere de artă în care vrea să ne spună ce vrea , ce dă o apreciere a ceea ce spune și, așa cum se întâmplă întotdeauna în conversație, să ne facă să vrem același lucru, să ne molipească cu dorința lui , pentru a ne convinge să ne raportăm la ceea ce spune modul în care îl tratează Artistul nu numai că are dreptul de a-și propaga ideile în limba pe care o vorbește arta sa, dar este datoria lui, pentru că artistul este în primul rând un membru al societății, iar scopul artei, ca și scopul limbajului, este social Artistul nu poate și nu trebuie să-și trateze subiectul într-un mod complet obiectiv, limitându-se la redarea lui servil Dacă transmite cel mai simplu fapt, trebuie să îl transmită în așa fel încât privitorul să poată vedea cum acest fapt, să zicem, cel mai simplu pârâu sub un copac, înțelege ceea ce consideră el esențial în el, despre ce vrea să ne atragă atenția - Din acest punct de vedere, am înțeles sarcina artei Zece Altfel, povestea lui va fi o simplă vorbărie, fără niciun interes pentru nimeni, adică majoritatea acelor "studii" și "schițe" care umplu expozițiile noastre Pot vedea o grădină de legume fără artist Vreau ca artistul nu doar să arate, ci și să-mi "spună" această grădină Acest lucru este cel mai clar într-un portret Dacă sarcina picturii portretelor ar fi doar să reproducă cât mai exact posibil trăsăturile unei persoane celebre, atunci odată cu inventarea fotografiei ar fi fost de mult timp să o părăsești Portreticul caută să înțeleagă umanul Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV iar în aspectul său extern să-și exprime caracterul interior Pe chipul lui trebuie să scrie ce fel de persoană este, așa cum îl înțelege Acesta este ceea ce face un mare portretist Portreticul trebuie să fie, în primul rând, psiholog Capacitatea de a transmite lumina interioară liniștită care luminează ochii și zâmbetul unei femei în portretele lui Leonardo da Vinci, în diferitele sale nuanțe, este atât de caracteristică pictorului numit, încât, doar pe baza lui, controversatul portret este recunoscut ca fiind autentic sau fals La fel și în pictura de peisaj, gen, istoric sau religios Deja gradul de capacitate de a exprima într-o operă de artă înțelegerea personală a intrigii și subtilitatea înțelegerii acesteia pun operele de artă la diferite înălțimi Dar acest lucru încă nu este suficient Arta este un factor în viața socială În viața publică, prețuim o persoană nu doar pentru că ne-a explicat un fenomen, ci cu atât mai mult dacă ne-a învățat cum trebuie să acționăm, cum ar trebui să ne raportăm moral la evenimentele cunoscute, să le aprobăm sau să ne întoarcem de la ele Kant a văzut cele două sarcini cele mai înalte ale filosofiei în răspunsul la ; întrebări despre ceea ce știu și ce ar trebui să fac Aceste două mari probleme ale vieții umane se confruntă și de fiecare persoană Fiecare își caută permisiunea prin mijloacele sale sau își caută permisiunea de la alții Apreciem oamenii în primul rând prin cât de mult ne ajută în rezolvarea acestor mari probleme și în rezolvarea celei de-a doua chiar mai mult decât a primei Apreciem oamenii în măsura în care ei ne învață ce este bine și ce este rău, prin cuvânt și exemplu Pentru același preț - noi și artistul Marii artiști nu oferă doar imagini plăcute ochiului sau atractive pentru simțuri, ci și imagini care ne fac să iubim și să urâm În persoana lui Spinoza, a ajuns la filozofia noii ere Biblioteca "Runivers" deloc SLOV DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ convingerea că totul în lume se desfășoară după legile neschimbate ale necesității și, de aceea, în natură nu există nici bine, nici rău, nici iubire demnoasă, nici ura demnita Același punct de vedere este adesea exprimat de oamenii de știință naturală Există filozofi care nu împărtășesc această viziune și cred că atât în

natură, cât și în om există un bine și un rău de natură metafizică Ne-am propus să tratăm întrebările pe care le considerăm naturaliști și să pornim din fapte, și nu din teorii generale Oricare ar fi teoria, Faptul rămâne Faptul Teoria trebuie luată în considerare cu Faptul, nu Faptul cu teorie Așa este și în acest caz Binele și răul în realitatea lor metafizică este o teorie, dar adevărul este că toți oamenii și în toate limbile au cuvinte pentru bine și rău, bine și rău, demne de dragoste și ură Reprezentarea binelui și a răului este un Fapt, realitatea sa metafizică este o teorie, poate adevărată, poate nu, ne este indiferentă în acest caz Pentru noi, în acest caz, nu contează ce este bine și rău în esența lui, ci ceea ce o persoană consideră bine și rău Dacă punem întrebarea în acest formular, atunci nu este greu să răspundem la ea Bine este ceea ce dorește un om, rău este ceea ce evită Mai bine este ceea ce un om este gata să sacrifice orice altceva; mai rău este ceea ce este gata să se sacrifice pentru altceva Problema binelui și răului metafizic este astfel lăsată complet deoparte și dacă voința omului este liberă sau nu este imaterială în întrebarea noastră Dacă voința unei persoane este liberă, este bine dacă nu este liberă, dacă fiecare acțiune și dorință a unei persoane este determinată de legile inevitabile ale necesității, totul este la fel Prin necesitate sau prin libertate, dar o persoană își dorește și ceea ce el cumva Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV latră, el numește bine, ceea ce evită numește rău Dar ce își dorește o persoană în primul rând, ce ar trebui să-și dorească? Aceasta este întrebarea care într-o formă sau alta se prezintă fiecărui om, întrebarea la care caută răspuns oriunde poate fi găsită și unde nu poate fi găsită, de valurile mării și de rafale furtunoase ale vântului, în procesiunea liniștită a luminilor nopții prin bolta cerească, printre animale și plante, printre sălbaticii care locuiesc în insulele Polineziei, printre înțelepți și profeți, precum și printre artiști Bine este ceea ce îmi doresc, rău este ceea ce evit O astfel de definiție este complet suficientă pentru noi în cazul de față Fie că binele este bun pentru că îl doresc, fie că îl doresc pentru că este bine, lăsăm această întrebare deoparte, lăsând-o în seama metafizicienilor Socotim cu Faptele, nu cu teoriile Adevărul este că un bărbat numește bine ceea ce îi place, ceea ce, în consecință, își dorește Ce vrea o persoană și ce își dorește? În primul rând, omul dorește să mănânce, să bea și să se înmulțească, să-și păstreze existența în sine și în felul său Pentru a face acest lucru, el trebuie să-și obțină mâncare și băutură, îmbrăcăminte și locuință, o ființă de sex opus Și aici, de la bun început, se produce un fenomen remarcabil, cu care va trebui să ne întâlnim mai departe, căruia nu-mi amintesc cine a fost primul dintre filosofi care a fost atent Căutăm mijloace de viață, apoi, pentru a trăi, căutăm avere pentru pentru a-l folosi Dar, încetul cu încetul, într-o serie întreagă de generații, ne obișnuim să găsim mijloace de viață în așa măsură încât începem să vedem în el scopul principal al vieții noastre Deci, un avar acumulează bogăție de dragul bogăției în sine, uitând de scopul ei direct Este remarcabil faptul că exemple de astfel de înlocuire, care devine un instinct, pot fi evidențiate chiar și în lumea animală Obiceiul de a acționa Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART acțiunea ne face să uităm pentru ce este această acțiune Ceea ce înainte era doar un mijloc pentru altul devine un scop în sine Necesitatea îl obligă pe om să se unească în societăți, de dragul aceleiași întrețineri a propriei vieți (sau și-a forțat strămoșii animale, căci se crede că omul, deja în stadiul în care poate fi numit om, era o turmă sau ființă socială) Societatea este astfel un mijloc

pentru păstrarea vieții individuale a omului și pentru atingerea binelui său personal Pentru a se bucura de propria sa existență, omul trebuie să slujească pe alții, să servească societatea În același timp, în slujirea altora și a societății, o persoană începe să vadă scopul vieții sale personale Acum consideră bine nu ceea ce este util și plăcut pentru el însuși, ci ceea ce este util societății Aceste teorii sunt atât de bine cunoscute de toată lumea încât este de prisos să vorbim despre ele în detaliu Știu că chiar acum vor exista oameni care sunt gata să obiecteze Nu a fost nevoie care a forțat o persoană sau strămoșii săi animale să se unească în societate și să pună în el instincte altruiste, dar dragostea pentru aproapele este însăși esența unei persoane, este investită în el de sus și pentru a explica apariția societății , dragostea pentru aproapele, investită și poruncită de Dumnezeu nouă, din motive egoiste josnice foamea, setea și pofta trupească înseamnă a umili o persoană, a-l reduce la nivelul vitelor La aceasta voi răspunde după cum urmează În primul rând, cred că a explica originea omului din animale și motivele sale morale din motive mai josnice nu înseamnă a umili o persoană Oricare ar fi strămoșii noștri, maimuțe sau căpcăuni, demnitatea omului constă în ceea ce a devenit, și nu în ceea ce a fost În al doilea rând, nu cred deloc aici să neg posibilitatea altor puncte de vedere, religioase și a priori-morale Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Asemenea puncte de vedere există Dar ne-am propus să tratăm întrebările luate în considerare în același mod în care un om de știință naturală tratează fenomenele pe care le studiază El le cunoaște doar ca aparențe, oricare ar fi ele în esența lor Dacă morala în esența sa are o origine supranaturală sau are rădăcini în esența foarte substanțială a omului, atunci în orice caz, așa cum arată Faptele, conștiința legii morale, aducând-o la claritate și transferând-o la viață, a procedat într-un mod extrem dezvoltare lentă și treptată Și fiecare nou pas în această direcție avea motivele sale naturale, fenomenale, oricare ar fi motivele sale principale, substanțiale Primii, și numai ei, sunt supuși cunoașterii științei pozitive, exacte În ceea ce privește explicația firească a legii morale dată aici, permiteți-mi să vă reamintesc din nou că ea este dată doar în termeni cei mai generali, căci am vrut să arăt doar posibilitatea unor astfel de explicații, și nu detaliile, la care mă refer la cititor la tratate speciale pe acest subiect Știința, urmărindu-și scopul, caută să explice originea moralității prin cauze naturale, caută să-i cunoască embriologia și dezvoltarea În cele din urmă, în al treilea rând, voi aminti cititorilor gândul profund exprimat de un filosof că cartea legii, scrisă în inima unei persoane, a fost scrisă de aceeași persoană, care a scris și cartea legii, scrisă în natură Prin urmare, dacă în aceste cărți ar fi scrise lucruri diferite, dacă legea imediat conștientă de noi ne-ar spune un lucru, iar legea naturii altul, atunci cel care a scris ambele legi ar fi un înșelător, iar acest lucru este incompatibil cu ideea pe care o avem despre El Ce este surprinzător în faptul că cauzele naturale conduc o persoană prin căile lor materiale caracteristice, așa cum sunt numite, către aceleași fundamente ale altruismului, pe care le predică teologii și moraliștii? Conform predării Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART aceiași moraliști, o persoană este în esență rea și, prin urmare, adesea nu vede ce este scris în inima lui Este nevoie de oameni speciali pentru a-i atrage atenția asupra acestui lucru În inima unui om este dat să citești doar câteva; cartea naturii este deschisă înaintea tuturor Să vadă legea morală scrisă măcar în legile naturii, dacă este incapabil să o citească în inima lui Legea morală și regulile

moralei, după cum notează un alt filozof, sunt date omului în folosul său, căci cel care le-a dat însuși nu are nevoie de nimic Prin urmare, în beneficiul său, o persoană poate citi și regulile de conduită morală Să facem, așadar, deplină dreptate moralei utilitariste și să o prețuim după meritele ei, atunci când încearcă să ne demonstreze că aceeași lege a iubirii față de aproapele, pe care o propovăduiesc teologii și moraliștii, este rezultatul unei viața, la care o persoană este forțată prin străduința pentru beneficiul și binele personal Deci, dintr-un motiv sau altul - în acest caz, nu are nicio diferență - dar de îndată ce o persoană devine o ființă socială, are loc o schimbare radicală în înțelegerea binelui personal El poate acum să lupte pentru el însuși numai spre ceea ce este compatibil cu binele social și numai acesta poate fi considerat bun Bunul public iese în prim-plan, iar ceea ce contribuie la el primește o valoare mai bună decât cel care duce la binele personal în detrimentul publicului, din punct de vedere al moralității a priori, pentru că așa spune conștiința directă unei persoane , dar din punctul de vedere al moralității utilitare, parțial datorită faptului că, în virtutea obiceiului ereditar, o persoană vede în serviciul societății un scop pentru sine și simte discordie cu sine atunci când se abate de la acest scop, parțial și în principal pentru că raționamentul va arăta unei persoane de fiecare dată că neglijarea binelui public duce în cele din urmă la propriul dezavantaj, returnându-l la Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV starea de război tristă originară a tuturor împotriva tuturor Un sentiment direct îi spune unei persoane că viața în dispreț general, de îndată ce dezvăluie ce fel de persoană este, sau viața în frică constantă că acest lucru poate fi dezvăluit în cele din urmă, viața unui renegat în societatea respectivă, în afara căreia nu poate trăiește , cu pecetea unui blestem comun și a respingerii pe frunte - mai rău decât moartea însăși, iar acest sentiment îl face să-și sacrifice propria viață pentru binele public Într-un fel sau altul, în acest fel, conceptul de bine și rău, legal și ilegal, moral și imoral, bun și rău, apare, nu din punct de vedere personal, ci din punctul de vedere al vecinului Fă cum vrei - acesta este principiul de bază al oricărei moralități naturale Dar poate fi aplicat unei persoane numai dacă acesta, ca și animalele de pradă, rătăcește singur și își vede în fiecare altă persoană dușmanul său natural, care vrea să-i ia pâinea, băutura și femeia Se aplică omului doar atâta timp cât, potrivit lui Hobbes, omul era un lup pentru om De îndată ce un om formează o societate în beneficiul său, acest principiu este limitat și schimbat Același principiu al beneficiului personal, aplicat omului ca ființă socială, va spune: "fă ce vrei să ți se facă" , "nu face altora ceea ce nu vrei să-ți faci", "iubire" aproapele tău ca el" Dar nici acesta nu este încă principiul final al comportamentului nostru și principiul evaluării bunelor și relelor Activitatea noastră este determinată nu numai de faptul că trăim într-o societate, ci și de natura societății în care trăim Iar societatea în care trăim este o societate progresivă Nu mă voi opri asupra a ceea ce provoacă progresul în societate, căci repet, ceea ce contează pentru noi este Faptul, nu x/explicația Pentru că trăim într-o societate Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART Dacă nu vrem să fim în contradicție cu viața acestei societăți, dacă nu vrem ca societatea să ne arunce din mijlocul ei, activitatea noastră trebuie să fie de așa natură încât să nu contribuie doar la conservarea societății în care trăim , dar a contribuit și la dezvoltarea și progresul acesteia [Cu alte cuvinte, trebuie să ne ghidăm în activitățile noastre nu de ideea de societate care este în prezent, ci de ceea ce ar trebui

să devină, ideea încotro merge, ideea unei societăți ideale Activitatea noastră practică atinge înălțimea ei morală numai atunci când este ghidată de motive ideale Potrivit acesteia, o persoană are dreptul nu numai să apere interesele personale și datoria de a pleda pentru interesul public, ci este și un luptător pentru viitor, un luptător pentru o idee, pentru Dumnezeul său, iar acesta este primul și marele poruncă Aici își are originea baza moralității personale, care cere de la o persoană nu numai un comportament bun față de aproapele său, ci și îmbunătățirea personală, ca instrument de progres social, fizic și moral al omenirii Dacă cineva nu este de acord cu faptul că idealurile noastre au o semnificație socială, singurul lucru asupra căruia insist este că trebuie doar să demonstreze că porunca de a iubi aproapele și pe Dumnezeu nu are nicio semnificație socială Nu cred că o asemenea dovadă ar putea avea succes În acest fel sau aproximativ în acest fel, în termenii cei mai generali, poate apărea într-un mod pur natural o concepție despre motivele ideale ale activității noastre, care poate deveni apoi ereditară și, parcă, a priori, în orice alt mod în realitatea sa metafizică Într-un fel sau altul, ajungem la acest nivel cel mai înalt și pe Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV evaluăm lucrurile din punctul de vedere al binelui și al răului ideal Cel mai înalt lucru din viața umană este acela care contribuie și realizează binele ideal, adică acea ordine socială care este scopul final al aspirațiilor noastre sau, în limbajul teologiei, împărăția lui Dumnezeu pe pământ și cea mai înaltă sarcina unei persoane este să știe ce este binele ideal este El caută soluții pentru această sarcină cea mai înaltă a vieții în religie, filozofie, știință, poezie și artă Omul traieste in mijlocul unor conditii care la fiecare pas ii distrag atentia de la ceea ce considera datoria lui, inima ii este plina de pasiuni si isi simte slabiciunea Ce, dacă nu simpatia, ne dă putere în astfel de cazuri? Omul caută simpatia pentru idealurile sale și o găsește în operele de artă ideale Cele mai înalte opere de artă sunt acelea în care artistul își exprimă idealul în imagini vizuale, senzuale și știe să ne molipească cu idealul său · Cel mai înalt fel de artă este arta ideală - Arta ideală este, așadar, una în care artistul este un propagator al ideilor sale, idei care au cea mai înaltă semnificație socială, indicând care este, în opinia artistului, perfecțiunea omului și scopul cel mai înalt al activității sale, către care omul se străduiește și, reușind ceea ce, dacă ar fi fost vreodată posibil, s-ar considera mulțumit și liniștit Artistul arată asta publicului în imagini vizuale Acele opere de artă în care se exprimă cel mai înalt ideal și esența lucrărilor celui mai înalt și mai demn, pentru că își găsesc întruchiparea senzuală a ceea ce o persoană își dorește cel mai mult, ceea ce este mai bun, pentru care este gata să facă sacrifică orice altceva sau, măcar cu măsură, realizează că trebuie sacrificat Biblioteca "Runivers" deloc SLOV DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ Pentru a arăta modul în care artistul își întruchipează idealurile în lucrările sale, voi lua ca exemplu doi dintre cei mai mari artiști ai lumii, Michel Angelo și Raphael în Frescile lor Vaticanului Ma refer si la ceea ce am spus in articolele anterioare despre Madona Sixtina si Hamlet II Doi dintre cei mai mari artiști ai timpurilor moderne, Michel Angelo și Raphael, și-au dat toate eforturile pentru a decora palatul papal Este imposibil să ne imaginăm două naturi mai opuse, atât în caracterul lor personal, cât și în caracterul operelor lor Acești doi artiști nu s-au iubit Michelangelo nu l-a iubit pe Rafael pentru că nu iubea pe nimeni Lui Rafael nu-i plăcea de Michelangelo pentru că acesta din urmă nu-l iubea pe Rafael Despre ei s-a păstrat următoarea poveste

destul de grosolană, dar foarte caracteristică; Într-o zi, doi artiști s-au întâlnit în Piața Sf Petru, ambii în drum spre Palatul Vatican, unde lucrau în același timp Unul dintre ei era un tânăr în floarea tinereții și frumuseții, cu trăsături delicate, aproape feminine, atrăgătoare, de chip deschis, cu mâini grațioase Părul lung era pieptănat cu grijă, faldurile hainelor erau drapate cu gust rafinat A mers, vorbind vesel cu un întreg alaiul de câteva zeci de elevi ai săi, care l-au tratat nu doar cu respect, ci și cu dragoste, pe care doar cel mai atrăgător și mai sociabil personaj o poate trezi Era Rafael Celălalt era aproape un bătrân, îmbrăcat lejer, cu trăsături urâte, dar neobișnuit de expresive ale unui chip subțire, desfigurat de nasul rupt, cu o barbă rară și părul scurt dezordonat Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV elan pe cap Mâinile cu degetele înnodate indicau un obicei de a munci grea ca sculptor Ridurile ascuțite ale frunții lui, strălucirea mohorâtă a ochilor îi mărturiseau pasiunea sufletului său Mergea singur, evitându-se parcă pe toți, retrăgându-se complet în sine, coborând capul, de parcă l-ar fi stăpânit vreun gând, căruia i se dăduse cu totul Era Michel Angelo Întâlnindu-se, au făcut schimb de plăcere " Ublezi ca un comandant cu o armată", a spus Michelangelo " Și ești singur, ca un călău", a răspuns Raoael Pentru a produce picturi și statui, trebuie să fii capabil să desenezi și să transmită corect realitatea în marmură! și lut Dar un adevărat artist se face doar prin străduința constantă pentru idealul care trăiește în el Pentru a fi un mare artist, nu este suficient să fii un bun desenator și sculptor, trebuie să fii o persoană grozavă Adevăratul artist este același profet, care arde cu focul sacru și arde inimile oamenilor cu un verb Atitudinea față de realitatea unei persoane, în a cărei inimă arde flacăra sfântă a idealului, poate fi dublă Unul, observând realitatea în toate manifestările ei, găsește o apropiere mai mare sau mai mică de idealul spre care aspiră inima lui Privește cu bucurie lumea din jurul său, ca la întruparea unei zeități, caută în ea manifestări ale unei expresii mai complete a idealului, combină trăsăturile individuale pe care le-a observat și le transmite ca un întreg în lucrările sale; el își găsește idealul revărsat în lume ca stropii de rouă și caută să le adune într-un singur vas prețios O lumină veselă, veselă îi luminează opera, în care atenția principală este acordată armoniei, armoniei, frumuseții trupești și spirituale Un astfel de artist, în lucrările altora, caută și el, în primul rând, aspecte pozitive, încearcă să învețe de la ele implementarea Biblioteca "Runivers" NU UN CUVÂNT DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ apariţia scopului spre care el însuşi se străduieşte Prin urmare, judecând după prima vedere, pare să cadă cu ușurință sub influența altora; dar aceasta nu este un împrumut, ci doar dorința de a lua din toate cele mai bune, cele mai potrivite idealului, pe care apoi, cu propriile sale forțe, îl prelucrează într-un întreg, precum boabele de grâu sunt măcinate și coapte în pâine Un astfel de artist nu-și tratează semenii cu invidie sau dispreț, ci apreciază o persoană sau un artist pentru că se străduiește să realizeze același ideal, iar pentru puținul pe care a făcut, este gata să-i ierte chiar și neajunsurile majore Așa era Rafael, acel favorit universal, care era la fel de dispus să învețe de la alții și să-și lase elevii să-și termine lucrările conform schițelor pe care le făcuse Dar există genii de alt fel Aceeași flacără arde în inimile lor, aceeași căutare a idealului Dar, întorcându-se la realitate, ei văd nu în ce măsură se realizează acest ideal în ea, ci cât de departe este realitatea de el Sufletele lor sunt pline nu de bucurie că la fiecare pas găsesc măcar o mică realizare a idealului, ci de dor și întristare că în realitate

acest ideal nu există Acest geniu este atât întunecat, cât și pasional Pătrunde adânc în sine, în imaginile ideale care trăiesc în imaginația lui În lucrările sale, el reproduce nu ceea ce este în realitate, ci ceea ce nu este în ea, ci ceea ce ar trebui să fie Ea nu reproduce frumusețea unui corp uman real, ci creează uriași, după aceleași legi prin care este creat corpul uman, dar prin puterea membrilor săi, ei vorbesc despre fragilitatea și flabilitatea corpului uman real Acesta din urmă este făcut din praful pământului, el îl face din oțel În lucrările lui nu s-a vărsat - bucurie și armonie, dar discordie și dor de ideal Dumnezeul pe care l-a creat este tatăl neiubitor al omenirii, dar judecătorul său formidabil, care nu ierta greșelile, ci Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV pedepsirea pentru cădere El este gelos pe propria sa glorie, iar în lucrările altora vede mai degrabă ceea ce nu este în ei decât ceea ce este în ei S-a retras complet în sine și trăiește singur cu imaginile sale, fără prieteni și studenți Așa este Michelangelo Raoael și Michel Angelo sunt complet opuși unul față de celălalt atât în caracterul personal, cât și în munca lor Lucrările unuia sunt cântecul de dragoste al unei privighetoare, lucrările celuilalt sunt vuietul unui leu în deșert Să începem cu Frescele lui Rafael, care este mai accesibilă înțelegerii obișnuite La urma urmei, ele întruchipează ceea ce este și ceea ce toată lumea poate vedea, și nu ceea ce nu este acolo, ci ceea ce ar trebui să fie, ca în Michel Angelo Dar mai întâi, câteva cuvinte despre acele Madone pentru care Rafael este deosebit de faimos - este adesea numit pictorul Madonelor - și care dezvăluie cel mai clar natura geniului creator al lui Rafael Când vizitați în prezent colecții de artă și vedeți Madona din casa Tempi din München, Madona Granduroasă și Madona cu un carduan din Florența, Madona Coloanei din Berlin, Madona din Lunca din Viena, Frumoasa Grădinară din Luvru , etc (O las pe Madonna Sixtina deoparte) - ajungi la o oarecare nedumerire Ce este special aici? Adevărat, liniile sunt rotunjite, formele sunt grațioase, fețele sunt chiar mai frumoase decât frumoase, intriga este întotdeauna atrăgătoare, dar de ce Rafael a devenit faimos tocmai ca pictor al Madonelor, de ce sunt aceste Madone, și nu fete simple , în rochiile lor moderne, cu mâneci despicate, în corset sub care se vede o cămașă albă strânsă la poartă în falduri mici, pieptănată în italiană, cu o carte într-o legătură frumoasă în mâini? Dacă nu ar fi existat o coroană sau un mic baptist cu o cruce în mâini, dacă nu ar fi fost o semnătură, probabil că nu ați fi ghicit că aceasta este o Madona Ce este ideal aici, pentru că Raphael este întotdeauna prezentat ca model de artist idealist? Vremurile se schimbă, idealurile se schimbă sau, dacă vrei, Biblioteca "Runivers" ORICE CUVINTE DESPRE IDEALAH ÎN ART întrucât idealurile sunt considerate eterne - eterne nu numai pentru cel care le trăiește, ci și în realitatea lor metafizică - manifestările în care idealul își găsește manifestarea sunt diferite Unele sunt înlocuite cu altele, iar cele vechi devin de neînțeles pentru noi Pentru a înțelege Madonele lui Rafael în sensul lor complet, trebuie să călătorim înapoi în secolul în care a lucrat Rafael și în lumea ideilor oamenilor al căror fiu era Rafael a trăit în marea epocă a Renașterii, când o viziune asupra lumii, mistică, medievală, a fost înlocuită cu alta, pe care o trăim încă de atunci, când ochii unei persoane s-au întors din nou către pământul pe care s-a născut, când bucuriile vieții au încetat să fie considerate instigarea diavolului, când o persoană de pe pământ ѣ a început să caute întruchiparea idealurilor sale și, ca urmare, arta s-a trezit din nou la viața ei Raphael a fost un artist - un propagator de noi idealuri În Madonele sale, el a întruchipat ideea care s-a

dezvoltat printre popoarele romanice și ne este străină Ne imaginăm pe Fecioara Maria, în primul rând, în sensul ei dogmatic - ca Maica Domnului Împreună cu cea din arta orientală sau bizantină, unde atenția principală s-a acordat laturii dogmatice, imaginile Maicii Domnului capătă un caracter simbolic ■ Pentru un italian, Madona este mai presus de toate idealul unei femei Când vrea să-și exprime încântarea în fața iubitei sale, el spune: ești madona mea Pentru un italian, acest lucru este de înțeles; pentru un bizantin ar fi o blasfemie Pentru un italian, asta înseamnă: ești femeia mea ideală; pentru un bizantin ar însemna: tu ești Maica mea de Dumnezeu Dezvoltarea acestei idei în Italia o datorăm parțial Renașterii, parțial moștenirii din antichitatea italiană profundă și cultul său al femeii Cultul Madonei în rândul maselor italiene este cel mai răspândit, între timp, cât de dogmatice sunt ideile despre ea complet Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV vag confuz Oricine a fost în Italia știe că există mult, dacă vrei, păgânism în cultul Madonei; acolo fiecare are propria lui Madona, iar dacă un italian vrea să insulte pe cineva, atunci nu găsește expresii mai puternice decât să-și ocărească Madona De aici acele groaznice blasfemii, cu totul de neînțeles pentru noi, cu care italianul de rând își echipează vorbirea O astfel de idee a Madonei ca femeie ideală, divină, deși a trăit mult timp în imaginația popoarelor romanice, a luat contur în cele din urmă în Renaștere, când acele principii, pe care Fon-Fricken le numește în "Arta italiană" Arian, a învins ideile din Evul Mediu, bizantin, conform originii sale, după cum crede el, este semitic Raphael a fost propagatorul acestei reprezentări a Madonei, iar din acest punct de vedere, Madonele sale capătă o cu totul altă semnificație Pentru el, Madona a fost, în primul rând, nu Maica Domnului, ci o femeie și o mamă în desăvârșirea ei ideală, o combinație de feciorie și castitate cu sentimente materne El a găsit acest ideal al său nu în cer, ci pe pământ în încarnările sale private În fiecare fată drăguță italiană, în fiecare mamă care își alăptează cu dragoste copilul, el a văzut întruchiparea idealului său și l-a transmis cu pensula Nu a pictat-o pe Maica Domnului, ca artă bizantină, ci femei pământești, italiene contemporane în costumele lor moderne, și se considera îndreptățit să numească aceste imagini Madone, deoarece în ele transmitea acele trăsături caracteristice fiecărei femei și fete, pe care le considera divin El nu a înfățișat pe mistica Maica Domnului, ci o femeie pământească, deoarece Madona era opa ' Rafael avea doar de ani când Papa Iulius al II-lea i-a cerut să picteze cu fresce camerele, strofele sau sălile ocupate de el, ale Palatului Vaticanului Prima sală pe care Raphael a pus-o pe treabă a fost o gară Biblioteca "Runivers" ORICE CUVINTE DESPRE IDEALAH ÎN ART della Senyatura, adică Sala Semnăturii, în care papa semna hârtii Rafael a absolvit-o la Igil, lucrând la el în acest fel doar vreo trei ani În acest timp, în ciuda faptului că pictura în frescă era un lucru complet nou pentru el, el a reușit să picteze imagini uriașe de o perfecțiune incomparabilă Despre frescele acestei săli și discursul nostru va merge Rafael și-a propus să prezinte în această sală într-o întruchipare artistică plinătatea vieții spirituale a unei persoane: credință, poezie, cunoaștere, lege în armonia lor ideală între ele Această temă, atât de strălucit executată, plasează Sala Semnăturii în întregime printre cele mai înalte opere de geniu artistic Ea exprimă idealul uman universal al armoniei vieții spirituale și se exprimă nu în limbajul sec și lipsit de pasiune al unui doctrinar, pe care mulți esteticieni și-au dorit să-l facă artă, ci în limbajul arzător al inimii și al sentimentelor Pe tavan, care converge cu patru bolți cu lancete, Rafael a înfățișat

patru figuri alegorice ale părților numite ale activității spirituale a unei persoane, iar sub ele, imagini mari, care sunt, parcă, întruchiparea lor reală La aceasta se adauga si alte imagini corespunzatoare, mai mici Raphael porni din tavan Aici, în medalioane rotunde, înconjurat de un frumos ornament complicat, el a înfățișat pe un fundal auriu, imitând un mozaic, patru figuri alegorice: teologie, poezie, filozofie și dreptate Teologia, sub forma unei tinere cu trăsături serioase, dar frumoase și atrăgătoare, stă pe nori În mâna ei stângă este o carte de dogme, cu dreapta arată partea superioară a Disputa de sub ea Pe părțile laterale, doi îngeri țin inscripții care denotă semnificația imaginii O femeie frumoasă cu aripile largi desfăcute, parcă gata să o ducă departe, cea mai poetică Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV din strofele care decorează tavanul, cu o față deschisă și cu ochii inspirați care privesc în depărtare, personifică poezia Pe capul ei este o coroană verde, în mâinile ei o carte și o liră Îmbrăcată în haine de culoarea cerului, ea stă pe un fotoliu de marmură, decorat cu măști de teatru, printre nori argintii Pe laterale sunt două genii cu inscripții ■ Filosofia este reprezentată de o tânără maiestuoasă, care amintește de zeițele antice, cu chipul plin de rațiune Privește cu încredere universul care se deschide în fața ei În haine de patru dungi - cel de sus, albastru, înseamnă cerul, al doilea, roșu, cu flăcări - foc, al treilea, verde, cu animale de apă, apă, - al patrulea, galben-maro cu frunze, - pământ, cel patru elemente ale anticilor - cu carbuncul arzând pe frunte, ea stă pe un fotoliu, ale cărui brațe sunt decorate cu imagini ale Dianei Efes În mâinile ei sunt două cărți: una conține științele naturii, cealaltă cele morale Pe laterale sunt două genii Judecătorul Refael a înfățișat sub forma unei femei neobișnuit de grațioase, cu trăsături blânde, o femeie în coroană Într-o mână ține, ca de obicei, o sabie, în cealaltă, solzi Deși și-a ținut sabia, reiese clar din trăsăturile ei blânde că este mai gata să ierte decât să execute Pe laterale sunt patru genii, unul dintre cei mai buni reprezentanți ai acelor îngeri pe care Rafael a fost atât de capabil să-i deseneze Între aceste figuri alegorice, oarecum sub ele, unde bolțile tavanului ies în triunghiuri în colțurile pereților, Rafael a așezat mici picturi legate de primul Alături de teologie, el a descris una dintre dogmele esențiale ale bisericii creștine - căderea strămoșilor; lângă poezie - Apollo, poruncând să rupă pielea lui Marsyas, învins de el în competiție; alături de Filosofie - o alegorie a astronomiei, o tânără contemplând sfera cerească; lângă dreptate este judecata lui Solomon Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART Pe pereți sunt picturi mari Prima dintre ele, pe care a scris-o Rafael, este așa-numita dispută, adică o dispută sau o dispută despre sacramentul transsubstanției sau despre Dumnezeul în trei Primul nume îi este dat de copertina care stă pe altar, al doilea de cele trei fețe ale Divinității descrise în partea de sus a tabloului Este puțin probabil ca ambele nume să fie corecte Ar fi mai corect să numim imaginea: biserica cerului și a pământului În partea de sus, care se termină într-un semicerc, o parte a imaginii în mijloc, este reprezentată o Zeitate triună În partea de sus, Dumnezeu Tatăl este înfățișat sub forma unui bătrân binecuvântător, cu Sfera în mâini, într-un halou pătrangular în jurul capului În jurul Lui în razele revărsate de sus, mulți îngeri cântând slava Celui Prea Înalt Sub Dumnezeu Tatăl, într-un arc împodobit cu capete de heruvimi, Dumnezeu Fiul, Iisus Hristos, este înfățișat strălucitor, cu brațele întinse, pe care se văd ulcerele crucii În stânga Lui, vestitorul Său Ioan Botezătorul, în dreapta,

Mijlocitoarea pentru lume, Maica Domnului, s-a închinat în poziție de rugăciune Sub Dumnezeu Fiul, Dumnezeu Duhul Sfânt în formă de porumbel Pe părțile laterale ale Ei, patru îngeri poartă fiecare Evanghelia, arătând-o lumii Într-un semicerc pe nori susținuți de heruvimi, în partea de sus a tabloului stau reprezentanți ai bisericii cerești, fiecare cu expresia sa caracteristică de hotărâre fermă, măreție formidabilă sau încredere calmă În dreapta Mântuitorului, începând de la marginea imaginii, apostolul Petru, Adam, apostolul Ioan, regele David, Sf Stefan si vreun sfant care este aproape invizibil, poate profetul Ieremia În partea stângă, Apostolul Pavel, Avraam, Sf Iacov, Moise, diaconul martir Lavrentiy și vreun războinic În toată această parte a imaginii, cu individualitatea și vitalitatea deplină a fiecărei persoane reprezentate, domnește calmul general Aceasta este o biserică triumfătoare Partea de jos a imaginii reprezintă biserica pământească, biserica militantă; renașterea și valurile predomină aici Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV negare Simbolul legăturii dintre biserica pământească și cea cerească este ostium-ul care stă pe altar, sacramentul catolic, simbol al întrupării lui Dumnezeu Aici sunt înfățișați sfinții părinți ai bisericii și pur și simplu credincioși; unii învață, alții ascultă cu atenție, alții se roagă sau caută o explicație a sacramentelor și rezolvarea îndoielilor Pe părțile laterale ale tronului stau cei patru părinți ai bisericii Papa Grigore cel Mare În mâna stângă, cufundat în lectura Bibliei, Sf Ieronim Lângă el, bătrânul arată cu ambele mâini spre ostium, parcă zicând: de ce să cauți în cărți explicații despre sacramente, când însuși trupul răscumpărător al lui Hristos este înaintea ochilor tăi? Pe partea dreaptă a tronului Sf Ambrozie într-o mitră episcopală în desfătare mistică contemplă slava lui Dumnezeu; langa el, in aceeasi mitra, Sf Augustin îi dictează unui tânăr care scrie în timp ce stă pe treptele altarului Un bătrân de înfățișare maiestuoasă arată spre cerul Sf Ambrozie Printre alte figuri, atenția este atrasă în partea dreaptă a imaginii de profilul strict al lui Dante într-o coroană de laur Caracterul individual, starea morală a fiecărei persoane și toate nuanțele sentimentului religios, de la extaz mistic până la punctul de îndoială, sunt exprimate cu o perfecțiune uimitoare, o frumusețe extraordinară și, în același timp, cu o naturalețe extraordinară Vizavi de Dispute, după ea și în pandantivul ei, Rafael a pictat un tablou, căruia i se dă numele de Școala Ateniană Acolo era reprezentată biserica credincioșilor, iată adunarea înțelepților^| chGam^pari ' biserici* aici sunt oameni de știință și filozofi Acțiunea thailandeză se petrece pe cerul mistic, aici este transferată sub bolțile unei clădiri luxoase, sub formă de templu, cu sculpturi pe pereți Pe treptele care duc adânc în templul cunoașterii și gândirii, între două rânduri de studenți, arătându-și devotamentul și surprinderea, Platon și Aristotel coboară, Biblioteca "Runivers" NU UN CUVÂNT DESPRE IDEALAH ÎN ARTĂ conducătorii înțelepciunii antichității și Renașterii În timp ce vorbeau între ei, s-au oprit pe treapta de sus Platon, bătrânul maiestuos, arată cu mâna dreaptă spre cer, parcă spunând că acolo, în lumea ideală, trebuie să căutăm adevărul În mâinile sale este o carte cu numele unuia dintre dialogurile sale - Timeu Aristotel, un tânăr chipeș, își întinde mâna dreaptă peste pământ, ca și cum ar spune că cunoașterea trebuie căutată în studiul legilor naturale ale naturii Cu mâna stângă, sprijină pe genunchi și cartea compoziției sale, și tocmai Etica, parcă spunând că fenomenele ordinii morale permit și explicații firești În stânga lui Platon se află Socrate cu un grup de ascultători Își numără argumentele pe degete (Pe vremea lui Raoael, busturile lui

Platon, Aristotel și Socrate nu erau încă cunoscute și reprezintă chipuri fictive) Printre ascultătorii lui Socrate se numără un războinic în armură, probabil Alcibiade Un tânăr, cu o față blândă însuflețită, rezemat pe baza pilastrului, este probabil Xenofon În partea stângă, în fața mai multor Figuri care se grăbesc să se alăture grupului lui Socrate, tânărul Epicur, cu o coroană verde pe cap, citește o carte așezată la baza coloanei Lângă el este frumosul cap creț al unui băiat În primul plan al tabloului din partea stângă, bătrânul Pitagora scrie în cartea fundamentelor sistemului său, înconjurat de mai multe persoane, dintre care una, punând cartea în genunchi, parcă compara ceea ce este scris în ea cu ceea ce este scris în ea scrie Pitagora Lângă el se află un tânăr chipeș, cu chip feminin, păr curgător, în haine albe, cu o privire gânditoare, după cum cred ei, Ducele de Urbino (Rafael era din Urbino), Francesco Maria della Rovere În fața lui, într-o ipostază gânditoare, întrerupându-i scrisul, stă Heraclit din Efes Diogene pe jumătate gol s-a întins dezinvolt în mijlocul scărilor, citind ceva și fără să acorde atenție nimănui Din partea dreaptă a imaginii până în față Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV În același plan, Arhimede sau, poate, Euclid, căruia Raoael i-a dat trăsăturile prietenului său, constructorul Catedralei lui Petru, Bramante, aplecat, măsoară cu o busolă Figura de pe tablă, așezată pe podea În jurul lui patru tineri frumoși îi ascultă cu atenție explicațiile Pe fețele lor reflecta neobișnuit de veridic un alt grad de înțelegere În spatele geometrului cu un glob ceresc în mâini stă Zoroastru Împotriva lui, cu spatele la privitor, geograful Ptolemeu cu un glob în mâini Rafael, amestecându-se cu regele Ptolemeu, l-a înfățișat într-o coroană zimțată În apropierea lor, destul de din partea stângă a imaginii, Raphael s-a înfățișat pe sine și pe profesorul său Perugino, sau, poate, pe artistul Sodoma Un bătrân important, drapat în haine lungi, stă singur deasupra acestui grup Draperiile și poziția caracteristică a mâinilor acestei Figuri par să fi fost repetate de artistul nostru Ivanov în Figura lui Hristos în Înfățișarea lui Hristos către oameni În stânga lui, un tânăr, așezat pe baza unui pilastru, scrie ceva într-o carte; un bărbat mai în vârstă, sprijinit pe cornișa aceluiași pilastru, privește cu atenție ce scrie tânărul Figura unui tânăr cu păr luxos, înfruntat cu spatele spre privitor, urcă treptele; cu amândouă mâinile arată spre Diogene, parcă ar spune: acesta este pe cine să urmeze Cel căruia i se adresează, din alaiul lui Aristotel, îi arată pe ultimul, invitându-l parcă să-l ia ca pe un profesor de înțelepciune Aceste figuri conectează astfel una cu alta părțile inferioare și superioare ale imaginii Sub Poezia de deasupra ferestrei, este înfățișat Parnasul Apollo într-o coroană de lauri cu un corp zvelt, abia acoperit de o mantie, stă pe un deal, sub copaci de lauri, lângă izvorul strălucitor al Ipokrena, și cântă la vioară Acest instrument, în locul lirei antice, Rafael l-a ales pentru că mișcările mâinilor când cântă pe ea sunt mai frumoase și mai pitorești Fața lui Dumnezeu respiră cu inspirație, ochii lui sunt ațintiți spre cer; el cu uitare de sine Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART ascultă sunetele divine care vin de la instrumentul său În jurul lui, în două grupuri, stau nouă muze, ale căror chipuri cu o extraordinară sinceritate transmit acele nuanțe de expresie care sunt în cei care ascultă muzică; în stânga - muzele poeziei epice, tragediei, dansului și elocvenței, în dreapta (de la noi) - muzele versurilor, comediei, istoriei, muzicii și astronomiei Poeții stau de partea lor • În stânga, bătrânul orb Homer, încununat cu lauri, cu mâna dreaptă întinsă înainte - gestul obișnuit al orbului -

pufă -, cu chip inspirat, auzind sunetele divine, a început să le răsună cu strofele al Iliadei În spatele lui, pe de o parte, se află figura strictă a lui Dante, pe de altă parte, Vergiliu, arătându-l pe Dante către Apollo Un tânăr s-a așezat pe o piatră sub un copac, intenționând să noteze ce a cântat Homer Însă, izbit de frumusețea cântecului inspirat, l-a ascultat și l-a privit încântat pe cântăreț, ridicând mâna dreaptă, de teamă să nu piardă măcar un cuvânt În prim plan se află poetesa Safo În lateral sunt alți patru poeți care vorbesc între ei Pe cealaltă parte a tabloului sunt și poeți încununați cu lauri, adică care sunt greu de determinat Pe planul nervos stă bătrânul Pindar De partea lui, surprins, își întinde brațele, uimit de cântarea, după cum se crede, Horațiu Pe al patrulea perete, sub alegoria Justiției, Rafael a scris trei Figuri alegorice, presupuse să înfățișeze cele trei calități principale care ar trebui să însoțească executarea dreptății - înțelepciunea, puterea și moderația În mijloc stă o Înțelepciune cu două fețe, cu o față tânără feminină întoarsă înainte, adică spre viitor, cu o altă față bătrână masculină, întoarsă înapoi - spre trecut Într-o oglindă ținută de un geniu, ea examinează o reflectare a ei însăși, un simbol al cunoașterii de sine În stânga ei este Moderație sau Reținere, cu frâiele în mâini; in dreapta - Forta cu curajos, dar nu mai putin frumos Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Formele corpului, în armură militară Cu o mână mângâie capul unui leu (seamănă însă mai mult cu un șobolan sau cu o maimuță), cu cealaltă ține o creangă de stejar Geniile înaripate unesc aceste figuri într-un singur întreg Pe părțile laterale ale ușii de pe același perete, Rafael l-a înfățișat, pe de o parte, pe împăratul Iustinian, predându-și codul de săpături seculare lui Tribonian, pe de altă parte, pe Grigore al IX-lea cu trăsăturile feței Papei Iulius, emitând decretele sale de curtea spirituală Această cameră este pictată aproape în întregime de Rafael însuși cu doar puțin ajutor din partea studenților, iar în arta sa în întregime, împreună cu Madona Sixtină, reprezintă cel mai înalt pe care Rafael l-a produs Întreaga sală în ansamblu reprezintă un întreg neobișnuit de organic Fiecare imagine de ansamblu are o diviziune dihotomică Fiecare este împărțit în două părți, într-o anumită măsură opuse, fuzionate într-una singură În Disputa, biserica cerească este înfățișată în partea de sus, biserica pământească în partea de jos; ostia, stând pe tron, și Zeitatea Treime servesc drept unificare În Școala ateniană, Platon și Aristotel sunt reprezentanți ai filozofiei ideale și reale; conversația lor live unul cu celălalt, comunicarea lor live exprimă unitatea dintre unul și celălalt În Parnas, muza epicului și a tragediei, pe de o parte, muza lirismului și a comediei, pe de altă parte, sunt și ele într-o oarecare măsură opuse una cu cealaltă; Apollo își exprimă unitatea Pe al patrulea perete, picturi separate care înfățișează înființarea unei curți laice și spirituale sunt unite printr-o imagine a proprietăților ideale ale oricărei justiții Pe tavan, teologia, filosofia, dreptul și poezia sunt simbolizate în patru figuri feminine, ca patru surori, servind ca expresie a rudeniei și unității lor Stanza della Senyatura este o operă de artă, perfectă în execuție și sublimă în conținut Îndeplinește, pe de o parte, toate acele cerințe care Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART prezintă arta ca limbaj și, pe de altă parte, tema pe care omul o prezintă artei ca om În restul sălilor Palatului Vatican, la care Rafael a procedat să execute Frescile, a fost instruit să prezinte ajutorul ceresc pe care Dumnezeu îl oferă bisericii în persoana papilor domnitori - Iulius al II-lea și Leon al X-lea Aici li se prezintă exilul lui Iliodor, unde în templul israelit este purtat Iulius al II-

lea pe scaunul papal; un miracol la Bolsena, care a avut loc în prezența Papei Iulius al II-lea, deși, conform legendei, s-a întâmplat în cu totul alte împrejurări; Attila, oprit în fața Romei de Papa Leon al X-lea în loc de Leon l; eliberarea lui Petru din închisoare, ceea ce ar trebui să însemne evadarea din captivitatea franceză a lui Leon al X-lea; focul lui Borgo, care este oprit cu binecuvântarea sa de același papă, Leon al X-lea, deși acest lucru a fost făcut, conform legendei, de către Leon al IV-lea Prima dintre aceste Frescuri, în ceea ce privește execuția și tehnica, reprezintă chiar unele avantaje față de Frescele Sălii Semnăturilor, dar ideea generală era complet artificială, iar Rafael nu putea decât să fie conștient de acest lucru Încetul cu încetul, se răcorește față de ei, folosește din ce în ce mai mult ajutorul elevilor săi și, în cele din urmă, le predă complet munca sa O trăsătură caracteristică a geniului artistic al lui Rafael este o armonie extraordinară, revărsată în toate lucrările sale, armonia corporală, constând într-un contur moale rotunjit al Formelor corpului, grația mișcării, în echilibrul compoziției, în armonia culorilor, și armonie spirituală, armonie cu ținerea, care constă în acea dispoziție veselă, care se revarsă peste el lucrări Pasiunile furtunoase, nemulțumirea sufletului suferind din el, dacă apar, sunt doar temporare, fiind doar elemente aleatorii care ridică cu atât mai mult armonia întregului Cele mai mari lucrări ale sale dintre cele menționate sunt Dispu-Questions of Philosophy, Vol - & Biblioteca "Runiverse" NIKOLAI IVANCOV acela, Școala din Atena și Parnasul În ele geniul lui Rafael era exprimat în toată puritatea sa În exilul lui Iliodor, în Attila, și mai ales în incendiul lui Borgo, cade sub influența unui geniu care nu are legătură cu el, geniul lui Michelangelo, umplându-și tablourile de confuzie; dar chiar și aici vezi că această confuzie trebuie să se termine imediat și armonia spirituală va fi restabilită Picturile lui Rafael umplu de bucurie inima privitorului Pictura este aceeași muzică Mozart te face să uiți, umplându-ți inima cu armonie și fericire divină, și așa a fost Rafael Beethoven îți umple inima cu chin, întristare fără speranță, dorințe titanice, nesatisfăcute Așa a fost Michelangelo Papa Iulius al II-lea l-a însărcinat pe Michel Angelo să picteze tavanul Capelei Sixtine cu fresce Mai târziu, a pictat și un tablou cu Judecata de Apoi pe peretele vizavi de intrare, aproape de ani mai târziu Sufletul lui Michelangelo s-a umplut de durere când s-a pus pe treabă la tavan În primul rând, a fost smuls de monumentul lui Iulius al II-lea, căruia a vrut să-și dedice viața, plănuind să creeze ceva cu adevărat titan; a fost nevoit să scadă dalta și să ridice o perie, pe care o considera pentru sine un instrument neobișnuit și neobișnuit Și cel mai important, inima îl durea pentru Florența sa natală, acum înrobită Inima îi durea de durere la pierderea libertății orașului natal și la disperare la întoarcerea lui Dar un mare artist găsește elemente generale într-un anumit fenomen În angoasa și întristarea sa personală, Michelangelo a înțeles angoasa și tristețea umanității, tânjind mereu după libertate și negăsind-o, și a întruchipat-o, pe de o parte, în marmură din memorial kah Medichisov, pe de altă parte, în pictură în Fresca Capelei Sixtine Capela Sixtină are , metri lungime și lățime și are șase ferestre pe fiecare parte lungă și Biblioteca "Runivers" nici un cuvânt despre idealuri în artă doi de la intrare Partea inferioară a zidurilor ei a fost lăsată goală Trebuia să fie atârnat cu covoare țesute după desenele lui Rafael Partea superioară a pereților este decorată cu picturi ale diverșilor alți artiști Michel Angelo a fost însărcinat să picteze tavanul S-a pus pe treabă la mai și a terminat-o

în octombrie , ducând la capăt într-un timp atât de scurt, în ciuda faptului că diverse împrejurări l-au întrerupt constant de la muncă, o faptă cu adevărat colosală Aceste fresce, precum și tabloul Judecății de Apoi din peretele altarului, au ajuns la noi, totuși, în cea mai cumplită stare Multe dintre figuri sunt complet imposibil de deslușit Tavanul capelei, fără decorațiuni arhitecturale, este complet plat la mijloc, rotunjit de o boltă la trecerea către pereți Cu ajutorul unor părți arhitecturale desenate cu o fidelitate extraordinară, arcade, pilaștri, cornișe, Michel Angelo a împărțit tavanul în părți, armonios legate între ele, din care a pictat în fiecare câte un tablou A decorat motivele arhitecturale cu imagini de figuri umane, parțial de culoarea cărnii, parțial din marmură sau bronz, în cele mai variate mișcări O lume întreagă, o întreagă revelație a mișcării, se dezvăluie în aceste Figuri și numai ele ar fi suficiente pentru a crea gloria unui artist; dar acesta nu este altceva decât un decor secundar, un cadru pentru subiectele principale Câmpul din mijloc este împărțit de arcade în nouă secțiuni - cinci mici și patru mari Acestea conțin imaginile principale - scene din Vechiul Testament de la crearea lumii până la potop și fapta lui Ham Pe părțile laterale ale câmpului de mijloc, unde tavanul coboară spre pereți, pe pânzele dintre ferestre, Michel Angelo a înfățișat profeți și sibile; toate cele doisprezece Cinci pe fiecare parte corespund unor spații mici ale câmpului din mijloc, iar câte unul corespunde laturilor înguste ne tavanul În lunete semicirculare și arc de lancet deasupra ferestrelor sunt reprezentați strămoșii lui Hristos La colțurile tavanului sunt patru scene din Vechiul Testament Spațiile mai mici rămase sunt ocupate doar de figuri cu semnificație arhitecturală Tavanul Capelei Sixtine nu este o serie de scene separate, ci o întreagă poveste coerentă, o poezie de lume Începe cu crearea lumii Ca o furtună, Yehova se repezi prin spațiul lumii, aduce haosul în ordine și îl umple de ființă În primul din peretele altarului, un mic câmp al tavanului, cu mișcarea mâinilor El desparte lumina de întuneric, ridicându-se de jos în sus, singur, fără alți martori ai universului În cel de-al doilea, mare, câmp din dreapta, năvălind prin spațiul lumii și oprindu-se pentru o singură clipă, El determină locul soarelui cu o mână, luna cu cealaltă În faldurile hainelor Sale sunt ascunși îngeri care au primit ființă, martori ai universului Unul dintre ei se uită la Dumnezeu surprins , celălalt își închide ochii de lumina orbitoare a lunii În partea stângă a aceleiași imagini, Yegov, poruncând pământului să crească plante, este dus în depărtare, astfel încât este întors spre privitor, într-o perspectivă neobișnuit de pricepută În al treilea, mic, câmp al lui Yehova, înconjurat de îngeri, deja mai puțin formidabil, coboară de sus, chemând animalele la viață În al patrulea câmp, mare, este înfățișată creația omului Adam, deja creat trupesc, zace pe o stâncă Iehova se apropie de el, sprijinit de îngeri care îi umplu mantia ca o pânză care suflă în vânt și îi întinde mâna către Adam Adam se trezește și mecanic, parcă sub influența hipnotismului, își întinde mâna, care este gata să cadă și acum, și în neputință își sprijină cotul pe genunchi Și înainte ca mâna lui Adam să se atinse de mâna lui Dumnezeu care l-a făcut, parcă prin intermediul unui curent electric, viața intră în el, pieptul îi suspină în voie și primește un suflet dătător de viață Neștiind încă clar dacă Îl vede pe Dumnezeu în viziune sau în realitate, el își îndreaptă priviri surprinși și recunoscători către el Trupul lui Adam este puternic și el însuși este frumos - un strămoș demn al rasei umane Cu mâna stângă, Iehova se sprijină cu dragoste pe

Figura unei femei Aceasta este Eva necreată încă, privindu-l pe Adam, căruia îi va fi dată ca soție Dumnezeu nu mai are fostul aspect elementar Îl privește pe bărbatul pe care l-a creat cu dragoste și regret, prevăzând căderea lui imediată Al cincilea câmp reprezintă creația Evei Adam doarme într-o poziție incomodă, ceea ce indică faptul că visul a venit asupra lui brusc, împotriva voinței lui Alături de el se ridică Eva, creată din coasta lui, cu forme luxoase ale corpului Se uită cu uimire la Dumnezeul care a creat-o și, încrucișându-și mâinile, se înclină în fața lui, mulțumind pentru creație Doamne, aici este adevăratul Dumnezeu - Tatăl omenirii, ca și cum ar binecuvânta-o Scrie pe chipul Lui demnitatea unei mila extraordinare pentru femeia pe care a creat-o, chiar mai mare decât în scena anterioară Așa își tratează un tată copiii răi Aceasta se încheie cu crearea lumii Lumea a fost creată, omul a fost chemat la viață și trebuie să se bucure de fericire Dar, venind în lume, omul a adus în sine germenul robiei și păcatului său Omenirea păcătoasă a fost închisă în pântecele Evei, când ea, încă necreată, ca o idee încă neîntruchipată, s-a ascuns în scena creării primului om sub acoperirea Atotputernicului Aceasta este scrisă pe chipul jalnic al lui Dumnezeu care l-a creat pe om În urma creării omului, a avut loc căderea lui În al șaselea câmp, pe de o parte, este înfățișată căderea, pe de altă parte, izgonirea din paradis Un șarpe se înfășoară în jurul trunchiului unui copac, terminând, așa cum vedem adesea în pictură Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV Renaștere, jumătate de figură de femeie Eva cu un corp frumos, o demnă înainte-mamă a omenirii, cu o mișcare grațioasă acceptă un măr de la ea Aproape, punându-și mâinile pe ramura copacului, ajutând să o îndoaie, stă Adam În partea stângă a imaginii, un înger formidabil îi alungă pe Adam și Eva din paradis cu o sabie Adam, vrând parcă să îndepărteze sabia de el însuși, merge cu o fermitate supusă, cu o conștiință de groază, dar și o pedeapsă binemeritată Eva, rușinată de crimă, vrând parcă să se ascundă de rușine, pierzându-și toată frumusețea, abia stând în picioare, înaintea lui Adam și se uită înapoi la înger în același timp cu frică și ură Acesta este raportul cu ancheta infracțiunii unui bărbat și a unei femei Astfel a avut loc căderea, iar neamul omenesc a căzut în robia păcatului Răul pe pământ s-a înmulțit și a ajuns la punctul în care puterea divină a decis să curețe pământul de neamul omenesc, lăsând doar pe cel drept Noe cu familia sa Un potop este trimis pe pământ El este reprezentat nu în următorul câmp mic, ci de-a lungul câmpului, având în vedere numărul mare de figuri În al optulea câmp sunt înfățișate toate ororile potopului Oamenii în disperare caută mântuirea pe stânci, ajutându-se unii pe alții, pe copacii încă neinundați, apucând părțile laterale ale unei bărci deja supraaglomerate, provocând-o cu furie unul față de celălalt, arătându-și sentimentele umane într-o expresie extremă - atât iubire, cât și ură În depărtare, arca lui Noe plutește calm pe valurile furioase Curățarea pământului și a rasei umane a avut loc, iar Noe oferă o jertfă de mulțumire, așa cum este descris în al șaptelea câmp Dar omul în sine poartă sclavia lui păcătoasă, care nu poate fi spălată de valurile potopului, iar păcatul se manifestă din nou în fiul lui Noe, Ham Pe ultimul câmp din partea de mijloc a tavanului este înfățișată beția lui Noe Zace gol, beat, intr-o forma urata, langa cana din care a baut Înaintea lui sunt fiii lui cu sm- Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART hom îl arată pe Ham către tatăl beat al fraților săi; Iaoet încearcă să-l ia, Sim își închide tatăl cu un văl Actul lui Ham încheie ciclul principal de picturi Tema sa generală este robia păcătoasă a omenirii create Dar în sufletul omului trăiește idealul

libertății, speranța eliberării Este promis rasei umane prin prevestiri și profeții La cele patru colțuri ale tavanului în câmpuri mici triunghiulare sunt înfățișate scene ale eliberării poporului israelian, transformând eliberarea rasei umane: Judith cu capul lui Holofernes, David uciderea lui Goliat, miracolul șarpelui de aramă, pedeapsa lui Haman În cele douăsprezece pânze dintre ferestre sunt înfățișați profeții care au prezis venirea izbăvitorului la evrei și sibilele care l-au prefigurat neamurilor Cărțile sibiline, desigur, care nu există în original, ci doar în fragmente de o origine foarte dubioasă, au fost foarte respectate de scriitorii greci, latini și evrei și de mulți părinți ai bisericii Prin urmare, nu este de mirare că atât evreii, cât și creștinii le-au folosit cu scopul evlavios de a-și răspândi religia și au inserat în ele profeții asemănătoare celor găsite în cărțile Vechiului Testament Aceasta este originea sibilelor, care se repetă adesea în pictura Renașterii și dintre care părinții bisericii au numărat zece Profeții și sibilele stau pe tronurile lor Sunt șapte profeți, cinci sibile Lângă fiecare unul sau două genii, având aspect de băieți Pe peretele altarului, pe o boltă abruptă, pe care Michelangelo i-a făcut față cu adevărat uimitor neplăcerilor, este reprezentat profetul Iona, sub un dovleac de lângă Ninive, tocmai vărsat de o balenă, care, sub forma unui monstru cu bot de porc și ochi uriași de pește, este prezentat în apropiere Figura profetului este prezentată în Biblioteca "Runivers" NIKOLAI IVANTSOV mișcare puternică, de parcă Iona și-ar îndrepta membrele și se bucură de libertatea de mișcare după o ședere de trei zile în burta unei balene În același timp, este cuprins de o agitație psihică extremă Și-a dat seama că întoarcerea sa din burta balenei avea o semnificație profetică simbolică, dar nu a înțeles încă ce înseamnă acest simbol Întorcându-și fața spre cer, așteaptă cu nerăbdare rezolvarea prevestirii Sibila libiană, cea mai apropiată de Iona pe peretele longitudinal din stânga, reprezentată ca o tânără într-un costum ciudat, tocmai a terminat de citit, pune pe pupitru o carte mare, pregătindu-se să o închidă, atrasă de vreun eveniment petrecut pe pământ Întreaga Figura exprimă o mișcare puternică sub influența excitației interne Mai departe, profetul Daniel, cu o față tânără, inteligentă, atrăgătoare, a copiat în grabă dintr-o carte mare întinsă în poală și susținută de un geniu, profeția conținută în ea pe o tablă așezată lângă Sibyl Kumekaya, o servitoare mohorâtă a științei secrete, cu trăsăturile ascuțite ale chipului unui bătrân și formele unui corp demn de titani, cu o oarecare privire misterioasă, își deschide cartea pentru a citi profeția din ea Tânărul cu chip inspirat, profetul Isaia, întrerupându-și lectura și așezând cartea cu degetul, ascultă cu o atenție intensă profeția pe care a auzit-o, pe care geniul o șoptește la ureche, arătând cu mâna spre cer Într-o stare de extaz profetic inspirat, de parcă ar auzi o voce în ea însăși, este reprezentată Sibila din Delphi, o tânără frumoasă și în același timp puternică, cu formele corpului unei statui antice Ea ține un sul în mâna stângă și își coboară mâna dreaptă până la genunchi Fața ei inteligentă respiră inspirată, ochii îi ard, părul Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART se agită sub vălul aruncat peste ei, iar profeția este gata să zboare din buzele întredeschise Lângă ea, și parcă în contrast cu ea, deasupra ușii de la intrare, cu o privire calmă, bătrânul profet Zaharia a intrat adânc în citirea cărții, ținând-o în fața lui Mai departe, profetul Ioel, un bătrân viguros, cu o față bărbierită energic și părul des și cărunt, s-a oprit nedumerit, citind o fâșie de pergament, în fața unei profeții de neînțeles pentru el Răsfoiind cu grijă cartea profețiilor, așezată

pe pupitru, Sibila eritreană, o tânără frumoasă și cu forme puternice ale corpului În spatele ei, geniul vântează lampa gata să se stingă, căreia îi aduce Torța Cu fervoare și indignare, întorcându-se către cineva din partea dreaptă, profetul Ezechiel dovedește profeția conținută în sulul său, pe care îl ține în mâna stângă coborâtă Uitând întreaga lume, Sibila persană a plecat să citească cartea, ținând-o aproape în fața ochilor ei senili În cele din urmă, profetul Ieremia este o figură profund tragică Își coborî capul gânditor, sprijinindu-l cu mâna dreaptă; stânga căzu neputincioasă în genunchi Barba lui lungă și gri și părul scurt și gros sunt în dezordine Gândurile grele îl deprimă, angoasa îi roade inima, întreaga Figura exprimă o descurajare extremă Mâhnirea disperată pentru înfrângerea compatrioților săi, căci declinul lor moral îl asuprește Templul este jefuit, cetatea este distrusă, Israelul este împrăștiat; speranțele sunt rupte, speranțele nu s-au împlinit, idealurile au fost călcate în noroi Întuneric de nepătruns înainte și niciun zori de văzut Întreaga lume s-a închis pentru el în sine, dar aceasta este o lume a durerii și a plânsului Ambele genii din spatele lui sunt cufundate în prezent Dar să spună poetul ce a descris artistul: Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV O, plângeți pentru cei care plângeau lângă râurile Babilonului, al căror templu era pustiu, a căror patrie nu este decât un vis în tristețe; O, plânge că s-a rupt harpa lui Iuda, În sălașul Dumnezeului fără Dumnezeu, hoarda s-a așezat Unde își va spăla Israel picioarele însângerate? Când îl va liniști din nou cântecul Sionului? Când se va bucura din nou inima lui, lânceind în întristare și chin, în sunete solemne? O, trib de rătăcitori, oameni cu sufletul abătut! Când vei lăsa robia rușinoasă pentru pace? Porumbeii au cuiburi, gaura vulpii s-a adăpostit, Toată lumea are o patrie, dar adăpostul tău este doar un mormânt În această figură, judecând după asemănarea părții superioare a capului, Michelangelo s-a descris pe sine și nu atât înfățișarea sa exterioară, cât și sufletul său îndoliat În lunete semicirculare deasupra ferestrelor și pânze triunghiulare deasupra acestora, Michelangelo a înfățișat Figurile, cărora, după numele scrise deasupra ferestrelor, li se dă numele strămoșilor lui Hristos sau Fecioarei Maria Întreaga rasă umană este reprezentată pe fețele lor Acestea sunt scene mici cu conținut variat, dar un sens interior Toate exprimă așteptarea lângă a venirii Mântuitorului, același gând încăpățânat care nu vrea să-l lase nici pe tată adânc în ocupația sa, nici pe mama legănând cu dragoste pruncul Totul amintește de El, de Mântuitorul, pe care neamul omenesc îl așteaptă și care nu vine, iar această așteptare chinuitoare aduce sufletul la o disperare amară sau neputincioasă Vino Vino! Așa este conținutul frescelor de pe tavanul Capelei Sixtine, acest poem al durerii rasei umane, însetat de eliberare și libertate Este o întreagă filozofie pesimistă exprimată într-o limbă incomparabil mai puternică decât cea a lui Schopenhauer Unde să cauți rezolvarea acestei dureri mondiale? Rafael a spus asta în Madona sa Sixtină Michel Angelo treizeci de ani mai târziu Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE IDALE IN ART După orarul tavanului capelei, deja un bătrân de şaizeci de ani l-a prezentat pe peretele altarului aceleiaşi capele şi l-a prezentat într-un mod caracteristic geniului său, în total contrast cu Rafael Răscumpărătorul făgăduit de profeți și sibile, pe care neamul omenesc îl aștepta, a venit pe pământ, dar în această venire i-a dat omului nu însăși răscumpărarea, ci doar nădejdea mântuirii în viitor, făgăduind că va veni a doua oară la judeca pe cei vii si pe cei morti Michelangelo a descris nu vreo scenă din viața lui Hristos sau venirea sa simbolică, așa cum a făcut Rafael, ci Judecata de Apoi, nu un

eveniment împlinit, ci aspirația inimii sale dureroase Judecătorul va veni și va mătura păcatul și sclavia de pe fața pământului, ca un potop care a spălat de ea toată neamul omenesc, cu excepția câtorva aleși Ziua judecății generale, ziua mâniei și a răzbunării, și-a imaginat el în tabloul său În mijlocul imaginii este înfățișat un judecător formidabil, o figură puternică fără barbă și mustață, complet diferit de imaginile obișnuite ale lui Hristos Într-un acces de mânie, el s-a ridicat și cu o mișcare puternică a mâinii trimite pe păcătoși la chinul veșnic Deasupra lui, în lunetele semicirculare ale zidului, îngerii poartă instrumentele morții pe cruce ca dovadă că mânia lui este dreaptă și judecata lui este dreaptă Mai jos, în mijlocul imaginii, îngerii morților sunt treziți de sunetul trâmbițelor Ei se ridică din mormintele lor, în partea dreaptă a imaginii, ca și cum s-ar trezi dintr-un vis Unele sunt încă schelete, altele au luat deja carne Aceasta este partea drepților După ce s-au ridicat, se ridică, ca înălțați de vânt, ajutându-se unii pe alții și se alătură adunării sfinților și a drepților Îngerii îi ajută să se ridice În partea stângă, păcătoșii încearcă și ei să urce în locurile fericirii, dar îngerii îi împing cu lovituri de pumn și zboară în jos Acolo ridicare Biblioteca "Runivers" NIKOLAY IVANTSOV demonii ii ridica si ii trag in iad Mai jos, infernalul feribotul Charon stă pe marginea bărcii sale, acostat pe malul iadului, și cu lovituri de vâsle îi grăbește pe păcătoși să iasă din barcă să-i urmeze pe alții O groază teribilă îi apucă la vederea demonilor, care îi apucă cu frânghii și cârlige și îi trag în iad În jurul lui Hristos stau cei mântuiți - martiri și apostoli Ei îi arată lui Hristos instrumentele chinurilor lor; printre ei, în fața lor, Apostolul Barolomyos, cu pielea smulsă de pe el într-o mână, cealaltă îi arată lui Hristos cuțitul cu care a fost scoasă, parcă întrebând cu reproș: chiar nu este suficient să fie jupuită de viu pt credință pentru a primi mântuirea! Fericiții sunt cuprinsi de aceeași groază Nu bucuria, liniștea, anticiparea fericirii îi umple pe cei ale căror merite sunt chiar complet de netăgăduit, ci teama, ca nu cumva acest uragan de furie atotdistrugătoare să cadă asupra lor Înspăimântată, Mijlocitoarea Maicii Domnului s-a lipit de Hristos, întorcându-și capul de la El, parcă și-ar fi dat seama că rugăciunile ei vor rămâne acum neputincioase Judecata de Apoi este ultimul cântec al acelei poezii, ale cărui primele cântece sunt înfățișate pe tavanul capelei În această poezie, Michel Angelo a revărsat toată durerea și mânia sufletului său dureros, care s-a străduit întotdeauna spre ideal, dar a văzut cât de departe este realitatea de el și a fost plin de tragedie și indignare Artistul este același profet - cântă laude în psalmii lui David și Rafael și plânge cu lacrimi ale lui Ieremia și Michelangelo ■ Nu printr-o contemplare impasibilă a voinţei care s-a lepădat de la sine umple inima spectatorului, ci îl face să se bucure de bucuria sa, să-l dureze în tristeţe şi să trăiască după idealurile sale Nikolai Ivantsov Biblioteca "Runivers" Elegia romană și romantismul Studiu asupra psihologiei creativității {Sfârşit *) Părintele elegiei romane este considerat a fi Cornelius Gallus, care a murit de propria sa mână (dar nu din cauza dragostei) în anul Lucrările sale nu au ajuns la noi, dar dependența elegiei sale de Alexandrian se vede deja din fapt că el, spun ei, chiar a tradus Euforion Subiectul iubirii și poeziei sale a fost Lycoris (Lycoris), care se numea de fapt Cytheris, - probabil o femeie greacă Cu atât mai puțin știm despre elegiac, dar și despre epopeea și satiricul lui Barron din Ataxus (Atax în Narbonne Gaul) și despre Leucadia sa Dar cunoaștem bine lucrările lui Albius Tibullus, care este considerat un reprezentant clasic al

elegiei El datorează această onoare nu atât talentului său, care nu era de o importanță capitală, cât uniformității în posesia virtuților care erau caracteristice operei sale și echilibrului naturii sale spirituale, care a lăsat pecetea operelor sale de calm elegant, care este semnul distinctiv al artei antice în general O altă trăsătură exterioară a artei clasice, indisolubil legată de această impresie de pace, este o formă elaborată astfel încât niciun detaliu să nu distreze enervant privitorul *) Vezi cartea a -a de Întrebări de filosofie θ E K O R W "b sau cititor, este observat și de Tibull, al cărui limbaj, retorică și metrică merită toată lauda Tibull era un om foarte inteligent - poate chiar inteligent, dar mintea lui nu se trădează niciodată din cauza celorlalte laturi ale ființei sale cu atâta strălucire încât să atragă atenția cititorului asupra ei înșiși Nu numai că nu era insensibil, dar simțirea a constituit chiar o condiție necesară a vieții sale, cel puțin între și de ani, la care par să se refere elegiile sale; totuși, sentimentul său nu era impulsiv sau pasional și este greu de crezut în suferința sa din cauza dragostei, a cărei descriere contrazice cumva tonul general al poeziei sale A fost educat, dar nicăieri nu-și etalează cunoștințele, care diferă puternic de alexandrinii și de adepții lor credincioși de romani Îi plăcea o viață liniștită și confortabilă, dar era indiferent la lux Era un patriot în sensul că era legat de țara natală, de mediul natal, de obiceiurile natale, dar nu avea nimic ca aroganța patriotică destul de comună printre compatrioții săi Și în exterior, el ocupa, parcă, o poziție de mijloc: nu era nici bogat, nici sărac, nici aristocrat, nici plebeu prin naștere, aparținea cercului lui Messalla Corvinus, un nobil și demnitar remarcabil, dar nu apropiat de curte, ca un alt centru literar, al lui Mecenas Din punct de vedere politic, el a fost unul dintre acei mulți (născuți în cea mai mare parte după primul triumvirat) care nu prea aveau de-a face cu starea statului, dacă ar domnea pacea Această liniște explică parțial, probabil, aversiunea hotărâtă a lui Tibull față de bogăție, care a fost apoi dobândită cel mai ușor și mai rapid prin jaf militar și alocații de pământ distribuite soldaților la sfârșitul unor campanii mari Despre legătura strânsă dintre război și îmbogățirea lui Tibull, mai ales   indică clar într-o escapadă tăioasă împotriva dorinței de pradă, în elegia a treia a cărții a doua (pp -) În viață, a ținut cel mai mult la pacea independentă, cât mai plăcută, iar condițiile acestei plăcere erau, în ochii lui, șederi dese și lungi în satul și dragostea lui Atât idealurile lui Tibull, cât și trăsăturile operei sale au fost exprimate foarte clar și complet în prima elegie, care servește, evident, ca o introducere generală la prima carte: Lasă altul să profite iubitor, Mormane de vâsle de aur Și câmpurile, dincolo de lanul de porumb, Nesfârşit sub sev take; Dar, pe de altă parte, suferă de frică și chin de o viață de luptă, Și trâmbițele sunetelor militare Îi alungă pacea din ochi Îmi place să fiu umil Fără bătăi de cap și necazuri, Ar arde doar invariabil Lumina strălucitoare este vatra mea Să plantezi singur bucurie Pentru mine cu o mână pricepută Pe vremea viţei de vie Și pomi fructiferi Nu mă aștept de la pământ în zadar, Că în fiecare an ea Fiecare fruct va da și nopți Mai mult vin noroios Mă înclin involuntar, invidiez doar unde este cununa, Pe un stâlp săpat în câmp, Sau pe o piatră între drumuri Și tot ceea ce aici dă naștere proprietarului noului an, ɵ e Korsh Ca un sacrificiu adus zeului agriculturii Am pus câte o parte pentru fiecare gen Recoltați zeița cu părul blond! Iată o cunună din câmpurile mele, astfel încât, ca o binecuvântare, Atârnat la ușa ta

Lasă Priap să stea purpuriu, păzindu-mi grădinile, Și cu coasa sa severă Protejează fructele de păsări Vechi nume bogat, Acum o acoperire slabă, Pentru tine, Lara, fără îndoială, Un cadou cuvenit este întotdeauna gata Pentru turmele de tauri, s-a adus în acea vreme o junincă, Și acum pământul meu Trimite o oaie la abator Deci, un sătean va sacrifica un miel ca un cadou fezabil pentru tine Cu un strigăt: "Dă-ne o recoltă din belșug de pâine și vin!" Înzestrat cu prosperitate modestă, aș prefera măcar nevoie Decât un rătăcitor să trăiască fără adăpost, Ryshcha pe meleaguri îndepărtate Mai bine vara la căldură, Retrăgându-te sub baldachinul ramurilor, În frig, caută liniștea, Unde, murmurând, curge pârâul Nu mi-e rușine în timpul liber să iau odrasla în mâinile mele Și boii, rătăciți în plug, grăbesc amenea, Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Și un miel sau un ied, abandonat de un uter nebun, Nu-mi este greu, ca un copil, Pe pieptul meu de dus acasă turmă mică - milă! Te întreb, lup și hoț: Cireadă numeroasă Lasă-i să-ți plătească un tribut În fiecare an binecuvântez Aici sunt păstorul cu rugăciune Si stropesc Palea *) cu Lapte, ca sa fie liniste Nu refuza rugăciunile Voi, o, Doamne, și daruri De la o masă fără decorațiuni Și din oale de lut Numai din vase de ceramică, săteanul a băut în vremuri străvechi: A modelat primele cupe din lut recunoscător Nici bogăția părinților nu-mi este dragă, nici cina aceea, Ce obișnuia să strângă bunicul meu la serviciu în hambarul lui Mi-a ajuns o recoltă mică, Mi-e de ajuns dacă dorm Pașnic mă voi culca obosit Pe patul obișnuit Ce plăcut este să asculți un vârtej și un viscol întins în spatele peretelui Și adormiți, apăsându-ți prietena la piept cu o mână blândă, *) Zeița creșterii vitelor Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b Sau, când, după ger, Dinspre sud, izbucnește brusc o ploaie, Răsfățați-vă cu vise dulci Sub ploaie, o bătaie somnoroasă! Asta e tot ce cere inima Cel cu bogăție și stăpânire, Care poartă cu bucurie mările mâniei Și întunericul plictisitor al ploilor Este mai bine ca aurul să piară în lume Și pietre prețioase De ce, în lacrimi, îndrăznesc să-l arunc pe cel pe care-l iubesc Tu, Messalla, ești chemat la luptă Atât pe uscat, cât și în mijlocul apelor, La armura inamicului Intrarea în tine era împodobită; Iar eu, încântător de frumusețe, Draga mă ține în lanțuri, Și eu stau ca un paznic Cu uși insensibile Ce sunt eu, Delia, la faimă? Nu mă voi despărți de tine Și dușmanii să aibă dreptate, Că sunt leneș și laș Vreau să mă uit la tine Cum va veni sfarsitul meu, Și te atrage în brațele unei mâini amorțite Vei plânge la revedere Pe rug, văzându-mi cenușa, Și, plângând, sărută, Înmuiat de lacrimi Vei plânge: nu locuit Pieptul tău este de fier, Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Inima ei nu este făcută din granit, Și calea către ea nu este închisă Deva-l, tinere-l va întâmpla La înmormântarea mea, nimeni nu se va întoarce fără lacrimi în ochi Tu, deci neliniștea aceea deșartă Duhul meu nu putea fi chinuit, Nu atinge împletiturile desprinse, Nu zgâria obrajii fragezi Între timp, înainte să fie prea târziu, Să onorăm chemarea iubirii Moartea la ceasul ei se va apropia amenințător, Acoperându-ți capul cu întuneric Vârsta se strecoară fără putere, Și atunci iubirea este ridicolă; Depozit de vorbire ciudată atingere, Cum arată părul gri Din cauza lui Venus vântului Tribut să plătească, în timp ce să se potrivească Fecioarelor să spargă ușa, Zgomot și să înceapă lupte Iată-mă un conducător și un războinic zelos, Dar fără trâmbițe și fără steaguri; Lasă-i să facă răni, Cine este lacom, Lasă-l să realizeze și să îmbrace Când culeg fructele dacă nu-mi pasă de bogăție, Nu există nicio afacere până la nevoie Și astfel, fără iubire, mediul la care visează Tibull este incomplet - cu atât mai mult

cu cât elementul idilic ocupă un loc proeminent în idealurile sale Pentru a o atrage pe Delia spre sine, Tibull a folosit mijloace, * θ E K O R Sh b obligând din nou să-și asume adevărata căptușeală a romanului care s-a reflectat în elegiile sale: o convinge pe Delia să-i fie fidelă, o intimidează cu mânia zeilor și cu diverse creații ale imaginației superstițioase (I , -Ó ; ;) , - ; , - ; , -), întrucât era religioasă și, ceea ce este aproape la fel la romani, superstițioasă (, , - și -); se referă la dispoziţia faţă de el a mamei ei, căreia îi place imediat şi mai mult (I, , -); având în vedere desele trădări ale Deliei, el înfățișează în fața ei bătrânețea tristă a unei femei care nu era credincioasă nimănui (ibid -) Aceste trăsături individuale par și mai adevărate când le comparăm cu cele care apar în convingerile adresate unei alte iubite, Nemesis Această persoană, lacomă și rece, era evident un spirit-fort în felul ei Și acum Tibull încearcă doar o dată să o influențeze cu o frică superstițioasă, subliniind posibilitatea ca sora ei moartă să i se arate în vis; dar principala forță a acestui argument constă în efectul său asupra sentimentului înrudit al lui Nemesis și asupra nervilor ei (II, , -) El încearcă să trezească în neliniștea ei pentru soarta care o are înaintea ei cu imagini ale înmormântării femeilor lacome și altruiste (II, , -) El îi măgulește mândria prin calculul său asupra sensibilității ei față de poezie, a cărei inutilitate o recunoaște, totuși, chiar acolo (ibid -) În plus, complimentul exprimat printre plângerile despre frumusețea ei "cerească" (ibid) și expresia dispoziției de a înghiți, de dragul lui Nemesis, tot felul de poțiuni, inclusiv - direct dezgustător - un gând ciudat, care amintește de cele mai absurde extreme ale Frauendienst-ului cavaleresc Dragostea lui Tibull pentru Nemesis se deosebește de dragostea lui pentru Delia printr-un entuziasm sau pasiune mai mare, care depindea, poate, de frumusețea mai mare a lui Nemesis sau de cultura și experiența ei mai mare în cochetărie   din elegiile , și din prima carte, iar în a doua toate elegiile erotice se referă la o singură Nemesis Sub numele de Tibullus, au ajuns până la noi încă două cărți de poezii în formă elegiacă, pe lângă panegiricul lui Messalla (IV, I), scris numai în hexametre; dar nu există nicio îndoială că nu toată această colecție îi aparține lui Tibullus Fără îndoială, sub numele de Ligdam se ascunde un alt poet, din ale cărui lucrări se compune întreaga carte a treia El are aceeași vârstă cu Ovidiu, iar elegiile sale în același mod dau impresia unor experimente pur literare Însă direcția lui este diferită, parțial datorită calităților sale personale, din moment ce era o persoană mai liniștită și incomparabil mai puțin plină de viață și duh decât Ovidiu, parțial în funcție de modele, a căror imitație i-a înlocuit propria inspirație: citindu-l, îți amintești de Catul , apoi Vergiliu, apoi Propercia, dar cel mai adesea Tibulla, probabil erotica canonică din cercul Messallin, poezii din care alcătuiau o colecție, păstrată sub numele unui singur Tibullus Dacă elegiile lui Gall nu s-ar fi pierdut, Ligdam s-ar fi putut dovedi a fi un poet și mai puțin independent decât ni se pare acum Cântă despre o anume Neera, pentru care pare că arde de cea mai înaltă iubire Urmându-l pe Catullus, care și-a comparat sentimentul pentru Lezbiya cu sentimentul unui tată pentru fiii și ginerii săi, el spune, cu o înlocuire nu complet clară a sexului, că Neera îi este mai dragă decât fiica mamei sale și: Tn este deja prost în concordanță cu o astfel de atitudine altruistă, - decât este o fată frumoasă pentru un bărbat îndrăgostit (, în continuare) Trimițându-i, probabil după ceartă, o carte de poezii ale sale, îi poruncește să-i spună, "pur

Neer", că acest dar modest îi este adus de cel care i-a fost înainte soț, iar acum fratele ei, și că el este gata s-o iubească mai mult decât pe el însuși fie că ea îi va fi soție sau soră, deși preferă ca ea să-i fie soție (i, -) Toate acestea, desigur, sunt S θ E KOVSH artificial; totuși, pentru caracterizarea conceptelor de iubire care stau la baza elegiei romane, aceste explicații stilizate în pasiune arzătoare, dar respectuoasă sunt cu atât mai importante cu cât sentimentul pe care îl exprimă este în fața noastră lipsit de individualitate, într-o formă aproape schematică Tibullus în această colecție poate include, pe lângă un panegiric, evident o operă tinerească, o scurtă, dar excelentă elegie IV, (cu numele de Tibullus în v), o epigramă erotică - și cinci poeme scurte, din la o poezii (- -) dedicate laudei Sulpiciei, care, însă, nu este numită în ele, și înfățișarea dragostei ei pentru Corint, iar poetul vorbește parțial din chipul ei Poeziile - , chiar mai scurte, de la la versuri, se pare că au fost scrise chiar de Sulpicia Din ei reiese clar că era o familie destul de nobilă și se bucura de dispoziția prietenoasă a lui Messalla Toate poeziile legate de ea, atât compuse pentru ea, cât și de ea, arată că dragostea a fost mai puternică de partea ei decât de partea lui Kerinth (adică poate Kornut, căruia Tibullus i se adresează în elegiile a doua și a treia din cea de-a doua carte)): se pare că această domnișoară emancipată s-a impus oarecum alesei inimii sale, nu numai că nu evitând scandalul, dar, parcă, lăudându-se cu apropierea relației ei cu persoana iubită (h, fl , , I următorul și următorul) Pe de altă parte, judecând după poemul ei oarecum obscur, el a avut puțin respect pentru ea *) *) Belding (Albius Tibullus Berlin) pare să considere Kerinth și Sulyitia ca fiind căsătoriți în mod formal, față de care se poate, dacă nu trebuie, să argumenteze nu mai puțin decât împotriva suspiciunii sale că Nemesis este în întregime inventat El îi atribuie lui Tibullus și primul poem care a ajuns la noi sub numele de Sulpicia Nu se știe dacă Beatrix de Dia și-a atins scopul prin mesajul ei către iubitul ei înfrigurat ("A chantar m' es d' aisso qu' ieu non deuria"), dar nu se poate decât să admită că acest Sulpice provensal și-a exprimat sentimentele mai puțin sincer și mai nobil decât cel roman ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Un alt reprezentant major al elegiei romane este Sextus Propertius Potrivit lui Quintilian (X, i,), unii l-au pus pe Propertius deasupra lui Tibullus, iar unul dintre cei mai buni cunoscători ai poeziei latine, regretatul L Müller, a fost de acord cu această apreciere Dacă ceva l-a împiedicat pe Propertius să ocupe primul loc incontestabil în rândul elegiacilor romani, a fost lipsa acestuia, pentru care Quintilian l-a preferat pe Tibullus: Propertius fie nu a considerat necesar, fie nu a știut să aducă Forma exterioară la posibila perfecțiune , și atât în limbaj, cât și în conținut el a păcătuit uneori împotriva condițiilor unității impresiei Nefiind străin de pompozitate, nu a observat, însă, că printre întorsătura sa de frază pretențioasă și confuză din punct de vedere retoric, se răspândesc expresii populare obișnuite; Distins de o pasiune pur sudică însă, el trece nu mai puțin brusc de la cele mai arzătoare revărsări de dragoste sau indignare la exemple din mitologie, derutând uneori chiar și un cititor versat cu nume și legende necunoscute *) În această privință, el a fost un adept credincios al alexandrinilor, mai ales, după cum declară el însuși, Filet și Callimah; dar în general dă impresia unui om care nu a primit o educație adecvată și și-a asimilat bursa convențională în cea mai mare parte pe cont propriu Această presupunere este sugerată și de lăudarea cunoștințelor sale și a studiilor sale

științifice, ceea ce îi este mai caracteristic decât alți adepți ai direcției alexandrine printre romani Dar, presupunând în Propercia *) Iar trubadurii nu s-au sfiit de la învățarea de acest fel în lucrările lor erotice, în măsura în care le-a fost la îndemână; de exemplu, Arnald din Maruel, în mesajul menționat în numărul precedent, la p , enumeră zece femei celebre din miolo-ul antic și de la poezii și romane medievale, printre altele, până la Antigona cu Ismene între Elena și Isolda (v -) "Ea este mai albă decât Elena** (Plus blanca es que Elena), spune el în excelenta strofă a treia poem "Ben m'es quant lo vens m'alena"*, dedicat și descrierii doamnei inimii mier Arnautz de Carcasses într-o nuvelă despre un papagal etc Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b toate aceste neajunsuri, cu toate acestea nu se poate decât să fie de acord cu faptul că el aparține numărului celor mai înzestrați dintre poeții romani Pe lângă vivacitatea și strălucirea culorii, în funcție de temperamentul său, el dezvăluie și o remarcabilă versatilitate a forțelor creatoare: fie este pasionat, fie tandru, fie prezumtiv de vesel, fie plictisitor, fie subiectiv în așa măsură încât nu vede nimic dar propriile sentimente, impregnate apoi de starea de spirit a altcuiva aproape până la dispariția completă a propriei personalități (nu numai în cartea a patra, altfel a cincea, după împărțirea lui Lachmann, ci, de exemplu, în I, ib, și) IV, , II, și), iar în continuare, cu pricepere în a descrie sentimentele și în reflecția lirică, poseda capacitatea de a povesti și de a satiră; de exemplu, după cum remarcă Paley, V, , - , seamănă puternic cu tonul lui Juvenal În ceea ce privește iubirea, aceasta a fost, parcă, centrul vieții sale spirituale, cel puțin atâta timp cât relația lui cu Kinthia a continuat Nu există nicio îndoială că până în momentul în care Propertius s-a ocupat de prelucrarea poetică a tradițiilor domestice, unul dintre interesele sale principale, dacă nu direct cel principal, erau femeile, dar nu ca un simplu divertisment, așa cum le privea Ovidiu, ci în simţul purtătorilor vii de har şi poezie El vorbește despre dragostea lui pentru femei în general în II, (III,) Adevărat, în alt loc - II, (III), - - el dezaprobă dragostea trecătoare pentru mulți, dar din punct de vedere al păcii Dacă, cu atitudinea sa față de femei, ar combina credința în posibilitatea întruchipării perfecțiunii în bărbat, ar deveni acel vânător neobosit al femeii ideale, așa cum Alfred de Musset l-a portretizat pe Don Juan în Namouna, iar după el, contele A Tolstoi Însă Propertius, ca și strămoșii în general, nu avea această credință și de aceea, după mai multe și, probabil, destul de numeroase experimente care l-au mulțumit pentru scurt timp, a optat pentru Cinthia, ca specială Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL bѣ, care corespundea cel mai mult gusturilor și ideilor sale despre ceea ce Goethe numește "etern feminin" (das ewig Weibliche) Cine a fost această Kinthia (adică, după cum am menționat deja, Gazda), nu știm; În orice caz, ea nu era o femeie obişnuită, dacă Properţiu, bărbat, după cum vom vedea, exigent în unele privinţe, ar putea "sluji" ei, după cum spune el însuşi III (IV), , h, timp de cinci ani întregi Aici adaugă adverbul "adevărat" (iìdeliter), dar, după cum se vede din celelalte elegii ale sale, această fidelitate era foarte relativă, ceea ce, totuși, cealaltă parte îi dădea dreptul să facă cu trădările sale mărturie, în prima elegie a lui Monobiblos ("monobook," după prima carte)*), Kinthia l-a surprins la început cu inaccesibilitatea ei, ceea ce i-a făcut cea mai puternică impresie pentru că fosta ușurință a victoriei i-a insuflat un eu disprețuitor -increderea spre care era inclinat chiar si in afara acestei zone Eșecul la primele încercări asupra inimii lui Kinthia i-a distrus imediat credința în propria sa

irezistibilitate și, cu cât această descoperire era mai neașteptată pentru el, cu atât mai puternică era imaginea unei frumuseți mândre imprimată în imaginația lui După ce a blestemat femeile "morale", căci mai târziu, după una din certurile sale cu Kinthia, a refuzat în general de la greu accesibile, după cum spune în II, (III,) iar în următorul, a căutat uitarea în aventuri mărunte dar uitarea nu au venit, iar el s-a întors la Kinthia, deja o umilă căutătoare a favoării ei Cum a legat-o pe Propercia de ea însăși așa?Desigur, nu printr-o inaccesibilitate, pentru că farmecul produs de un astfel de dispozitiv este foarte fragil , oricare ar fi rezoluția răcelii originare Propertius a fost înainte de toate un iubitor de eleganță, în orice fel s-a manifestat *) Că prima carte a apărut separat și abia mai târziu a fost combinată cu cele care au urmat, este dovedit convingător de Wirth (Das antike Buchwesen, S și urm) Biblioteca "Runivers" θ E KOVSH elan Prin urmare, a apreciat foarte mult arta, cel puțin sculptura, pictura și arhitectura Într-o zi, în drum spre Kinthia, la ora stabilită, a trecut pe lângă templul lui Apollo de pe Dealul Palatin, care tocmai fusese deschis publicului, și nu a putut rezista tentației pe care i-o prezenta frumusețea noii structuri II, si (III,) *) Vrei să știi de la mine De ce accelerat Moment de rămas bun cu tine, ca și înainte, nu a putut fi Din voia marelui Cezar, deschis Palatul lui Phoebe era decorat cu aur Deci a fost maiestuos **)! În jurul curții, sclipind, Stâlpi puniyskie ***) întinși în succesiune; Între ele, fiicele mastiagoului Danae Toată lumea, oricât de mult, stătea pe rând Și Phoebus, care este aici, într-un idol de marmură, Pentru mine a fost mai frumos decât cel adevărat, Degete pe mut care dă cu degetele liră, A deschis gura pentru a cânta inaudibil La altarul vitelor turmei Mironovsky ****), Patru tauri stând la colțuri, Farmecul unei priviri înșelate, Căruia mâna artistului i-a dat viață În mijloc, templul însuși s-a ridicat constant spre cer, Arătând marmură cu un alb strălucitor, Sanctuarul, pe care Phoebe a reușit deja să devină Mai dragă și mai dragă decât Ortigia *****) dragă *) În această traducere, originalul este oarecum răspândit de dragul clarității și al expresivității, pentru că altfel nu ar face impresia cuvenită cititorului actual nefilolog, departe de cercul de concepte în care se învârte această poezie **) Tradus prin conjectura lui Falen Tanta în loc de Tota ***) cartagineză, adică din marmură africană ****) Adică sculpturi nu realizate de Miron însuși, dar care amintesc de conținutul și demnitatea lui de execuție *♦***) Insulele Delos Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Și deasupra, deasupra prințului, stând pe un car, Se putea vedea pe stăpânul luminii din timpul zilei; Iar ușa, deasupra fildeșului alb al stratului sculptat, a atras ambele jumătăți în sine Unul, în rânduri solemne, înfățișa Cum au fost răsturnați galii de pe înălțimile parnasiene, iar cel trist, cum se uită fiica lui Tantal la moartea copiilor din săgețile cuplului divin *) Și departe, în adâncuri, stând între mamă Și între sora, cea căreia i se ridică templul, Hainele pe pământ larg târâind, El însuși, zeul Pythian, clintește sforile Fie ca apelul la Kinthia în această elegie să fie doar un dispozitiv literar al unui poet erotic, așa cum crede Rothstein, nu contează: dragostea lui Propertius pentru artele educaționale și-a găsit o expresie vie aici Kinthia se pare că și-a satisfăcut și cerințele estetice în aspect, ca o statuie sau un tablou grațios, cu care își echivalează iubita, examinând-o fără piedici în timpul somnului eu? Ca și Knosyanka**), când nava a părăsit Tezeu, Întins languit pe malul gol, În timp ce fiica lui Cepheus se sprijinea pe fortăreața stâncilor ***), După izbăvire, uitând primul vis, Sau cum doarme Edonka, dansând cu un roi

de Bacchans, căzut pe lunca Apidanului, *) Un astfel de contrast puternic în descrierea imaginii Galilor și Niobei cu copiii îi aparține lui Propertius numai dacă a folosit efectiv maerebat, și nu monstrabat sau ceva de genul ăsta **) Ariadna, abandonată de Tesey în timpul somnului; Knossos este un oraș de pe insula Creta ***) Andromeda, legată de o stâncă pentru a fi mâncată de un monstru marin, dar salvată de Perseu ++**) Edonii sunt un popor din Tracia, de unde venerarea lui Bacchus a trecut în Grecia Biblioteca "Runivers" θ E K O R IP b În aceeași Kinthia îmbrățișată de pace Am ațipit, cu capul între mâinile tremurânde, Când mergeam cu o liră cu piciorul instabil, Și sclavii au purtat lumânările în fața mea Privat de amintirea mea atunci, nu de toată, îmi doream inaudibil să mă urc în patul ei Deși violent m-au inspirat cu dublă putere Aici Liber *), acolo Amur, un cuplu aspru, Cu un copil să-i îmbrățișeze ușor mâna Și, luând de obraji, sărut pe gură **), Dar n-am îndrăznit să tulbur visul iubitei fecioare, Știind cât de strictă este cu greșelile mele, Și cu ochii mei doar o priveam nemișcată, Ca Argus în coarnele minunate ale Inahovnei ***), Și apoi, scoțându-i coroanele de pe frunte Pe frunte, o, Kinthia, te-am pus pe tine, Acum m-am jucat cu impletituri, adunandu-le in parul meu, Apoi ti-am dat pe ascuns fructe in mainile mele Și a compus tot felul de cadouri pe fata adormită, Daruri care alunecau de-a lungul pieptului înclinat *) Bacchus mier în Yvains (Chevalier au lion), un poem al unei celebre epopee franceze din secolul al XII-lea, Crestien de Troyes, op în continuare, despre un erou care se află în castelul iubitei sale doamne, unde este în pericol, în timp ce dragostea și simțul onoarei de ambele părți îl obligă să rămână: Qu" Amors et Houte le detienent Cine din spate vine înaintea lui · **) Amendamentul lui Gronov ad ora a fost transferat în traducere Nu numai Apuleius Met vorbește despre un astfel de sărut VI, r i o, dar, se pare, Propercius însuși I, , Apărătorii scrisului de mână et arma, care este greu de dat un sens non-cinic, uită: i) acel Propercius, deși ein lasciver Dichter von starker Similichkeit (cum spunea Leul) ea, îmi amintesc) , nu ajunge niciodată la indecență în cuvinte, față de care este imposibil, desigur, să ne referim la citirea doar a unor manuscrise volutantis în loc de voluptatis în II (III,), ;) că et arma intră sub temptare (în original, poate tetar') şi înainte de manu, din care, probabil, a fost compus parţial prin eroare vizuală, parţial prin interpolare (etar-¡-ma) ***; Io, pe care Hera l-a transformat în vacă și l-a dat sub supravegherea Argusului cu ochi mulți Biblioteca "Runivers" elegie romana si romantism Când, mișcându-se, scoți un oftat, Am stat înlănțuit de prejudecăți prin forță, Ce agitație dureroasă te chinuiește, Ceea ce obligă pe cineva din visul lui să fie drăguț Între timp, înaintea ferestrelor, luna, făcând un cerc, - Luna, gata să-și extindă patrulele, - Deodată și-a deschis ochii cu o lumină tremurândă, Și ea a spus, căutând sprijin în mână: "Te-ai întors în sfârșit în patul meu, lăsat rușinos în spatele celeilalte uși? Cui i-ai dat noaptea, toată noaptea mea, cui? Și acum a venit fără putere, când steaua nu se mai vedea Așa, nerușinat, ești vrednic de nopți, Ce cheltuiesc din cauza ta sunt orfan M-am luptat cu țesutul cu somnolența mea *), Când m-am săturat să aștept, apoi am cântat cu liră, Plângându-mă în liniște cât de tristă este soarta mea, Că încetinești la mine, reținut de altul Dar somnul m-a umbrit cu o aripă de bucurie, Și după lungi lacrimi m-am dat păcii Este foarte probabil ca comparațiile mitologice întâlnite în această elegie, ca și în multe altele, să fi fost inspirate de Propertius de frumusețea statuilor și tablourilor corespunzătoare, care, poate, i-au trezit dorința de a studia miturile

Dacă da, elementul mitologic din poeziile sale i se părea mult mai viu decât unui cititor mai puțin familiarizat cu comorile sculpturale și picturale ale Romei de atunci Dar este dificil pentru o persoană vie să se mulțumească cu frumusețea neînsuflețită sau chiar tăcută *) În rezistența purpureo originală; dar culoarea firului aici este mai puțin semnificativă, ceea ce poate depinde de valorile homerice ατα στρωφώσ' ά/ ιτχρψιφα (Z) și τ· Π· Aproape același conținut al elegiei II, ( ) Biblioteca "Runivers" ө e k o r t b Stones, spune-mi! vorbiți, mase de iad! Străzi, dă-mi un răspuns! Geniu, ești inactiv? Tocmai, totul dă viață, o, Roma, în mijlocul veșnicului altar al Zidurilor Tăi; numai pentru mine este încă atât de mut totul aici Cine o să-mi șoptească, la ce fereastră voi vedea în sfârșit acea făptură dulce care, arzând, trăiește? Așa spune Goethe în Elegiile romane De asemenea, Propertius s-a gândit, deși nu este înclinat spre autoobservarea filosofică, el nu și-a exprimat părerea în această chestiune Dacă Kinthia ar avea demnitatea doar a unei statui frumoase, el nu s-ar dărui ei cu toată ardoarea firii sale pasionale și nu ar găsi în ea o sursă constantă de inspirație Ea a fost înzestrată cu diverse daruri, al căror număr se găsește în a treia elegie a cărții a doua Nu te-ai lăudat că ai îndurat? Nu vei fi frumoasa de acum incolo? Dar acum ești încurcat într-o plasă Și te judeci mai modest Ai înțeles, bietul om, Abia o lună de răgaz, Și deja un nou semn de desfrânare A doua carte a ta se coace Este posibil ca un pește să trăiască pe uscat - eram atât de ocupat să mă gândesc - Și - poate un mistreț posomorât să rămână în adâncurile mării toată viața? Și pot, uitând visul, Să-ți tulburi mintea cu munca? Din păcate, este posibil să amâni pasiunea Întârziere, dar nu să distrugi Nu sunt atât de captivat de chipul ei, - Măcar cu ce se poate compara cu frumusețile ei? - Crinii înșiși nu pot fi albul meu iubit; - Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Zăpada meotică din ea părea să se ceartă cu plumbul roșu iberic Sau ca cineva care curăță trandafirii cu lapte, după ce a smuls, a împrăștiat, - Nu tundeți o cascadă ondulată, Ce moda a coborât pe umeri, Și nu ochii mei îmi fac semn, Două lumini sunt luminile mele; Nu mătase țesătură arabă, ținută, găsită peste tot - Datorită lui, știind multe, nu voi fi admiratorul nimănui Dar apreciez că ea Dansând frumos pentru o băutură, ca Ariadna în cinstea vinului Încântat, corul a condus un vioi, Și ce îndrăznește să reînvie Visele unei fecioare eoliene *), Abil să inspire șiruri Zeițe demne de melodii, Și ce este în poezia de sine Se compară cu străvechea Korinna Și, iubind darul din sine, Cântărețul îl disprețuiește pe cel vechi **) Când ai venit pe lume, nu ai adus, dragă, *) Safo, pe care Kinthia a imitat-o **) Tradus prin presupunere, deoarece Carmìnaqu (a) e quivis scris de mână nu poate fi interpretat decât pe scurt, ceea ce a făcut Rothpgenj Dar la ce folosea Propercius în versetul precedent să scrie: Et sua cum anti-quae cu eliziunea unui cuvânt monosilabic, când putea să-l evite spunând veteris? Traducerea se bazează pe suspiciunea că aceasta a fost lectura adevărată și că al doilea vers a început cu Carminaque antiquae, de unde antiquae a intrat în primul vers, după care în al doilea a existat o contaminare din -que și vis în loc de -ris Corinna putea la acea vreme să dea impresia unei bătrânețe crude cu dialectul ei beoțian Biblioteca "Runivers" θ E K O P Sh b Cupidon pentru copilul tău, salut, E bine să strănuți? Asemenea binecuvântări de oferit Numai puterea zeilor te-ar putea face; Lasă gândul că mama Ai fost atât de generos Asemenea cadouri nu puteau Este uman să te nască; Nu în zece luni a venit o uniune atât de bună Mare glorie exemplul tău Printre fecioarele romane vei arăta una: Cu stăpânitorul sferelor cerești Dintre aceștia, vei fi primul care se va

culca Nu vei fi mereu cu noi Doar dormitoare umane pentru a vedea pereții Esti perfectiunea frumusetii Dezvăluit din nou din zilele lui Helen Așadar, care este minunea în faptul că tineretul nostru Arde față de ea? Iată, de la cine și toată Troia Înfrângerea finală ar fi fost mai frumoasă! Pentru această imagine, Ahile însuși și-ar putea găsi moartea, Da, Primul Războiului ar trebui și el să salute cauza Cândva nu puteam să înțeleg Că Occidentul s-a întâlnit cu Răsăritul La zidurile Pergamului, oaste împotriva oștirii, Din cauza unei soții într-o luptă crâncenă Acum, Paris și Menelaus, Deja te privesc altfel: ai dreptate că ai tot repetat: "da înapoi", iar tu - că ai întârziat să dai înapoi Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Cine vrea să-și slăvească mai mult peria de antichitate, El trebuie să-l pună pe dragul meu drept model pentru sine Estul este strălucirea feței ei Sau Occidentul va vedea în liste exacte, Ea va lumina inimile Occidentului cu dragoste și Orientul Adevărat, tonul acestei elegii nu poate fi numit entuziast: Propertius aici nu o admiră pe Kinthia, ci doar îi admiră virtuțile și, în același timp, parcă, cochetează cu ea, chiar dacă o astfel de comparație este permisă, ca și cum ar fi gâdilat a ei Da, chiar o gâdilă, dacă nu ea, atunci mândria ei Oricât de sincer și-a admirat-o pe alesul său, nu poate exista nicio îndoială că uneori o lăuda nu numai din nevoia interioară, ci și din lingușire, dorind să-și întărească tandrețea în spatele lui și, prin aceasta, să prevină trădarea iminentă *) Uneori a reușit, dacă se poate crede a opta elegie a primei cărți, unde trădarea concepută de Kinthia și victoria lui Propertius sunt descrise în ordine secvențială: Așa că fugi, necontrolându-te **), gândindu-te ce se va întâmpla cu mine? *) Rothstein, în concordanță cu viziunea sa asupra relațiilor descrise de elegiacii romani, nu crede că aceștia își folosesc efectiv lucrările pentru a-și atrage iubitul la ei înșiși Dar la urma urmei, nu este nimic mai firesc decât un astfel de scop al poemelor erotice, care era cunoscut de poeții nu numai din tribul romanic, ci chiar și din cel german; așa că Walter von der Vogel-Weide în melodia "Saget mir ieman, waz ist minne? (Lachm), convingându-și doamna să răspundă dragostei sale în același mod, iar în caz de refuz, pregătindu-se să-și oprească curtarea, spune: Dù soit aber einez wizzen, das dich rechte Lützel ieman baz denn ich geloben kan = (Dar un lucru pe care trebuie să-l știi este că aproape nimeni nu te poate glorifica mai bine decât mine) **) Traducere după sens, care necesită mai degrabă Ine sau In (în loc de Questions of Philosophy, v Yu Biblioteca "Runivers" Í θ E K O R W b În ochii tăi, acum nu simt Iliria rece și surdă? Și, oricine ar fi, acest nou prieten al tău ți se pare demn, Să fiu gata să navighez cu el peste tot, însoțindu-mă? Îndrăznești marea furioasă Neîntremurător de sinistru să asculți urletul? Poți găsi, cu obiceiul de a te certa, Ești calm pe o navă aspră? Oare vălul geros va putea Calcă-ți piciorul atât de gingaș? Ai putere, neștiind iarna formidabilă, Să înduri zăpada zburătoare? Îmi doresc ca, înmulțind vremea rea, Timpul celor mai scurte zile să se dubleze, Astfel încât marinarii inactivi Stozharov s-au săturat să aștepte la adăpostul digurilor, Pentru ca corabia ta să nu renunțe la frânghie Și a dormit liniștit pe nisipurile Tireniei, Așa că chemarea mea cu speranța revenirii Nu am dispărut în vântul ostil, Ca să nu trebuie să văd * Cum vor înceta să mai sufle aceste vârtejuri, Când înotătorii sunt liberi de pe mal Valul se va repezi cu tine într-o călătorie lungă, Și stau singur lângă mare Condamnat aici, uitându-se la tine, Și de multe ori după ce ți-a făcut semn cu mâna, crudă, amenințătoare, chemând înapoi isne, ca viden, ain, satin), decât ceea ce dau manuscrisele, - Tune, pentru că este surpriză de neînțeles cum a

putut Kynthia să ajungă într-o asemenea stare Un alt lucru în art , care l-ar putea influența pe primul Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Dar, oricât ai înjurat atât de mincinos, n-am fost vinovat înaintea mea, Galatea să-ți fie în drum *) Apărător de tot răul, Pentru ca atunci când, într-o fugă sigură, veți înconjura stâncile Keravnian *), Înainte de a adormi Orik *) în dulcea fericire, golful vă va oferi un adăpost binevenit Disprețuind ispitele căsătoriilor de toate posibilele), În dragostea noastră pentru tine suntem de neclintit, Nu voi opri plângerile celor precauți Înainte de prag, dragă, a ta), Și, invitând marinarii în trecere, nu sunt prea lene să întreb: "În refugiul înotătorilor din ce regiune este reținută frumusețea mea?" Și voi spune: "Deși m-aș muta Soarta ei este în regiunea Atrakov, Fie acolo, unde locuiesc urmașii lui Gill), - Ea va rămâne a mea pretutindeni Nu, ea este aici și aici a jurat că va rămâne Fie ca vrăjmașii mei să piară de rău! Am câștigat: până la urmă, ea nu a putut ceda Pentru rugăciuni lungi nu a putut Bucurie invidioasă prematură Să-i îngroape în fundul sufletului:) Zeitatea mării) Aproape de coasta Akarnaniei, pe lângă care trebuia să navigheze pe drumul spre Iliria Un oraș al cărui port este separat de mare prin stânca menționată mai sus *) Tradus după citirea taedae (și nu de te)) Tradus din ipoteza că vita scrisă de mână este coruptă din insta, și mai departe din lectura limine, nu lumine, în ciuda protestului lui Birt împotriva primei lecturi, reținută și de Rothstein) Cu toate acestea, desemnările localităților din Iliria sunt neclare Ί * Biblioteca "Runivers" θ E K O R W b, Pentru Kinthia mea, dulceața modurilor ei necunoscute până acum a dispărut Numai că-i sunt dragă, iar capitala îmi este deja mai dragă decât orice țară, Și fără mine coroana și stacojiu îi sunt respingătoare, spune ea Și pe un pat, deși îngust, ea a preferat să se odihnească cu mine și crede că îi este mai drag să fie al meu, indiferent ce i-ar da viața cu mine, Dacă cu mâna Hippodamiei *) Sortul făgăduit s-a dus la ea Și toate bogățiile care în zilele bătrânului Elis dobândeau alergarea cailor **) Rivala nu mă poate opri, - Deci iubirea ei îmi va fi adevărată, Și gloria acelei limite nu va pune, Acoperându-mă peste ani, păr cărunt ***) Deși i-a dat multe daruri valoroase, Deși le-a promis mai mult înainte, Ea a renuntat la beneficii dispretuitoare Si a ramas pe sanul meu Și am reușit, nu cu o strălucire de aur, Nu cu frumusețea perlelor indiene, să o înmoaie, ci cu un farmec dulce Să-i placă, versurile s-au revărsat: Deci, este adevărat că atât Apollo, cât și Muza sunt prieteni zeloși pentru îndrăgostiți , I-am chemat să păzească unirea cu ea, Iar acum, de drept, Kinthia e a mea ****) *) Fiica regelui Enomai, care a promis cu mâna împărăția lui celui care îl învinge într-o cursă de care **) Un indiciu despre Jocurile Olimpice ***) În traducerea art - sunt plasate după la sugestia lui Fischer (De locis quibusdam Proertianis, p) ****) Tradus prin conjecture jure în loc de rara Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Acum pot cu un toc victorios Călc în picioare marginile cerești: Fie că ziua sau noaptea va veni după el în succesiune, Întotdeauna, pretutindeni, Kinthia este a mea Kinthia, care ea însăși a încercat lauri poetici, a arătat aceeași mare sensibilitate față de glorificarea numelui ei în versuri, că putea aprecia lucrările admiratorului ei la adevărata lor valoare, așa cum el însuși asigură Mai mult decât atât, ea se considera, probabil, o recitatoare pricepută, iar în propria emisiune, versurile lui Propertius i-au plăcut aproape și mai mult, judecând după II, o, (III, ,) următoarele: Ea repetă, citindu-mi poeziile, Că nu are nevoie de iubirea bogată O astfel de admiratoare a poeziei Să nu mănânci în

lume ca ea În II, zz (III,), Kinthia, pe jumătate beată, își repetă versurile cu glas scăzut *) Sperând tocmai în gustul ei, doi ani mai târziu (I, **) a încercat încă o dată să-i recapete favoarea prin intermediul poeziei P , iz (III,) Mai puține săgeți Nepoții lui Ahemen ***) De sub Suz îi duc la armată, decât mâinile agile ale lui Cupidon Au reușit să trimită în inima mea Genul acesta de cântec, deși subțire, El însuși mi-a interzis să disprețuiesc, *) La evidenţa expresiei deducta voce dată de Rothstein, trebuie adăugat Maximian $, : cum lacrimis deducta voce canentem **) Dacă prima carte (monobiblos) a fost scrisă în anul d Hr , a treia carte, numărând £osle monobiblos, adică Al patrulea lui Lachmann, scris în , și monobiblos în , pentru care vezi prefața lui Rothstein, p XIII ***) Perși sau, mai precis, parți Și Askreyskaya să fie un rezident al crângului *) Nu atunci mi-a permis, Astfel încât copacii stejarului Piarskaya Chemarea mea s-a mișcat Și de urmat erau gata Fiarele sălbatice din Ismar mă urmează **), Dar pentru ca Kinthia orbește, ca un farmec, Să se supună cântecului meu, Și atunci voi fi mai glorios cu darul meu de Inakhiysky Lin ***) Nu numai frumusețea exterioară, toată pasiunea sufletească îmi este dată; Și nici nu am nevoie de o femeie Așa că era nobilă prin naștere; Dar la picioarele unei fecioare educate Mă așez de bunăvoie să citesc, Să-mi recunosc melodiile de liră Gust imparțial, rafinat Numai pentru a reuși asta, care este problema Sunt până la oamenii vagi ai discursurilor? Gloria este garantată Eu prin judecata iubitei mele fecioare Dacă convingi, renunțând la ceartă, Ea aude rugăciunile, - oh! Apoi Înțelepciunile nimănui nu mă înspăimântă, nici vrăjmășia cu Jupiter formidabilă Dacă ordinea elegiilor adiacente celei tocmai date poate fi considerată cronologică, atunci și această încercare a avut succes: această elegie este urmată, însă, de una pe un ton minor, unde Propertius, probabil pentru a-i milă pe Cynthia, îi dă comenzi despre ♦) Adică să fii un poet nu războinic, ca Homer, ci pașnic, ca Hesiod din Askra în Beoția **) Ambele sunt aluzii la Orfeu · ***) Cântăreață mitică ' ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL despre înmormântarea lui, dar apoi sunt două cântece cu adevărat biruitoare Încercând să-și atingă iubita volubilă și adesea severă, el vorbește uneori într-o limbă pe care nu suntem obișnuiți să o vedem printre antici , i Acest loc este cu adevărat pustiu Iată un colț liniștit pentru reclamații! Numai Zephyr flutură nevinovat aici, Reînvierea pădurii pustii Aici tristețile ascunse sunt măturate Fără teamă de a vărsa în lume, Dacă stâncile din deșert pot Păstrați strictul secret al legământului Deci de unde încep calculul Toate insultele tale, Kinthia, la adresa mea? Ce fel de insultă pentru mine înainte Lacrimile, Kinthia, se revarsă în tăcere? Iată ce s-a întâmplat recent: Eram cunoscut ca un amant fericit; Și acum, spre rușinea mea, este deja evident Praful meu nu găsește un răspuns Dar de ce sunt atât de rușinos? Cum ți-am adus mânia asupra mea? Sau este vina celeilalte fecioare, De ce este sentința ta atât de crudă cu mine? Dar jur pe acel vis plăcut, Că chemarea mea te va întoarce la mine: Extraterestru fecioară cu un picior impunător Prin pragul meu nu a pus urme *) Sau fața mea respiră rece, Schimbându-și doar rar culoarea, ♦) Tradus în continuare după permutarea propusă de Heimreich (Quaestiones Propertinae p , ss), art - după Și deja discursul meu nu izbucnește de pasiune, Și nu există semne de fidelitate în ea? Îmi sunteți martori fără fals (Dacă tandrețea este asemănătoare cu un copac), Tu, o stejar, și zeul Arcadiei *) Vechi prieten, pin! Adesea am auzit conversațiile mele În amurgul tremurător al frunzișului tău, Pe scoarța sa există adesea modele Cuvintele

"Kinthiya" ești tu Sau o pace vizibilă a pierderii, Schimbandu-te, ti-e frica in mine? A Deși ce a fost între noi, ușile Numai știu, dar sunt modeste Indiferent câtă amărăciune ai pune în acest suflet sumbru al sistemului meu, Iritația mea este puterea Totuși, o astfel de răutate nu va apărea, Pentru ca eu să fiu cauza ta continuă a mâniei și a amenințărilor arzătoare, Și pentru ca strălucirea frumuseții mele minunate, Ochii tăi să fie lipsiți de lacrimi Toate frumusețile comenzilor mândre sunt obișnuit să le împlinesc cu frică; La insultele și lepra ei Nu știe limba plângerilor zgomotoase Și pentru asta, o, Doamne, rătăcesc Între spinii de pe stânca rece **), *) Tigaie **) Tradus prin presupunere-di magni! sentes in loc de cursive divini fontes Izvoarele erau foarte apreciate de antici și de aceea, mai ales cu epitetul divini, nu puteau exista menționată ca o trăsătură neatractivă a zonei descrise Dacă divini ascunde un gerunziu ca visendi, în traducere, în loc de "doamne*, poți pune" drept recompensă* Semnele zonei din această strofă sunt aceleași ca cele de sus și de jos: stânci și o pădure, care este reprezentată aici printr-o potecă (trames - potecă forestieră) Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Dormi fără confort și liniște Pe potecă, în întunericul neospitalier, Și tot ce este despre soarta lui rea Aș fi în stare să spun altora, În singurătate aici involuntar Vorbesc doar cântecelor pădurii Dar orice vrei să fii, lasă răspunsul "Kinthiya!" mă trimite crângul Și nu voi uita să repet cu voce tare Numele tău este printre înălțimile goale Acesta este deja sentimentalism, care este considerat - și, vorbind în general, pe bună dreptate - apartenența vremurilor de mai târziu Totuși, acesta nu este singurul exemplu de sensibilitate dulce în epoca poeziei erotice înfloritoare la Roma Că există întotdeauna ceva artificial în sentimentalism, nu poate fi nicio dispută în privința asta, mai ales în anumite condiții, ca, de exemplu, în aceeași Propercia de la sfârșitul elegiei П, I, dedicată lui Mecenas: Când în fața mormântului meu vei face o călătorie, Lasă caii cu carul britanic În jugul cioplit să se odihnească Și spune așa, cenușa mea proastă Onorând cu o lacrimă involuntară: "A fost victima unei fecioare indiferente, un om sărac care și-a găsit pacea aici> De aici nu este departe de celebrele versuri ale lui I I Dmitriev: Două turturele Îți vor arăta cenușa mea rece, Găuțuind, zici languiv: "A murit în lacrimi" Dar acest grad de artificialitate nu mărturisește întotdeauna împotriva sincerității sentimentului predominant, Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b care putea căpăta o formă sentimentală numai sub influența modei sau a împrejurărilor, ca în primul caz, Propertius, după toate probabilitățile, a avut în vedere efectul revărsărilor sale emoționante asupra inimii duioase a Cintiei Înfățișându-se în conversație cu copacii și păsările care cuibăresc pe ei, s-a adaptat parțial la gustul celui pentru care a scris; iar femeile de acest fel se răsplătesc foarte des pe ei înșiși și pe ceilalți pentru lipsa lor de simțire cu sensibilitate Dar Cynthia nu era lipsită de capacitatea de a iubi, sau cel puțin de ceva ce Propertius, deși orbit de pasiune, putea să ia drept dragoste: ca majoritatea femeilor, era mândră nu numai pentru ea însăși, ci și pentru admiratorii ei Frumusețea, grația, dexteritatea în mânuire, cunoașterea muzicii, capacitatea de a scrie poezie - foarte bine, după părerea ei - toate acestea au făcut-o zadarnică și, prin urmare, susceptibilă de lingușire; dar, de altfel, nu era indiferentă la calitatea victimelor sale: un pretor din Iliria, barbar prin naștere și educație, dar care acumulase bogății considerabile în provincia sa, putea să o intereseze o vreme, ca sursă de profit, iar când a reușit

să-l smulgă, așa cum o sfătuiește ironic Propertius II, ıó (III,), - IO, l-a abandonat imediat; dar Propertius, tânăr, educat, înzestrat, care se învârte în cercul lui Mecenas, deși nu a putut să-i satisfacă lăcomia, nu și-a pierdut niciodată atractivitatea în ochii ei, și nu numai pentru că a slăvit-o, ci și pentru însăși apropierea cu un astfel de remarcabil caracterul mulțimea de oameni i-a măgulit stima de sine: poetul, despre care se vorbește în oraș, este proprietatea ei, - în plus, el este creația ei, deoarece el însuși declară public că îi datorează inspirația, de exemplu, II, I, ; (III,), În acest sens, și nu ca o aluzie la diferența de ani (cf Rothstein XXIX), Properțiu ar putea vorbi despre sine ca fiul ei, II, i , (III, li, II)): Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Stânca nu te-a înzestrat cu un frate sau cu un fiu: Fie ca fratele tău și fiul tău să fie singuri în mine! Și o femeie nu trebuie să fie mai în vârstă decât el pentru a arăta grija maternă în raport cu un bărbat: sentimentul matern este atât de caracteristic pentru ea încât se poate vedea în dragostea ei pentru oricine, chiar dacă el este potrivit pentru vârsta ei în tatii Așadar, Cinthia prețuia dragostea lui Properțiu și îi făcea adesea scene pentru păcatele sale împotriva fidelității, trecătoare, dar și frecvente *) Iar Propertius nu numai că nu s-a săturat de aceste izbucniri de gelozie, uneori pline de lacrimi, alteori furtunoase și chiar violente, ci mai degrabă se bucura de ele, văzând în ele dovada unei pasiuni neprefăcute În elegia III, (IV,) își dezvoltă astfel teoria menținerii iubirii Am fost mulțumit de acea ceartă, Ieri la cina cu tine, Și plin de abuz și reproș Plânsul tău și mânia ta nebună De ce împingi masa în fața ta în mânie beată Și arunci cu mâna ta furioasă În fața mea bucate cu vin? Nu, mai bine în pumni de păr Prinde-mă, lăsând deoparte frica, Lasă note pe obrajii mei cu unghii grațioase, Înspăimântă-mă că vrei să-ți arzi ochii cu un brand arzător ***), *) De exemplu, II, (III,), IП, (IV,), V, ; nu iritare, ci tristețe pentru același VI, (IV,) **) Tradus din presupunerea că Propecia a scris aici ca I, , , infesta, care mai târziu a fost înlocuit de adjectivul insana, transferat aici din același loc în al doilea vers ***) Nu este obiecta mai corectă în loc de subiectă? Precedat de oculos Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b Având hainele rupte din gât, Deschide-mi tot pieptul gol În acea pasiune de semn adevărat recunosc pentru mine: Atât de puternic femeile sunt rănite La urma urmei, ele nu se întâmplă fără a iubi Când o femeie fără măsură Își produce mustrări în limba ei, La picioarele stăpânei lui Venus Când ea minte în suferință, Irezistibil cu oamenii lui, păzind un prieten peste tot Sau, ca Maenad *), aleargă frenetic după el în mijlocul străzii, Sau viziunile ei nebune îi tulbură mintea timidă în somn? Ile fecioarele altor imagini Motivul sunt gândurile sumbre, - Pentru aceste suflete geloase de chin, eu însumi nu sunt un rău ghicitor; Știu: nu există o garanție mai puternică Pentru fidelitatea sentimentului, nu Unirea iubirii va fi instabilă Fără a reînvia schimbările Doar soarta îi va judeca pe dușmanii mei Fecioara cu sânge rece este captivată! gatul meu muscat Lasă colegii să vadă în jur; Nu roșesc pentru vânătăi: Acesta este un semn că am fost singur cu ea În dragoste, sau a fi chinuit îmi este dulce, Sau a auzi gemetele chinurilor străinilor, *) Bacântă Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Vreau să vărs lacrimi triste, Sau lacrimi pentru a fi spectatorul tău Îmi place când îți miști sprâncenele, dai răspunsuri în secret Sau conduci o conversație ascunsă cu degete viclene *) Dar nu suport când se poate Fără oftaturi gust liniștea: mereu vreau să palid neliniștit, Simțind mânia iubitei mele asupra mea Era mai plăcută decât Parid Dragoste, când să o consolez Își

cunoștea Tyndaris * **) La sunetul săbiilor grecești Danezii duc bătălia sub ziduri, Severul Hector este încă în picioare, Și este în brațele Elenei Pentru gloria faptelor · execută Cu tine, cu altul, din cauza ta, voi fi în război toată viața: Unde ești, vreau să fiu de pază, Și n-am deloc nevoie de lume Bucură-te că tu singur ești în deplină stăpânire a slavei frumuseții; Găsește altul, te-ai întrista; Acum ai dreptul să fii mândru Pentru tine, care ți-ai încordat toată puterea pentru a rupe uniunea noastră, Fii socrul o povară până la mormânt Și cu o nevastă la început, o mamă! ♦) Interpreții atribuie semnele cu degetele scrierilor pe care îndrăgostiții le făceau cu degetele, mânjind cu vin pe masă; dar pentru ultima acțiune este nevoie doar de un deget, iar ceilalți pot interveni doar Italienii se remarcă prin dexteritate în a explica cu degetele și acum **) Elena Biblioteca "Runivers" θ E K O P Sh b Pentru că noaptea este pentru tine, ca un hoț, M-a lăsat să fur Mulțumește-mi pentru ceartă Și nu ție îți datorezi pasiune ' Deci, Propertius a iubit într-o femeie exact ceea ce o sfătuiește Ovidiu în a sa Știința iubirii * (III,) o , iar Kinthia l-a mulțumit în acest fel în așa măsură încât a exclamat: În dragoste, rivalul este insuportabil pentru mine, Deși ar fi însuși Jupiter, kak II, ( ), i , Dar cu o astfel de teorie, este posibil să respectăm obiectul iubirii cuiva? Evident nu Da, Propertius nu putea să aibă respect pentru Kinthia, care l-a înșelat în mod constant pur și simplu din interes propriu și apoi și-a negat fără rușine faptele rele sau a încercat să le despăgubească prin jurăminte, pe care apoi le-a încălcat Iată unul dintre numeroasele exemple de părere pe care a trebuit să-și formeze Propertius despre latura morală a iubitei sale: ' I, *) Nu, Kinthia nu este pregătită să mintă Acoperă-ți perfidia; Nu testa zeii cu un nou jurământ: Să fie uitate cele vechi O, îndrăznețule, să știi că pedeapsa te amenință și cu ea tristețe pentru mine Când simți forța loviturii fatale în mijlocul unei zile senine Până la urmă, înainte ca apele râului să se rostogolească Înapoi din adâncurile mării, Și înainte de ordinea anuală a naturii, ordinea inversă va fi, *) Această elegie, reprezentând în manuscrise ultima parte a elegiei (v -), este evidențiată de Ribbeck Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Ce va fi inima mea liberă pentru o clipă De grija pasională pentru Ca tu/daca vrei, traiesti cum iti place, Numai eu nu sunt strain in toate, Și cu ce, chiar și o picătură, ochii tăi vor suferi pierderi În dragostea mea, Cu care deseori, când m-ai mințit, îndoielile mele s-au smerit Mi-ai pus ochii ca un garan al fărădelegilor tale, jurând pe ele, Așa încât, dacă ești viclean, ți-au căzut în palmă - la aceeași oră Și îndrăznești să-i ridici spre strălucirea Marelui Soare, Iar tremurul nu te prinde din conștiința faptului că ai uitat de onoare? Și cine te-a forțat să-ți schimbi obrajii trandafirii în paloare de atâtea ori, Și cine te-a forțat să strângi lacrimi Din ochii rece strălucitori? Din aceste trucuri mor acum, Și iată sfatul meu pentru cei îndrăgostiți: "Nu credeți sentimentul blând al măștii: Nu este un păr de adevăr în ea Această elegie se referă la prima, sau, în orice caz, timpurie, afinitate între Propertia și Cinthia Așadar, dezvăluirea inconsecvenței morale a femeii iubite, care a spulberat visele roz de viață ale lui Catul, nu a produs nicio schimbare internă în Propercia, cel puțin pentru prima dată, și nu l-a împiedicat să-și continue relația cu Cinthia, până când șirul nesfârșit de certuri și împăcări îl plictiseau Apoi, uitându-se la Kinthia cu ochi de om obosit, el, ca şi Catul, s-a dezamăgit de amanta, deşi nu la fel ca el, dar totuşi sensibil, dacă am Biblioteca "Runivers" θ E KOVSH să ne amintim natura iubirii sale: și-a dat seama că frumusețea Kinthia era parțial o

chestiune de artă, parțial o creație a imaginației sale *) Cu toate acestea, el își explică refuzul față de ea prin faptul că ea i-a jignit sentimentele și printr-o astfel de adresă a distrus consimțământul necesar **) Ea nu voia să se despartă de el și, în folosirea lui, cum s-ar putea concluziona din a șaptea Elegia din cartea a cincea, între ei, ca și cum s-ar fi pomenit despre faimoasa împăcare, conform simplului extrem, astfel încât au trăit în via, dar o luase deja pe cealaltă femeie în inimă, o altă femeie o luase pe cealaltă femeie, o altă femeie nimic remarcabil, dar ea a continuat să dispună de casa poetului, ca o stăpână suverană, și atât de obosită de sclavii lui, încât chiar moartea ei a fost atribuită otravii amestecate cu una dintre ele în cupa ei ***) Propertius a întâmpinat-o cu moartea foarte rece, dar când, după înmormântare, a rămas singur noaptea cu el însuși, sufletul i-a fost cuprins de amintirile recunoscătoare ale acelor momente fericite că a experimentat cu obiectul celei mai lungi dintre afecțiunile lui, iar imaginea ei i-a apărut în vis cu reproșuri pentru inconstanța lui, dar fără mânie și, dimpotrivă, cu gândul împăcator al uniunii eterne cu el, dacă nu dincolo mormântul, la care s-ar aștepta un creștin, atunci cel puțin în mormânt: Acum lasă-i pe alții să te dețină, Dar în curând voi primi unul: Te vei lipi de mine pentru totdeauna și te vei lăsa pe tine Osul îmi va strânge brațele (V, , în continuare) Indiferent cât de mult am aprecia sentimentele lui Propertius pentru Kinthia, el nu a avut o altă iubire de acest fel, iar răcirea lui la aceasta coincide cu trecerea sa de la poezia erotică *) III (IV), , - **) III (IV), , - ***) Dacă aluziile acestei elegii la împrejurările din ultimul timp al vieții Cynthia ar fi înțelese în acest fel, apărătorii opiniei că Cynthia era mai în vârstă decât Propertius cu greu ar fi putut găsi dovezi mai convingătoare în favoarea lor Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL mai obiectiv, ceea ce înseamnă că afirmațiile lui Propertius despre dependența talentului său de Kin-tia conțin mai puține exagerări decât ar putea părea criticilor care separă opera poetului de viața sa cu un zid teoretic, uitând faimoasa zicală a lui Goethe că totul este poetic, adică , cu adevărat poetic, există o poezie pentru ocazie (Gelegen-heitsgeclicht); iar prezenţa poeziei adevărate în operele lui Propertius nu poate fi negata Așadar, Properțiu din Cinthia și-a imaginat, sau cel puțin a fulgerat pentru o clipă, ceea ce trezea în el cele mai înalte și mai mulțumitoare sentimente, de care numai el era capabil, și a arătat posibilitatea a ceva fără comparație mai bun decât toate bunurile materiale care putea să-și imagineze - cu alte cuvinte, Propertius surprinse în Kin-ɵ'iii trăsăturile acelui ideal care pâlpâia inconștient și vag în adâncul sufletului său Orice ar putea spune filozofii despre absolutitatea idealului - și din punctul lor de vedere au dreptate - idealurile personale sunt la fel de diverse ca și personalitățile Propertius, după cum am văzut, a fost un artist sau, ca să spunem așa, un artist-gastronomic, adică un estetician, savurând, apreciind elegantul nu numai în sine, ci și în propriul sentiment, într-o senzație plăcută, pe care a îndurat-o din contemplarea elegantului Printre iubitorii de frumos de dragul purei plăceri, fără nicio generalizare în ideal, această savurare duce cu ușurință la cinism, în care cade foarte des Ovidiu *); la persoanele cu nervii slăbiți, o astfel de atitudine față de frumos atinge limitele fenomenelor aproape fizice, dar o hiperestezie atât de puternică a sistemului nervos a fost întâlnită printre antici, desigur, mai rar decât în epoca noastră relaxată; cu toate acestea, epicureismul în estetică *) Mier Nota a -a la pagina Cea mai extremă manifestare a

percepției fizice a harului în Propertius este II, (III,); dar unde spune doar: Quam vario amplexu mutamus bracchia! (v), acolo Ovidiu ar fi desenat o serie de tablouri în stil Aretina sau Icosimechanon; cf Ars III, - Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b Distracția cehă este cu greu posibilă fără o anumită nervozitate Propertius era un om nervos, deși nu slab nervos: poate că într-adevăr plângea uneori, așa cum spune de mai multe ori, dar nervozitatea lui se manifesta în cea mai mare parte prin nevoia de entuziasm și anxietate În alte împrejurări, din el ar fi putut ieși un războinic sclipitor, care s-ar fi remarcat în ieșiri și în serviciul avanpost; dar din moment ce el, la fel ca majoritatea contemporanilor săi non-militari, fusese crescut într-un spirit de aversiune față de război, tendința sa către sentimente puternice și-a găsit degajarea în acel "război pașnic", Krieg im Frieden, care constituia partea esențială a dragostea lui cu Kinthia În această privință, exact opusul lui Propecia este Tibull, care este, fără îndoială, un cetățean pașnic ca Horace, de care se deosebește prin lipsa de predominanță a minții și temperamentul mai puțin sangvin În ceea ce privește semnificația iubirii în viața lui Tibullus, iubiții săi au jucat și un rol cert și chiar necesar în reproducerea idealului său, dar volumul acestui rol a fost nesemnificativ, ca și cel al lui Horațiu, deoarece elementele idealurilor lor erau distribuite uniform Cel mai mare dezechilibru în condițiile bunăstării interioare se observă la Catullus, care, din acest motiv, prezintă cel mai mare interes în istoria iubirii în rândul strămoșilor Dar înainte de a reveni la acest poet unic, să încercăm să stabilim caracterul acelei iubiri care a dat conținutul elegiei romane Este această iubire ceva special, specific doar unui anumit loc și timp, sau universală și eternă, modificată doar din exterior de Forme cotidiene trecătoare? Fiecare iubire care este în vreun fel demnă de acest nume, adică care afectează mai mult de o parte animală a unei persoane, este înrădăcinată în urmărirea idealului Dar ce înseamnă Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL lupta pentru ideal? Muhammad a spus că fiecare suflet se va naște musulman Noi creștinii nu considerăm necesar să ne atribuim credința sufletului unui nou-născut, deși am putea face acest lucru cu mult mai mult drept decât musulmanii, deoarece trăsătura distinctivă a creștinismului este tocmai acea proprietate care se numește umanitate sau umanitate Dar această afirmație s-ar referi la suflet ca dorință de a se apropia de ideal, i e negându-se pe sine de dragul unui principiu superior, care duce direct și în întregime la religie sau filozofie, și totuși sufletul ajunge rareori la o astfel de lepădare de sine prin propriile forțe și, în orice caz, nu imediat Când o persoană are primele gânduri despre un ideal, se străduiește, dimpotrivă, să-l apropie de sine, într-un fel sau altul personificându-l și făcându-l astfel mai accesibil pentru sine În această etapă de dezvoltare, sufletul nu este un creștin, ci mai degrabă un păgân, pentru că într-un fel sau altul încearcă să "creeze un idol " Forme cunoscute, mai mult sau mai puțin condiționate și fixate în legendă, dar numai despre un idol , ca să spunem așa, din inimă, care întruchipează visele prețuite ale individului, morale și estetice, și cu prezența sa, chiar dacă chiar nu chiar reală, susține credința în ea există și disponibilitatea de a le sluji Fără îndoială, un astfel de ideal de asemenea, se întoarce la baza metafizică, dar din moment ce primele ei scăpări sunt în sentimente, și nu în gândire, ni se pare mai concret decât ne putem gândi și, prin urmare, se impune imaginației noastre Cu aceeași atenție pentru spiritul și manifestările sale multiple în materie și cu o conștientizare precisă a relației

dintre aceste două feluri de ființă, imaginația acționează creativ și întruchipează idealul prin artă, educație sau * Biblioteca "Runivers" E· la O P sh z needucativ, nu contează, pentru că poezia nu se poate lipsi de imagini, iar mijloacele muzicale sunt destul de materiale Dar un astfel de mod de abordare a idealului este posibil doar sub condiția unei anumite înălțimi a culturii și cu cât reprezentarea idealului este mai dizolvată în artă, cu atât mai înaltă, atunci, cultura este mai înaltă și, în plus, mai uniform, fără preferând spiritul în detrimentul materiei, sau invers Noi, oamenii de la sfârșitul secolului al XIX-lea, recunoaștem de bunăvoie timpul nostru ca fiind cel mai cultivat din toată istoria, dar înălțimea este un concept relativ, iar caracteristica sa esențială este că această calificare trebuie aplicată cu aproximativ același drept tuturor subiectelor supuse acest concept Înaltă este acea cultură care realizează sinteza perioadei care s-a scurs de pe vremea aceleiași epoci sintetice din istoria culturii O asemenea înălțime a culturii, cu echilibrul începuturilor spiritualului și materialului, o găsim la greci în epoca prosperității artei lor Dar a aduce idealul mai aproape de sine în acest fel - și numai în acest fel - echivalează cu recunoașterea absenței lui în lumea reală În esență, aceasta nu este o aproximare a idealului față de o persoană, ci doar o reprezentare condiționată a acestuia pentru înțelegerea umană prin mijloace umane, cu toate restricțiile care sunt cauzate de limitele acestei arte Grecii erau clar conștienți de insuficiența fiecărei arte în mod izolat și încercau să o completeze combinând mai multe arte, pictând statui și clădiri sau confecționând părți din ele din diverse materiale și îmbinând poezia cu muzica și dansul (dar fără a folosi mijloace, arte străine) , care sunt mecanismele, iluminatul în afară de solar, zgomotul în loc de tonuri etc) Cu toate acestea, numai artele omogene pot fi combinate - o artă a spațiului și timpului cu alta de același fel, dar nici nu se poate gândi la combinarea lui Fideian Zeus cu prototipul său homeric într-o singură lucrare, oricât de dorită, deoarece Zeus în statuie este tăcut și imobil Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL soții, iar în poem nu este perceput de niciunul dintre cele cinci simțuri Pentru a limita prezentarea idealului la reprezentarea lui în artă, ca să nu mai vorbim de contemplarea idealului în gândire, este nevoie de o înțelegere metafizică a lui ca idee pură care se află în afara experienței Desigur, doar o astfel de atitudine față de ideal este admisibilă din punctul de vedere al logicii prin însăși definiția sa Acesta este idealismul real, care este indisolubil legat de religie și filozofie De aceea, arta greacă este atât de aproape de religie și de aceea cea mai înaltă dezvoltare a ei a coincis cu cea mai înaltă și mai fructuoasă tulpină a gândirii filozofice Dar, spune Delvig, cu cât este mai aproape de cer, cu atât mai rece Dacă limităm folosirea acestei remarci la viața de zi cu zi, și anume relația individului cu propriul soi, chiar dacă aceste relații sunt incluse în poezie, Delvig are dreptate: cu atât ne va fi prezentată mai clară diferența dintre ideal și oameni , cu atât mai puțin vom aprecia noua personalitate separată, deși putem iubi din toată inima acel complex numeros de personalități, care este unit prin conceptul de "om" Dragostea pentru un individ, desigur, a fost și în Grecia, pentru că fără iubire o persoană nu trăia nicăieri și niciodată; dar iubirea este alcătuită din diverse elemente, deși caracterul ei general în toate combinațiile este același - căutarea jumătății sale, așa cum spune Aristofan în "Sărbătoarea" lui Platon După câte cunoaștem dragostea la greci, ei au suferit mult mai puțin dezamăgire de multe ori decât noi - de ce? nu sunt femeile

grecești mai bune decât ale noastre? Deloc, ci pur și simplu pentru că grecul era mult mai puțin fermecat: și-a luat o soție, poate din dragoste, adică simțindu-se atras de ea, dar nu așteaptă ceva supranatural de la ea și chiar nu se poate spune că idealurile virtuților feminine îi erau străine: auzise de Penelope, care fusese credincioasă soțului ei în toți cei douăzeci de ani de absență, Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b despre Alcestis, care și-a sacrificat viața pentru a-și salva soțul, despre Antigona, care s-a dedicat în întregime îndeplinirii îndatoririlor familiale și putea chiar să simpatizeze cu Haemon, care s-a sinucis după moartea Antigonei, deși ea a preferat să se căsătorească cu el pentru a da onorurile cuvenite trupului fratelui ei; dar toate aceste tipuri feminine ideale, inclusiv Helena, întruchiparea frumuseții impecabile, și împreună cu ele iubirea nemărginită, i se păreau grecului, ca epoca de aur, posibilă doar în acele vremuri apuse la care se referă aceste tradiții Cu greu ne putem înșela dacă spunem că acesta a fost caracterul dominant al iubirii în rândul grecilor, cel puțin din partea bărbaților: cu femeile, lucrurile puteau fi altfel; dar în afară de reprezentanții sexului frumos din comediile lui Aristofan, se știe puțin despre ei în această perioadă - și cu atât mai bine pentru ei, ar adăuga grecul, pentru că, așa cum spunea Pericle, cea mai bună femeie este aceea, pr care, în societatea masculină, este cel mai puțin auzit de recenzii atât în cenzură, cât și în laudă Viziunea unei femei nu s-a schimbat nici măcar atunci când au apărut heterele grațioase și educate, reprezentând complet opusul tipului pe care, în mod normal, l-a subliniat Pericle, care însă a făcut dreptate meritelor Aspasiei: în ochii unui grec , hetaerae erau hetaerae, iar femeile erau femei În general, nici femeia, nici dragostea nu au ocupat un loc deosebit de important în viața spirituală a grecilor Romanul și-a iubit soția, paznicul vieții sale domestice și mama copiilor săi, dar despre dragostea înainte de căsătorie și în afara căsătoriei se aude puțin la Roma până în ultimele zile ale Republicii Odată cu patriarhia moravurilor și tăria autorității părintești, dezvoltarea iubirii între soții romani a mers, probabil, în acel mod simplu, imaginea căreia Lucrețiu își încheie cartea a patra: Pe lângă zeitatea și săgeata iubirii uneori Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Și femeia însăși a acțiunilor sale cu puritate, Serviciu tandre, îmbrăcat cu frumusețea partenerului ei, se va lega de ea până la capăt Un alt obicei leagă inimile La urma urmei, chiar dacă ciocanesc puțin, dar mai rapid, Predarea într-un timp îndelungat, se slăbește treptat Nu-i așa, picurând în piatră, curentul de apă Și în piatră groapa este scobită de mult timp? Cu toate acestea, au existat exemple la Roma de dragoste conjugală atât de puternică, încât soțul nu și-a putut supraviețui soției și viceversa Trei astfel de cazuri sunt spuse de Valery Maxim în al șaselea capitol al cărții a patra Dintre acestea, una este deosebit de remarcabilă pentru decorul său poetic Mark Plavty, retrăgând flota aliată în Asia, a ajuns împreună cu soția sa, Orestilla, în Tarentum Acolo s-a îmbolnăvit și a murit În timpul înmormântării, la despărțire, Plautius s-a aruncat brusc pe sabia și a expirat imediat Prietenii săi care au fost prezenți în același timp l-au așezat pe foc, fără să se dezbrace, în togă și pantofi, lângă soția sa și i-au ars pe amândoi împreună, apoi și-au îngropat rămășițele într-un singur mormânt, care chiar și pe vremea lui Valerius Maximus era cunoscut sub numele de mormântul "doi îndrăgostiți" (δύο φι/ Inseches ofντων) Acest drag de atenție este atras nu numai prin poezia sa, ci și că depozitul vitejii romane nu a fost împlinit prin moarte a soției sale se trăiește într-un

acces de disperare sau, după cum se spune acum, sub influența pasiunii că la ultima privire asupra chipului soției sale moarte, viața i se părea inactiv - el, crescut *) Geli I, , Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b lui în supunere neîndoielnică de cerințele statului, față de el, comandant, și chiar în îndeplinirea datoriei! Este clar că această femeie a ocupat un loc mare în inima și gândurile lui Dacă și-ar fi exprimat sentimentele în cuvinte, ar fi spus, ca trubadurul Pons din Capduel, în plângere pentru "Stăpâna" sa Adelaide (Alazais): Nu există distracție și bucuria a dispărut, Și întreaga lume a devenit neînsemnată și goală! *) Aici ne întâlnim cu un fenomen rar în lumea antică, cu o dispoziție din care există un alt spirit, mai de înțeles pentru noi decât fermitatea de fier care i-a proslăvit pe romani Același spirit, deși nu într-o manifestare atât de furtunoasă, ci într-o formă verbală și deci mai accesibilă analizei, este impregnat și de elegia romană, iar la Catullus, toate poeziile legate de Lezbiya Și în ce constă, în cele din urmă, acest alt spirit, de înțeles pentru noi? Faptul că iubirea, ca sentiment, este puternic separată de afecțiunile bazate pe datorie și obiceiul popular, iar obiectul unei astfel de iubiri este plasat mai presus de afecțiunile de acest fel și chiar mai presus de orice altceva în lume Prin urmare, răspândirea acestui spirit în societate, mai ales în cea conștientă, este posibilă doar atunci când atașamentele obligatorii sunt slăbite atât de mult încât o persoană are atenție asupra sentimentelor sale personale, spre deosebire de masa membrilor aceluiași grup social cu el , și există suficient timp liber pentru dezvoltarea acestor sentimente și, mai departe, pentru satisfacția ih Acesta este punctul de cotitură pe care Goethe, în comparația sa dintre Shakespeare cu scriitorii antici și moderni, l-a caracterizat în raport cu literatura cu următoarele cuvinte: *) Jois es delitz e deportz es perdutz E totz lo nions es tornatz a ni en Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL niyah este o discrepanță între datorie (Sollevi) și împlinire (Vollbringen), iar în cele mai noi, între dorință (Wollen) și împlinire interesele generale și private, schimbându-se în favoarea personalității, apoi personalitatea își pierde echilibrul interior centru de greutate și, în același timp, punctul de sprijin al echilibrului moral al unui membru al societății este convingerea că binele său personal coincide cu binele comun și că crearea sau afirmarea binelui comun depinde parțial de disponibilitatea lui personală ascensiunea, precum și declinul, a acestei convingeri sunt variate și nu țin de subiectul acestui studiu, dar este adevărat că în Grecia din vremea Diadohilor și la Roma, la trecerea republicii la un monarhie, ca și în Franța, Germania și Persia de la XI până în secolul al XIV-lea inclusiv, au existat condiții pentru separarea intereselor personale de interesele comune și, în același timp, în toate aceste țări a înflorit poezia erotică cu un anumit caracter, practic aceeași , în ciuda diferențelor locale, în funcție de obiceiuri, credință și istoria anterioară Cert este că o persoană, dacă nu are un centru de viață spirituală, în comun cu tovarășii săi de stat, rudele etc , își caută un centru personal Fructul căutării idealului pe propriul risc este așa-zisul romantism Adevărat, această expresie nu este destul de definită, deoarece unii o înțeleg prea restrâns, limitând romantismul la noua sa varietate germană, alții prea larg, extinzându-l la aproape tot ce nu este clasic Inconsecvența sau, poate, lenevia celei de-a doua înțelegeri este evidentă, deoarece surprinde cantități parțial incomensurabile; în ceea ce privește primul, insuficiența sa se dezvăluie prin compararea acelor fenomene pe care romanticii germani

înșiși le-au atras în sfera romantismului lor: Biblioteca "Runivers" θ E KOVSH au găsit o viziune mantrică asupra lumii, pe de o parte, printre germanii și românii medievali, pe de altă parte, printre perși, tot din Evul Mediu, și printre vechii indieni Deci, dacă suntem de acord să numim romantism ceea ce Goethe, frații Schlegel, Uhland, Rückert, Platen și alți noi reprezentanți ai acestei tendințe au înțeles prin acest nume, deși nu l-au formulat pe deplin, atunci pentru a defini romantismul trebuie să deducem general din elementele, cuprinse în componența acelei școli literare, al cărei campion, dar unilateral, a fost Jukovski printre noi El este responsabil pentru faptul că pentru mulți dintre noi conceptul de romantism este asociat cu ideea de ceva vag, evaziv și, în același timp, teribil Dar Goethe are perfectă dreptate atunci când, respingând apartenența lui Shakespeare cu romanticii (unde Pușkin, printre altele, l-a atribuit), subliniază că el doar în latura sa cea mai tandră, și chiar și atunci doar marginal, abia dacă intră în contact cu Sehnsucht - un dor dureros de ceva - uneori îndepărtat și greu de atins, alteori vag Ultimul semn, care în ochii romanticilor îngusti este foarte important, este de fapt nesemnificativ, deoarece claritatea mai mare sau mai mică a obiectului angoasei depinde atât de calitatea acestuia, cât și de gradul de abordare a acestuia Dar însăși angoasa, dorul, dorul este o trăsătură necesară a romantismului Aici, la determinarea obiectului suferinței sale, sufletul își dezvăluie înclinațiile păgâne Dacă nu există trandafiri în grădina de flori nicăieri, De unde pot obține trandafiri ai spiritului? - în apă de trandafiri, spune în Mesnevi *) Jalal-ed-din Rumi, un poet persan din secolul al XIII-lea, unul dintre cei mai mari reprezentanți ai romantismului panteist musulman, numit Suoism Asta înseamnă că dacă nu găsim *) Acesta este numele fiecărei poezii dintre perși; în care fiecare două versuri sunt echipate cu o rimă specială, precum Prizonierul lui Jukovski din Shilyon sau Povestea lui Napdb Saltana a lui Pușkin Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL ideal în realitatea din jurul nostru, trebuie să ne mulțumim cu manifestările sale particulare Romanticul occidental, la fel, încearcă să înlocuiască idealul cu manifestarea lui în realitate Dar din moment ce Sufi își asumă un ideal, sau, ceea ce este același lucru, o zeitate, revărsat în natură în diferite grade de manifestare, el apreciază creația cea mai apropiată de perfecțiune doar în măsura în care este întruchiparea unui ideal și un romantic din creștini sau din Filosofie - păgânii educați, separând idealul de natură, onorează idealul în orice făptură, și anume, așa cum este firesc, la o ființă umană de sex opus Cu toate acestea, romanticul este uneori aproape de panteism și merită să dedicăm în treacăt câteva cuvinte acestei întrebări, din care va deveni clar atât relația dintre romantism cu misticismul în general, cât și tendința romantismului către indeterminarea și ororile misterioase Romanticul, asumând posibilitatea întrupării idealului în creație, astfel, așa cum o exprimau scolasticii, admite implicit posibilitatea întrupării idealului sau, cu alte cuvinte, divinitatea în lumea fenomenelor în general Așadar, trece cu ușurință pe pământul panteist, însuflețind natura și personificând apoi forțele ei în ființe supranaturale, precum spiriduși, zâne, sirene etc o alterare germanică sau romanică, care a lipsit pe zeii antici de imaginile lor tangibile, strict antropomorfe (care, totuși, ar putea proveni parțial din italice) Cu o asemenea viziune asupra naturii, totul în ea pare să fie plin de ceva care depășește limitele observației și conceptele obișnuite ale obiectelor, amenințând uneori pericolul dacă nu se iau măsuri bazate pe aceeași presupunere a unui conținut supranatural în

lumea înconjurătoare O dispoziție superstițioasă atacă deja cu ușurință Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b o captură atunci când se străduiește pentru un scop, a cărui realizare depinde de condiții neprevăzute și de neînțeles Acest fapt psihologic poate explica parțial o mare parte de superstiție în rândul elegiacilor romani, deși romanii nu erau deloc contrarii superstiției chiar și în această epocă sceptică Foarte caracteristic este următorul poem de Walter von der Vogelweide (- Lachm): În contemplare posomorâtă am stat, eram foarte ocupat de reflecție; Voiam s-o părăsesc, dar m-am reținut de consolare Nici măcar nu a fost o consolare Iar consolarea abia este; Să spun - așa va fi, cuvintele mele sunt amuzante pentru tine Dar nimeni nu este fericit fără motiv Tulpina m-a distrat: M-a întărit în speranță Am ghicit la paie Așa cum am mai văzut cu copiii Judecă singur dacă sunt iubit cu siguranță: - Da, iubire nu, nu iubi da nu da Și așa, la numărare, finalul a fost întotdeauna bun Iată consolarea mea; credinta a venit cu el Aceeași dispoziție, dar înnobilată de ediția clasică, este exprimată într-una dintre Elegiile romane ale lui Goethe: Îndrăgostiți evlavioși: cinstim pe toți demonii în taină, Numim fiecare zeu al protecției, orice zeiță *) Înțelesul mai misterios și mai profund este dat obiectului iubirii în sine, care servește romantismului ca centru al tuturor viselor și deciziilor sale, către care el, oriunde s-ar afla, își întoarce necontenit mintea și inima, ca un musulman în rugăciune - spre Mecca Alesul sufletului pare a fi numit de soartă, "îngustat", adică trei *) Fromm sind wir Liebende, stili verehren wir alle Dãmonen, Wünschen uns jeglichen Gott, jegliche Gôttin geneigt Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL expresiv și împreună în detaliu de către Pușkin într-o scrisoare către Tatyana și mult mai devreme, dar și mai puțin sigur - de Gilem Kabestansky: Sunt al tău fără îndoială: încă nu te-am văzut, Am recunoscut cu umilință puterea drepturilor tale O astfel de viziune asupra obiectului iubirii într-un romantic este totuși de înțeles și pe lângă o dispoziție superstițioasă, precum și uitarea personalității cuiva în fața unei persoane dragi, ceea ce face ca romantismul să fie asemănător cu un mistic, mai ales cu Sufi Scopul final al sufitului este să se îmbine cu iubitul său, Dumnezeu, și să se împrăștie în el fără urmă, ca o picătură în ocean Iată cum este prezentată această combinație și, în același timp, identificarea în Mesnewi din Jalal-ed-din Rumi: Cineva a venit la un prieten, a bătut la uşă Un prieten a întrebat: "Cine îmi caută ajutorul?" - "Eu", a spus el Numai separarea va da temperamentul imatur; Fără ea, cum ar evita lingușirea? Bietul om a trimis o mutare în ținuturile îndepărtate Și a ars în focul despărțirii un an întreg Pe măsură ce s-a maturizat și a ars, s-a întors în acele locuri în care a locuit fratele său după propria inimă, A bătut la ușă cu un inel cu un abia precaut, cântărindu-și timid cuvintele dinainte Un prieten a strigat: "Cine bate la ușa unui străin?" El a răspuns: "Iată-te și tu, iubitul meu!" "Dacă mai ești același eu, intră, oh! Eu doi îmi adăpostesc micul meu loc de locuit Nu este ușor ca două fire să treacă printr-un ac; Ești singur - vino cu mine într-o ureche! *) Be-m par que-ni vensa Vostr'amors, qu'ans que-us vis Fon m'entensa Que-us ames e-us servis Biblioteca "Runivers" θ E K O R W Í> În orice caz, romanticul diferă de sufi prin faptul că, dacă este păgân, nu-și ridică zeitățile la unitate, dacă este monoteist, atunci îl separă pe Dumnezeu de natură Romantismul religios al unui monoteist, chiar dacă complet liber de amintirile păgâne, fără de care spiritualizarea naturii este imposibilă (ca, de exemplu, în "Zeii Greciei" a lui Schiller), întruchipează idealul într-o singură ființă ^ ca romantism secular, dar într-o ființă spirituală,

întruchipată în ajutorul imaginației uneori în așa măsură încât relația romanticului religios cu idealul său întrupat este aproape aceeași cu relația secularului cu al său Este mai ușor, desigur, să materializezi astfel de ființe divine, care sunt cunoscute și sub formă umană Dintre indienii de credință brahmană, politeiști, dar înclinați să unească zeitatea în trimurti (o trinitate a lui Brahma, Vișnu și Siva), tipul cel mai recunoscător pentru o idee romantică este Vișnu cu avatarurile sale (încarnările); a fost folosit cu pricepere de Goethe, care a aplicat totul în poemul "Dumnezeu și Bayadère" Există, de asemenea, trăsături romantice în închinarea lui Buddha Private de ele - și se înțelege de ce - închinarea printre evrei și musulmani, dar nu și creștinism, mai ales în cea mai romantică dintre biserici - în catolicism (vezi, de exemplu, sonetul al lui Petrarh) În unele locuri se consideră că astfel de ființe divine s-au mutat în oameni vii, ceea ce înseamnă, ca să spunem așa, un dublu romantism Romantismul religios, la rândul său, influențează secularul, dând o colorație religioasă atitudinii față de idealul întrupat, la care există mai ales numeroase exemple și în rândul catolicilor, printre care cultul femeii s-a dezvoltat în așa formă încât Dante și Petrarhul intra în contact cu Sfântul Francisc de Assisi etc Este de la sine înțeles că un amestec de manifestare parțială a unui ideal cu întruchiparea lui deplină poate să apară printre păgâni și pe lângă educația filozofică, dacă ELEGIA ROMÂNĂ și Romantismul există condiții la îndemână în care o persoană nu se mulțumește cu un ideal comun Un astfel de exemplu îl găsim în mitul lui Pigmalion *), care a sculptat o statuie a unui ideal, conform concepțiilor sale, femeie și s-a îndrăgostit de creația sa, care a fost apoi animată de Afrodita prin rugăciunea sa Trebuie acordată atenție faptului că, în timp ce lucra la statuie, a avut în vedere să înfățișeze nu o zeiță, ci doar o femeie: în consecință, nu a vrut să prezinte un ideal supranatural, în măsura în care este fezabil de om înseamnă, ci să întruchipeze idealul său personal de femeie obișnuită, ceea ce a reușit, nereușind doar să adauge ceva care se află dincolo de arta umană - viața Așadar, nu a vrut să se apropie de ideal, ci să-l apropie de sine, umanizându-l în toate privințele El a fost ghidat de același sentiment care a determinat alegerea lui Damayanti Pe lângă regele Nishad Nal, care anterior îi declarase dragostea prin mijlocirea gâștelor, i-au apărut mulți pretendenți regali la potrivire și printre ei patru zei, care au luat forma lui Nal și numai prin rugăciunea ei arzătoare au dezvăluit câteva semne ale ființei lor: Și zeii i s-au revelat atunci: Fără sudoare, totul și fără a mișca ochii, În coroanele celor vii, ferite de praf, Stai puțin, ținându-te de pământ Aruncând o umbră, cu o coroană căzută în jos, În praf, în sudoare, cu ochii care clipesc, Cu picioarele aproape de podea - Așa stătea Nipiada regele înaintea ei (V, $ în continuare) *) Este posibil ca Pigmalion să nu fi fost de origine greacă, ca fratele lui Dido cu același nume și ca zeița care a transformat statuia în femeie; dar mitul artistului despre aceasta, în orice caz, a suferit o alterare nativă în rândul grecilor, deși poate nesemnificativ θ E K O R Sh b Iar Damayanti l-a ales pe muritorul și imperfectul Nal nu numai din datorie morală, ci și din dragostea pe care a simțit-o pentru el de îndată ce a venit la ea cu vestea iminentei potriviri a zeilor Dar, în ciuda asemănării cu dragostea romanticilor, care se remarcă în sentimentele lui Pygmalion pentru statuia sa, același mit conține o trăsătură inerentă unei viziuni și culturi diferite, diferită de cea printre care romantismul s-a dezvoltat deosebit de ușor și pe deplin Pygmalion și-a întruchipat

idealul de femeie, pe cât posibil, prin mijloace proprii, iar romanticul speră să găsească o întruchipare gata făcută a idealului Grecul avea la îndemână o ieşire, oricât de insuficientă, în arta educaţiei, care serveşte drept supapă pentru un exces de dor pentru un ideal, care nu-şi găseşte satisfacţie nici în poezie, nici în muzică Acesta este motivul pentru care epocile celei mai mari tensiuni ale romantismului coincid de obicei cu epocile absenței sau, cel puțin, a slabei dezvoltări a picturii și sculpturii și trec treptat odată cu ascensiunea acestor arte, care împinge idealismul pur înainte Același lucru poate fi stabilit și pentru epocile de înflorire a misticismului, direcție asemănătoare romantismului, întrucât misticul, intensificându-se pentru a se apropia de ideal, sau de zeitate, și chiar de a se contopi cu el pe calea simțirii, trebuie să facă obiectul transcendent al lui străduindu-se accesibil și, prin urmare, îl apropie de sine, obiectivând uneori sentimentul de senzualitate Atât misticul, cât și romanticul au nevoie de ajutorul imaginației, dar cu misticul este deosebit de viu și este încă de multe ori susținut de o tensiune nefirească a nervilor, pentru că numai prin imaginație îi poate da idealului său un fel de imagine senzuală, iar romanticul are nevoie de imaginaţie pentru a egala fiinţa aleasă de inimă cu cea călăuzitoare căutarea lui a unui ideal Fiecare romantic gândește aproximativ la fel ca Bernard Venta-Dornsky: Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Nu sunt surprins că ea îmi este dragă; Nu stiu nimic mai bun in lume: Deștept, amabil, frumos, vesel - Totul este exact așa cum îmi doresc Nu o voi huli: nu este rău în ea; Altfel, nici măcar o minciună nu m-ar ajuta Nu știu ce e cu ea și tac Sarcina este îngreunată de faptul că Nimeni nu vede în dragoste nebună (Proprietăți II, -PI, , i), Cine este orbit de iubire, cum poate vedea? (Walter von der Vogelweide, Lachm) **), Dragostea care se vede o face invizibilă, Și ceea ce este invizibil, dragostea va arăta (Ariost, Frantic Orland, p i-i, LVI,) ***),- putin din: Adesea, Polifem, ochii iubirii sunt parțiali Și urâtul este frumos (Teocrit, , i), în care era chiar un fel de tehnică expusă de Lucrețiu (IV, -căci), apoi de Ovidiu (Ars) , I, -) și din ele au trecut la Molière (Mizantrop II,) Din punct de vedere al logicii, atât misticul, cât și romanticul sunt la fel de insuportabili: unul realizează comunicarea senzuală cu suprasensibilul, celălalt caută perfecțiunea în imperfecțiune evident Dar dintre aceștia, misticul este, într-un anumit sens, mai fericit decât fratele său în căutarea Pietrei filosofale spirituale: a abandonat în mod fundamental *) N-om meravilh de s' amor, si-m ten pres, Quar genser cors non crei qu' e- mon si mire: Bel e gentil, coind' e gai e cortes E tot aitai com ieu vuelh e dezire; Non dirai mal de lei, quar non i es; Ben l'agra dig de joi, s'ieu li saupes, Mas non sai, per qu' ieu m'en lais de- dire ("Ben m'an pierdut lai enves Ventadom"), **) Den din minne blendet, wie mac der gesehen? ***) Quel que l'uom vede, Amor gli fa invisibile, E l'invisibil fa veder Amore Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" ' e odă cu ajutorul minții, își tulbură în cele din urmă imaginația și nervii, uneori artificial, în așa măsură încât se bucură de unirea cu idealul său ca și cum ar fi în realitate, iar romanticul, care încearcă să se convingă că evaluând purtători ai idealului său, folosește puterea minții și, în orice caz, mai sobru, nu se poate aduce niciodată la deplină încredere în coincidența purtătorului cu idealul Se minte pe sine, ca o mamă blândă a unui copil nefericit sau ca un criminal care își justifică fapta reprobabilă în fața conștiinței, iar în momentele de iluminare mentală este chinuit de conștiința greșelii pe jumătate voluntare Cu cât această

autoînșelăciune este mai sinceră, cu atât aceste momente sunt mai dureroase și cu cât alesul dă naștere mai des la expunerea lui, cu atât mai devreme otrăvește viața nefericitului visător odată cu întoarcerea lor Este clar că puterea autosugestiei romantice funcționează rar până la bătrânețe: la o anumită vârstă, un romantic, ars dureros de idealurile sale vii și cedând îndemnurilor minții, care preia din ce în ce mai mult inima și imaginația, fie devine un idealist, sau pur și simplu un om pașnic pe stradă , sau chiar forțează cu Fizionomia sa morală să amintească epigrama venețiană a lui Goethe: Orice visător, după părerea mea, ar trebui să fie răstignit la treizeci de ani: doar un nebun recunoaște Lumina, el însuși devine un ticălos *) Dar nici din contradicțiile logice ale romantismului, nici din cazurile individuale ale rezultatului său, care nu sunt întotdeauna lăudabile, nu rezultă în niciun caz că romantismul are doar laturi negative pentru adepții săi Nu există un raport dintre om și om: există oameni de gândire și Formulă, și sunt oameni de simțire și imagine Primii tind să idealizeze *) leglichen Schwarmer schlagt mir ans Kreuz iin dreissigsțen Iahre: Kennt er nur einmal die Welt, wird der Betrogne der Schhelm Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL mu, al doilea - la romantism Cei dintâi își pot hrăni dragostea pentru ideal contemplându-l în afară de manifestarea lui gata, iar dacă se străduiesc să-l întruchipeze în imagini, atunci ei înșiși construiesc aceste imagini; dar doar câțiva aleși sunt capabili și, prin urmare, înclinați spre aceasta, iar majoritatea idealiștilor puri se mulțumesc cu o înțelegere formală a idealului Aceștia din urmă sunt capabili să slujească idealul doar atunci când îl simt într-o ființă vie de sex opus, ceea ce conferă străduinței lor spre ideal o dublă concretețe Fără un ideal viu, ei sunt sumbru, împrăștiați și incapabili de activitate, experimentând starea de spirit pe care o înfățișează Heine (Die Heimkehr XXXIV): Și totul este atât de rece și lent, totul în jur este atât de lipsit de sens! Dacă nu am avea măcar puțină dragoste, nu ar exista sprijin, ar fi în nimic Dar când reușesc să găsească presupusa întruchipare a idealului, starea de spirit idealistă înnăscută în ei este încordată până la punctul în care nu numai ei, ci întreaga lume li se pare transformată în bine Această dispoziție veselă este descrisă oarecum naiv, dar clar de același Bernard de Ventadorn: În inima mea o rază s-a scufundat clar pentru mine - Totul în jur se luminează Iată florile - azurii, roșii, Deși bate ger; Dar soarta mă mulțumește mai puternic decât uneori neplăcut, Ca și în cazul unui cântec cu voce dulce Și succesul meu se maturizează Din inima plinătății Pentru mine vise strălucitoare Vedeți verzi și flori Acolo, unde zăpada se albește *) *) Tant ai mon cor plen de joja, Tot me desnatura * Biblioteca "Runivers" θ E K O R W b Și în acest caz, romanticii nu se înșală cu ei înșiși: aici ajung la culmile morale și adesea intelectuale accesibile lor *) Această ridicare a spiritului este adesea observată la îndrăgostiți, dar nu depinde de iubire în sine: o astfel de dispoziție se dezvoltă într-o persoană, cu atât mai puternică, cu atât este mai capabilă să se simtă (nu doar să se gândească) doar o parte a universului, de ce , în general, prin particular, vede generalul: altfel ființa pe care o iubește nu i-ar putea aminti de ideal Și oricine își face din propria persoană amabilă centrul a tot ceea ce există, iubirea nu-l va ridica deasupra lui însuși, indiferent de valoarea reală a persoanei idealizate de el, ci chiar îl va coborî la nivelul obiectului tandreței sale, dacă acesta din urmă este mai jos decât adoratorul său, iar starea de spirit a unui astfel de iubit nu va fi exprimată prin entuziasm, care îi captivează pe cei din jur, ci cu un sentimental

stânjenitor, jalnic și obositor și, în plus, bazat parțial pe imitație inconștientă și uneori conștientă a manifestărilor sentimentului romantic Sentimentalitatea nu este, în cea mai mare parte, altceva decât romantism extern, formalism, motiv pentru care este inevitabil Flors blanca, vermelh'e blija' Mi se pare freidura, Qu' ab lo vent et ab la ploja Me creis m' aventura, Per que mos pretz mont' e poja E mos chans melhura Tant ai al cor d'amor, De joi e de doussor, 'Per que gels me sembla flor E la"neus verdura *) Petrarh îi atribuie Laurei o influență benefică asupra sentimentelor și acțiunilor sale, de exemplu, în sonetul ib Acest fenomen este atât de cunoscut încât până și Don Juan al lui Pușkin îi spune Donei Anna în spiritul închinării romantice: Îndrăgostit de tine, iubesc virtutea - Și pentru prima dată, cu smerenie înaintea ei, îmi plec genunchii tremurători Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL se aude o notă falsă Este de la sine înțeles că între idealism și romantism și între romantism și sentimentalism există multe legături intermediare, care pot fi urmărite cu ușurință atât în oamenii vii, cât și în literatură, unde există reprezentanți ai romantismului idealist și ai romanticismului sentimental La fel de diverse sunt combinatiile dintre romantism si iubire senzuala, foarte des intalnite, daca nu dominante, in viata cavalereasca, unul dintre fundamentele caruia suntem obisnuiti sa consideram cultul unei femei Judecând după poezia vremii, unde să mai cauți adevărata expresie a sentimentelor, dacă nu în poezie? - acest cult nu corespundea întotdeauna ideilor noastre despre el În primul rând, doar soțiile altora erau subiectul său, iar cavalerii și-au tratat pe ai lor fără nicio închinare Cât despre alte femei, trubadurii își permit uneori remarci complet lipsite de respect asupra lor, neferindu-se nici măcar de gândurile cinice, ca în tenzonul lui Petru Duranul (între soț și soție), și expuneri indecente cu nume, ca în romantismul lui Guilhem a lui Poitiers despre Agnes și Ermessen, soțiile lui Gvarin și Bernard și despre pisica lor roșie Cântăreții și doamnele și-au luat inima în caz de trădare *) sau de răceală ca răspuns la curte, față de care Rambald of Orange consideră utile amenințările și chiar lovirea cu pumnul în nas (în melodia "Assatz sai d' amor") Și chiar și în raport cu aceste doamne, puțini cavaleri s-au dovedit a fi Togenburg Dacă Goethe are dreptate asta Numai că iubirea este adevărată care va fi întotdeauna egală cu ea însăși, fie că le permitem totul sau refuzăm totul, **) nici cavalerii nu aveau dragoste adevărată: ca italienii *) Despre înșelăciunea femeilor în general, vezi, de exemplu, sirvent (sau verne, sir ventes) de Peter Cardenal "Senh En Eble, vostre vezi", strofe; și **) Das ist die wahre Liebe, die immer und immer sich gleich bleibt, Wenn man ihr alies gewährt, wenn man ihr alies versagt (Vier lahreszeiten, Sommer) Biblioteca "Runivers" θ E K O R Sh b ei spun acum: "a iubi și a nu fi iubit este o pierdere de timp" *), așa că Bernard Ventadornsky constată că Rugăciunile în zadar - numai supărare leneva *'*) Nu numai romancele înfocați privesc problema în acest fel, ci, de exemplu, mai răbdător și mai răbdător Walter von der Vogelweide definește dragostea aproximativ astfel: Există iubire, unde fericirea este pentru noi; Acolo unde există doar durere, nu există nume pentru iubire: Nu știu ce nume îi voi pune ***) Nu mai puține fluctuații ale romantismului între idealism și sentimentalism se observă în Persia, printre sufiți, "proslăvindu-l pe Dumnezeu sub pretextul unui iubit sau iubit (ceea ce este greu de distins din cauza absenței genurilor în limba persană); și aici poeții urcă uneori prin realitate la sursa primară a inspirației lor, alteori sunt purtați de manifestările Divinului în realitate, deja fără atenție

la baza valorii lor și, aplicându-se la crearea Formei de expresie a iubirii care a apărut pe baza venerației Creatorului, ei cad în sensibilitatea retorică Atât în Occident, cât și în Orient, între adevărații romantici, în domeniul poeziei romantice apar oameni cu alte viziuni asupra lumii, care străpung mai mult sau mai puțin limpede de sub înfățișarea convențională Atât aici, cât și acolo, este imposibil să nu vedem acțiunea modei, care își impune pecetea celor mai diverse minți ****) Am observat și moda în istoria elegiei romane, reprezentanți ai acesteia ♦) Amare e non essere amato e tempo perduto **) Prejars ses pron es afans trop perdutz ("Ben rn' an perdut lai en enves Ventadorn*") ***} Minne ist minne, tuot si wol; Tuoi si wè, so enheizet si niht rehte minne; Sus enweiz ich, wie si danne heizen sol (Lachm J /****) Comparațiile între ogan (anul acesta, hoc anno) și antan (anul trecut, ante annum) se găsesc atât de des în plângerile trubadurilor despre răcirea sau trădarea iubitei lor, încât intimitatea cu o doamnă poate părea uneori ca ceva de genul posturilor pentru un an Asta nu este moda? \ [Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL Torii sunt departe de a se asemăna între ei ca înclinații, concepte și temperament; dar oricât de mari ar fi abaterile de la principiul care a dat modei punctul de plecare, este important prin faptul că ea atestă dominația acestui principiu în societatea unei epoci date Romanii de la sfârșitul republicii aveau acest principiu în conștiința importanței acelui element estetic pe care îl are un bărbat într-o femeie care realizează ideea de frumusețe în cea mai înțeleasă și mai atractivă formă pentru el Această viziune a unei femei, care leagă atitudinea față de ea de dorința de frumos în general, de tot ce este mai bun din lume, a fulgerat printre cuceritorii prozaici și cu inima împietrită ai universului după ce au realizat această ispravă, când erau plictisit de masacrul, victimele căruia ei înșiși mureau deja înainte , dar pur și simplu a fulgerat, găsind un răspuns doar în câteva personalități ale unei organizații subtile, non-romane și lăsând o urmă în poezia erotică de atunci, care a păstrat o amprentă clară a modei Principiul, nefiind găsit un teren favorabil, s-a epuizat în curând, iar moda, ca de obicei, i-a supraviețuit o vreme, dar, smulgându-se de originea sa, a fost distorsionată și aproape uitată Întreaga istorie a elegiei erotice romane a fost finalizată în decurs de șaizeci de ani și puțin Acesta este un timp atât de scurt pentru un gen literar important, încât apariția principiului care l-a provocat ar părea îndoielnică, dacă nu ar fi vizibilă la Lucrețiu, *) contrar învățăturii materialiste a acestui poet, iar mai târziu la Vergiliu, mai ales în cartea a patra a Eneidei, iar dacă un număr de poeţi elegiaci ai Romei nu ar fi fost deschisi de Catullus Moda la acea vreme nu era pentru elegie, ci pentru poezia alexandriană în general, în aproape toate formele ei *) În a patra carte, de exemplu, despre dezamăgirea unui iubit: Și numește-te prost pentru ceea ce ai văzut Există mai mult în el decât ar putea conține un lot uman (- , conform manuscriselor - și pentru) Biblioteca "Runivers" θ E KORSCH b dakh, între care a existat și o elegie, dar nu existau elegiac-specialiști atunci Semenii lui Catullus au fost angajați în elegie, de altfel, când împrejurările au dat naștere faptului că pentru Titsida (dacă ar fi scris elegii) a existat dragoste pentru Metella (prin pseudonim - Perilla), pentru Licinius Calva - moartea lui soția sa, Quintilia (dacă două pasaje din Charizia, R se referă la ea) Catullus pare să-și fi depășit toți tovarășii în pasiunea pentru poezia erotică în general și pentru elegie în special După ce a adus un omagiu gustului tinerilor poeți cu o epopee scurtă, dar alexandriană ( ), un imn ( ), galliambes

( ), o traducere din Callimachus ( ) și elegie artificială de mai sus (b), politică - zburdații împotriva Cezarului și adepților săi, indignare personală și batjocură - mai multe poezii satirice, a fost inspirat de prietenie și dragoste, în legătură cu care constau și unele dintre lucrările de alt conținut Deja de aici se poate vedea particularitatea structurii sale mentale, în contrast cu aspirațiile asociaților săi mai de afaceri sau cu sânge rece Dar dintre toate fețele și obiectele cântate de Catullus, povestea dragostei lui pentru Lezbiya, care a glorificat această vrăjitoare mai mult decât pe Elena însăși, așa cum spune Propertius *, atrage atenția oricui a aruncat o privire chiar și printr-o mică colecție de poezii ale sale *) Criticii lui Catul i-au aplicat nu o dată titlul de poet "romantic", fără să afle totuși ce era de fapt romantic în el Rezolvarea acestei întrebări a servit drept principal motiv pentru experimentul de mai sus de studiu a esenței romantismul, nu numai în literatură, ci și în viață Ultimul lucru pentru înțelegerea lui Catul este și mai important decât primul, pentru că în acea direcție a erotismului, căreia Catul îi datorează în principal semnificația sa nemuritoare în *) II,' (Sh,), Biblioteca "Runivers" ELEGIA ROMÂNĂ ȘI ROMANTISMUL istorie a poeziei și a iubirii, nu a avut predecesori: ceea ce a exprimat era atât de nou și atât de străin de conceptele lumii antice încât, până la venirea erei unei alte civilizații, a rămas singurul poet de acest fel Da, și ulterior nu se dovedește - nici un cântăreț al iubirii, care ar putea fi comparat cu Catullus, pentru că în perioada timpurie a Evului Mediu nu este au existat poeţi care au fost măcar oarecum demni de a fi comparaţi cu el în talent, iar mai târziu s-a stabilit tehnica literară a romantismului, care a luat, din a acestei perspective prospețime inițială, formulări și naivitatea expresiei, care, la trubaduri și minnesingers, apare doar sporadic, alături de cea mai mare convenționalitate, în timp ce la Catullus apar în toată inviolabilitatea lor originară După proprietățile talentului, Catullus poate fi adus laolaltă parțial cu Petrarh, parțial cu Heine, dar mai mult cu acesta din urmă, cu care seamănă atât în batjocură cât și tragedie El este legat de Petrarh prin închinarea lui la o femeie ca fiind cea mai înaltă ființă, care, de altfel, este caracteristică unei întregi școli poetice, dar Petrarhul este cel mai mare Și împreună cel mai pur reprezentant, cu excepția lui Dante, w care element erotic joacă un rol secundar; cu excepția (topo, Petrarh are exemple de încercări ^> de a-și lămuri starea sufletească, ca Catullus, și, de asemenea, nu fără naivitate, cel puțin în formă (dar nu în frumusețea uimitoare a sonetului opus : S' amor non è) Dar contactul cu Petrarh în această privință conferă dezamăgirii lui Catullus un caracter mai tragic decât cel care distinge starea de spirit a lui Heine, asemănător mai degrabă cu o femeie cu Propertius: nu degeaba ea este pentru el "o poezie a Domnului* (ein Gedicht des Herrn) Catullus în dragostea lui pentru Lezbiya a pus în joc, s-ar putea spune, toată fericirea vieții sale Biblioteca "Runivers" θ E K O R W b Dragostea nu știe să îndure dezbinarea: Legea ei este totul, sau nimic *), Catullus, suferind de gelozie, nu și-a permis totuși să vadă trădarea ei în lumina potrivită, probabil nu numai din cauza fricii de dezamăgire conștientă, ci și pentru că la început nu a îndrăznit să aplice un standard uman universal comportamentului ei Abia după multe ocazii, tachinand infidelitatea și, care ar fi trebuit să-i zdruncine în mod deosebit credința în calitățile ei aproape divine, după multe încălcări ale jurămintelor solemne, nu a mai putut rezista dovezilor, iar viața sa s-a dovedit a fi ruptă Poate că, cu timpul, s-ar fi consolat cumva de

greșeala sa fatală, dar dacă ar fi atins vârsta critică pentru un visător, așa cum spune Goethe, atunci în orice caz nu a fost la înălțimea rupturii morale care i-ar putea aduce pacea A murit, se pare, la doar treizeci de ani, fără să aibă timp să adauge o singură trăsătură imaginii sale romantice, cu excepția tristeții, oarecum iritabile, de obicei în urma dezamăgirii Pentru asta: el va trăi în memoria omenirii până când aceasta își va pierde capacitatea de a dor romantic după ideal Dar va veni vreodată un asemenea moment? ' t Korsh *) Le tendre Amour ne veut point de partage, Et tout ou rien est une de ses lois Biblioteca "Runivers" Filosofia în gimnazii *) eu Probabil că nu sunt singurul (dintre oamenii care sunt interesați de soarta gândirii filozofice din țara noastră) de mai multe ori a apărut întrebarea: în ce măsură predarea filozofiei, care a devenit mai liberă în universitățile rusești doar în ultimii treizeci până la treizeci și cinci de ani, au contribuit la ascensiunea sistemului mental în țara noastră?clasa educată în general? Dar această întrebare este direct legată de alta: ce grad de dezvoltare, în sensul pregătirii pentru gândire, am avut generații de tineri care au părăsit instituțiile noastre de învățământ secundar și din ce parte au mers la universități și școli superioare speciale, iar cealaltă , limitat la diploma de gimnaziu, a intrat in viata, a mers la serviciu sau profesii liberale de orice fel? Ca rus, care a locuit multă vreme în centrul universității Parisului, în așa-numitul Cartier Latin, încă din a doua jumătate a anilor , s-a întâmplat adesea să facă o paralelă între dezvoltarea mentală a tinerilor francezi care au părăsit liceu sau facultate și au susținut examenul de licență, și liceenii noștri, atât în momentul în care au primit diploma de liceu, cât și ulterior, când li s-a dat așa-numitul "Adeverință Abitur", corespunzător a ceea ce parizienii spun în jargonul lor: "le bachot" *) Citit la ședința Societății Filosofice de la Universitatea din Sankt Petersburg din ianuarie Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN Principala diferență caracteristică a predării gimnaziului francez la acea vreme și mai devreme a fost că ultimul an petrecut școlarul francez la clasa de filozofie După cum se știe, vechea nomenclatură, venită din Evul Mediu, se păstrează încă în instituțiile de învățământ secundar din Franța În același timp, liceele și colegiile, unde se predă un curs de filozofie la clasa superioară, rămân clasice, cu două limbi străvechi, iar acest sistem filologic educațional, înmuiat semnificativ în ultimii ani, era încă cu treizeci și cinci - patruzeci de ani în urmă foarte stricte, mai ales în limba latină, cu astfel de exerciții, care, dacă nu mă înșel, nu au fost introduse niciodată la noi, adică, de exemplu, cu scrierea obligatorie a versurilor latine, care la ora actuală și în Franța nu este mai ținută Nu există o astfel de clasă de filosofie precum se găsește în instituțiile de învățământ secundar din Franța, nici în Germania, nici în Anglia, nici în Italia, nici în țara noastră" Nu există specialitate pedagogică a profesorilor sau, așa cum se numesc ei în Franța, profesori ai clasei de filosofie, ieșiți, aproape exclusiv, de la Școala Normală Superioară din Paris, unde se pregătesc pentru cariera de profesori de filozofie și intră în predare locuri întotdeauna cu cele mai înalte grade științifice sau titluri, cum ar fi, de exemplu, titlul de "agrégé", care corespunde într-o oarecare măsură masterului nostru, sau cel puțin a ceea ce a fost un examen pentru un profesor superior într-o materie cunoscută Acești profesori de gimnaziu de filozofie scriu aproape întotdeauna teze de doctorat, iar personalul profesoral al Sorbonei, la Facultatea de Filologie, este completat din

rândul profesorilor de gimnaziu de filozofie Ei sunt considerați cei mai remarcabili în ceea ce privește erudiția și talentul didactic dintre colegii lor Unii își dobândesc un nume în literatura filozofică, rămânând în același timp profesori de gimnaziu Predarea filozofiei în școlile secundare din Franța este un lucru vechi Și în secolul trecut, în școlile secundare, neexcluzându-le pe cele conduse exclusiv de spiritual, s-a menținut interesul pentru subiectele de natură filozofică Colegiile iezuite chiar diferă în acest sens În primul imperiu și apoi, în restaurare, stăpânire Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH guvernul a privit cu suspiciune orice ar putea trezi interesul pentru chestiuni de gândire și moralitate; și abia după revoluția de iulie liceele și colegiile franceze au primit o adevărată clasă de filosofie, cu un program definit, destul de amplu, format din două secțiuni: diverse părți ale doctrinei filozofice și o scurtă schiță a istoriei gândirii Și, pentru a le permite profesorilor de filozofie să îndeplinească acest program, studenții sunt scutiți de studii intensive în limbi antice Atât predarea gramaticală, cât și cea stilistică, sub formă de exerciții de orice fel, cu greu depășesc penultima clasă, adică retor, așa cum i se spunea și se mai numește în Franța În anii - , la Sorbona domnea eclectismul metafizic, plantat acolo mai ales de către Cousin Dar această direcție nu a împiedicat universitatea, așa cum este numit Ministerul Învățământului Public în Franța, să simpatizeze cu succesul predării filozofiei în școlile secundare După revoluția din decembrie a avut loc o reacție care amintește de ordinul primului imperiu; dar clasa de filozofie a rezistat încă și chiar spre sfârșitul domniei lui Napoleon al III-lea, ministrul său al educației, Durui, a extins mai degrabă decât a restrâns programul de predare Pe vremea celei de-a treia republici, și în Școala Normală Superioară (unde tinerii erau pregătiți exclusiv pentru catedrele de filosofie) și la Sorbona, predarea a devenit mult mai liberă - la Sorbona, chiar complet gratuită Fostul eclectism a făcut loc unei perspective mai științifice Este clar că profesorii de gimnaziu, care nu erau constrânși în alegerea simpatiilor și direcțiilor lor mentale (când erau elevi ai Școlii Normale sau studenți la literatură, ascultători ai sălilor de la Sorbona) puteau aduce aceeași libertate și independență în predarea studenţilor de la licee şi colegii Clasa λ a filozofiei, i e după părerea noastră, anul al optulea al cursului gimnazial din liceele principale pariziene a crescut, dobândind în multe dintre ele catedre paralele, până la trei și chiar până la patru, iar fiecare catedre avea propriul profesor Nu trebuie să uităm că, în franceză, * Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN sistem, profesorul materiei principale, care denotă o anumită perioadă de angajare în gimnaziu, devine eo ipso și conducătorul principal al întregii clase Și predarea filozofiei, așadar, ar fi trebuit deja să capete importanță în ochii studenților, pentru că a ocupat și un loc proeminent în programele de examene pentru o diplomă de licență Un tânăr care deține, în termenii de astăzi, un certificat de absolvire, chiar și cu note strălucitoare în greacă și latină, nu putea primi o diplomă de licență, dând dreptul de a intra într-o universitate sau în alte școli superioare, fără a primi o notă satisfăcătoare la filozofie și nu numai pentru răspunsuri orale, ci și pentru lucrări scrise, pe care el, fiind licean, le-a făcut și în ultimul an la clasa de filozofie Și acum, după mai bine de douăzeci de ani de la înființarea celei de-a treia republici, în prima jumătate a anilor , în jurnalismul parizian și într-un organism care, în direcția sa, relații și personal, a fost considerat și este considerat încă a fi un universitate prin

excelență, așa-numita "Revista albastră" - "Revue bleue" - într-o publicație săptămânală, foarte cunoscută în cercurile noastre inteligente, redactorii au permis unuia dintre angajații permanenți ai lor - un jurnalist plin de viață - să elibereze imediat o întreagă acuzație de denunțuri împotriva "clasei de filosofie" din licee și colegii din Franța, în special din Paris, sub titlul alarmant: "Une classe à supprimer" Publicând aceste articole sfidătoare ale domnului Vandereme, redactorii au făcut un fel de anchetă - "une enquête", după cum spun francezii, apelând la judecători competenți în această materie Articole și scrisori adresate redactorului-șef al revistei au apărut în Revue bleue din ianuarie până în mai * Titlul dat primului articol de domnul Vanderhem - "Une classe à supprimer" - arăta că autorul dorea, pur și simplu, să distrugă această clasă inutilă; dar, dezvoltându-și argumentele, autorul, în esență, nu a mers atât de departe și, după ce a subliniat toate defectele și neajunsurile predării gimnaziale a cursului de filozofie, nu a cerut, totuși, distrugerea acestei clase, ci doar transformarea lui Într-o manieră feuilleton, inteligent și aparent cu practic Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH Cu cunoștințele sale în materie, domnul Vanderem a încercat să arate în ce măsură publicul profesorilor de filozofie, din ultima clasă a liceului, este prost pregătit să înțeleagă și să asimileze tot ce aud de la catedră Nu a ezitat în expresii puternice, precum următoarele: "Nu sunteți de acord cât de mult există nebunie, absurditate, arogant de neiertat - să uimească imediat bietele creieri ale copiilor noștri, aruncând în fața lor o serie întreagă de nume de gânditori, de la Zenon din Pireu și Platon la Hegela și Stuart Mill "Și toate acestea pentru tinerii în al șaptesprezecelea ani?" Iar acuzatorul-feuilletonist se plimbă caustic despre cum un astfel de tânăr, auzind pentru prima dată numele unor filosofi de renume mondial, în câteva săptămâni le interpretează de sus, face obiecții la adresa lui Hegel, "încurcă" Kant și "eșuează" Aristotel, după ce a memorat tiradele din ъ gura profesorului dumneavoastră, cu necunoaștere completă a textelor originale, fără nicio cunoștință independentă cu cutare sau cutare gânditor Colaboratorul la Blue Review a subliniat în principal că programul clasei filosofice era prea amplu; între timp, trebuie finalizat în doar un an, în vreo sută de lecții Și întrucât partea dogmatică ocupă cel puțin trei sferturi din întregul curs, istoria filozofiei are doar câteva lecții și se reduce la o scurtă listă de doctrine și nume Deși, judecând după reminiscențe și poveștile semenilor săi, nu a pretins că elevii de liceu învață totul pe de rost, i-a asigurat că încă nu sunt în stare să se gândească la ceea ce au spus, că nu își "regândesc" niciodată lecțiile, dar ia totul pe credință, că, în funcție de profesor și de direcția lui, ei devin fie evoluţionişti, fie kantieni - la fel cum tinerii din vremea lui, în politică, au devenit gambatişti sau susţinători ai lui MacMahon Și, ca urmare a toată această gimnastică, potrivit domnului Vanderem, pentru patruzeci de elevi ai clasei superioare, poate o duzină învață din greu, iar restul se pregătește doar pentru examen, repetând cuvinte și expresii dificile în care nu o fac pătrunde Și privește acest zece foarte negativ, argumentând că creierul lui este corupt de o astfel de învățătură Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN IL Pe cine să vină pentru asta, se întreabă acuzatorul: ministerul, consiliul său suprem sau profesorii înșiși? Și răspunde: "toți și nimeni", și nu ezită să propună un astfel de aforism paradoxal: "superioritatea profesorilor care predau filozofie este motivul principal pentru care clasa de filozofie este nesatisfăcătoare și are nevoie, dacă nu chiar de

distrugere completă," apoi o transformare radicală" Prin acest paradox, domnul Vanderem însuși a recunoscut că personalul de profesori este cu adevărat remarcabil Iată adevăratele sale cuvinte: "Compunerea profesorilor de filozofie este indiscutabil cea mai capabilă, luminată, cea mai bună din tot personalul universitar" Dar această superioritate, în opinia sa, este călcâiul lui Ahile al clasei filosofice, deoarece prăpastia dintre public și profesori este prea mare Dar el recunoaște imediat că sarcina dificilă, aproape imposibilă în fața lor, nu sperie pe nimeni, că toți sunt, fără excepție, neobișnuit de devotați muncii lor, că niciunul dintre ei nu își permite să fie unilateral și îngust în concepțiile lor filozofice, că fiecare consideră că este de datoria lui, chiar dacă este un metafizic prin excelență, să-și familiarizeze clasa cu tot ce a fost dobândit de valoare în doctrinele mai pozitive și, mai ales, în psihologia fiziologică Dar ce mijloace a oferit domnul Vandereme împotriva afecțiunilor pe care le expusese din clasa filozofică a gimnaziilor franceze? Înainte de a o distruge, s-a retras modest O schimbare benefică ar fi, în opinia sa, aceea că învățătura filozofică nu ar trebui concentrată în acest fel ultima clasă, dar s-ar distribui treptat și înainte; ar constitui cea mai înaltă complement a ceea ce francezii numesc încă "les humanités", adică sistem clasic El crede că, de exemplu, începând din clasa a IV-a,,! se putea introduce deja o lecție pe săptămână pentru fi-; conversaţii losofice, în principal pe teme morale, unde profesorii i-ar obliga pe elevi să vorbească despre cunoştinţe Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH nyh întrebări, în plus, ar fi posibil să-i informăm ușor despre anumite concluzii ale gânditorilor care au un nume în istoria filozofiei; el subliniază că în liceele pentru femei - și chiar în școlile elementare - există cursuri corespunzătoare de psihologie generală și morală elementară În acest fel, crede el, elevii ar putea fi mai bine pregătiți pentru clasa de filozofie propriu-zisă, în care ar promova nu programul actual, constând într-o expunere dogmatică și o schiță a istoriei filosofiei, ci o serie de probleme studiate din punct de vedere istoric Și tot așa s-ar putea introduce în instituțiile medii o învățătură serioasă a moralității, care rămâne încă neglijată După ce și-a conturat proiectul, domnul Vanderem își amintește că învățătura lui Socrate era exact de același fel: pur și simplu vorbea, ajutând la dezvoltarea gândurilor interlocutorilor săi În ultimul articol al angajatului Revue bleue, acesta, informând cititorii despre avertismentul prietenilor săi, care i-au prezis că nimeni nu va răspunde la sondajele redactorilor revistei din diverse motive, pur personale, spune că el însuși are prea multă încredere în cadrul profesorilor pentru a nu se baza pe răspunsurile oamenilor competenți În acest sens, el nu s-a înșelat și, în timpul celor câteva luni din prima jumătate a anului , editorii revistei au primit multe recenzii, dintre care cele mai remarcabile, în opinia lor, au apărut în jurnal Și în același an, , articolele domnului Van derem, împreună cu aceste răspunsuri și rezultatele sale, formau conținutul unei cărți întregi, sub titlul: "Pour et contre renseignement philosophique" p Aici rezumăm mai întâi concluziile concludente ale inițiatorului întregului schimb de opinii, iar apoi noi înșine vom oferi comentarii mai caracteristice din scrisorile și articolele celor mai eminenți membri ai acestui Areopag filozofic Au fost tipărite un total de treisprezece recenzii; unele dintre ele sunt destul de extinse, de mărimea unui feuilleton mare de ziar Toți autorii sunt oameni cu nume: aici și Taine, și Ribot, ca reprezentanți ai gândirii pozitive, și specialiști în filozofie: Bougru, Paul Janet, Lyon, Marion, Foulier și profesor de istorie ^

Dono, precum și spiritiști educați filozofic, precum abate Clamadier Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN Domnul Vanderem își împarte rezumatul în trei părți: (i) acele puncte de denunț cu care trebuia să fie de acord;) probleme controversate și h) rezultate în viitorul apropiat Nu se poate spune că acuzatorul clasei filozofice din gimnaziile franceze nu s-a făcut pe plac El vede, în primul rând, succesul său în numărul și semnificația răspunsurilor; iar aceste răspunsuri, în cea mai mare parte, le consideră favorabile "Toată lumea, vrând-nevrând", spune el, "a recunoscut că avem dreptate și că principalele noastre argumente critice erau corecte și justificate" Printre comentariile favorabile domnul Vandereme enumeră, în primul rând, o scrisoare a cunoscutului psiholog Ribot În răspunsul profesorului Boutroux, el găsește și o confirmare semnificativă a atacurilor sale, ca în scrisoarea lui M Marion, și subliniază în principal că profesorul Monod de istorie a acționat ca un oponent hotărât al actualelor programe de gimnaziu ale clasei de filosofie În tabăra judecătorilor competenți care nu sunt de acord cu tema domnului Van derem, stau, pe lângă Boutroux, Paul Janet, Foulier, Lyon și Marion Toți își doresc să păstreze predarea filozofiei în gimnaziu, cu anumite rezerve, pe care domnul Vandereme le comentează prea devreme în favoarea sa Totuși, vinovatul campaniei împotriva clasei filosofice, în ultimul capitol al cărții sale, care se numește: "Les points controversés", mărturisește că este departe de a putea sărbători victoria în toate punctele Dar, în opinia sa, apărătorii clasei filosofice au apărat mai ales punctele secundare de disputa, pe care au câștigat , și nu pe cele principale I s-a dovedit că a greșit peste tot în caracterizarea profesorilor de filozofie din licee Dar această evaluare, potrivit domnului Vanderem, suferă de subiectivitate Totodată, ar fi trebuit să mărturisească că i s-a oferit | Sugestia de a împărți clasa de filozofie în mai multe părți și de a o înlocui în principal cu discursuri pe subiecte morale, nu a rezonat cu corespondenții Revue bleue, M Lacaze și Abbé Clamadier Apoi această propunere a dat naștere la o serie întreagă de alte afirmații și, în opinia autorului, foarte contradictorii, chiar, după cum spune el, "revoluționare" Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH Acest lucru i-a oferit domnului Vandereme un alt motiv pentru a se considera departe de a fi învins și pentru a vedea în aceste propuneri foarte contradictorii o întărire a criticilor săi În capitolul final al rezumatului său din ccLes résultats prochains, domnul Vanderhem trebuia să iasă nu ca un negător al învățăturii filozofice, ci doar ca reformator al acesteia El constată că tot ceea ce privește gândirea în Franța transformă în mod favorabil programul de predare filozofică, iar redacția Revue neee, prin gura vorbitorului său, își atribuie onoarea mișcării reformiste, care, totuși, a fost lansată de M Vanderem sub un steag complet aboliționist, deoarece articolele sale acuzatoare erau intitulate "Une classe à supprimer" III Să aruncăm acum o privire mai atentă asupra conținutului celor mai remarcabile recenzii adresate direct sau indirect editorilor Revue bleue de oameni precum Ribot, Taine, Boutroux, Janet și Foullier; acești ultimi trei filozofi sunt, după cum veți vedea acum, apărători necondiționați ai păstrării clasei de filosofie în licee și colegii Destul de caracteristică este scrisoarea scurtă a lui Taine Nu este un răspuns direct de la redactorii revistei care a inițiat ancheta, ci a fost un răspuns la un apel adresat lui de unul dintre abonații lor Revue bleue, care a rămas anonim Voi cita această scrisoare în întregime; a fost marcat pe ianuarie - prin urmare, cu puțin timp înainte de moartea francezilor gânditor, și scris la Paris, în apartamentul său, pe bulevardul Saint-

Germain "Dacă aș avea onoarea să-ți dau sfaturi pentru studiile tale în filozofie", spune Taine, "în primul rând, ți-aș cere să nu citești, în primul an, nici The Philosophers of the th Century, nici Intelligentsia (adică - e , adăugăm noi, cunoscut întregii lucrări a lui Taine însuși) Când începeți, trebuie să învățați un singur sistem Altfel mintea devine confuză - l'esprit s'embrouille - după cum spunea el; oricare ar fi acest sistem al lui Kant sau Aristotel, Condillac sau Stuart Mill, este necesar doar ca acesta să fie susținut ca un întreg Și e nevoie de muncă Biblioteca "Runivers" I BOBORYKIN și timp să-l asimilezi cu tine și să-l înțelegi până la esența însăși; o astfel de asimilare va fi cel mai bun fruct al primului tău an de filozofie " Din aceasta rezultă limpede că corespondentul lui Taine era un tânăr care urma să treacă prin clasa de filozofie, sau poate să-și continue studiile în primul an de la Sorbona "Așadar, urmează cursul profesorului tău, încearcă să-l stăpânești bine, înțelege toate părțile sale și legătura dintre ele Nu contează cu adevărat ce te învață - eclectismul, sau filosofia Sfântului Toma, sau doctoratul lui Auguste Comte; principalul lucru este să înțelegem întregul, să vedem cum concluziile sunt conectate cu premisele După ce vei face acest lucru, vei trece printr-o gimnastică bună, îți vei perfecționa puterile de analiză, generalizare, deducție și, în plus, vei recunoaște una dintre marile teorii care au jucat sau joacă încă un rol într-un cerc restrâns de gândire minti Mai târziu, dacă curiozitatea îți ține, vei trece la studiul altor teorii; dar singurul mod de a pătrunde totul este să studiezi nu mai mult de unul odată Această scrisoare, cu toată originalitatea și, poate, fidelitatea ei îndoielnică, în opinia altui profesor, nu mai poate fi considerată un protest împotriva existenței, în instituțiile de învățământ secundar din Franța, a clasei de filosofie Da, iar Taine însuși a fost un exemplu viu și strălucit al modului în care organizația educațională a Franței (în acei ani în care a fost crescut la Liceu, apoi la Școala Normală) putea contribui la dezvoltarea talentelor mentale și nu numai că nu punctează minți remarcabile, ci unele dintre ele, ceea ce a fost, în primul rând, mintea lui Taine, a trezit în spiritul analizei și al îndoielii sănătoase, pe care le-a arătat, după ce a tipărit, pe când era încă foarte tânăr, o serie de îndrăznețe și chiar studii îndrăznețe pentru acea vreme, pe care le-a adunat mai târziu în cartea "Les philosophes classiques du XIX-e siècle", unde s-a despărțit de eclectismul Cousin, oficial de atunci Psihologul Ribot, care este considerat un reprezentant al gândirii științifice și este încă un profesor foarte popular la Collège de France, a răspuns cu o scrisoare mică adresată redactorului-șef al revistei În ea își cere scuze, considerându-se puțin Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH competent, deoarece mai bine de douăzeci de ani a stat în afara predării filozofiei în licee El spune că a auzit de puțină corespondență între natura predării și gradul de dezvoltare al elevilor și că mulți dintre acești elevi se răcesc imediat, alții sunt purtați doar de formule gata făcute, sub care nu pot pune nimic , pentru că durează ani "Via se află", spune el, "parțial în programe, dar mai ales în metode; dar este într-adevăr atât de greu pentru un profesor să aibă în vedere două lucruri în același timp: interesul publicului și propriul sine? Cunosc matematicieni foarte eminenti care se mulțumesc să-și învețe elevii doar ceea ce pot înțelege și se abțin de la a le învăța secretele calculului; Cunosc si profesori de filozofie care actioneaza exact in acelasi fel Aceste cuvinte arată în mod direct că Ribot, aplecându-se spre părerea celor care consideră că predarea nu este ireproșabilă, nu se opune în niciun caz în principiu existenței

însăși clasei de filosofie Foarte sincer și sub formă de răspunsuri, de dimensiunea unui întreg feuilleton și nu numai, au răspuns trei filozofi: Paul Janet, Boutroux și, mai cunoscut nouă și simpatic multor cititori ruși, Fulier Voi începe cu Paul Janet, ca un profesor onorat, bătrân, care timp de mulți ani a ocupat catedra de filozofie și a fost considerat unul dintre cei mai talentați și prolifici gânditori ai curentului metafizic Constată că în denunțurile domnului Vandereme există adevăr, dar și mai multe lucruri nedrepte, și subliniază imediat că acuzatorul, denumindu-și articolele "Une classe à supprime!", în esență nu predică distrugerea, ci doar nevoia pentru reforma Dar la acuzația principală a angajatului de la Rtue bleue, că predarea la ora de filozofie este goală, sofisticată, plictisitoare, prea corozivă pentru pregătirea psihică a elevilor, Paul Janet răspunde cu o asemenea tiradă: "Dacă ar fi așa, întreb: cum s-a întâmplat ca această clasă să fie cea care atrage cel mai mult studenții și chiar îi ține încă un an (ceea ce, adaug eu, după obiceiurile liceelor franceze, nu numai Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN ko nu este persecutat, ci chiar încurajat) Se știe că acum ora de filozofie este plină de veterani (adică liceeni care au mai rămas încă un an) Acesta este un fapt complet nou și un merit direct pentru învățătura filozofică Inainte de nici ca student, nici ca profesor, nu am auzit niciodată de asemenea veterani ai filozofiei Mi se va obiecta că aceasta este o minoritate aleasă; dar o minoritate atât de selectă este vastă, iar o astfel de schimbare a avut loc încet și destul de liber, fără nici cea mai mică intervenție a vreunei măsuri oficiale Dacă primul an de predare a filozofiei li s-ar părea studenților într-o măsură atât de lipsită de gust, de neînțeles o vorbă goală, lipsită de idei, nu ar mai avea motivația să rămână încă un an, ceea ce nimeni nu le cere Această libertate este una dintre marile virtuți ale sistemului de învățământ, iar până astăzi orele de filosofie din liceele și colegiile pariziene nu au încetat să fie cele mai populare, cele în care studenții lucrează cel mai mult nu doar ca ascultători, ci și ca ascultători autori ai exercițiilor scrise Și Paul Janet oferă o serie întreagă de cifre "Pe vremea mea", spune el, "când am ajuns la Paris ca profesor de logică la Lycée Louis to the Grand, în , erau doar douăzeci și șapte de studenți în clasă, iar eu eram singurul profesor Acum sunt trei sau patru catedre și până la o sută de studenți Există trei departamente în Lycée Condorcé La liceu De asemenea, Stanislas Adăugați că acum există mult mai multe licee decât înainte, iar în toate sunt un număr mare de studenți ai clasei filozofice Cum să explicăm atunci popularitatea cursului de filozofie, dacă această clasă a fost întotdeauna atât de goală și atât de inutilă, așa cum susține tânărul nostru critic? Se poate obiecta că examenul de bacalaureat îi obligă pe mulți să treacă prin clasa de filozofie Dar acum sunt atâtea manuale, profesori liberi, instituții private, ca să nu mai vorbim de concursul școlilor clericale, încât nimic nu este mai ușor decât să te pregătești pentru examenul de bacalaureat fără să treci printr-o predare specială Și dacă se ataca cel mai mult că în această clasă predarea este mult peste nivelul celor care ascultă, atunci cine îi împiedică pe elevi să părăsească această clasă și să meargă în altă parte? Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH Dezvoltându-și discursul defensiv în acest spirit, Paul Janet nu poate fi pe deplin de acord cu faptul că pretutindeni și întotdeauna profesorii de filozofie iau un ton nepotrivit cu publicul lor, se ridică prea mult peste nivelul înțelegerii lor Dar se oprește la cuvintele acuzatorului pe care discipolii le shulmgtsh atunci când intră în clasa de filozofie "Ei

bine, da", exclamă el, "sunt uimiți și tocmai de asta este nevoie! Acesta este binele pe care îl evocă filosofia în mintea lor "Uimirea este începutul cunoașterii", a spus Platon Mintea lor primește acea faldă ideologică, despre care Paul Janet vorbește în următoarele cuvinte: "Un astfel de idealism ne-a salvat timp de treizeci de ani de pozitivismul crud și materialismul fără sens" La întrebarea: programele clasei filozofice sunt prea pline cu tot felul de lucruri bune? Paul Janet răspunde: "poate; dar dacă da, atunci remediul pentru un asemenea rău este ușor de obținut și stă în însăși natura învățăturii profesorilor Și aici declară că îi cunoaște personal bine pe majoritatea profesorilor de filozofie din licee și că au prea mult talent, imaginație, gust literar și simț pentru a-și reduce predarea la ceva sec, formal, așa cum susține domnul Vanderem În această clasă nu se angajează doar în predarea dogmatică; în ea se pun și întrebări, au loc interviuri și corectarea lucrărilor scrise Și în acest fel clasa de filozofie devine foarte animată, iar orice profesor talentat poate incita elevii la un schimb serios de gânduri Și în munca scrisă este cel mai ușor să stabiliți o legătură între gândirea abstractă și viața reală "A învăța să raționezi filozofic înseamnă să înveți să raționezi în orice altceva " La întrebarea: valorează predarea filozofică în gimnazii cu mult mai mult decât nivelul mediu de înțelegere al elevilor? - Paul Janet nu răspunde categoric Dar personal și-ar dori tuturor profesorilor să se abțină de la prea multă "fervoare metafizică", așa cum spune el Această întrebare va fi rezolvată prin pregătirea, talentul și înțelegerea profesorilor înșiși și nu ține de subiectul fundamental, adică e la întrebarea, este necesar să se păstreze clasa de filosofie sau să o îndepărteze din gimnazii? Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN Am văzut că însuși domnul Vandereme se abține să pună această dilemă*, dar pe lângă el, probabil că mai sunt și în Franța scriitori, oameni de știință, profesori care, ca și ai noștri, vor indica imediat exemplul Germaniei, unde, cum să fie sigur, o clasă filozofică ca în Franța, cu o parte dogmatică și istorică comună, nu mai există "Argumentul principal al celor care susțin această doctrină", spune domnul Paul Janet, exemplul Germaniei Germania a devenit idolul nostru de când ne-a umilit Tot ceea ce se face în Germania este întotdeauna mai bun decât ceea ce se face în Franța Aş vrea, totuşi, continuă el, ca cei familiarizaţi cu istoria învăţăturii filozofice din Germania să-mi explice următorul fapt: Am în mâini un ghid de filosofie, tradus din germană în franceză de Poret în anul Autorul german a fost numit Matie (Mathiae), director al gimnaziului și profesor de filozofie El ne informează în prefața sa că acest manual nu este altceva decât propriul său curs Există patru părți în acest curs, la fel ca în programele noastre și în aceeași ordine: psihologie, logică, morală (etică) și metafizică Cartea a fost un succes pentru că traducerea a fost făcută încă de la a treia ediție, iar autorul ne spune că la acea vreme exista o tendință de dezvoltare a predării, motiv pentru care a decis să-și publice manualul El însuși se exprimă astfel: "învățătura filozofică a fost introdusă acum în multe școli"; iar traducătorul francez declară în prefața sa: "Acest manual, rodul a douăzeci de ani de predare, a devenit textul și programul de predare filozofică, introdus recent în gimnaziile Prusiei, acea țară a Germaniei, care este cea mai impregnată de spiritul modern și cel mai bine îl folosește " Mi se pare, - continuă P Janet, - din aceste texte rezultă că după , și sub influența liberală a acelei mari epoci, filosofia a încercat să pătrundă și să se dezvolte în gimnazii, ca în Franța în licee și colegii; numai pentru că în Germania nu existau

tradiții în această parte (ca și în Franța, adăugăm noi de la noi), totul s-a dovedit a nu fi suficient de solid și de puternic, iar din reacția spirituală a fost mult mai ușoară Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH triumfă, între timp, ca și în Franța, înlocuirea unuia după logica întregului curs al filozofiei, a durat doar o vreme (și vom adăuga de la noi înșine - în același mod sub influența unei reacții similare) Învățătura a rămas în general aceeași ca înainte, în timp ce în Germania reforma a fost radicală, iar logica singură a triumfat exclusiv, și nu cea mai nouă logică, ci aristotelică Dar nu este mai puțin adevărat că spiritul liberal a contribuit la introducerea temporară a filozofiei în sălile de clasă ale gimnaziilor, în timp ce spiritul retrograd a alungat-o de acolo Și vedem că exemplul Germaniei nu dovedește absolut nimic, iar oricine încalcă filozofia, a exclamat domnul Janet, încalcă libertatea spiritului " · În final, Paul Janet apare ca un adversar foarte hotărât al ideii lui Vanderem: să pregătească clasa de filosofie cu cursuri mici și conversații în clasele inferioare El consideră o asemenea măsură fatală filosofiei, deoarece i-ar lua caracterul de noutate, care produce acea uimire pe care oponenții acestei clase o prezintă drept argument "Ceea ce caracterizează filosofia în comparație cu clasele anterioare", spune Janet, "este tocmai faptul că ea dezvăluie imediat gândul în puritate și în abstractizarea ei Și acest caracter trebuie păstrat pentru ea și nu decolorat anterior în bucăți mici și preparate inutile În legătură cu faptul că Paul Janet vorbește atât de logic și de fapt despre exemplul Germaniei, voi aminti aici că mai târziu, i e după , când era deja publicată cartea "Pour et contre l'enseignement philosophique", unul dintre talentaţii şi îndrăgiţii profesori ai Sorbonei, ocupând, pe lângă catedra de filozofie, şi locul de "maître de conférences", bunul meu prieten de multă vreme, Gabriel Seile, cunoscut publicului rus, - pronunțând discursul obișnuit, a atins această campanie împotriva clasei de filosofie și a făcut o indicație și mai detaliată că în Germania clasa de filozofie a existat în anii ' Da, iar acum predarea logicii are acolo un program mult mai amplu, ca sa nu mai vorbim de faptul ca in scolile protestante de pretutindeni se invata un fel de etica si elevii, din adolescenta, se obisnuiesc cu Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN o anumită ascensiune a gândirii, în care baza creștină nu interferează cu gândirea filozofică, așa cum există în toate facultățile teologice ale Germaniei care gândesc independent IV Să trecem acum la scrisoarea profesorului Boutroux, parte a cursului la care am urmat-o din întâmplare în ultima mea călătorie la Paris, în Începe direct cu laude pozitive pentru personalul didactic din liceele și colegiile franceze, la clasa de filozofie "Este imposibil", spune el, "ca relațiile cu astfel de oameni să nu producă un efect benefic asupra minții și sufletelor tinerilor Nu am întâlnit, afirmă el, un singur elev al clasei filozofice care să nu-mi fi exprimat cel mai viu interes pentru învățământul primit Chiar și printre studenți răi, am întâlnit destul de mulți care vorbeau despre profesorul lor cu entuziasm și era mândru că se putea bucura, împreună cu tovarășii săi mai dezvoltati și mai harnici, de o astfel de învățătură excelentă Nu există nicio îndoială că ceva stă în ele, cel puțin sub forma unei nevoi de cele mai înalte cerințe ale naturii umane Dar el constată că planul de predare nu corespunde în totalitate tradițiilor și caracterului său În ciuda faptului că profesorul Boutroux nu este considerat, de exemplu, un pozitivist, el este de părere că filosofia a fost prea izolată și, contrar oricărui sens direct, plasată exclusiv în catedra de literatură, în timp ce "de la Thales la Hegel, filosofia a

fost aceeași este legată de științe, ca și literatura de artă și religie În opinia sa, filosofia nu are legătură directă nici cu literatură, nici cu științele exacte Ea doar "se sprijină pe știința exactă și pe studiul cuvântului, ca pe doi stâlpi, și se prăbușește imediat de îndată ce unul dintre acești stâlpi este distrus" Ea stă, desigur, fără îndoială în beneficiul predării filozofice din gimnazii, pentru că ea singură este capabilă să dezvolte în tinerețea timpurie o înclinație pentru analiză și reflecție Prin urmare, trezirea facultății de gândire ar trebui să fie piatra de temelie a oricărei exaltări Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH o creştere profundă şi completă Dar el nu consideră filozofia ca scop final al unei astfel de educații Una este să gândești, alta este să creezi, iar pentru activitatea creativă este nevoie de cunoștințe exacte "Este destul de firesc", spune el, la fel de categoric ca toate precedentele, "ca filosofia se predă în licee, întrucât se recunoaște că învățământul secundar are ca obiect de a comunica tinerilor tot ceea ce este mai esențial în domeniul intelectual a unei persoane " Și subliniază că această învățătură filozofică poate fi conectată și cu o mare cunoaștere a științelor exacte "Ar fi suficient", crede el, "să facem un principiu ca cursul normal să fie trecerea de la retorică la matematică și la un ciclu de științe ale naturii de dimensiuni medii, înainte de a te lansa în filozofie În acest fel, predarea filozofică ar putea, în timp, să fie adaptată la abilitățile și nevoile studenților și ar deveni mai în concordanță cu tradițiile filosofice El, ca și Paul Janet, este împotriva conversațiilor pregătitoare, parțiale, în clasele inferioare și nu consideră că este necesar astfel încât cursul să continue câțiva ani "Întregul scop este să trezești gândirea filozofică", remarcă el, "și numai viața și cunoașterea profundă pot forma un gânditor " Și, în acord cu părerea lui Taine, el ar dori ca clasa de filosofie, limitată la un an, să fie folosită mai ales pentru a obișnui cu gândul la un număr limitat de subiecte Și cuvintele sale de încheiere sunt: "Predarea filozofiei în licee este o introducere în gândirea filosofică și deloc o expunere grăbită a întregii sale esențe și a unei istorii prescurtate a filosofiei " v Recenzia lui Fulier este mult mai mare decât cele două anterioare Acesta este un articol bun sub titlul; "L'enseignement philosophique et la democrație française" Pe baza faptului că Franța a "demoralizat", Fulier Întrebări de filosofie, c - Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN numește ce consecințe ale spiritului democratic vedem în direcția predării, în general, în pregătirea tinerilor pentru viață Și fără asta, utilitarismul pătrunde deja totul, iar dacă nu există nicio oportunitate pentru mase (adică pentru cei care ar trebui să se limiteze doar la studii medii), oportunitatea, deși în timpul unui an îmbrăcat, de a respira aerul mentalului și superior sarcinile morale, democrația franceză se va baza și mai mult în motivele, obiceiurile și obiceiurile sale Foulier subliniază cum orice fel de scepticism, moral și intelectual, subminează națiunea sa Iar contrabalansarea acestui scepticism va fi și mai puțin dacă studiile medii se vor reduce la dobândirea unor cunoștințe necesare anumitor profesii de afaceri El anticipează obiecțiile fiecărui fiu de la sfârșitul secolului al XIX-lea: "Opiniile și sistemele filozofice sunt prea eterogene și opuse unul altuia" Această obiecție nu-l deranjează El găsește că opiniile non-filosofice sunt mult mai contradictorii și ostile unele față de altele "Căutarea metodică a adevărului", spune el, "este singura modalitate de a reduce diferențele la minimum și, în cele din urmă, de a propune alternative mai precise " Fără nicio îndrumare din acest punct de vedere, fiecare

tânăr, care a intrat în viață dintr-o instituție în care nu există miros de gândire, trebuie totuși să-și creeze un fel de concepții generale, ceva asemănător așa-numitei perspective asupra lumii Și la ce este sortit? El este condamnat, așa cum spune Foulier: "la filozofia ziarelor și a romanelor sau a conversațiilor de după cină" Un pericol şi mai mare care decurge, după Fulier, din lipsa de pregătire filozofică a maselor franceze, / este intoleranţa; merge mereu mână în mână cu scepticismul Intoleranța este semnul distinctiv al personalităților unilaterale și limitate Dacă tinerii sunt lipsiți de o predare complet filozofică în școlile secundare, niciunul dintre ei, în anii lor de creștere, nu își va odihni măcar mintea pe faptul că există multe întrebări cele mai importante Nici unul dintre ei nu se va convinge în timp că ei înșiși nu știu nimic "Acest rezultat este necesar în special în Franța", spune Fulier, "unde o minte directă și superficială, împreună cu o dragoste pentru Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH falsă claritate, se află în chiar temperamentul națiunii Diletantismul de natură pretins sceptic nu este altceva decât o mască care acoperă adevărata intoleranță, care mai târziu se va dezvălui în încăpățânarea fiecăruia care se închide în propria părere, iar acest tip de egoism mental nu va face decât să sporească disidența minților Foulier este de părere directă că a trimite predarea filozofiei la facultățile universitare, unde vor merge doi sau trei la suta de studenți la sala de filosofie, înseamnă a distruge complet predarea și a o face din naivitate sau din viclenie Și aici se alătură părerea lui Boutre, asupra căreia aș dori mai ales să atrag atenția, adică faptul că și predarea superioară la universități este încă o confuzie și nu o sinteză între științific și filozofic Nu ezită să spună că în facultățile universitare ar trebui să se caute un exemplu de această dispersie intelectuală, sau altfel, particularismul gândirii În ele, examene speciale pentru diferite ranguri, dând drepturi, sunt făcute de la studenți ai specialiștilor îngusti sau mici cumpărători ai diferitelor diplome "Unitatea nu este creată de la sine", spune el, "în minți care urmează căi prea diferite; dacă această unitate nu a pornit de la clasele liceului, din punctele cele mai esenţiale, universitatea nu va face decât să sporească dispersarea generală şi rafinamentul, confuzia diverselor doctrine Apoi trece la întrebarea practică: oare clasa de filozofie din liceele franceze răspunde într-adevăr atât de puțin la sarcina ei morală și socială? Nu ezită să declare / că poza feuilletonistului Vanderem este absolut fantastică; nu numai după impresiile personale fragmentare, ci și după rapoartele și rapoartele inspectoratului universitar (care trebuie înțeles nu în sensul nostru, ci în cel occidental) și al decanilor facultăților, predarea filozofiei a făcut multe de progres, tocmai în ultimii ani, iar studenții sunt cel mai interesați de ea și mai ales ei scot din ea Foulier se bazează pe concluziile de acum zece ani El vorbește despre profesorii înșiși cu aceeași simpatie ca și Paul Jean Conform mărturiei sale, aproape că nu există un singur profesor de filozofie în * Biblioteca "Runivers" X - P BOBORYKIN Licee și colegii franceze, care nu s-ar preda vocației lor cu dezinteres deplin și chiar entuziasm Clasei de filosofie, la gimnazii, i se reproșează în primul rând faptul că în ea se pun prea multe întrebări și sunt prea noi pentru elevi Fulier răspunde la aceasta la rândul său cu întrebarea: algebra sau fiziologia (în gimnaziile franceze predau și științele naturii) sunt mai puțin noi pentru studenți decât psihologia sau etica și de ce cuvinte și termeni precum: "imagine, senzație, percepție, finititate, sensibilitatea, cauzalitatea, lumea exterioară" este mai

greu de înțeles decât termenii sinus și cosinus? Fulier ar fi vrut o singură reformă principală: să curețe clasa filozofică de tot ce este de prisos: și să schimbe raportul * între diferitele părți ale programului Ar fi posibil să condensăm logica în cinci sau șase lecții, să scurtăm psihologia experimentală și să adăugați un număr mic de lecții la o schiță a istoriei filozofiei; și să extindă partea din program dedicată moralității, în special moralității sociale, aducând orice altceva în predarea filozofiei generale · Împotriva modului istoric de predare a filozofiei, Fulier se înarmează În opinia sa, nu este deloc necesar să se comunice studenților multe sisteme diferite; acest lucru ar trebui făcut în facultățile universitare Și există o oportunitate deplină pentru talent: ca un profesor să se conformeze nivelului mental al tinerilor sau, limitându-se la cele mai importante și generale, să meargă direct - la fundamentele naturii omului și ale societății, la marile legi ale universului, arătând întinderea și limitele - cunoștințelor noastre, dându-le sunt luminate în lume, datoria morală>· și destinul nostru pământesc În același timp, Fulier găsește ceva de entuziasmat dezbatere, a pune teze si antiteze, in clasa nu este de folos Trebuie să insistăm în primul rând pe ceea ce este indiscutabil, și nu pe ceea ce este cel mai supus discuției Foulier ar dori să întărească elementul filosofic nu numai în gimnazii, ci și pentru toate examenele de cel mai înalt grad din facultățile universitare, astfel încât toți cei care susțin, de exemplu, un examen pentru "agrégé" de științe sau un filolog, trebuie neapărat prezintă un discurs filosofic scris Nu numai că protejează clasa de filozofie în imn - * ziyah, dar acordă și o importanță deosebită examenului pentru o diplomă · Biblioteca "Runivers" filozofie" în gimnazii ï agrtfge· filozofie; și nu consideră deloc aceste lumi guvernamentale partid, dar îndreptat numai împotriva spiritului care domnea în universitate sub cel de-al doilea imperiu Și, în deplină concordanță cu colegul său de filozofie But-ru, spune: "Studenții, dacă ar părăsi liceul, fără o familiarizare serioasă cu sarcinile de viață ale filosofiei generale, moralei individuale și sociale, ar primi, poate, mai mult un învățământ secundar elegant și și mai științific, dar complet inadecvat în sens moralizator;; Și face apel la stat, spunând că acesta nu poate fi indiferent față de învățătura filozofică, morală și socială Conține prezentul și viitorul națiunii Preocupat doar de fabricarea a cât mai multor ingineri, chimiști și avocați, statul a uitat de educația cetățenilor "În acea zi", exclamă el în tirada finală a articolului său, "când Franța s-ar arăta atât de indiferentă față de toate problemele superioare care depășesc orizontul utilității limitate, în acea zi ar înceta să mai fie Franța A ucide sau, ceea ce înseamnă același lucru, a castra și umili învățământul de filozofie din țara noastră, sub o guvernare republicană, ni se pare ceva ca o blasfemie națională Și, ca o notă suplimentară la respingerea sa, Fulier dă un program de predare a filozofiei în școlile secundare, la care a lucrat mult timp El nu ar dori să acorde profesorilor de filozofie libertate necondiționată Programul este important Fără a-l constrânge pe profesor în detalii, ea îl menține totuși în anumite limite La fel, este nevoie de o anumită îndrumare chiar și pentru profesorii facultății în alegerea temelor pentru eseuri ■ El dă o serie întreagă de întrebări într-o asemenea ordine, care, după părerea lui, ar trebui păstrate în clasa de filozofie În introducerea sa sunt: cunoașterea, știința, filosofia -Obiectul și diviziunea filozofiei -Importanța sa speculativă, morală și socială -Caracterul său progresiv Cum capătă din ce în ce mai multă valoare științifică -Psycholo Biblioteca "Runivers"

P BOBORYKIN giya -Metoda psihologiei -Clasificarea factorilor psihologici: sensibilitate, intelect, voință -Exprimarea factorilor psihologici: cunoaștere și limbaj -Relația lumii fizice cu cea morală - Somn, vise cu ochii deschiși, somnambulism, hipnotism, halucinații, nebunie zi despre psihologia comparată -Omul, animalele -Psihologia națiunii, mulțimea -Câteva lecții de estetică și logică: frumusețe, sublim, grație, amuzant Artă Zona de exprimare: imitație, dicție, ideală Realism și idealism; adevărul care se află în ei Arte diverse - Avansuri în logică, începând cu • antichitate -Metoda științelor exacte Axiomă, definiţie, demonstraţie -Metoda în ştiinţele morale; mărturia oamenilor; metoda istorica; sofism și prejudecăți Fulier pune în special accent pe moralitate Iată programul ei Principii de moralitate: conștiință, bine, datorie - Analiza doctrinelor evoluționiste - Patrie, națiune - Persoană privată -Familie, școală primară și instituție secundară -Relația cetățenilor între ei -Respectul față de individ în dobândirea lui -Principiul proprietății -Analiza doctrinelor socialiste -Dreptie și fraternitate -Statul și legile -Guvernul, ea diferite forme Armată: soldat, serviciu obligatoriu - Îndatoririle unui cetățean față de stat și îndatoririle și drepturile guvernului - Relațiile națiunilor între ele - Umanitate, dragoste pentru el, patriotism adevărat și fals - Univers Vocea conștiinței -Fundamentele imputației penale - Convingerile diferite cu privire la sancțiunea cea mai mare Ultima parte a programului dogmatic, care conține o filozofie generală, este următoarea Critică/cunoaștere - Limitele cunoașterii - Diverse teorii pe această temă - Filosofia critică a lui Kant - Pozitivismul lui Comte - Incognoscibilul lui Spencer - Filosofia naturii și cosmologie - Despre natura în general - Ipotezele Verny la care naturalul stiintele conduc - Filosofia spiritului - Materialism, spiritualism, idealism - Credințele religioase - Imoralitatea indiferenței, în materie de filozofie Sfârșitul programului conține o scurtă istorie a fi- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH loofie Succesele Gândirii filosofice în Grecia înainte de Socrate} Platon și Aristotel - Stoici, epicurieni -Școala alexandriană - Evul mediu - Trezire - Descartes, Spinoza, Leibniz, Kant - Filosofia secolului al XIX-lea A După cum vedeți, un apărător atât de sincer al clasei filozofice din gimnazii precum Fulier, care ocupă un loc foarte favorabil și atractiv la granița dintre pozitivism în sens restrâns și metafizică în sens mai restrâns, nu a ezitat să dezvolte și să propună un program în care toate întrebările cele mai esențiale de gândire, moralitate și conștiință civică sunt puse în așa fel încât să-i facă pe studenții de la gimnaziu din ultimii κλας-i să se gândească la toate acestea, nu numai formal, ci la fel de serios precum sunt în afirmă după gradul dezvoltării lor anterioare Avem dreptate, așadar, să spunem că campania declanșată de colaboratorul T^evue bleue împotriva clasei filozofice din liceele și colegiile franceze s-a rezolvat, în esență, prin victoria deplină a celor mai competenți judecători, care nu numai că au apărat acest lucru clasă cu talent sincer, dar, de asemenea, a adăugat, cum a făcut Fulier acest lucru este mult de apreciat; a dorit să contribuie la dezvoltarea unui program de predare mai perfect VI Să vedem acum în ce constă această învățătură, așa cum a fost stabilită de practica școlilor secundare franceze Intrigat de întrebare, m-am adresat profesorului și "maître de conférences" de la Sorbona, Gabriel Seile, pe care l-am citat mai sus, rugându-i să-mi spună ce fel de conducere oficială se deține la clasa de filosofie S-a dovedit că nu exista un singur manual de legare pentru profesori, ci doar un program publicat de Ministerul Educației Dar există mai multe manuale întocmite

de profesorii de filozofie din gimnazii Vom folosi manualul pe care mi l-a arătat profesorul Seile Este cea mai comună, iar în mâinile mele era cea de-a noua ediție din Compilat de profesorul său de filozofie la Liceul Condorcet din Paris, doctor în literatură Emile Buarak Să nu credeți că aceasta este o carte ușoară Biblioteca "Runivers" I BOBORYKIN zhonka Acesta este un volum mare de două pagini, o a opta cotă Se numește "Cours élémentaire de philosophie" și, după cum scrie pe coperta, este compusă după cele mai recente programe În acesta, la prezentarea părții dogmatice a cursului, se adaugă o scurtă schiță de informații despre istoria filozofiei ' Manualul vine mai întâi cu o introducere cu o definiție a ceea ce este cunoașterea, științe individuale, filozofie, cu o referire specială la filosofia științelor exacte În prima carte, psihologia este tratată cu următoarele diviziuni: obiectul psihologiei; metoda ei; 'clasificarea faptelor mentale; sensibilitate; înclinații mentale; intelectul în sens restrâns; - dobândirea de cunoștințe; păstrarea cunoștințelor; memorie; asociere de idei; imaginație; dezvoltarea cunoștințelor; operațiuni inteligente; abstractizare (abstracție); generalizare, judecată; concluzie -Un capitol special* definește principiile călăuzitoare ale cunoașterii, începând cu conceptele inițiale și terminând cu definiția empirismului, teoriei asociației și evoluționismului La capitolul voință, instinctul; voință în sens restrâns, în diferența sa față de judecăți și dorințe; Libertate; obicei Apoi, la fel ca în programul lui Fulier, apar semne de expresie și limbaj, analiza frumosului, arta, relația dintre lumea fizică și cea morală, dintre om și animale A doua carte este dedicată logicii, cu o definiție destul de detaliată a termenilor Propunere,, diverse forme de raționament, cu indicarea metodei științelor exacte - fizice și naturale; în special, asupra metodei ştiinţelor morale Ultimul capitol al cărții, care este consacrat logicii, se numește "adevăr și eroare" și sunt luate în considerare diverse criterii de adevăr, precum și cauzele erorii, sofismele și remediile împotriva erorii ' A treia carte este morala În ea găsim tot ce se află și în experiența programului lui Fulier, iar împărțirea lui este următoarea: principiile moralității; conștiință morală; bun; analiza învățăturilor morale empirice; responsabilitate și sancțiune; moralitate generală și personală obligatorie; moralitatea socială; relaţiile civile dintre morală şi economia politică, cu o definiţie împărțirea bogăției, a muncii, a capitalului și a dreptului de proprietate Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH Cartea a patra încheie metafizica, cu subdiviziunile ei obișnuite Capitole separate tratează despre demnitatea obiectivă a cunoașterii, dogmatism, scepticism, idealism; despre existența lumii exterioare, despre natură în general, materie și viață, despre suflet (materialism și spiritualism), despre Dumnezeu, Providență și problema răului, despre nemurirea sufletului Aceasta încheie cursul dogmatic propriu-zis al filosofiei Cartea a cincea din manualul lui Bouarak conține acele informații despre istorie/filozofie, care trebuie predate elevilor de liceu din clasa trecută și, bineînțeles, fiecare profesor scurtează sau prelungește acest program, aducând-o uneori până la sfârșitul secolului În manualul lui Buarak se regăsesc următoarele diviziuni: introducerea, unde se spune în general despre sistemele și școlile filozofice, el stabilește o oarecare clasificare și oferă informații generale despre filosofia antică, medievală, renașterii și moderne; gânditorii și sistemele individuale stau în această ordine: Socrate, Platon, Aristotel; epicureism; stoicism; Bacon, Descartes, Spinoza, Locke, Leibniz și Kant Registrul de subiecte propus de Facultatea de

Literatură din Paris din S este atașat unei alte cărți a aceluiași profesor de filozofie de la Liceul Condorcet, Émile Bouarac, celuilalt manual al său, La dissertation philosophique, de aceeași dimensiune ca și manual Acest ghid este tipic pentru gimnaziile franceze Constă într-o serie întreagă de intrigi pe teme filozofice, precum și planuri detaliate de redactare a eseurilor, cu indicarea a tot ceea ce poate ajuta elevul să se familiarizeze cu sursele și să-și distribuie opera astfel încât să iasă mai lungă și mai bine construită Chiar și anumite reguli ale raționamentului filozofic sunt atașate introducerii acestei cărți Poate că mulți vor găsi prea puțin de dorit o astfel de pregătire a studenților - ceea ce francezii numesc "accouchement de l'esprit", prea zelos, care îl determină pe școlar cum ar trebui să facă față subiectelor sale Nu este treaba mea în acest moment să discut în ce măsură asemenea practici sunt de dorit sau nu În orice caz, cu o cunoştinţă mai apropiată cu Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN Cu astfel de ghiduri, toată lumea poate vedea cât de vast este însuși câmpul întrebărilor mentale și morale pe care profesorii parizieni le consideră posibil să le ofere spre discuție tineri de - ani, după părerea noastră, liceeni din clasa absolvenților Și pentru a ne convinge și mai mult de acest lucru, nu trebuie decât să aruncăm o privire superficială asupra subiectelor pe care le-a cerut Facultatea de Literatură din Paris la examenele corespunzătoare dobândirii unui certificat de înmatriculare de la noi Iată un rezumat al unora dintre aceste subiecte, în ordine cronologică În găsim printre altele următoarele teme Frumosul și relația lui cu binele - Ce ar trebui să credem despre sinucidere, ținându-ne de principiile moralității? - Discutați opinia că psihologia nu este o știință separată de fiziologie - Sclavie și iobăgie; în ce fel sunt ele contrare moralei? Aceste teme din vă arată că interesele studenților au fost îndreptate spre chestiuni atât de natură științifică, cât și morală și socială Vedem exact același lucru în anul următor, , de exemplu, în subiecte precum: a arăta diferența dintre inducția obișnuită (vulgară) și științifică; determină regulile acestuia din urmă; responsabilitate morală; Se poate repeta cu stoicii că principiul principal al moralității este să trăiești în conformitate cu natura? În temele din vedem, printre altele, următoarele sarcini: Subliniați doctrinele ai căror autori au încercat să explice empiric diferența dintre bine și rău - ce părere aveți despre aceste doctrine? Sau: Ce este spiritismul? Care sunt principalele teorii desemnate de acest termen și care este legătura dintre ele? Ce este un fenomen (fenomen) și ce este o lege? Cunoașterea fenomenelor și a legilor este suficientă pentru spiritul uman? Relația dintre memorie și asocierea ideilor În găsim întrebările: În ce sens se poate spune că virtutea este un obicei? Ce este corect, care este originea lui, care este relația sa cu datoria? Comparați moralitatea stoicilor cu morala lui Kant Rolul imaginației în științele abstracte - Ce este rațiunea după Aristotel, Leibniz și Kant? - comparați teoriile lor - În ce măsură este corect să spunem că imaginația este o facultate creatoare? - Comparați teoria inducției prin Bacon și Stuart Mill Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH În , au fost date temele: "A vrea" este diferit de "a ști?"-Ce este educația voinței?- Despre panteism în relația sa cu morala -Ce este o națiune? - Bazele filozofice ale patriotismului - Ideea de progres științific și moral - Se poate reduce toată moralitatea la celebra zicală a stoicilor: ai răbdare și abține-te? - Numiți principalele sisteme ale filosofiei într-o ordine metodică, încercând să definiți-le exact și citați exemple istorice În aflăm: În ce fel poate fi comparată psihologia cu

păianjenii naturali și cu ce se deosebește ea de aceștia? - Ce se înțelege prin filosofia cunoașterii și, în special, prin filosofia istoriei? - Analiza filosofică a istoriei civilizație -Care credeți că este cel mai exact un semn al unei civilizații superioare? - Ce este o emoție? - Pentru a arăta că emoțiile diferă de înclinații și pasiuni - Ideea de patrie - Să stabilească, prin deducere, obligațiile negative și pozitive ale individului față de patria și stat În : Relația dintre educație și ereditate - "Pentru a reduce doctrina materialistă la puncte majore bine cunoscute și pentru a ridica obiecții împotriva lor - Dreptul internațional, ca relație între națiuni, este supus legilor moralei? Poate că unele dintre aceste întrebări vor provoca un zâmbet sceptic și chiar batjocoritor Într-adevăr, este greu de imaginat că tinerii, chiar și cei foarte capabili, după un an de curs de filozofie, ar putea fi pe deplin pregătiți pentru rezolvarea și chiar pentru o bună formulare a tuturor acestor întrebări care necesită cunoștințe ample în științele exacte și în psihologie , și în logică , și în istorie, și în estetică, și în morală și, în sfârșit, în dreptul statului, în economia politică, în sociologie în general Și aici, poate, un alt profesor va avea dreptul să spună că manuale precum cel pe care tocmai l-am citat, "La dissertation philosophique", sunt mai degrabă dăunătoare decât utile, pentru că îi ajută pe tineri să iasă din dificultate cu o anumită pregătire și informații la mâna a doua și la mâna a treia Toate acestea sunt în mare parte adevărate*, dar deocamdată, este interesant și vag să vedem ce fel de subiecte filozofice sunt oferite liceenilor care dețin certificat de bacalaureat Sunt numiți profesori de filozofie Soroonpa, Biblioteca "Runivers" D P BOBORYKIN și aprobă consiliul suprem al Ministerului Învățământului Public; prin urmare, atât aici cât și acolo se presupune că astfel de subiecte nu stau atât de nemăsurat de sus față de dezvoltarea și pregătirea școlarilor Să mai adăugăm că examinatorul nu poate ști dinainte ce fel de subiect va fi întrebat; va scrie un eseu cu bagajul cu care merge la examen, iar acesta este cel mai important lucru pentru noi Prin urmare, după ce a trecut un curs de un an de filozofie, în partea sa dogmatică și în partea sa istorică, ar fi trebuit să învețe nu numai nume cunoscute, ci și cunoscute fapte elementare, dar și legătura întregii gândiri, atât în sens dogmatic, cât și în sens istoric Capul lui, se presupune, a lucrat deja în direcții diferite într-o asemenea măsură încât niciuna dintre sarcinile propuse pentru examinare nu ar trebui să-l deranjeze complet Dar chiar dacă privim aceste exerciții de scriere ca pe o modalitate de a ne familiariza cu dezvoltarea relativă a elevilor care au absolvit cursul, atunci și atunci astfel de teste reprezintă cel mai înalt punct în comparație cu tot ceea ce s-ar putea avea în exercițiile de scriere din clasă de retorică, în limbile antice, în istorie, în literatură În exercițiile de acest fel, desigur, va afecta și gradul relativ de dezvoltare al elevului, dar în niciuna dintre științele individuale predate în gimnaziu, "elevului nu i se vorbește nici despre metode, nici despre sursele cunoașterii, despre limitele sale, despre proprietățile și trăsăturile sufletului nostru Pe lângă o estimare generală a talentului plus unul sau altul set de informații individuale concrete, nu i se poate arăta studentului nimic într-un eseu care să nu aibă un caracter filozofic Și oricare ar fi deficiențele orelor de filozofie din liceele și colegiile franceze, precum și pregătirea nesatisfăcătoare a studenților pentru răspunsuri serioase pe astfel de subiecte pe care le-am dat mai mult de o duzină - nu se poate nega că un tânăr de la la ani vechi, începând din Paris și în alte orașe ale Franței, unde există

facultăți, până la examenul său final și dobândirea titlului de licență, corespunzător matricolului nostru, trebuie să arate într-un fel sau altul o mare dezvoltare generală, și mai mult yuiecTBeHHbiMb uman și mondial- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH sarcina de viata Oricât de rău, frivol și chiar puțin "capabil" ar fi, doar dacă își trece cu onestitate și conștiinciozitate examenul, creierul lui - ca să spunem într-un cuvânt argotic - va fi mult mai receptiv la tot ce aude în sălile universitare și ce găsește în viață dacă trebuie să se mulțumească cu diploma de licență și să înceapă lucrări practice, sau să intre nu studenții de la Sorbona, ci vreo școală superioară de specialitate VII Permiteți-mi să revin la întrebarea cu care începe raportul meu: chiar nu este posibil ca noi, în școlile noastre gimnaziale, să dăm măcar o pregătire de natură filosofică, mai mare decât cea care se rezumă la predarea logicii, introdusă încă din atunci, cum domnește sistemul clasic? Probabil că în sferele pedagogice acest gând a apărut deja, într-o formă sau alta, dar, din câte știu eu, nu a căpătat încă semnificația unei întrebări determinate Cu ea, se pare, nimeni nu s-a îndreptat către societatea rusă, către publicul cititor rus, prin mijlocirea vreunui organ, reviste sau ziar, astfel încât să se producă și un fel de "anchetă", și foarte serioasă, în care să poată acceptă participarea nu numai specialiștilor în predare, ci toți oamenii educați - scriitori, publiciști și o clasă numeroasă de părinți Nu este un secret pentru nimeni că în ultimii ani, conform mărturiei chiar și a sferelor oficiale, gradul de dezvoltare generală, erudiție și interes mental, s-au îndreptat către cele mai valoroase achiziții morale ale unei persoane, (în măsura în care se poate judeca din eseuri, care sunt necesare pentru examene), s-au dovedit a fi foarte nesemnificative, uneori chiar de-a dreptul triste, până la o slabă cunoaștere a limbii materne Acest sol este prea vulcanic, îl știu, și nu aș vrea să întorc problema sistemului clasic din gimnaziile la fundamentele sale pentru momentul prezent Dar cine nu este de acord cu faptul că este extrem de nedorit să scoți nu băieții, nu tinerii, ci tinerii de - ani, uneori chiar și de ani sau mai mult, în sălile universitare, sau direct în viață, sau în instituții speciale, fără dându-le aproape deloc Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN ce bagaj mental si etic fara a le ridica viata spirituala la un anumit nivel? Cine le vorbește în cei opt ani și mai mulți ai predării gimnaziale, în afara lecțiilor legii lui Dumnezeu, despre orice temelii a ceea ce se numește contemplarea lumii, b cap, epuizat de grele ocupații formale, este aproape de neconceput să întocmească niște un fel de crez pentru tine? Ideea nu se află aici într-o cunoaștere specială a sistemelor, nu într-o analiză detaliată a acelor sau a altor metode, ci în creșterea forței spirituale, în cereri care apar de la sine doar într-o minoritate nesemnificativă selectată Cu ce stoc de idei generale, care sunt purificate și stabilite numai în domeniul gândirii, un tânăr intră direct în viață? Nouă zecimi dintre cei care primesc un certificat de înmatriculare nu pot suporta * nicio dispoziţie egală faţă de ceea ce a constituit conţinutul principal al educaţiei lor Personal am fost uimit să găsesc la foștii liceeni, chiar și la cei care și-au terminat cursul cu note excelente, o atitudine atât de indiferentă, ca să nu spun răspicat răutăcioasă, față de tot ceea ce era esența exercițiului lor de gimnaziu Și între timp, chiar și cu păstrarea rolului principal care se acordă acum predării limbilor antice, cunoașterea lor, la fiecare elev bun de clasa trecută, i-ar permite, dacă am avea ceva asemănător cu clasa de filozofie franceză , - să-și folosească succesul în greacă și latină pentru ca, la sfatul lui Taine, să se așeze pe opera a cel

puțin unui filozof antic Și un astfel de studiu, extrem de permis și posibil, pe parcursul unui curs de un an, în legătură cu partea dogmatică generală și cel puțin o scurtă schiță a istoriei gândirii, i-ar fi dat, chiar înainte de a părăsi gimnaziul, o achizitie valoroasa si nu l-ar fi facut un student prezent indiferent sau amarnic al sistemului de guvernare Și cum să nu zăbovim asupra acestei întrebări, când avem o serie întreagă de instituții nu superioare, ci secundare, deși cu un curs prelungit, unde predarea atât a părții dogmatice, cât și a istoriei filosofiei este obligatorie, și cu mult timp în urmă, de aproape un secol întreg? Vorbesc despre seminarul nostru! * Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA LA GIMNASIA" da Diferența de ani dintre seminaristul absolvent și elevul de liceu nu mai este deloc atât de mare acum ca pe vremea noastră, când am dobândit dreptul de a intra la universitate încă din anul al șaptesprezecelea Și chiar numirea specială a ucenicilor sau, așa cum se numeau pe vremea mea, în clasele superioare, studenții seminariști, făcea obligatoriu cursul de filozofie? Și de ce este posibil ceea ce este posibil în unele instituții secundare (unde, pe lângă predarea filozofiei, a disciplinelor educaționale, a limbilor vechi și noi, există și un întreg domeniu special al teologiei care necesită o pregătire serioasă), este imposibil în altele, adică gimnaziile, unde astăzi tinerii ies adesea foarte "mare bătrâni", cum se spunea în școlile teologice? În orice caz, o astfel de diferență în dezvoltarea comparativă a elevilor din instituții, care se află aproape la același nivel, poate fi cu greu justificată necondiționat Și nimeni nu va spune (mai ales din partea membrilor Societății noastre care sunt în mod special familiarizați cu chestiunea) că cursul filosofiei în seminarii a fost doar un anexă nesemnificativă Din nefericire, nu pot să vă prezint rezultatele aceleiași anchete cu care sa făcut despre orele de filosofie din gimnaziile franceze, dar judecând după programele care mi-au fost cu amabilitate livrate de unul dintre colegii noștri, se poate afirma direct că acesta este si pentru seminaristii nostri curs interesant Este aproape la fel ca în Franța, singura diferență fiind că este dogmatic • Dintr-un anume motiv, nu există un departament special independent de etică, la fel cum nu există, dacă nu mă înșel, în predarea filozofiei și în academiile teologice Dar partea istorică este mai extinsă decât în Franța, așa că este probabil să fie mai mult timp pentru ea În programele tipărite și aprobate oficial, am văzut nu numai numele gânditorilor din trecut și din prima treime a secolului prezent, ci și pe cei care aparțin sfârșitului acestuia, nu doar numele lui Schopenhauer, ci și numele lui Hartmann care și-a dezvoltat predarea, pe care nu am avut-o în programele franceze de văzut, deși în practică mulți profesori de filozofie din liceele franceze, bineînțeles, își familiarizează studenții cu cele mai noi sisteme, le povestesc despre Auguste Comte, despre evoluționiștii englezi , după cum este indicat de Biblioteca "Runivers" P BOBORYKIN după cum ați văzut, chiar și o întrebare propusă la examen pentru un eseu despre filosofia lui Stuart Mill Dar nu numai în comparație cu seminariile, ci chiar și cu instituțiile de învățământ pentru femei, gimnaziile noastre pentru bărbați sunt jignite în acest sens Chiar și în unele gimnazii private de femei, ca să nu mai vorbim de cele de stat, în clasele superioare, dacă nu mă înșel, se predau psihologie, adică acea doctrină filosofică, care, în primul rând, dă temei și temei totul, care dă învățăturii logicii, care la noi este ruptă din psihologie, o bază organică de nezdruncinat Dar să luăm și cursuri superioare pentru femei În sens strict, acestea nu sunt acum chiar atât de organizate ca facultățile

universitare Un student în primul an la catedra verbală de aceeași vârstă cu studentul care absolvă liceul și adesea mai tânăr; este considerată totuși capabilă să asculte psihologia și apoi să meargă mai departe în dezvoltarea ei filozofică Iar un student strălucit al sistemului clasic, care a primit un certificat de bacalaureat, chiar și în conversațiile sale cu un contemporan, cu o fată tânără (mai mult, așa cum se întâmplă întotdeauna cu un bărbat, cu tendința instinctivă de a-și arăta superioritatea) - ar trebui să se întoarcă a fi mai puțin dezvoltat, pentru că în mod pozitiv nu a avut timp să completeze prin citirea ceea ce constituie cea mai elementară introducere în domeniul gândirii Dar să mergem mai departe: să luăm toate instituțiile superioare specializate de natură tehnică, care ocupă de la ascultători la fel de mult timp ca facultățile universitare și le oferă drepturi și avantaje identice La studiul special al legilor naturii - teoretice și în toate aplicațiile sale - Abiturii noastre încep cu aceeași lipsă de pregătire mentală mai serioasă Dacă, la sfârșitul primului an, la trecerea la al doilea, să susțin un examen special și să solicite în astfel de instituții superioare speciale temele eseurilor scrise, așa cum am văzut acum în programele de examen de la Paris, atunci este puțin probabil ca și cel mai nesemnificativ procent din acești tineri specialiști din mine să-mi poată afirma răspunsurile într-un fel decent Dar chiar și la universitate, la această alma' mater, până acum (pe care profesorul Butroux subliniază în răspunsurile sale, și Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA ÎN GYMNASIYAKH tot Fulier) încă domneşte absenţa unui sistem sintetic de predare Cursul de filosofie este atribuit exclusiv Facultății de Filologie, iar cursul de filozofie a dreptului urmează doar avocații Studenții la filologie, în diverse catedre ale acestei facultăți, trec direct la partea dogmatică a filosofiei sau la istoria dezvoltării acesteia, fără a avea, potrivit educației gimnaziale, cunoștințe complete, deși prescurtate, necesare unei asimilari serioase a psihologia acestei doctrine cu care totul începe Nimeni nu a făcut vreodată aluzie despre natura biologică a omului, chiar și despre compoziția sa chimică, deoarece predarea se limitează la matematică și fizică Pe de altă parte, naturaliștii și medicii pot finaliza un curs cu brio fără acea curiozitate sporită care i-ar determina să citească în afara specialității lor; aceștia, terminând cursul, vor dobândi o diplomă chiar și pentru cel mai înalt grad - și se poate întâmpla ca mulți dintre ei să nu aibă timp să se familiarizeze, în cea mai elementară prezentare, cu fundamentele filosofiei dogmatice, în diferitele sale părți , sau cu o schiță a dezvoltării sale Într-un cuvânt, totuși, chiar și în sferele de învățământ superior există confuzie, absența coerenței, absența unui sistem sintetic care să dea o înțelegere integrală și armonioasă a lumii; iar acesta este cel mai înalt ideal al dezvoltării umane La încheierea acestei, poate prea lungi, conversație, fără a-mi permite vreo teză și afirmație pozitivă, îmi voi pune următoarele trei întrebări: să merg la facultăți universitare și instituții speciale?) Este de dorit în instituțiile noastre de învățământ secundar - de stat și private - un curs de filozofie de cel puțin un an la clasa superioară, absolventă?) Predarea universitară din diverse facultăți, nelegate între ele prin sinteză științifică și filozofică, nu prezintă lacune nedorite, care, într-o anumită măsură, ar putea fi completate prin pregătirea prealabilă a tinerilor care intră în universități? P Boborykin Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers " Din note despre dialogurile lui Platon A Despre alcătuirea primului Alcibiade eu Sarcina de a distribui dialogurile platonice într-o ordine secvențială

(cronologică sau de altă natură), mai presus de orice alte dificultăți, este și mai complicată de împrejurarea că multe dintre dialoguri (dintre cele mai extinse, cred, aproape toate) nu au o unitate de compoziție în forma lor actuală și fiecare dintre ele, înainte și completată în epoci diferite (atât de autor însuși, cât și, poate, de alte persoane), ar fi trebuit să ia în părți două, trei (sau chiar mai multe) diferite locuri într-o serie întreagă de creaţii platonice Remarcabil în această privință este dialogul Primului Alcibiade, în care diferite, foarte îndepărtate straturi în timp pot fi indicate, după cum am văzut, cu o mai mare acuratețe decât s-a făcut până acum O oarecare variație în conținutul Primului Alcibiade, lipsa unității armonioase și a legăturii puternice din acesta, au fost deja sesizate de critici, care, totuși, s-au grăbit să tragă din aceasta doar concluzia că acest dialog, la care noii platoniciști l-au tratat cu o atenție și un respect deosebit, văzând în ea Propileea întregii înțelepciuni platonice, nu îi aparține cu adevărat lui Platon, ci este o compilație nepricepută a cuiva Mi se pare posibil să arăt nu numai că această lucrare a fost scrisă de Platon, ci că a scris-o de trei ori Dialogul nostru Primul Alcibiade, în diferitele sale părți, aparține a trei epoci diferite din viața mentală a lui Platon: în primul rând, tinereții sale (aproximativ douăzeci și cinci de ani)   ani), când era în întregime sub influența lui Socrate; apoi, până la perioada de maturitate a activității sale filozofice (°- θ ani) și, în sfârșit, până la ultima dată a lungii sale vieți, când a scris cărți despre Legi Pe ce bază, totuși, putem afirma cu certitudine paternitatea lui Platon atunci când există dovezile antice că dialogurile cu numele de Alcibiade au fost scrise și de alți studenți celebri ai lui Socrate și anume: Antistene, Euclid, Fedon și Eschine (nu un orator)? N-ar fi ciudat dacă toate ar dispărea fără urmă și până la noi au ajuns doar două dialoguri cu acest nume, scrise de Platon, despre care, totuși, nu există indicii pozitive aproape de vremea lui că ar fi scris vreun dialog cu numele Alcibiade deloc? II Dacă am avea doar prima parte a dialogului nostru, și anume (după introducere) o discuție etică despre cunoașterea binelui, sau a celui mai bun, necesar oricărei activități și despre identitatea utilului cu bunul și frumosul sau vrednic (-), atunci ar fi necesar să admitem că, deși o astfel de lucrare ar fi putut aparține ea însăși lui Plaion în anii săi socratici, în orice caz nu ar fi mai puțin probabil ca paternitatea unuia dintre colegii săi numiți ar fi fost Dar legătura acestei părți a dialogului cu celelalte două - cu monologul lui Socrate despre avantajele regilor perși și lacedemonieni, apoi cu discuția despre autocunoașterea și despre sufletul necorporal ca adevărată esență a omului, și cu o expresivitate deosebită se pune, deși nerezolvată, problema ontologică extrem de abstractă a conceptului însuși de "sine" sau "sine" - φέρε δη, τι/αν τροπον εύρε&είη αδτο το αύτο (ί B, vezi și D), aceasta legătura dintre partea socratică a dialogului cu continuarea sa evident non-socratică și sfârșitul p nu permite în mod enfatic să o atribuim în întregime vreunuia dintre autorii menționați: chiar și imaginația refuză să-și imagineze, de exemplu, Antisthenes venerând în fața regilor pentru înalți familie și avere În general, cele trei secțiuni principale ale dialogului nostru diferă în su- *   datorită eterogenității sale foarte mari de atitudini față de obiecte, iar interesul mental față de acestea se schimbă prea definitiv pentru a permite să se presupună că întregul dialog a fost scris la un moment dat și exprimă aceeași stare de gândire, aceeași etapă de

dezvoltare filosofică Și, pe de altă parte, aceste trei părți sunt atât de firesc legate între ele și introduse într-o structură comună, iar întregul dialog satisface atât de mult cerințele unității literare încât nu se poate vedea în el în niciun fel o compilație mecanică a unei ulterioare scrib care a combinat împreună trei lucrări de autori diferiți și tendințe diferite Și ce scop ar putea avea într-o astfel de muncă? Într-adevăr, o singură presupunere îi corespunde caracterului Primului Alcibiade: întregul dialog a fost scris de același autor, dar de un autor care și-a schimbat punctele de vedere și și-a reelaborat lucrările Că acest lucru se aplică lui Platon și că, în consecință, întregul nostru dialog îi poate fi atribuit lui (ceea ce nu se poate spune despre Antistene, Euclid, Fedon sau Eschine) este fără îndoială Dar mai mult decât atât: dacă acordăm atenție însăși esenței acelor puncte de vedere diferite care apar în cele trei părți ale lui Alcibiade, atunci va trebui să spunem că nu numai acest dialog ar fi putut fi scris de Platon, ci nimic altceva pe care, cu excepția lui Platon, nu s-a putut scrie, pentru că aceste concepții diferite coincid tocmai cu acele schimbări caracteristice ale modului de gândire pe care le-a experimentat cu adevărat Platon, care constituie o trăsătură individuală a dezvoltării sale spirituale și care, independent de Primul Alcibiade, nu a putut fi scris sunt atestate de alte lucrări incontestabile filozoful nostru III Moartea tragică a lui Alcibiade în și zvonurile stârnite de aceasta au dat probabil tânărului Platon un motiv pentru a scrie un mic dialog "socratic" (prima parte principală a celui de față), legat de numele și personalitatea celebrului și bolnavului său -destinat tovarăș senior "Interesul unui astfel de subiect, care era viu la acea vreme, a adus curând, probabil, faima generală acestui dialog, iar asta, poate, l-a determinat pe Platon să se întoarcă Biblioteca "Runivers" DIN NOTE DESPRE DIALOGURILE LUI PLATON ulterior acestei lucrări imature (în forma ei inițială) din primii ani, cu scopul de a o îmbunătăți și completa - care însă corespundea în general atitudinii sale, mărturisită de antichitate, față de scrierile sale Două astfel de adaptări pot fi cu siguranță indicate în dialogul nostru Prima (din punct de vedere al timpului) constă într-un adaos extins de natură filosofică abstractă Discuția despre autocunoașterea pură, despre suflet spre deosebire de corp și despre "sine" însuși poate aparține fără îndoială doar vârstei mature a lui Platon, când, la un timp considerabil după moartea lui Socrate, interesul teoretic pentru dia întrebările -f lectico-metafizice sau ontologice au prevalat decisiv în mintea lui asupra interesului moral-practic în sensul lui Socrate Multe din asta sunt după epocă, în epocă Un declin spiritual, aproximativ pe vremea când s-au scris legile, Platon a revenit încă la scenele tinereții sale și o mână decrepită s-a introdus între cele două părți din Dialoga a treia : bătrânul copilăresc rătăcit despre noblețea și bogăția regilor perși și spartani Așa a fost, pe scurt, după părerea mea, istoria acestui dialog Este ceva ipotetic aici, pe care l-am subliniat Spun "probabil" și "poate" când, din lipsă de date pozitive, nu se poate dovedi, și chiar cu greu se poate dovedi, că treaba a fost sau nu așa Dar este ceva aici pe care avem dreptul să-l afirmăm ca demonstrabil, în primul rând pe baza unei analize a dialogului în conținutul său, iar apoi și pe baza unor indicații directe din text Și anume, cred că este posibil să se afirme în acest fel alcătuirea în trei capitole a Primului Alcibiade remarcată de mine și concluzia care decurge din aceasta despre paternitatea lui Platon O justificare completă a părerii mele necesită o comparație detaliată a părților adăugate ale dialogului nostru cu acele lucrări

incontestabile ale lui Platon, epocii cărora le atribui procesarea suplimentară dublă a lui Alcibiade, în special cu Legile pentru inserarea regilor iar cu Phaedo cărțile de față ale Statului pentru partea ontologică Sperând în- consecința unei astfel de comparații, eu acum - nu ca o soluție finală la întrebare, ci doar sub formă de mai multe de o punere în scenă definită și motivată a acestuia, intenționez, în primul rând, să disec mai precis dialogul nostru în esență, în funcție de cele trei straturi interioare de gândire distinse în el și, în al doilea rând, să indice cel mai vizibil dintre semnele exterioare care mărturisesc despre complexitatea compoziției sale Deoarece ordinea artificială actuală a părților din dialogul revizuit nu coincide cu conexiunea lor internă și cu secvența genetică, atunci, pentru a evita incertitudinea și confuzia atunci când folosim cuvintele primul, al doilea, al treilea, vom desemna partea principală, socratică a dialogului cu litera S, adaosul ontologic principal (despre autocunoaștere și suflet) - cu litera O, iar inserția ulterioară (despre regi) - cu litera R Delimitarea părților, atunci când este vorba, ca și aici, de lucrări literare și filosofice suplimentare, și nu de adăugiri mecanice, este poate de înțeles, doar cu presupunerea unor prin-banding Partea S (socratică) include un dialog de la început ( ) până la cuvintele (inclusiv): Eïεν τί ούν διανοεΐ περί σαυτού; ποτερον έαν ώς νυν εχεις, ή επιμέλειαν τινα ποιεΐσθαι (nș); mai departe, sfârșitul aceleiași părți S, ruptă în două bucăți, este din cuvintele lui Alcibiade τίν'οϋν χρή την επιμέλειαν, ώ Σώκρατες, ποιεισθαι;-și până la cuvintele lui Socrate (inclusiv cuvintele lui Sopεπού): την επιμέλειαν, ώ Σώκρατες, ποιεισθαι; ουδέ μαλαζιστέον, ώ έταΐρε (acest pasaj poate fi desemnat ca ót) și apoi, în cele din urmă, la de la cuvintele εάν βουλή σύ, ώ Σωζρατες și până la cuvintele (inclusiv) A·αλεως A ·ελαως ομαί γε εντεύθεν της δικαιοσύνης έπιμέλεσθαι (fragment asa de) Partea O a dialogului (ontologic), după câteva cuvinte introduse pentru conectare, pleacă de la cuvintele cea mai rece din pagina ( ) a pasajului tocmai indicat, transferată aici de la încheierea părții S (vezi mai jos sensul acestei schimbări)) Partea R (despre regi), asociată cu S la mijlocul paginii , ocupă în întregime paginile , , , iar la este asociată cu sr IV În partea S a dialogului nostru, ideea principală are un caracter pur socratic Aceasta este ideea că prosperitatea și prosperitatea societății, sau cetățenia, se datorează bunătății morale, care în această sferă este definită drept dreptate Interesul conducător al conversației este însăși ideea pe care Socrate a servit-o întotdeauna - convingerea că o viață demnă și prosperă a oamenilor, privat și general, nu este guvernată de o credință insostenabilă în autoritatea tradițiilor și statutelor interne și, de asemenea, nu de interesul propriu emancipat al unei personalități fără principii, dar numai față de ceea ce este cunoscut de rațiune și conștiință, drept drept în esență, ca adevăr autentic Tânărul Alcibiade, care speră să exceleze în cetățenia ateniană în virtutea avantajelor sale externe, este mai întâi redus de o serie de întrebări, pe jumătate ironice, convins de nesemnificația acestor avantaje în raport cu scopul său, pentru că în fiecare faptă doar cel cine știe aceasta are glas iată, fie el mare sau mic, de origine nobilă sau întunecată, frumos sau urât, bogat sau sărac ενναίος η άγεννής); atunci Alcibiade trebuie să admită că, în materie de administrație publică, ceea ce este necesar să se cunoască pentru o acțiune oportună este dreptatea, sau adevărul, diferența dintre bine și rău; și în cele din urmă Socrate își aduce interlocutorul la criza morală dorită - la

conștiința că se află în "cea mai rușinoasă ignoranță" - cu privire la singurul lucru pe care trebuie să-l cunoască, și anume, dreptatea; de altfel, ignoranța lui este pură și cea mai dăunătoare pentru el și pentru alții: neștiind ce este dreptatea, crede că știe Numai el, Socrate, profetul conștiinței morale, ascultător de îndemnurile divine ale conștiinței, și nu vreun politician ca Pericle, genial, dar inutil, și nici vreun dialectician speculativ precum Zenon, pe care Socrate îl distruge cu o remarcă ironică că Pitodor, cel fiul lui Isolochos și Callias, fiul lui Kalliad, care i-a plătit lui Zenon câte o sută de minute fiecare, au devenit înțelepți celebri Tema inițială a dialogului este în esență epuizată Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV la începutul p ; piese clar distinse din concluzia artistică inițială, defalcate prin inserții și completări, au fost păstrate, așa cum am menționat mai sus și așa cum vom arăta acum, în două locuri în dialogul de față Tema socratică a cunoașterii drepților, epuizată în cea mai mare parte, este înlocuită în anexa O cu o temă cu totul diferită și numai exterioară, deși destul de priceput legată de aceasta, a autocunoașterii prin speculație Privirea nu este deloc socratică Sub acea cunoaștere a sinelui, care era prescrisă de inscripția delfică, istoricul Socrate nu înțelegea deloc adâncirea unei gândiri abstracte în esența metafizică a sufletului, ci o întorsătură morală asupra sinelui, cerând să-și dea o limpede luarea în considerare a stării sufletești a cuiva în ceea ce privește binele și răul, viziunea și ignoranța i În clarificarea acestei cerinţe, întreaga esenţă a dialogului S, iar dialogul O introduce evident un nou punct de vedere Dar adevărul este că acest punct de vedere, nefiind deloc socratic, este fără îndoială platonic, iar filozoful nostru a stat fără îndoială pe el când a scris, de exemplu, Fedon și partea metafizică a statului, iar dacă ar fi fost necesar, în ceea ce privește paternitatea lui Platon, pentru a alege între S și O al dialogului nostru, ar fi necesar fără nicio ezitare să acordăm preferință lui O, deoarece S în sine nu reprezintă nicio trăsătură platoniciană specifică și ar putea fi scris de un alt student al lui Socrate, în timp ce O are un caracter platonic luminos, ceea ce explică predilecția Novoplatoni-kov față de Primul Alcibiade Dar din punctul de vedere al adevăratului patern al lui Platon, nu trebuie să alegem între părțile sale Înainte de a fi creatorul idealismului metafizic, Platon, în calitate de student al lui Socrate, a fost fără îndoială un adept al învăţăturii sale morale şi, prin urmare, nu este nevoie să-i negaţi autoritatea pentru partea pur morală a dialogului; da, nu există nicio posibilitate de a o nega, dacă-l recunoaștem drept autorul părții metafizice, pentru că nici Platon însuși, nici vreun alt scriitor nu ar putea avea interes în a lipi artificial opera ulterioară a lui Platon cu dialogul socratic al altcuiva: aici nu ar putea decât să fie opera autorului pe propria sa lucrare timpurie Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE PRIVIND DIALOGURILE LUI PLATON V Problema este și mai clară în ceea ce privește insertul R Nici nu se face mecanic, se poate vedea opera literară a unui autor experimentat, dar deja slăbit El nu își dă o seamă clară despre schimbarea spirituală care a avut loc cu el și, într-un dialog pur etic, completat mai devreme de raționamente idealiste speculative, inserează cu calm o lungă digresiune, dictată de spiritul conservatorismului aristocratic cotidian care a învinge-l Desigur, dacă nu am avea o întreagă operă extinsă a lui Platon inspirată din același spirit, atunci, citind despre avantajele perșilor și lacedemonienilor din primul Alcibiade, am spune: aceasta nu este deloc platonic, Platon nu putea scrie asta! Dar, cunoscând cele douăsprezece cărți ale

Legilor, care, fără îndoială, îi aparțin lui Platon, trebuie să spunem: de vreme ce Platon, la bătrânețe, a scris de fapt ceva și mai rău de acest gen, cu atât mai puțin "Platonic", atunci a putut să-l scrie tot Mai mult Și întrucât nimeni, cu excepția lui Platon însuși, nu s-ar fi putut gândi să reelaboreze cu sârguință dialogul etico-idealist, țesând în el digresiuni anti-etice și anti-idealiste în spiritul Legilor lui Platon, trebuie să admitem că inserția R nu poate doar îi aparțin lui Platon, dar îi aparține cu adevărat Și ceea ce este cu adevărat, o inserție ulterioară, că între R și celelalte două părți ale dialogului există o asemenea eterogenitate în esență, care nu ne permite să atribuim scrisul ei aceleiași epoci din viața mentală a lui Platon, acest lucru se convinge cel mai ușor comparând ceea ce se spune în aceste trei părți despre unul și același subiect specific, care este sensul avantajelor externe (avuție și naștere nobilă), i) În S Socrate nu dovedește atât de mult, cât amintește, cât ceva incontestabil, inutilitatea bogăției etc pentru sarcinile morale și politice ale unei persoane: în această chestiune, ca în orice, este importantă doar cunoașterea problemei, și nu o diferență exterioară) În O, atitudinea negativă față de avantajele exterioare se exprimă mult mai tranșant: deosebirea persoanei însuși, și anume sufletul, de ceea ce nu este el însuși, ci doar îi aparține, tocmai din corp, și recunoașterea doar pe primul ca important, Socrate Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV El amintește și de un al treilea fel de obiecte, care nu sunt nici omul însuși, nici ceea ce îi aparține, nici sufletul, nici trupul, ci au doar o anumită legătură cu trupul Oamenii care sunt angajați în astfel de lucruri, care includ bogăția și alte accesorii externe ale vieții, sunt cei mai nenorociți oameni Aici, desigur, nu există nicio contradicție cu ceea ce se spune în S, ci doar o întărire motivată a aceleiași aprecieri negative Dar ce găsim) despre același subiect în R? - Nobilimea și bogăția (împreună cu drepturi egale cu o bună educație) sunt prezentate aici ca avantaje atât de semnificative și mari ale conducătorilor străini, încât Alcibiade pentru aceasta trebuie să se gândească la condiția sa nesatisfăcătoare și la dobândirea de modalități de a concura cu succes cu ei, și asta după mai mult , ca chiar la începutul dialogului Socrate a remarcat, în special în ceea ce privește bogăția, că până și Alcibiade, cu toată ignoranța sa, înțelege el însuși nesemnificația acestui avantaj și, știindu-se bogat, nu este foarte mândru de el Citind ulterior panegiricul către regii persani și spartani pentru noblețea și bogăția lor, este imposibil să nu observăm că autorul vorbește despre asta pe un ton sincer de surpriză respectuoasă Dar există vreo posibilitate logică și psihologică ca aceeași persoană, în același timp, să trateze același subiect cu deplină indiferență, cu profund dispreț și cu evlavie? Pentru una și aceeași persoană, acest lucru este posibil doar în diferite epoci ale dezvoltării sale spirituale și, din moment ce, pe de altă parte, este de netăgăduit că Platoi a avut astfel de epoci, întrucât este indubitabil că autorul dialogurilor socratice a tratat avantajele externe cu indiferență, autorul Fedon și Theaetetus cu dispreț ostil și autorul Legilor cu evlavie, este absolut necesar să concluzionăm, în primul rând, că o asemenea coincidență este o dovadă foarte convingătoare în favoarea paternității lui Platon și, în al doilea rând, că dacă întregul dialog a fost scris de acest filosof, atunci partea S trebuie să fi fost scrisă în epoca sa socratică, partea O în epoca idealismului negativ sau renunțat și a opoziției pesimiste între adevărata ființă și înfățișarea înșelătoare, între suflet și trup etc , și în cele din urmă partea R- în era decrepitudinei, când au fost

scrise Legile Biblioteca "Runivers" DIN NOTE PRIVIND DIALOGURILE LUI PLATON VI Dialogul, în forma sa actuală, a păstrat în prezentarea sa exterioară urmele modificărilor pe care autorul le-a făcut asupra lui Deocamdată, voi semnala două astfel de urme, care mi se par destul de clare Penultima frază a întregului dialog, pronunțată de Alcibiade, sună astfel: έπιμέλεσθαι Astfel, Alcibiade încheie întregul discurs exprimându-și consimțământul la condamnarea lui Socrate și promițând că va începe imediat să se ocupe cu atenție de dreptate Meukdu tЬm în toată partea finală anterioară (O-ul nostru), care reprezintă aproximativ jumătate din întregul dialog, nu există nici un discurs despre justiție (δικαιοσύνη), care a fost subiectul numai primei părți preliminare a dialogului (S-ul nostru)) În partea O, la care se referă direct afirmația finală a lui Alcibiade, este vorba despre autocunoașterea ființei sau sufletului nostru, prin contemplarea mentală a naturii sale interioare, motiv pentru care scoliaștii antici au desemnat întregul dialog ca tratare a naturii omului *) Chiar dacă acceptăm ambele părți ca un întreg, atunci și atunci afirmația finală va fi deplasată De fapt, ritmul general de gândire al ambelor părți poate fi exprimat pe scurt astfel: cine dorește să gestioneze corect treburile publice trebuie să cunoască dreptatea; dar nu se poate cunoaște dreptatea, adică relația potrivită dintre oameni, dacă nu se știe ce este o persoană însuși sau care este esența sufletului, iar aceasta este sarcina de a cunoaște speculativul; la fel cum politica a fost redusă la etică, tot aşa etica se reduce la metafizică, care este sarcina reală a oamenilor cu adevărat liberi; oamenii cu alte ocupații trebuie să fie toți sclavi Astfel, dreptatea în sensul celui mai înalt subiect al cunoașterii din partea a doua este eliminată ca überwundener Standpunkt, după care promisiunea finală a lui Alcibiade de a practica dreptatea nu este, după cum se spune, nici satului, nici orașului De unde a venit? Treaba este foarte simplă, dacă luăm această concluzie *) Dreptatea este menționată o dată în trecere în dialogul O, și apoi nu independent, ci în combinație cu un alt concept - σωφροσύνη Biblioteca "Runivers " VLADIMIR SOLOVIEV la dialogul original pur socratic și etic, a cărui temă proprie este cu adevărat dreptatea Iar de ce s-a trezit ea la finalul dialogului suplimentar reelaborat și esențial, de care nu aparține deloc, va fi explicat cu suficientă plauzibilitate dacă vom acorda atenție frazei lui Socrate despre Erosul înaripat care precede cuvintele lui Alcibiade La reelaborarea operei sale, Platon, din motive artistice, ar putea dori să păstreze concluzia anterioară a dialogului, de dragul acestei imagini elegante, mutând-o într-un nou sfârșit pentru aceasta, mai mult, următoarele cuvinte despre dreptate ar putea rămâne cu ușurință nu ar fi putut atrage atenția autoarei, așa cum ea a rămas invizibilă pentru mulți critici până acum VII A doua, și mai izbitoare urmă a lucrării suplimentare a autorului se referă la insertul R După ce l-a forțat pe Alcibiade să-și mărturisească "neștiința rușinoasă", din care gardianul său Pericle nu-l poate desprinde, Socrate întreabă: "Ce crezi despre tine? Rămâi așa cum ești acum , sau cum să aveți grijă (aplicați un fel de îngrijire-η επιμέλειαν τινα ποιεισθαι)? În loc de un răspuns direct, Alki Viad începe să vorbească despre ignoranța politicienilor atenieni și asta îi dă lui Socrate ocazia să se răspândească laudele regilor perși și spartani, iar apoi după această lungă digresiune, discursul întrerupt se reia pe aceeași expresie "ai grijă" sau "ai grijă" (επιμέλειαν ποιεΐσθαι): {(de ce fel de grijă este nevoie aici, - întreabă Alcibiade, să aplice grijă - Socrate? Poți explica asta? răspunde la cuvintele lui Socrate, care sunt mai multe la pagini: "ar trebui să

rămâi așa cum ești acum, sau ar trebui să ai puțină grijă?" A considera această corespondență ca întâmplătoare este cu atât mai puțin plauzibil, pentru că, chiar și fără asta, episodul despre regi în conținutul său este o inserție indubitabilă Acum este clar că această inserare este făcută între cuvintele citate ale lui Socrate și răspunsul direct la acestea de către Alcibiade, iar sfârșitul inserției este menționat în așa fel încât să poată fi legat de conversația reînnoită despre επιμέλεια Coincidența fundamentelor interne cu cele exterioare face pentru mine alcătuirea indubitabilă în trei părți a dialogului Primul Alcibiade Dacă nu mă înșel, în literatura despre Platon nu a existat încă nicio indicație clară a acestei compoziții în trei părți B Autenticitatea îndoielnică a dialogului "Lakhes" Comedia plină de viață din reprezentarea a doi generali care se ceartă, precum și bătrânul atenian care vorbește neputincios și, în general, meritele incontestabile în construirea și prezentarea acestui dialog socratic îi fac pe majoritatea criticilor să recunoască cu ușurință apartenența lui lui Platon Opinia opusă este susținută doar de critici, care resping din motive generale autenticitatea tuturor dialogurilor socratice Există, totuși, o împrejurare în conținutul lui Laches însuși care ne împiedică să atribuim această lucrare cu certitudine marelui filozof Deosebit de interesant în dialog este chipul lui Nikiya, o figură istorică care a jucat un rol foarte proeminent în evenimentele Războiului Peloponezian, decisiv pentru soarta întregii Grecie Un strateg învățat, foarte sârguincios și cu o oarecare pedanterie intensă în atitudinea sa față de munca sa, un optist educat, care avea o slăbiciune pentru înțelepciunea la modă a sofiștilor și, în același timp, lipsit de Dumnezeu față de superstiție și nesăbuință, conform orbește tuturor feluri de religii ozny precepte și semne, - Niky a reprezentat în caracterul său trăsături ale comicului, perpetuate fără milă în dialogul nostru - și totuși, soarta acestui om a fost o adevărată tragedie Aristocrat și conservator, admirator al sistemului spartan și principal susținător al păcii cu Lacedaemon, a trebuit să-și petreacă jumătate din viață, prin voința poporului și prin datoria civică, în acel război, pe care îl considera dăunător patrie și s-a predat acestei fapte fatale cu o abnegație impecabilă și a împlinit-o fără greșeală fără glorie Forțat, în cele din urmă, împotriva propriei păreri și sfaturi, să ia rolul principal într-o campanie disperată siciliană (-), și-a îndeplinit până la capăt datoria, fiind supus, în ciuda unei boli grave și a vârstei înaintate, la greutăți extreme la egalitate cu toți ostașii, și luat prizonier de inamic, a fost executat imediat, ceea ce, potrivit Cel puțin, a luat orice semnificație de la acuzațiile obișnuite din partea democraților de nefericiți comandanți de trădare și mită Orice cititor al dialogului Laches va observa cu ușurință că Nikias este înfățișat aici cu un fel de batjocură ostilă și, în orice caz, neprietenoasă; Între timp, cât de fără îndoială cronologic și așa cum ar fi deja clar din aluziile transparente la rezultatul trist al campaniei siciliene, avem aici o imagine postumă Din cauza, deci, Platon, parțial prin gura lui Socrate, va ridiculiza pe un om care a murit cu vitejie, deși în împrejurări nefericite, în războiul pentru patrie, pe care, fără îndoială, l-a slujit toată viața? Nikii era un om cu neajunsuri și slăbiciuni clare, dar tânărul Platon ar fi avut suficient talent și noblețe, expunând clar această latură negativă, pentru a nu acoperi complet acel fond general de merite și merite pe care Nikii îl poseda, fără îndoială Intenția dialogului este de a arăta

eșecul profesiei de militar ca ceva independent și separat; dar că acest plan nu a necesitat deloc o încălcare a atitudinii umane față de persoanele aduse pe scenă, este dovedit imediat de imaginea lui Laches, care este la fel de insuportabil în sens socratic ca Nikius, care însă nu îl împiedică să se bucure de simpatia evidentă a autorului, care se transmite cititorului Între timp, nu știm despre meritele și meritele lui Nikius din dialogul nostru, unde acest comandant este prezentat exclusiv ca o persoană comică O batjocură caustică a superstiției lui Nikius, cu o aluzie clară la împrejurările care au contribuit la înfrângerea și moartea sa, ar fi neplăcută chiar dacă pentru Platon ar fi vorba despre un dușman rău și dăunător Dar cum a putut filozoful nostru să aibă o dușmănie atât de răzbunătoare față de Nikiya? Se poate ca nici după frământări să nu-l poată ierta pentru nefericita campanie siciliană? Dar Platon nu a fost niciodată un astfel de patriot și, în plus, în această campanie, Nikii a comandat mai mult de unul și, cel mai important, a fost hotărât împotriva întreprinderii în sine, care Biblioteca "Runivers" CONCLUZIE PRIVIND DIALOGURILE LUI PLATON s-a absolvit în prealabil de orice vinovăție, ba mai mult, arătându-se în acest caz ca un comandant prevăzător Nu ar fi deloc ca Platon să trateze o astfel de persoană în felul turmei și demagogilor atenieni Fără ciocniri personale între Platon și Nike nu s-ar fi putut datora diferenței de vârstă: când a fost întreprinsă campania în Sicilia ( ), de unde Nikius nu s-a mai întors, Platon avea - ani În ceea ce privește legăturile și opiniile politice, ele ar trebui în orice caz să-l inspire pe Platon cu cea mai mare indulgență posibilă pentru o persoană care a acționat toată viața în aceeași direcție la care Platon a aderat în general: aristocrația doriană după Lacedaemon model în contrast cu democrația ionică din Atena Filosoful nostru ar fi trebuit să-și vadă în Nikia propriul său om și chiar pe cel mai mare dintre oamenii săi din acea epocă Între timp, autorul dialogului este atât de ostil față de nefericitul Nikius încât, contrar dovezilor istorice, conform cărora ei îl numesc pe Laches prieten și susținător al lui Nikius, îi face să se certe între ei cu o furie evidentă, iar Laches încă de la început nu-și ascunde disprețul față de prietenul și liderul partidului său Fără a nega în mod hotărâtor autenticitatea acestui dialog, trebuie să remarc că dacă Laches a fost scris de Platon, atunci reprezentarea lui Nicias în el necesită o explicație istorică, date pentru care, din câte știu, nu le avem; în timp ce dacă admitem că dialogul a fost scris nu de Platon, ci de un student socratic, mai în vârstă și aparținând partidului democratic, atunci atitudinea față de Nikius se explică de la sine Vladimir Solovyov Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de cărți "Frommanns Klassiker der Philosophie VIL Immanuel Kant Sein Leben und seine Lehre Von Friedrich Paulsen Mit 'Bildnis und einem Briefe Kants aus dem Jahre Stuttgart ■ Biblioteca filosofilor IV Immanuel Kant Viața și învățăturile lui Friedrich Paulsen, profesor la Universitatea din Berlin Traducere din germană N Lossky cu un portret Ediția editorilor revistei "Educație" SPb C și r Cartea lui Paulsen este oarecum diferită ca caracter față de alte ediții ale seriei lui Froman Nu numai că oferă o expunere clară și distinctă a sistemului lui Kant, dar îi oferă și o iluminare complet originală; nu numai că face cunoștință cu ideile de bază ale gânditorului Koenigsberg, dar informează și pe parcurs despre modul în care diverșii istorici ai filozofiei le-au înțeles și înțeles Tot ceea ce a scris Kant și tot ce a fost scris despre Kant îi este cunoscut perfect lui Paulsen; dar acest material din belșug nu-l suprimă deloc pe el sau pe cititorii săi și sub condeiul iscusit al autorului se obține cea mai ordonată

apariție a însăși doctrinei celebrului filozof și cea mai importantă dintre numeroasele sale interpretări Nenumărându-se printre susținătorii necondiționați ai lui Kant, referindu-se negativ și chiar ușor ironic atât la schematismul extern al construcțiilor sale, cât și la apriorismul intern al epistemologiei și moralității sale, Paulsen consideră, în același timp, filosofia sa un fir de aur călăuzitor al viziunii moderne asupra lumii Ar trebui să aibă un astfel de sens, în principal Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE dar datorită idealismului ei practic, trebuie să ne dorim ca "în epoca noastră a "realismului" și a venerării puterii și banilor", cel puțin într-o oarecare măsură, ideile ei înalte despre demnitatea omului, despre drept și libertate (p VII) În general, în filosofia lui Kant, Paulsen aduce în prim plan momentul religios și moral Ea își stabilește scopul ultim al fundamentării perfecte a religiei și apără victorios atât de dogmatism, cât și de scepticism o credință de neclintit în Binele Absolut; ea recunoaște moralitatea ca o lege necondiționată a voinței umane și o ridică la înălțimea unui principiu transcendent Esența lumii are pentru Kant o semnificație etică și se dezvăluie nu explicației științifice, nu rațiunii, ci rațiunii practice, voinței, pentru care ultimul și cel mai înalt criteriu în evaluarea lucrurilor constă în predicatele binelui și al binelui rău Această încredere în natura morală a lumii este conectată în interior la Kant cu idealismul său obiectiv, iar în acesta din urmă, într-o teorie metafizică pozitivă, și nu în critică, se află, după Paulsen, centrul de greutate și suflet al filozofiei lui Kant În viziunea despre lume a lui Kant, în toate etapele dezvoltării sale, miezul rădăcină, sau cel puțin subsolul neschimbător, nu este idealismul metafizic transcendental, ci obiectiv, nu o critică a cunoașterii, ci doctrina lumii inteligibile a lucrurilor în sine Kant nu este un dușman al metafizicii, ci patronul acesteia și trebuie să vedem în el un adept al lui Platon și Leibniz El are nevoie de gnoseologie doar pentru, în primul rând, pentru a stabili cu fermitate posibilitatea cunoașterii universale și necesare, mai ales în domeniul matematicii și științelor naturii și, în al doilea rând, pentru a construi o realitate suprasensibilă (mundus intelligibilis) asupra lumii fenomenelor (mundus) sensibilis)) Nu doar întregul sistem al lui Kant, luat în ansamblu, ci chiar și Critica rațiunii pure, unde gândirea sa se abate cel mai mult de la centrul ei, chiar și ea se străduiește să nu distrugă, ci să construiască; contrar lui Schopenhauer și Erdmann, ea vrea să arate nu că cunoașterea lucrurilor în sine este imposibilă pentru noi, ci că există o cunoaștere rațională a realității Kant are două învățături pozitive: i) o teorie pozitivă a cunoașterii, și anume teoria raționalistă a științelor, și) metafizica pozitivă, și anume o viziune idealistă asupra lumii Primul, Întrebări de filosofie, carte ¿ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE protejând știința matematică a naturii de raționamentul empirico-sceptic (Hume), el află că fizica, ca știință reală, adică ca sistem de judecăți necesare și universale, este posibilă, deoarece se bazează pe o bază solidă de forme imanente și funcții inerente inițial minții A doua trebuie în primul rând să elimine vechea metafizică dogmatică din calea ei, dar, după ce a distrus-o, nu se sprijină pe aceasta, ci restabilește credința morală în lumea suprasensibilă și în apartenența noastră la ea În Critica rațiunii pure, cele trei părți principale - estetica, analitica, dialectica - afirmă existența cunoașterii raționale, desigur, numai despre obiectele experienței posibile Estetica demonstrează acest lucru prin faptul că fenomenele, datorită plasării lor în spațiu și timp, sunt supuse geometriei și aritmeticii

Analitica dovedește acest lucru prin faptul că fenomenele, datorită reducerii într-o legătură regulată a naturii, se supun legilor înțelegerii, așa cum sunt stabilite de logica formală și transcendentală Dialectica demonstrează acest lucru prin faptul că există idei necesare ale rațiunii care cuprind principii reglatoare pentru activitatea înțelegerii și în ultimă analiză se reduc la legătura teleologică a realității; este adevărat că aceste idei nu sunt cunoaștere în sensul propriu, ele sunt doar gânduri posibile prin intermediul cărora, cu necesitate subiectivă, determinăm realitatea în raport cu noi Kant însuși, în căldura eforturilor sale polemice și conciliante, nu și-a înțeles întotdeauna propriul scop, a luat-o pe terenul agnosticismului și a negat posibilitatea oricărei metafizici transcendente; dar spiritul filozofiei sale vorbește contrariul și ascunde aceste neînțelegeri întâmplătoare Prin urmare, opinia fals răspândită este că el a ucis metafizica De fapt, nu voia decât să o protejeze de materialism și să o protejeze de antinomiile interne, de pseudoștiințe ale cosmologiei raționale, psihologiei și teologiei, la care o condusese dogmatismul Doctrina idealității spațiului și timpului, construcția transcendentală a lumii fizice a distrus materialismul, care a luat corpuri pentru lucruri în sine Dialectica și doctrina rațiunii practice au arătat adevăratul și singurul drum pe care putem trece dincolo de limitele lumii sensibile și Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE să se apropie de realitatea inteligibilă, de tărâmul ideal al esențelor și scopurilor eterne Deși acest tărâm este inaccesibil intuiției senzuale, mintea teoretică și practică a omului încă nu se îndoiește de fiabilitatea sa Mintea teoretică, prin capacitatea sa de a gândi idei, se străduiește irezistibil dincolo de limita convenționalului și a relativului și ne convinge că natura temporală și spațială nu este ființă reală, aceea dincolo de tărâmul mecanicului, așa cum deja existența organismelor indică, se află o altă lume, unde nu cauzalitatea exterioară domină, ci scopul măreț și etern, pe care doar intellectus arhetypus divin îl înțelege intuitiv Rațiunea practică, stimulând necondiționat voința noastră de a realiza idei în mediul senzual al fenomenelor, dă naștere unei credințe profunde că aceste fenomene nu sunt esența lumii, că deasupra lor se ridică o sferă ideală a binelui absolut Dacă nu este clar pentru toată lumea că tocmai în gândurile enunţate de ordin metafizic se află centrul filozofiei lui Kant, atunci aceasta se datorează faptului că în gândirea lui se află amprenta fatală a teoriei cunoaşterii şi, în plus, o foarte unul deosebit Problema gnoseologiei se descompune în două întrebări separate: despre esența cunoașterii și despre originea acesteia La prima răspunde realismul, care consideră cognoscibilul o copie adecvată a unei realități existente independent, și fenomenalism, care distinge complet între gândire și ființă Întrebarea despre originea cunoașterii primește un răspuns opus și de empirism, care derivă tot ceea ce se cunoaște din percepțiile experienței, și de raționalism, care vede principiile și condițiile originale ale cunoașterii în minte Întotdeauna în istoria filozofiei, raționalismul a servit drept bază pentru realismul epistemologic și a acționat în legătură cu acesta Kant, pentru prima dată, pentru a demonstra raționalismul formal (cunoașterea obiectelor din rațiune pură) folosește, ca bază, teoria fenomenalismului (idealismul transcendental) Și, în plus, dacă înainte raționalismul era un suport pentru metafizica dogmatică, atunci în Critica rațiunii pure se leagă de pozitivismul humean Aceste trăsături au dat o nuanță specifică întregii filozofii a lui Kant și i-au ascuns elementul metafizic extrem de important · Biblioteca Runiverse RECENZIE

DE CARTE În general, indiferent de opiniile pe care le avem despre Kant, este în orice caz fără îndoială că teoria cunoașterii și metafizica, fenomenalismul critic și idealismul obiectiv, nu sunt de acord cu el: teoria cunoașterii ne limitează la sfera fenomenelor, metafizica ne introduce în lumea inteligibilă Ambele au o singură trăsătură comună și fatală - o nerespectare totală a experienței Analiza gnoseologică a lui Kant este îndreptată exclusiv către forma și posibilitatea cunoașterii din rațiune pură; ignoră complet forma cercetării empirice În mod similar, metafizica lui Kant, respingând fundamental orice comuniune cu experiența, parcă s-ar fi rușinat de ea, vrea să se afirme ca știință a conceptelor pure; toată realitatea dată intuitiv, întreaga lume somptuoasă a fenomenelor asupra căreia metafizicii de la Platon la Schopenhauer au filozofat și pe care le-au explicat din experiența interioară, din propriul suflet, ca gândire sau ca voință - toate acestea Kant le lasă deoparte, sau cel puțin, i se pare că pleacă Între timp, dezvoltarea unei științe empirice, poate, ar avea un efect benefic asupra filozofiei sale pure Aceeași atitudine disprețuitoare față de experiență caracterizează și filosofia practică a lui Kant, "metafizica moravurilor" sa, care ocolește de fapt morala umană concretă și are în vedere nu atât lumea pământească a oamenilor, cât sfera transcendentală a ființelor absolut raționale În viața reală, unde realizarea deplină a legii morale este imposibilă, din acest tărâm inteligibil nu strălucește decât conștiința datoriei necondiționate, se aude doar vocea imperativului categoric Etica devine pur formală Există o strânsă unitate între filosofia teoretică și cea practică a lui Kant Așa cum primul, în partea sa epistemologică, spre deosebire de senzaționalism, explică cunoașterea din activitatea activă a spiritului, tot așa și al doilea, spre deosebire de hedonism, vede moralul în activitatea de sine liberă a omului Marea idee a libertății, ca condiție pentru posibilitatea interioară a comportamentului moral, ocupă un loc central în sistemul practic al lui Kant Critica Rațiunii Pure a dovedit conceperea acestei idei, ți-a venit Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE apa că cauzalitatea empirică își extinde forța numai asupra lumii fenomenelor și nu pătrunde în lumea inteligibilă; prin urmare, este destul de de imaginat ca una și aceeași ființă, ca fenomen, să se supună legii sale și ca noumen, să se ridice deasupra ei și să posede o auto-cazalitate liberă Această presupunere este justificată de Critica Rațiunii Practice, care concluzionează pe bună dreptate de la obligativitatea necondiționată a legii morale la posibilitatea împlinirii ei, adică la libertatea voinței, la libertatea de toate determinările senzuale și obstacolele exterioare: poți pentru că poți trebuie sa Legea morală, această rază din sfera inteligibilă, eterogenă a realității spațiale și temporale, ne mărturisește în mod irefutat că trăim nu numai în lumea fenomenelor, ca elemente ale naturii, ci și în lumea spiritual-divină, ca rațional și ființe libere Și viața pământească nu epuizează întreaga noastră existență; când trece această fază temporară, vom fi eliberați de cătușele senzualității care se întunecă și vom vedea în contemplație acea împărăție a ființelor raționale încununate de Dumnezeu, căreia îi aparținem acum doar prin voință și credință Astfel, cei doi critici principali ai lui Kant sunt uniți pentru a crea o viziune religioasă și morală asupra lumii pe baza idealismului obiectiv platonic Dacă teoria etică subiectiv-formală a lui Kant, care nu pune niciun conținut în forma goală a "voinței pure", respinge riguros toate - oricare ar fi ele - motivele și scopurile comportamentului moral, exterioare voinței autosuficiente, dacă această teorie oferă multe temeiuri pentru

critică, atunci concepțiile morale ale lui Kant, concepțiile sale despre om ca scop absolut în sine, reprezintă o valoare eternă și de neatins și tocmai în ele stă farmecul durabil al filozofiei sale morale Pe de altă parte, o ilustrare vie a teoriei dure a lui Kant a fost el însuși, personalitatea sa remarcabilă Natura lui morală nu era deosebit de atractivă - îi lipsea căldura inimii, sentimentul imediat Dar, pe de altă parte, poseda o voință energică, iar această voință, cu eforturile ei mărețe, el însuși a evocat și a lucrat în sufletul său trăsături bune și strălucitoare "În termeni morali, Kant a fost un om făcut de sine"; era conștient de acest lucru și era mândru de victoria lui asupra propriului caracter Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Critica lui Kant a fost ca un cutremur pentru gândirea europeană Cu toate acestea, nu numai că a distrus vechile sisteme, dar a pus bazele întregii dezvoltări ulterioare a filosofiei Din adâncurile sale a ieșit idealismul german În fața lui Hegel, a ajuns la concluzia sa și a încheiat cu negația punctului său de plecare: panlogismul a umplut golul dintre subiect și obiect, dintre gândire și ființă și le-a identificat în formula sa dialectică Reținerea criticii, recunoașterea ei a independenței atât a științei, cât și a credinței, au făcut loc "autocrației logice" Dar această domnie a speculației pure nu a rezistat În a doua treime a secolului nostru a început o eră de respingere absolută a filosofiei și, ca protest împotriva gândirii speculative, a prevalat setea de fapte, fapte simple și exacte, teama de toate generalizările filosofice și neîncrederea în filozofie, ca a apărut un aliat secret al teologiei reacţionare şi un duşman al ştiinţei libere Filosofia renaște astăzi Știința naturii și știința istorică se străduiesc pentru justificarea lor epistemologică și metafizică Iar această întoarcere către filosofie este o întoarcere la Kant Matematica și fizica găsesc în el gânduri care corespund premiselor lor fundamentale Fiziologia acceptă conceptul său fenomenologic de trup și suflet fără substanță Filosofia religiei împrumută de la el suportul epistemologic pentru conceptele sale Sistemul lui Kant este văzut acum ca fundamentul neschimbător al filosofiei Și într-adevăr, ea are dreptul la o astfel de numire Are elemente accidentale și false, iar raționalismul său formalist imobil îl împiedică să fie pe deplin în concordanță cu direcția istorico-genetică pe care a primit-o gândirea filozofică în secolul al XIX-lea; dar ideile ei de bază sunt neclintite și de neclintit Filosofia lui Kant a înțeles corect esența cunoașterii și a credinței și a creat o lume între aceste mari forțe ale vieții spirituale; a deschis un câmp larg pentru dezvoltarea liberă a științei și, în același timp, a apelat la religie pentru evaluarea finală a fenomenelor; ea a dat științei lumea la dispoziția ei deplină, ca o formă accidentală a realității, ca o proiecție a lucrurilor asupra sensibilității noastre și restul Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE furculița pentru credința inimii este sensul interior al lumii Filosofia lui Kant, în opoziție cu intelectualismul unilateral al secolului al XVIII-lea, a indicat primatul voinței în viața spirituală a fiecărui individ, a stabilit primatul rațiunii practice și a recunoscut criteriul moral în evaluarea ființei ca finită Filosofia lui Kant a reabilitat forța creativă și spontană călcată în picioare de senzaționalism și materialism; ea a arătat că toate operațiunile sufletului, de la cele mai joase la cele mai înalte, de la senzație la rațiune și voință, sunt active, libere și pline de acțiune veșnică, de viață veșnică Toate acestea sunt meritul nemuritor al lui Kant și toate acestea intră în conștiința și sentimentul umanității moderne ca o linie de neclintit Într-o scurtă

notă bibliografică, am conturat ideile principale ale lui Paulsen doar în termenii cei mai generali și superficiali și am departe de a epuiza conținutul bogat al cărții sale Contextul istoric și ideologic pe care este imprimată filosofia lui Kant, viața și personalitatea gânditorului solitar de la Königsberg, procesul dezvoltării sale filozofice, contururile reliefului, problemele controversate și particularitățile sistemului său - nu numai în critică, ci și în elemente metafizice pozitive, mare demnitate, deficiențele interne și arhitecturale ale lucrărilor sale, opiniile practice ale lui Kant și, în sfârșit, rolul său în istoria gândirii abstracte - toate acestea sunt clarificate de Paulsen cu o claritate, forță și profunzime remarcabile În literatura abundentă despre Kant, opera lui Paulsen nu se va pierde și nici începătorii, nici specialiștii nu vor trece pe lângă ea Desigur, nu toată lumea recunoaște corectă iluminarea pe care o dă filosofiei marelui gânditor, dar cititorul face o altă impresie Credința în domeniul suprasensibil al scopurilor nu este încă o filozofie metafizică în sensul strict și adevărat al cuvântului Metafizicianul nu numai că crede într-o lume inteligibilă, ci se străduiește să o înțeleagă și să o demonstreze în mod rațional Dacă această lume există, atunci ea poate fi dizolvată în gândire, pot fi găsite definiții rezonabile pentru ea, existența ei poate fi justificată printr-o demonstrație logică fără îndoială - așa este convingerea Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE metafizică Dacă, totuși, întreaga analiză critică a lui Kant vizează convingerea de nedemonstrabilitatea necondiționată a lumii suprasensibile cu conținutul ei de Dumnezeu, nemurire și libertate; dacă tocmai această inadecvare a lumii inteligibile la determinări teoretice o pune dincolo de dovezi, precum și dincolo de obiecție și dacă singura rațiunea pură garantează concebibilitatea suprasensibilului și numai rațiunea sau voința practică îi asigură certitudinea; dacă suprasensibilul este un obiect al credinței și nu al cunoașterii, atunci în acel caz există o metafizică subiectivă a inimii și a simțirii imediate, dar nu există o metafizică obiectivă și apodictică care să-și găsească justificarea și demonstrația în rațiunea teoretică Nu există nicio îndoială pentru toată lumea că Kant avea idealuri și credințe de ordin superior, suprasensibil; dar este şi cert că nu a recunoscut posibilitatea fundamentarii lor metafizice Critica lui a făcut aceste idealuri inaccesibile respingerii, dar le-a făcut și inaccesibile apărării metafizice Și este destul de de înțeles că adevărații metafizicieni - raționaliști văd în Kant nu patronul lor, așa cum vrea să-l prezinte Paulsen, ci adversarul lor Meritul cel mai mare al lui Kant este că, cu puterea geniului, a protejat pentru totdeauna de materialism și scepticism, de toate atacurile și încercările de distrugere, credințele cele mai sfinte și prețuite ale omenirii Dar asta nu este tot: pentru victoria completă și necondiționată a idealismului obiectiv, este necesar să-l îmbraci în armura de fier a logicii Kant a refuzat această sarcină, a refuzat nu numai pentru sine, ci și pentru toți oamenii și pentru toate timpurile Traducerea cărții în limba rusă este foarte ușor de citit G Lossky nu a urmat cu sclavie fraza originalului, ci a modificat-o după spiritul limbii ruse Dar dacă originalul german este scris strălucitor, într-o manieră colorată și concentrată și emană din el cu un fel de forță și frumusețe calmă, atunci traducerea rusă a ieșit mult mai palidă și nu are o fizionomie stilistică definită De multe ori, traducătorul a netezit sau a modificat expresiile figurative ale autorului fără niciun rezultat Paulsen spune, de exemplu, despre Frederic cel Mare, că până și numele lui Kant a rămas "sub pragul

regalului Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE constiinta"; Domnul Lossky elimină această imagine, care are o tentă științifică ironică (p) Paulsen numește strădania pentru transcendent "sufletul" (Seele) al filozofiei lui Kant; Domnul Lossky transformă sufletul într-o pârghie (p) În citatul citat de Paulsen, Kant numește conceptele de vid absolut și plinătate absolută o barieră pentru rațiune; Domnul Lossky le numește obstacole (p) Pasiunea lui Kant pentru diviziuni (p) nu este la fel de bună ca "der anatomische Trieb Kants" Germanul "Klammer" nu este acel criteriu rusificat (p) În germană se spune că înțelegerea este în concepte, dar nu se "dizolvă" (aufgeht) în ele; în rusă citim: raţiunea nu este egală cu ei (p) La pagina , "durch einen andera Gottesdienst" este tradus "în alt fel" Cu toate acestea, în acest caz, contextul sugerează că această înlocuire a fost făcută de traducător nu în totalitate după propriul gust Ireligie nu înseamnă ateism (p); "das Verhalten unserer biologischen For-schung" nu înseamnă și nu poate însemna comportamentul (?) al biologiei noastre (p) De ce sunt traduse doar două epitete pentru cuvântul creștinism la pagina și expresiile germane "kava-lierfõrmig, duellfreudig" sunt omise? De ce se află pe aceeași pagină ( ) același cuvânt "Wesen", în același sens, odată tradusă esența, iar de altă dată ființa? La pagina , cuvântul "Würdigkeit" a suferit aceeași soartă, care este redată ca demnitate și demnitate Dar toate acestea sunt fleacuri, pe care le remarcăm doar pentru că contravin calității literare generale a traducerii Există, totuși, și neglijențe ale domnului Lossky cu privire la merite Expresia lui Kant "Die Kritik der reinen Vernunft ist ein Prãservativ für eine Krankheit der Vernunft, welche ihren Keim in unserer Natur hat: sie ist das Gegenteil von der Neigung, die uns an unser Vaterland fesselt (Heimweh), e un Kresse auhnsucht unser zu verlieren und andere Welten zu beziehen"-dl Lossky se traduce astfel: Critica rațiunii pure servește ca măsură preventivă împotriva bolii rațiunii, care își are rădăcinile în natura noastră Ea servește drept contragreutate împotriva tendinței de a se agăța de patrie (boala pentru patrie), împotriva fricii de a părăsi cercul nostru îngust și de a intra în comunicare cu alte lumi (p) Sensul frazei rusești este direct opus sensului nr Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Menkoy: acest lucru s-a întâmplat pentru că în acesta din urmă cuvântul "sie" nu se referă la "Kritik", așa cum a înțeles traducătorul, ci la "Krankheit" Sau, poate, pronumele ea înlocuiește cuvântul boală, care este departe de asta? Dar atunci domnul Lossky nu ar fi repetat după el acel predicat (servire), care se referă la un alt subiect (Critica) În plus, "Sehnsucht" nu înseamnă frică, ci, dimpotrivă, atracție pentru ceva, dor de ceva - Traducătorul a intrat și el în coliziune cu sie la pagina : cuvintele aber gegen die Ver-nunft hat sie (die) Sinnlichkeit) kein Redit, sie überschreitet ihr Gebiet, wenn sie etc Domnul Lossky a spus-o astfel: (sensibilitatea este limitată de rațiune) dar în raport cu rațiunea, așa este nu are drepturi; el traversează domeniul ei când ea etc ; traducerea wpa-corectă a ultimelor cuvinte ar fi: ea traversează zona ei când ea etc La pagina - , din nou, un pronume neînțeles, scrie: dacă doar urmăm înclinaţia noastră, atunci meritul nostru este plăcut; originalul spune: "dacă noi, având grijă de bunăstarea celorlalți, cedem înclinațiilor altora" ("wenn man einfach ihren Neigungen nachgiebt") La pagina "Sosein" nu înseamnă schimbare, ci rămâne într-o formă sau alta La pagina , sintagma "adevăruri raționale La p , în fraza care începe cu cuvinte, s-ar dovedi a fi o tăietură inutilă, ca la p în citatele - și - din Kant - "Denknotwendigkeit" înseamnă nu doar o necesitate, ci o necesitate a gândirii (p) - La p citim: "teoria

atomistic-mecanică nu poate îndeplini această cerință (presupunerea unei forțe de atracție pentru a explica fenomenele cosmice), atribuind materiei doar o formă de acțiune, și anume transmiterea mișcării prin împingere", etc ; această frază nu are sens, dar originalul are, unde transferul mișcării prin imbold se numește o singură formă de acțiune (nur une Form); aici nu este un membru, ci un numeral - traducătorul ar fi putut concluziona acest lucru din felul în care este tipărit în original (detente - eipe) - Înainte de ultimul cuvânt al ultimului rând de la p pe parcursul următoarei fraze, caracter, opoziţia - raţiunea ei de a fi (deşi formele de intu- Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Gândurile de gândire sunt observate de noi în timpul aplicării lor, dar ele încă nu au un caracter empiric, ci rațional) În cărți există și erori de tipografie importante, neprecizate, care denaturează sensul Pe pagina nr scrie: "imposibilitatea de a cunoaște lucrurile și prin rațiune pură" în schimb: imposibilitatea de a cunoaște lucrurile și prin rațiune pură Pe pagina următoare, Schopenhauer este creditat cu cuvintele: "întreaga lume este ca el", citiți - un vis La pagina , în loc de "aș fi mai aproape de graniță", ar trebui să se citească nu aș fi În primul rând de la pagina , nu "fizică", ci metafizică Se pare că nu există alte erori semnificative în traducerea domnului Lossky; sunt astfel foarte puțini și nu strica impresia generală a cărții În concluzie, nu se poate să nu exprimăm regretul profund că traducerea rusă a omis un întreg capitol extrem de interesant din original: Învățăturile lui Kant despre religie și biserică S-ar putea ca domnul Lossky să fi făcut această omisiune (la fel ca și cealaltă, la pagina) la sfatul autorizat al cuiva Pentru bietul cititor patronat, întregul Kant, fără abrevieri, este considerat încă o mare ispită Y Aikhenwald L Morgan Obiceiul și instinctul Pe din engleză de M Chepinskaya SPb p Autorul acestei cărți este un cunoscut zoopsiholog englez, care deține cercetări majore în domeniul psihicului animalelor, publicate în urmă cu câțiva ani ("Animal Life and Mind", "Introduction to Comparative Psychology") O trăsătură distinctivă a acestor lucrări este că, pe lângă numeroasele observații independente, ele se bazează pe tehnicile metodologice originale ale autorului, care îl avertizează împotriva unilateralității subiectiviștilor extremi și a oponenților lor, apărătorii metodei obiective Morgan a reușit să sintetizeze cu succes elemente ale ambelor metode și, prin urmare, în lucrarea sa nu există acel antropomorfism grosolan care poate fi adesea găsit la mulți subiectiviști, la fel cum nu există acea confuzie de psihologie Biblioteca "Runivers" recenzie de carte și din punct de vedere biologic, în care reprezentanții individuali ai metodei obiective nu sunt atât de lipsiți de păcat Dimpotrivă, autorul, biolog prin excelență, evidențiază în același timp clar semnificația elementului mental în procesul de evoluție și este capabil să indice unde, în procesul cercetării, analiza psihologică ar trebui să ia locul analizei anatomice și studiu fiziologic Aceste calități pozitive caracterizează și lucrarea de față a autorului, care în execuția ei este mult mai amplă decât se poate aprecia după titlu - Cartea se deschide cu o analiză destul de detaliată a acelor concepte care sunt indicate în titlu, adică instinctul și obicei Din punct de vedere biologic, instinctele, conform lui Morgan, sunt "acțiuni moștenite, adaptate și coordonate de relativă complexitate și care necesită un anumit mod de acțiune din partea întregului organism Ele nu reprezintă trăsături individuale caracteristice, ci sunt realizate în același mod de toți membrii complexi ai aceluiași grup, mai mult sau mai puțin limitat, și, în plus, în circumstanțe care sunt fie repetate frecvent, fie esențiale

pentru continuarea speciei " ( ) În ceea ce privește obiceiul, acest fenomen, în sensul său limitat, nu poate fi considerat ereditar Se explică prin rezultatul exercițiului personal, care devine stereotip datorită repetării în timpul vieții unui organism care dezvăluie acest obicei ( ) Următoarele trei capitole ale cărții sunt dedicate unei analize a obiceiurilor și instinctelor la păsările tinere Cu amănunte deosebite, autorul se oprește asupra luării în considerare a actelor de ciugulire și zbor și încearcă, printr-o analiză amănunțită a observațiilor altora și a propriilor sale observații, să stabilească elementele de ereditate și dobândire în acestea, la prima vedere, deloc procese misterioase Rezultatul acestei analize este concluzia că "instinctiv și care posedă certitudinea unei acțiuni moștenite este o reacție motrică sau o serie de reacții motorii" ( ) Aceste acțiuni sunt adesea coordonate ereditar cu alte acțiuni foarte atente și bine adaptate Deci, numai reacția organică poate fi considerată ereditară și nu avem nicio dovadă a existenței unor idei sau cunoștințe ereditare Asociere de idei, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE care joacă un rol important în acțiunile păsărilor, se formează rapid ca urmare a achiziției individuale Siguranța dobândită a acțiunii, prin repetare frecventă, se poate transforma într-un obicei mai mult sau mai puțin stereotip ( ) După o scurtă discuție despre obiceiurile și instinctele animalelor tinere (mamifere), autorul trece la problema relației conștiinței cu modul instinctiv de acțiune Potrivit lui L Morgan, "numai la realizarea unei acțiuni instinctive pentru prima dată, coordonarea mișcărilor (uneori foarte complexă) este automată și nu poate fi considerată ca fiind sub influența conștiinței; dar efectuarea unei acțiuni oferă date pentru apariția conștiinței, în lumina cărora efectuarea ulterioară a unei astfel de acțiuni poate fi îmbunătățită, modificată sau oprită Rezultă de aici că doar la prima execuție o astfel de acțiune moștenită este observată de noi în toată puritatea ei instinctivă, căci în cazurile ulterioare este mai mult sau mai puțin modificată de rezultatele experienței dobândite de individ "( ) O astfel de manifestare a actelor instinctive Morgan o numește obicei instinctiv ( ) - În continuare, autorul analizează în detaliu fenomenele conștiente care însoțesc etapele succesive ale reacției instinctive și, în legătură cu aceasta, atinge problema semnificației inteligenței în dezvoltarea obiceiurilor În acest ultim proces, imitația joacă un rol semnificativ, iar autorul consacră un întreg capitol analizei acestui factor Dobândirea obiceiurilor, în opinia autorului, este de neconceput dacă nu există o capacitate naturală de asociere și o sensibilitate naturală la plăcere și durere Prin urmare, el trece la întrebarea rolului emoțiilor în actele instinctive În dezacord cu James, autorul admite că, în apariția lor inițială, emoțiile depind de impulsurile care decurg din starea viscerelor, deoarece ceea ce caracterizează în mod specific emoțiile (un sentiment de plăcere sau neplăcere) este creat de elemente interne ( ) În legătură cu această întrebare, autorul ia în considerare în continuare manifestarea activității instinctului și a obiceiurilor în perioada de împerechere și indică, de asemenea, rolul acestor fenomene în procesele de construire a cuiburilor, incubației și zborului păsărilor În ceea ce privește ultima întrebare, concluzia este: Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE, la care vine autorul este "o conștiință profundă a ignoranței sale; această ignoranță este atât de mare încât ne este greu chiar și să o îmbrățișăm" ( ) În capitolul următor, autorul tratează problema relației dintre evoluția organică și evoluția psihică și subliniază puternic diferența dintre selecția naturală și alegerea

socială Dacă în stadiile inferioare ale evoluției organice conștiința joacă un rol pur pasiv, atunci acest lucru nu se poate spune deloc în raport cu etapele superioare ale procesului evolutiv "Rolul primordial al conștiinței, ca factor de îmbunătățire a speciei, este de a extinde într-un mod nou această tendință individuală de adaptare, astfel încât, prin modificarea reacțiilor prin alegerea conștientă, să permită organismului să se adapteze și mai bine la condiţiile speciale în care se desfăşoară viaţa sa Acest lucru îl face organismul cu ajutorul unui organ special de control legat de simbolismul conștient al experienței" ( ) În următoarele două capitole, autorul se ocupă de întrebarea dacă obiceiurile dobândite sunt moștenite Aparent, alăturându-se răspunsului mai negativ, autorul este încă înclinat să presupună că modificarea (modificarea dobândită) pregătește calea pentru schimbarea ereditară (variația), deși nu există încă un fapt de transmitere ereditară directă ( ) Obiceiurile, prin natura lor, sunt modificări individuale, care sunt posibile prin adaptare inteligentă la condițiile de viață; instinctele se datorează variaţiilor ereditare ale substanţei germinative ( ) Ultimul capitol tratează problema eredității la om Deoarece obișnuința nu poate trece în instinct, iar numărul de acțiuni instinctive la om nu este, comparativ, foarte mare, Morgan ridică întrebarea dacă există o creștere notabilă a abilităților înnăscute Aici el subliniază din nou diferența dintre selecția naturală și alegerea socială, negând aproape complet rolul celui dintâi în procesul progresului mental modern "Evoluția noastră socială, care întruchipează rezultatele alegerii umane, tinde foarte adesea către scopuri complet diferite de cele urmărite de selecția naturală Idealurile noastre sunt Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE este un produs al evoluției psihice nesupus selecției naturale" ( ) Ca urmare a influenței mai limitate a selecției naturale, abilitățile oamenilor nu au crescut, ci au scăzut Evoluția intelectuală, fie că este de importanță primară sau secundară, este creată nu de creșterea abilităților la oameni, ci de acumularea dezvoltării în lumea exterioară din jurul omului ( ) "Așadar", conchide Morgan, "dacă evoluția psihică este exprimată la om mai degrabă în succesul extern decât într-o creștere treptată a abilităților; dacă procesul de dezvoltare este transferat de la indivizi la mediu; dacă edificiul moral și intelectual este mai degrabă care suferă evoluție decât arhitecții care, în fiecare generație, adaugă câteva pietre noi întregului edificiu; dacă nu avem dovezi concludente că abilitățile cresc, ci mai degrabă vedem contrariul, atunci, aparent, cei care cred că evoluția mentală a unei persoane are loc datorită eredității proprietăților dobândite individual, pierd teren sub picioarele lor "( ) Acestea sunt punctele principale ale ultimei lucrări a lui Morgan L-am conturat în termeni cei mai generali, pentru că este dificil să exprimăm toată diversitatea bogată a conținutului cărții în câteva cuvinte - Nu vom intra într-o analiză detaliată a acestei lucrări, ci ne vom limita la un scurt remarci Am spus deja că lucrarea lui Morgan care se află în fața noastră poartă amprenta acelorași calități pozitive ale acestui cercetător care îi caracterizează lucrările anterioare Vedem aici aceeași analiză strictă și distinctă, aceeași expunere separată, ca și acolo În interesul acestuia din urmă, autorul face adesea un rezumat la sfârșitul unui capitol, care ajută la acoperirea tuturor punctelor esențiale ale fiecărei secțiuni În detaliu este analizat conceptul de instinct, în geneza căruia autorul evidențiază rolul emoțiilor și al altor stări pur psihice care însoțesc etapele succesive ale unei reacții instinctive În problemele care necesită mult mai multe cercetări, Morgan admite

deschis ignoranța noastră comună și nu construiește ipoteze premature șubrede Recunoscând rolul enorm al selecției naturale, autorul subliniază în același timp importanța elementului mental ca factor de evoluție Biblioteca Runiverse RECENZIE carte în stadii superioare de progres, și nu confundă caracterul inconștient al primului cu rolul semnificativ al celui din urmă Desigur, toate acestea nu înseamnă că opera lui Morgan a fost lipsită de orice greșeală S-ar putea dori ca autorul să fie mai hotărât în exprimarea propriilor opinii pozitive, deoarece precauția sa extremă și dorința de a reconcilia punctele de vedere opuse lasă uneori cititorul cu un sentiment de incertitudine și nemulțumire Acest lucru se aplică în special discuției sale despre relația dintre modificare și variație În egală măsură, este dificil să fim de acord cu autorul că, odată cu limitarea rolului selecției naturale, abilitățile oamenilor au scăzut Acest lucru cu greu poate fi considerat un fapt chiar și în raport cu întreaga masă a umanității civilizate - nu mai vorbim despre ceea ce se poate numi culoarea ei De asemenea, este greu de împăcat cu ideea autorului că proprietățile psihice dobândite individual nu joacă aproape niciun rol în evoluția psihică umanitatea Cercetările în domeniul eredității mentale ale lui Galton, Ribot și alți oameni de știință par să confirme opinia opusă opiniilor lui Morgan Adevărat, unii dintre adepții acestor oameni de știință au exagerat prea mult importanța eredității în domeniul abilităților spirituale, dar, în același timp, cu greu se poate fi de acord cu Bockle, la care se referă Morgan, că produsele spirituale ale evoluției se află, deci la vorbește, în afară, și nu în noi În ciuda optimismului care decurge din concluziile lui Morgan, pentru că ele atribuie un rol enorm educaţiei şi ne fac pe noi înşine participanţi activi la procesul de perfecţionare spirituală, nu putem decât să regretăm că autorul nu a făcut din această problemă subiectul unui subiect mai detaliat studiu Dar, și având în vedere deficiențele indicate, opera lui Morgan nu își pierde semnificația pozitivă și ne face să ne dorim ca și alte lucrări mai mari ale acestui autor să apară cât mai curând posibil în limba rusă Traducerea în limba rusă este în general satisfăcătoare, deși s-ar putea dori mai mult prelucrare stilistică , căci cartea nu este deosebit de ușor de citit, așa cum se poate aprecia parțial din fragmentele citate N Vinogradov Biblioteca "Runivers" II Știri ale literaturii filozofice străine (Extracte din recenzii din reviste străine) Hans Cornelius Psihologia este Erfahrungswissenschaft Leipzig, B S Teubner Cornelius se străduiește să dea psihologiei un fundament epistemologic și, prin urmare, în cartea sa este adusă în prim-plan psihologia cunoașterii; alte departamente și probleme particulare de psihologie nu au fost elaborate atât de detaliat și numai în legătură cu ideea principală a autorului Caracterul metodologic al cărții poate fi definit ca empirism pur, lipsit de orice presupuneri Punctul de plecare pentru Cornelius nu este "elementele" abstracte și ipotetice ale vieții mentale, ci conținutul total al conștiinței, ca singurul dat imediat Analiza acestor date conduce la câțiva ultimi factori, inseparabili, pe care se bazează posibilitatea unei activități psihice coerente și fluide Astfel de factori fundamentali sunt, în primul rând, distincția conținuturilor succesive de conștiință, rememorare și recunoaștere Distincția părților simultane ale conținutului mental presupune deja o distincție preliminară a pluralităților succesive Cunoașterea asemănării se bazează pe prezența, adică pe distingerea mai multor conținuturi parțiale; asemănarea este doar un tip special de diferență Mai mult, este clar că cunoașterea asemănării include momentul rememorării Din

diferența de grade de asemănare, apar șiruri de asemănări și acolo unde conținutul mental conține simultan mai multe rânduri de asemănări, acolo se poate asemănare Questions of Philosophy, vol , Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE ' fi cognoscibilă într-o anumită privință, comparația cu alte serii de asemănări poate fi omisă și în acest fel ia naștere abstracția Orice formare de concepte se bazează pe plasarea conținuturilor mentale în anumite serii de asemănări Toate relațiile posibile între două sau mai multe conținuturi sunt în esență relații de asemănare Ceea ce este important în aceste propoziții de bază ale autorului este că el nu pierde din vedere faptul, a cărui necunoaștere a dus adesea și trebuie să conducă la cele mai grave erori teoretice: și anume, Cornelius nu uită că, întreg din punct de vedere psihologic, înainte, în primul rând, că complexul este experimentat ca ceva complet unificat și întreg și doar analiza ulterioară dezvăluie natura sa compusă Acest punct de vedere străbate întreaga carte a autorului; valoarea sa este relevată mai ales în discuțiile despre percepția timpului, despre fapte care se reduc de obicei la asocieri prin contiguitate, despre atenția voluntară și involuntară etc Psihologia atomistă sau "mozaică", care nu a dispărut nici astăzi, nu înțelege că orice agregat mental posedă, ca atare, încă proprietăți specifice speciale, pe lângă suma proprietăților elementelor sale constitutive Dacă prima parte a cărții se ocupă, ca să spunem așa, de morfologia organismului mental, atunci expunerea ulterioară este dedicată problemei dezvoltării naturale a acestui organism Ca punct central al cercetării, funcțiile intelectuale ale conștiinței sunt din nou prezentate; dar autorul extinde concluziile din învățătura sa despre aceste funcții la domeniile etic și estetic Conceptul de frumos este elucidat într-un anumit sens, prin exemplul artelor plastice Momentul de transformare artistică a spațiului pe care îl propune Cornelius joacă, fără îndoială, un rol proeminent în pictură și sculptură, desigur, așa cum recunoaște însuși autorul, alături de alți factori Părerile etice ale lui Sognelius sunt prea intelectualiste Poate că acest lucru se datorează faptului că autorul dă un sens neobișnuit de larg conceptelor de judecată și cunoaștere Deci, de exemplu, data deja imediată a unui conținut mental cunoscut sau o simplă relație de similitudine Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA a evocat Conformitatea ca cunoaștere Prin judecată autorul numește chiar și astfel de afirmații de fapt, în raport cu care problema adevărului nu are deloc sens, cum ar fi, de exemplu, unele dintre "judecățile imediate ale percepției" și faptele primare ale memoriei Este greu de epuizat întregul conținut al cărții lui Cornelius Să ne oprim, așadar, numai asupra punctului cel mai important al acesteia, asupra analizei conceptelor de lucru în sine și existenței obiective și asupra concepțiilor legate de lumea obiectivă, adevăr și eroare Cercetările anterioare din domeniul gnoseologiei s-au rezumat aproape întotdeauna la întrebarea: ce știm despre lucrurile în sine, în afară de toate manifestările lor? Astfel, existența obiectivă a lucrurilor în sine a fost asumată necritic ca o dogmă Această presupunere, care părăsește sfera empirică, nu este periculoasă pentru studiile naturale-istorice individuale; dar psihologia, datorită lui, poate cădea în cea mai grosolană confuzie de concepte Din când în când Kant vedea clar ceea ce era necesar în primul rând analiza psihologică a conceptelor de lucruri și existență; dar în soluţiile sale la această problemă, după cum se ştie, el nu s-a abţinut de la tocmai această formulare a întrebării, întrucât se afla sub influenţa puternică a psihologiei semi-metafizice a vremii sale Cornelius aderă parţial

direct la teoria cunoașterii a lui Kant, dar o traduce, pe cât posibil, în limbajul psihologiei empirice El înlocuiește întrebarea veche, nedumerită, dacă și în ce măsură este posibil să cunoaștem "lucrurile în sine" (presupuse a exista), el înlocuiește întrebarea psihologică despre cum se realizează cunoașterea "lucrurilor" care nu sunt percepute în prezent toate, și ce empiric această afirmație despre existență Cât de psihologic ajungem la afirmația că există o lume obiectivă, "lucrurile în sine", și ce vrem să spunem prin aceasta? O astfel de întrebare trebuie pusă, dacă acceptăm cu seriozitate poziția metodologică că punctul de plecare al psihologiei este dat direct, conținutul actual al conștiinței Cornelius răspunde la această întrebare în felul următor Din conceptul primar al existenței, care afirmă doar prezența unor conținuturi date direct ale conștiinței Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE noțiuni, ca atare, și de concepte care se bazează pe percepție și prin intermediul cărora combinăm mai multe conținuturi similare într-un singur întreg, el distinge concepte σempirice" despre conexiunile percepțiilor Aceste concepte sunt judecăți prescurtate despre ceea ce a fost primit mai devreme și, împreună cu asta, posibil în viitor, adică, în anumite condiții, percepții așteptate Alături de "judecățile percepției" directe, care se referă doar la conținutul momentului prezent, alături de judecățile memoriei, exprimăm judecăți empirice, adică judecăți despre legătura experiențelor; pe baza experientelor anterioare ne așteptăm și la noi conținuturi ale conștiinței, care nu sunt date în prezent Așa sunt toate judecățile care afirmă ființa obiectivă și, în acest sens, vorbim de existența proprietăților obiective ale lucrurilor, a timpului obiectiv și a legilor constante ale naturii O analiză a conceptului de existență obiectivă, în special a conceptului de "lume exterioară" existentă în mod obiectiv, conduce autorul la o analiză subtilă a opoziției dintre conceptele de "intern și extern" și o indicație a ambiguității acestor expresii - motivul a numeroase concepții greșite în istoria filozofiei Viziunea epistemologică asupra lumii care încununează aceste cercetări psihologice este la fel de departe de naturalismul necritic, care presupune dogmatic existența unei lumi de "lucruri în sine" independentă de orice conștiință, precum este din umbra ei, fenomenalismul absolut, sau iluzionismul, care se îndoiește se află în cognoscibilitatea lumii, ceea ce el "este cu adevărat", și amestecă conceptele: o fantomă și un fenomen (Scheïn und Erscheinung) Corneliu însuși își numește punctul de vedere realism naiv Dar nu este mai corect să-l caracterizezi ca empirism pur sau critic, deoarece de fapt prejudecățile dogmatice de mai sus sunt foarte frecvente în rândul oamenilor "naivi" Părerile autorului sunt în esență idealismul transcendental al lui Kant, dar doar revizuit psihologic, dus mai departe și mai strict stabilit În cartea sa, Cornelius, printre altele, realizează ideea formulată în mod clar mai întâi de Avenarius - "principiul șoarecelui- Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA lenea cu cel mai mic efort" (cf "principiul economiei gândirii" al lui Mach) Poate că această împrejurare a contribuit în mare măsură la faptul că Cornelius este considerat reprezentantul "empiriocriticismului" Dar, în realitate, opiniile lui Cornelius și Avenarius diferă foarte mult unul de celălalt Acel concept de "Sisteme S ", care se află în centrul psihologiei lui Avenarius, nu găsește nicio corespondență cu Cornelius Ceea ce au în comun acești gânditori este în principal scopul - stabilirea unei viziuni pur empirice asupra lumii, străină de orice presupuneri metafizice Dar

căile lor către aceasta sunt diferite: Cornelius în cercetările sale aderă la principiul metodologic conform căruia conținuturile date direct ale conștiinței ar trebui să constituie punctul de plecare al psihologiei; Avenarius respinge complet acest punct de vedere Calea lui Cornelius duce mai departe decât "critica experienței pure" (Felix Krueger, Vierteljahrsschrift fur tvissenschaftliche Philosophie, , I Heft) D Mercier Les origines de la psychologie contemporaine Paris, Alcan, în- Titlul cărții nu se potrivește prea bine cu conținutul ei Sub numele de psihologie, Mercier înțelege nu acea știință independentă, specializată, care este proprietatea timpului nostru, ci acea doctrină a sufletului, care și-a păstrat legătura cu metafizica El expune originile filozofice ale psihologiei și îi critică spiritul și direcția din punctul de vedere al neo-tomismului Psihologia, potrivit autorului, provine din Descartes Părintele noii filozofii, o minte geometrică și unilaterală, nu vedea în suflet decât un principiu de gândire și, prin urmare, trebuia să caute explicații ale funcțiilor biologice din materie, simplificate și reduse la extensie și mișcare Prin aceasta el a pus bazele celor două sisteme în care s-a dezintegrat mai târziu filosofia - idealismul și mecanismul În mod logic, dualismul cartezian duce la idealism A stabili două substanțe înseamnă a renunța la înțelegerea modului în care acționează împreună și a modului în care una o cunoaște pe cealaltă, cu alte cuvinte, înseamnă a ajunge la teoriile ocazionalismului și agnosticismului Idealismul este teza "incognoscibilității a tot ceea ce nu este o idee" Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE Deși nu există nicio legătură logică sau istorică între idealism și pozitivism (sau mecanism), și s-ar putea dezvolta în paralel, de fapt ambele sisteme tind să se distrugă unul pe altul Aceasta pentru că spiritul uman, prin însăși natura sa, tinde spre unitate Dar cum să înțelegem existența unui spirit separat de corp și efectul acestuia asupra corpului? Mințile tind mai ușor către un mecanism care, aparent, își găsește justificarea în progresul comun al tuturor științelor, fiziologiei, chimiei, termodinamicii O obiecție trebuie făcută față de concepțiile istorico-filosofice ale lui Mercier El susține că Hume a sancționat tranziția de la idealism la mecanism cu propriile sale cuvinte, că "schimbările materiale care preced în mod continuu gândirea pot fi considerate drept cauza gândirii" Dar dacă, după cum crede Hume, cauzalitatea este o relație sintetică și nu analitică, dacă cauza și efectul sunt radical eterogene, dacă cauza este doar un antecedent constant, atunci poate autoritatea lui Hume să justifice asimilarea gândirii la modificarea neuronală? În psihologia modernă, reprezentată de Spencer, Foulier și Wundt, autorul vede urme de erori carteziene Pentru Spencer, el recunoaște merite bine-cunoscute, de exemplu, respingerea doctrinei lui Kant despre idealitatea spațiului și timpului și recunoașterea absolutului ca ultima, deși nu este susceptibilă de cercetare, sursă primară a religiei, științei și conștiinței Dar, în general, judecata despre creatorul filozofiei sintetice este foarte strictă Spencer / după autor, "colecționar de idei", nu un filosof; metafizica sa este un amestec discordant de doctrine diverse și chiar contradictorii, provenite de la Descartes: monism, mecanism, idealism Singura sa învățătură originală, evoluționismul, nu este nimic altceva decât "o analogie "altată cu vitejie pe o ipoteză"", un set de fapte Foulier, atât idealist, cât și pozitivist, întruchipează direcțiile opuse ale modernității În fruntea lucrurilor, ca origine, el pune spiritualul, ideea, dar nu ideea - reprezentare, ci ideea-forță, adică sentimentul sau atracția, un vag impuls spre ideal; el reînvie sub alt

nume voința de a trăi a lui Schopenhauer, energia sau entelehia lui Aristotel Dar, restabilind oportunitatea naturii, Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA el neagă în acelaşi timp tot ce este transcendent, substanţă, l, absolut Wundt, un filozof și om de știință, combină experiența externă și internă într-un singur întreg și vede în psihologie un plus față de știința naturală El consideră aceste conștiințe drept procese, cel mai bun exemplu al cărora este voința: "lumea este o voință colectivă, în sânul căreia se combină unitățile voliționale" Voluntarismul lui Wundt are dificultățile sale, dar caracterizează o străduință fericită pentru unitatea științei experimentale și a metafizicii Acestea sunt învățăturile fundamentale ale timpurilor moderne În general, acum tradițiile sănătoase sunt neglijate, metafizica este abandonată pentru cercetarea experimentală; locul antropologiei, sau studiul întregii ființe umane, a fost luat de psihologie, care este interesată doar de faptele conștiinței Separată artificial viața de gândire; pe de altă parte, au amestecat într-o singură operațiuni diferite ale spiritului Niciunul dintre sistemele moderne nu rezistă criticilor În utopiile idealismului se pierde distincția dintre logic și real; adevărul capătă un caracter pur formal și este imposibil să se stabilească o corespondență între el și obiectul său, deoarece obiectul este recunoscut ca incognoscibil Mecanismul este o ipoteză arbitrară și chiar de neînțeles El reduce forțele naturii la mișcare și neagă cauzele finale Dar din faptul că fiecare forță are un echivalent mecanic sau un simbol și poate fi exprimată în termeni de mișcare, nu rezultă că natura tuturor forțelor este aceeași și că este doar mișcare În ceea ce privește negarea sistematică a cauzelor finale, nu este altceva decât o prejudecată, sau mai degrabă o fobie deja remarcată de Paulsen (teleofobie) Pozitivismul este mai justificat decât mecanismul și idealismul El este exclusiv un cult al științei și o negare a metafizicii Întrucât el face ca obiectul filosofiei nu o simplă teorie a cunoașterii, ci o sistematizare a științelor, întrucât explică lucrurile nu din cauze exterioare, ci prin proprietățile lor imanente interne, are dreptate Dar el nu are niciun motiv să facă distincția sa absolută între cognoscibil și incognoscibil și să nege realitatea substanțelor Aceasta este relația neo-tomismului cu filosofia modernă Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA Mercier îi cunoaște bine pe gânditorii pe care îi expune; dar le expune doar pentru a le critica și a arăta superioritatea propriei doctrine Cartea lui Mercier nu este doar o luptă cu matafizica dominantă, ci și un program: neo-tomismul ar dori să învie nu o teorie, ci o tradiție Adepții săi intră în domeniul științei, în special al psihologiei experimentale Sunteți bineveniți , dar numai cu condiția ca ei să-și uite filozofia la ușa laboratoarelor lor O vor face? Mercier crede că psihologia are nevoie de metafizică, și tocmai de cea mai bună, de metafizica lui St Thomas Dar psihologia modernă se gândește să se descurce fără metafizică și se poate elibera de Descartes fără a se întoarce în același timp la Aristotel Dorința lui Mercier va fi astfel împlinită doar pe jumătate (L Dugas Ttevue philosophique , nr) Biblioteca "Runivers" III Pliant bibliografic "În apărarea idealurilor rațiunii" Biblioteca selectată a gânditorilor occidentali contemporani IV J Krol Baza filozofică a evoluției Traducere din engleză sub conducerea profesorului asociat al Academiei Teologice din Moscova П P Sokolov Harkov, P II-f- C k Originalul acestei cărți a fost deja revizuit în jurnalul nostru (XI,) Traducătorul rus a publicat capitolul despre determinismul mental și o anexă care se ocupă de liberul arbitru, întrucât, în cuvintele domnului

Sokolov, aceste discuții "nu au nicio legătură directă cu problema evoluției organice și, în plus, nu au nicio legătură directă cu problema evoluției organice conţine ceva nou" Rămânând pe baza evoluției, Krol este în același timp un adversar al principiilor mecanice ale evoluționismului Dintr-o mișcare lumea este inexplicabilă; este necesar să găsim începutul care determină, determină această mișcare , "Presupunând toți factorii de e&eluție general acceptați", spune domnul Sokolov în prefața sa, "el (Krol), totuși, îi consideră insuficienti pentru o explicație completă a acestui proces și încearcă să descopere acele cauze care determină și reglează interacțiunea lor Prin aceasta el aduce în prim-plan o întrebare care este constant ignorată de evoluţionişti, dar care este de o importanţă capitală pentru teoria filozofică Krol găsește soluția la această întrebare în sistemul "determinismului" filozofic și biologic, care îl conduce în cele din urmă către teleologie și teism O încercare de fundamentare a viziunii teleologice asupra lumii pe ideea că Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ considerat de obicei ostil teleologiei, constituie principala particularitate și principalul interes al teoriei sale "Materia și mișcarea", spune Krol, "nu ne explică evoluția lucrurilor Evoluția este determinată nu de materie și forță, ci de determinările lor și chiar dacă materia și forța sunt eterne, ele nu sunt capabile să creeze acest proces Materia și forța trebuie definite Dar cum ar putea ei să obțină o astfel de definiție, dacă nu ar exista Dumnezeu? După cum sa arătat deja, ei nu l-ar fi putut obține din selecția naturală Selecția naturală nu produce nimic din nou și poate opera doar asupra organismelor preexistente "Toate faptele istoriei lumii, inclusiv selecția naturală, pot fi privite ca o serie de determinări succesive care curg una din alta Dar acest lucru ne conduce inevitabil la începutul unei astfel de serii și ne obligă să căutăm baza sa rațională Și din moment ce ideea materiei și mișcării eterne nu poate risipi întunericul care înconjoară esența procesului mondial, trebuie evident să ajungem la teism S L Kulyukin Legile gândirii din punct de vedere psihologic Harkov, pp C și r k Cartea este un tipărit separat de jurnalul Faith and Reason for În prima parte a acestuia sunt cuprinse două capitole: I Un scurt eseu istoric despre doctrina legilor gândirii și starea actuală a problemei II Critica principalelor direcții ale logicii în doctrina legilor gândirii - A doua parte este formată din capitole: III Ce fel de gândire și legile ei? IV Forme de gândire: a) Concept b) judecată, c) inferență V Legile gândirii - Rezumând în concluzie principalele concluzii ale cărții sale, autorul, printre altele, spune: "O clarificare pozitivă a problemei naturii gândirii duce la rezultatul că gândirea este creația liber-creativă de idei O examinare a așa-numitelor forme de gândire duce la concluzia că există o singură formă de gândire, și anume reprezentarea, ca act al unui spirit personal liber și conștient de sine, care contrapune ființa exterioară ei înșiși pe una sau alta laturile sau părțile sale Luarea în considerare a așa-numitelor legi ale gândirii Biblioteca "Runivers" FIȘA BIBLIOGRAFICĂ Ea duce la concluzia că există o singură lege a gândirii: aceasta este cerința unității cunoașterii, așa cum gândirea însăși este o activitate unică, întotdeauna identică cu ea însăși, a unui singur spirit personal și identic cu sine însuși Din toate rezultatele obținute, reiese un singur răspuns la întrebarea despre semnificația legilor gândirii în judecarea independenței principiului spiritual în om: fără a recunoaște existența unui spirit viu, personal, liber și conștient de sine ca bază a oricărei activități mentale, gândirea este pѣ și fără contradicții interne, nici în întregul ei,

nici în fiecare act separat Дарвиниетическая библиотека Выпускъ I Darwinismul și teoria cunoașterii lui Georg Simmel, Friedrich Nietzsche și Aloise Riel St Petersburg Pg* În prefață, explicând natura publicației, editorii Bibliotecii, printre altele, spun: "Ne-am stabilit ca scop, în măsura posibilităților noastre, să luptăm împotriva perversiunilor (darwinismul), prin familiarizarea sistematică a public cititor cu cele mai recente succese ale filozofiei selecției Pornind de la o teorie originală a cunoașterii, formulată mai întâi în mod clar și definitiv de tânărul și talentatul neokantian Georg Simmel, ne gândim să prezentăm publicului cititor o serie întreagă de tratate referitoare la progresul selecționismului, atât în domeniul pur biologic, și, în principal, în domeniul științelor umaniste, social, filozofic Primul număr al "Bibliotecii" conține următoarele articole: G Simmel - "Despre relația dintre teoria selecției și teoria cunoașterii"; F Nietzsche - "Despre prejudecățile filozofilor"; A Riel - "Darwinismul și filozofia transcendentală"; L S Baratov - "Metoda istorică și teoria cunoașterii" (remarci critice la articolele lui Riehl și Nietzsche) A formula ideea principală, pentru protecția căreia a fost livrat întregul prim număr al Bibliotecii, poate fi în următoarele cuvinte ale lui Simmel: "parerea mea este aceasta: printre nenumăratele reprezentări, care apar psihologic, se numără unele care, prin efectele lor asupra comportamentului subiectului, se dovedesc a fi utile, favorabile vieții celui din urmă Ele ^ merg și sunt fixate în modul obișnuit de selecție și în propriul lor Biblioteca "Runivers" fisa BIBLIOGRAFICA agregatele formează lumea "adevărată" a reprezentărilor Înseși formele gândirii noastre, producătoare de lume, ca reprezentare, sunt determinate de acțiuni practice și efecte reciproce, care ne formulează organizarea spirituală, precum și corpul nostru, conform legi necesare ale evoluţiei Teoria propusă aici poate fi exprimată în felul acesta: utilitatea cunoaşterii determină pentru noi în acelaşi timp şi obiectele cunoaşterii Criteriul pentru adevărul axiomelor constă în utilitatea lor; legile gândirii și judecățile sintetice a priori sunt oportune și favorabile vieții, "și dacă este așa, atunci ne putem imagina cu ușurință că ambele sunt elaborate prin selecție naturală" (pp -) Despre constanța sentimentelor Eseu psihologic despre romanul lui Goethe "Afinitatea sufletelor" Traducere din franceza SPb Pg ib C k "În acest eseu, cititorii nu vor găsi o critică detaliată a romanului marelui poet și gânditor, dar gândul la acest roman i-a servit autorului doar drept scuză pentru a-și construi teoria" Dar nici în acest eseu cititorii nu vor găsi nicio teorie, ci vor întâlni doar discuții banale și prost prezentate pe tema când și în ce condiții constanța sentimentelor * a acestor "funcții a trei factori schimbatori: subiect, obiect și relații între ele" se păstrează "În ceea ce privește metoda de prezentare, știind cum majoritatea cititorilor sunt ocupați și își prețuiesc timpul, autorul aderă la regula: exprimă cea mai mare sumă de gânduri în cel mai mic număr de cuvinte"; E păcat, ; totuși, că autorul nu-și extinde mai departe grija pentru timpul cititorilor: nu ar trebui să-și scrie deloc pamfletul L Shestov Shakespeare și criticul său Brandeis SPb Pg Această carte este deschisă de un epitet din Nietzsche îndreptat împotriva criticului danez: Ich basse die lesenden Müssiggãnger Cunoscuta lucrare a lui Brandes despre dramaturgul de geniu, evident, i-a servit domnului Shestov doar ca un pretext extern pentru prezentarea concepției sale filozofice generale > Orele de atentie Biblioteca "Runivers" bibliografic: prospect argumentând principalele opere și tipuri de Shakespeare și infirmând aceeași analiză făcută de Brandeis, autorul

încearcă să demonstreze că cel mai mare artist, contrar afirmațiilor ultimilor săi comentatori și, în special, Brandeis, nu s-a liniștit de pesimism, dar credea în oportunitatea rezonabilă a lumii și în bunătate natura suflet uman "Timp de ani de zile fantoma accidentului existenței umane l-a bântuit, iar ani de zile marele poet a privit fără teamă ororile vieții și le-a înțeles treptat sensul și semnificația " Brandeis, în ochii domnului Șestov, este un exemplu tipic al acelui "om de știință" care a decolorat viața și "nu poate vorbi despre un singur fenomen vital decât dacă l-a omorât mai întâi" "Știința și motoarele sale nu mai doresc doar să slujească vieții, subordonându-i lumea exterioară - ele caută să remodeleze viața în conformitate cu idealul pe care l-au găsit acolo, în această lume exterioară, în care multe lucruri sunt în viața noastră umană nu acolo ; unde domnește liniștea senină a unei existențe uniforme Nu există niciun scop acolo, nu există nici un sens, nu există sentiment de încântare, nu există răceala disperării - toate acestea nu sunt și nu sunt necesare Toate acestea ar trebui smulse din pieptul unei persoane pentru a o ridica "la natură", în care sentimentele umane, oricât de mult ai privi, nu le vei găsi niciodată Viziunea lui Shakespeare ca susținător al unei viziuni mecanice asupra lumii își are fondatorul în Taine, care nu numai că el însuși "a alungat morala și Dumnezeu din viață", dar îi atribuie și lui Shakespeare aceeași viziune asupra lumii și "acolo unde este posibil " De fapt, "în locul "întâmplării", care pentru omul de știință modern este corelativul "cauză și efect" în Shakespeare, este legea lumii noastre interioare" O atitudine disprețuitoare față de Taine și Brandeis străbate întreaga carte a domnului Șestov - o carte, în orice caz, interesantă, sinceră și literară Noeslisien și Brandeis, iar autorul nu își transferă disprețul față de știință în general, este, totuși, fără îndoială, că distincția pe care o face între știință și viață, între rațiune și sentiment, nu se distinge nici prin profunzime, nici prin noutate Unele din acuzațiile domnului Shestov împotriva științei și filosofiei sunt complet nefondate Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI telny; astfel, de exemplu, este vechea și falsă afirmație că "profesorul Kant din Koenigsberg "a "gândit" până când pe drum a tăiat capul lui Dumnezeu Dumnezeu l-a împiedicat, El a stat pe drumul către sistem și filozoful cu același calm a distrus-o, cu care și-a creat propriul "Ding an sich" Iar după ce l-a ucis pe Dumnezeu, el a continuat cu ușurință și nepăsător să trăiască, adică să gândească până la bătrânețe Cărți și broșuri noi primite de la editori E M Brusilovsky^ Dr Tratamentul reumatismului articular cronic Retipărire din "Raportul asupra activităților Societății Balneologice din Odesa", vol V Odesa, Pp ib M Guyot Lucrări adunate Volumul II Originea ideii de timp Moralitatea lui Epicur și legătura ei cu învățăturile moderne Publicarea asociației "Cunoașterea" Editat de G Falbork și V Charnolusky SPb , Pg Biblioteca Darwiniană Problema I Darwinismul și teoria cunoașterii a lui Georg Simmel, Friedrich Nietzsche și Alois Riehl SPb , Pg Anuarul colegiului Pavel Galagan De la octombrie până la octombrie Sub conducerea lui A I Stepovich, directorul Colegiului P Galagan Kiev Pg N Karev Studii istorico-filosofice și sociologice Ediția , cu modificări SPb , Pg C p N Karev Istoria Europei de Vest în vremurile moderne Volumul II Istoria secolelor al XVI-lea și al XVII-lea Partea a II-a Războiul de treizeci de ani, absolutismul francez și revoluția engleză Problema IV Ediția SPb , Pg - C și r wow k S L Kulyukin Legile gândirii din punct de vedere psihologic Harkov, W H Malloch Egalitatea socială Traducere din engleză de A A Velitsyn Biblioteca socială și politică M , pp XI - C i r pr Nișă Originea

tragediei Tradus din germană de I N Polilov SPb , C şi râu k VI-Ț constanţa sentimentelor Eseu psihologic despre romanul lui Goethe "Afinitatea sufletelor" Traducere din franceza C k Sankt Petersburg) Pp ib Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Raport asupra activităților consultării asistenților avocaților la Congresul Mondial Mitropolitan de la Moscova pentru M , Pp Raport privind cursurile pedagogice la Școala Agricolă din Harkov pentru % din anul universitar Harkov, P În memoria lui V G Belinsky Colecție literară, compilată din lucrările scriitorilor ruși Cu fotografii Publicarea bibliotecii publice Penza numită după M Yu Lermontov M , pp XLVII-P C s r k Pe hârtie de catifea J p V V Rozanov Amurgul Iluminismului Culegere de articole pe probleme de educație Publicat de P Pertsov SPb , C şi râu Pagină II-I- Universitatea de Familie din F S Komarsky Culegere de prelegeri populare pentru autoeducare Primul fel (Volumul I) Numărul I Sankt Petersburg, N I Cerniaev "Prorok" de Pușkin în legătură cu propriile sale "Imitații ale Coranului" Retipărire din revista "Russian Review" în M , pp C k A Shostin, E -Ord profesorul Moscova spirit academie Semnificația morală și educațională a muzicii după părerile lui Platon și Aristotel Sergiev Posad, Pg C k Hellas Eseuri și picturi ale Greciei antice pentru iubitorii antichității clasice și pentru autoeducație Compoziție de Dr Wilhelm Wegner Traducere de P Evstafiev A patra ediție rusească corectată și semnificativ mărită, editată de prof V I Modestov cu multe ilustrații Ed T-va M O Wolf Emisiunea I Pagina Dicţionar enciclopedic Volumul XXVI Caiet de lucru -Rezoluție Editura F A Brockhaus (Leipzig) și I A Efron (Sankt Petersburg) SPb , - Vila Guido Psihologie contemporană Biblioteca de Științe Moderne № Fratelli Bocca Editori P Lire Biblioteca "Runivers" IV Обзоръ журналовъ Bevue philosophique , №№ - Dunan Filosofia spiritualistă (nr Y Cu toată diversitatea învățăturilor filozofice, există o singură filosofie universală, care, tocmai datorită universalității sale, este adevărată Ea trăiește în fiecare minte umană, deși nu în contururi definite și în formă finită , ci în forma unui instinct mondial, care în sine dobândește conținut din ce în ce mai distinct în continuă dezvoltare Această filozofie, care își are baza în unitatea rațiunii și nevoile ei ineradicabile, este spiritismul Mărturisește că soarta oamenilor, ca ființe raționale, nu pot fi subordonate în întregime jocului orb al forțelor fără suflet ale naturii, ea mărturisește substanțialitatea spiritului și nemurirea lui, liberul arbitru, dreptatea veșnică, un Dumnezeu adevărat, personal, înțelept și bun Nicio teorie filozofică este străin de spiritism, chiar și într-un grad slab Pentru Spinoza nu există un Dumnezeu personal, dar cine nu simte cât de adânc este pătrunsă filozofia lui? dar nu trebuie să fii bărbat pentru a nu-l avea deloc Nu găsim niciodată realizarea deplină a acestui instinct într-un sistem conștient, organic: el doar se străduiește pentru totdeauna pentru realizarea lui necondiționată, dar nu ajunge niciodată la el Platon, părintele spiritismului, a arătat mai întâi sufletului uman măreția și natura sa sublimă, dar nu deținea adevărul spiritismului în întregime: era un determinist, virtutea era cunoaștere pentru el, viciul nu era Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV domnie Descartes era convins de spiritualitatea sufletului, dar opiniile sale despre materie și viață erau cele ale unui materialist Leibniz, care a dizolvat lumea în monade vii și spirituale, a fost un determinist Toate doctrinele filozofice se apropie mai mult sau mai puțin de spiritism, niciuna nu se contopește cu el în mod absolut Acest lucru se întâmplă deoarece pentru realizarea instinctului spiritual într-un sistem coerent și uniform, este necesară definirea cu acuratețe și fără

contradicții interne a conceptelor de spiritualitate, libertate, nemurire, personalitate umană și divină și, în plus, toate aceste idei de ordinea morală trebuie adusă în armonie cu sistemul general , natura; libertatea pe care o cere etica trebuie conciliată cu determinismul absolut al fenomenelor pe care știința îl cere O astfel de reconciliere este în sine posibilă, deoarece știința și morala sunt două adevăruri și două adevăruri nu se distrug unul pe altul Dar până când mintea umană va găsi mijloacele pentru o definire exhaustivă și armonizare a ideilor aparent contradictorii, până atunci sistemele noastre filozofice vor fi mai mult sau mai puțin departe de spiritismul ideal Și până când instinctul spiritual al lumii, acest presentiment al adevărului, își va găsi satisfacția într-un sistem organic de concepte clare, până atunci anarhia mentală nu va înceta Căci pentru cei care doresc nu numai să creadă, ci și să înțeleagă, este imposibil să se odihnească pe instinct, ci trebuie să îl transforme fără greș într-un sistem și să depășească acele dificultăți intelectuale care se află pe drumul către acesta De aceea istoria filozofiei este plină de căutări, încercări, iluzii, iar toate acestea reprezintă o înclinație inevitabilă spre realizarea și clarificarea cuprinzătoare a nevoii spiritualiste Și, prin urmare, speculația filozofică nu este un joc sau un exercițiu inutil al unui amator, așa cum cred alții: este o activitate de cea mai înaltă și, în orice caz, cea mai umană dintre abilitățile noastre - gândirea, care progresează, se îmbunătățește constant, dar, este adevărat, nu este niciodată absolut și absolut abate Jules Martin Iluzia filozofilor (nr) Potrivit autorului, care nu este primul care își exprimă scepticismul cu privire la posibilitatea unei dovezi strict logice și imparțiale, această iluzie constă în faptul că Questions of Philosophy, KN δ Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV fiecare filozof presupune în sine, dacă nu două intelecturi, atunci cel puţin două forţe mentale independente, dintre care una creează o anumită teorie, iar cealaltă, rămânând în afara acestei teorii, se ridică critic deasupra ei şi îi conferă o evaluare obiectivă şi finală De fapt, nimeni nu are un astfel de criteriu de adevăr, care nu ar fi o parte integrantă a exact ceea ce recunoaștem ca fiind adevărat Mulți nu înțeleg acest lucru, la fel cum nu înțeleg că este imposibil în munca lor speculativă să separe elementele rațiunii pure de sugestiile voinței și imaginației De multe ori greșim profund, nu ne recunoaștem greșeala și o acceptăm ca fiind adevărul Căci eroarea este un mare mister mistic Nici Spinoza, nici Descartes, nici Kant nu au înțeles asta: erau convinși că dețin secretul de a nu greși niciodată Un astfel de prezervativ salvator împotriva iluziilor au considerat metoda Dar principiile metodologice sunt inseparabile de doctrina însăși; ele nu pot fi înțelese independent de ea, la fel cum ea nu poate fi înțeleasă independent de ei Metoda nu este creatorul, judecătorul și garanția doctrinei, nu o precede, ci este legată inseparabil și interior de ea Descartes a crezut în mod eronat că și-a construit filosofia în afara lui, în calitate de artizan care face mobilă Iluzia unei forțe obiective și controlante existente în minte nu este străină nici istoricilor Renan era sigur că și-a scris istoria creștinismului destul de imparțial ■ "Prima datorie a unui om sincer, spune el, este să nu-și influențeze propriile gânduri și să fie spectator al luptei interne pe care ideile o duc între ele în adâncul conștiinței sale " Aceste cuvinte sunt mai mult decât exagerarea inevitabilă a stilului figurativ: ele caracterizează opinia larg răspândită că istoricul poate relata evenimente independent de convingerile sale De fapt, convingerile istoricului sunt baza

interioară pe care se bazează povestea sa și fără de care opera sa pragmatică s-ar transforma într-un catalog de nume proprii Așa-numita știință independentă depinde de convingerile omului de știință Așa-numitele dovezi ale unei teorii filozofice depind de acea teorie însăși și sunt determinate de convingerile filosofului Dr E Tardieu Psihologia pacientului (nr) Acest articol foarte strălucitor și frumos, uneori nu fără retorică, descrie starea de spirit a unei persoane bolnave cronic Pentru autor, pacientul este un tip special, definit, ale cărui caracteristici principale sunt aceleași la oameni de culturi și statut social diferite; acesta este un fel de călugăr, ascet, aparținând "ordinului bolnavilor" Viața lui decolorată este extraordinar de simplificată, iar funcțiile cele mai elementare îi prezintă o sarcină dificilă Îngrădit în toate, stânjenind pe toată lumea, sclav al trupului său, se retrage involuntar în lumea lui interioară, se predă rugăciunii și meditației și nu degeaba Pascal spunea că "boala este starea naturală a creștinilor" Izbucnirile febrile de speranță pentru recuperare, apelurile către medici, vindecători, șarlatani sunt în cele din urmă înlocuite de totală lepădare de sine și pregătirea pentru moarte "Oh, nu mai fii pe picioarele tale! Cât de înțeleasă este această bucurie supremă pentru cei muribunzi, cât de bine se simt ei înșiși pentru restul ultimului pat uman - pământul!" (Guyo) Raoul de la Grasserie Categoria psihologică de clasificare în manifestarea ei lingvistică (nr) Clasificarea conștientă nu numai a științelor, ci și a tuturor fenomenelor lumii, a tuturor obiectelor percepției noastre, joacă acum un rol foarte important Obiectele lumii fizice și chiar moleculele lor constitutive sunt grupate într-un anumit număr de genuri cu trăsături comune O astfel de grupare, dacă ar fi finalizată, ar da o intuiție științifică universului Însă clasificarea nu este doar un produs al științei moderne, este un instinct psihologic, la început inconștient, în virtutea căruia oamenii, deja la primele etape ale civilizației, au observat asemănarea profundă sau superficială, obiectivă sau subiectivă a diverselor lucruri și le-au stabilit genealogia Omul primitiv, care vedea în sine nu un individ izolat, ci un membru al unei familii sau al unui clan, a încercat să găsească o familie, un grup, o clasă pentru fiecare lucru Desigur, această clasificare primitivă era în cea mai mare parte extrem de crudă și bazată pe trăsături neimportante: astfel, lucrurile rotunde constituiau o categorie, lucrurile alungite alta etc ; dar în orice caz însăși nevoia de clasificare era foarte puternică Și iată limbajul, reactivul prețios, cu ajutorul co- * când se manifestă starea psihică originară a oamenilor, limbajul arată dezvoltarea acestui instinct clasificator Clasificarea în limbă se extinde nu numai la substantive, ci de la acestea, ca instrumente sau condiții de acțiune, trece și la verbe Ulterior, verbele sunt grupate după o altă trăsătură, mai subtilă, și anume după nuanța ideii pe care o exprimă; momentul de clasificare aici este prefixul; de exemplu, verbele care încep cu prefixul per semnifică completarea perfectă a acțiunii: perfido, perdono Numeroase exemple date în articol clarifică în mod clar trăsăturile clasificării lingvistice între diferitele grupuri etnice, în principal din Est Este remarcabil că în multe limbi cele mai stabile și clare clasificări sunt sub influența determinatorului cantitativ: cuvântul care denotă cantitate este atașat substantivului său nu direct, ci printr-un alt substantiv, care servește ca clasificator al primului Un chinez, de exemplu, nu va spune niciodată doi boi, ci - doi boi de animale, nu va spune două nuci, ci două fructe de nucă *, la

singular spune: bou, nucă În general, pentru clasificarea lucrurilor, limbile orientale au folosit trei criterii: împărțirea naturală a obiectelor, forma și scopul lor Această clasificare concretă, care nu pătrunde în profunzime, nu dezvăluie în creatorul său, poporul, adevărata idee a generalizării Dar instinctul de clasificare nu se oprește la un nivel atât de scăzut, el se dezvoltă și face clasificarea din ce în ce mai abstractă Pentru gruparea abstractă a lucrurilor lumii, popoare diferite și în momente diferite au recurs la criterii diferite, care fie s-au înlocuit unul pe altul, fie unul a rămas unul lângă celălalt ca relicvă istorică, fie, în final, s-au amestecat, formând o clasificare complexă În primul rând, omul primitiv a fost lovit în lucruri de un semn de mișcare sau de absența acesteia Obiectele au fost deci împărțite în inerte, moarte și în mișcare, vii Dar din moment ce fantezia a reînviat altceva din morți, unele obiecte au trecut într-un grup neobișnuit pentru ei prin natură; în orice caz, principiul a rămas ferm şi, distingând animatul de neînsufleţit Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV lennago, a creat o clasificare vitalistă Împărțirea obiectelor în simțitoare și nesimțitoare, în uman și non-uman, în l și nu-l, a determinat o clasificare raționalistă și hominstă Împărțirea obiectelor în funcție de forța, intensitatea și mărimea lor a presupus într-o succesiune logică o clasificare virilistică care distingea un om-mascul de alte ființe, apoi o clasificare după intensitate (ființe puternice și slabe), o clasificare după grad (creștere și redusă)), o clasificare a măștii de linie stical (masculin și alte creaturi) și, în sfârșit, o clasificare sexuală (masculin, feminin și asexuat) Acea împărțire în genuri, masculin, feminin și neutru (fără gen), pe care o găsim în gramaticile moderne, a fost ultima etapă în dezvoltarea lingvistică a instinctului de clasificare Acest lucru este deosebit de clar din următorul fapt În toate limbile există doar două forme ale pronumelui interogativ: prima pentru un animat, a doua pentru un obiect neînsuflețit; nu există altă diferență, mai ales sexuală, între ei Așa sunt latinele quis și quid, francezele qui și que Nu toate clasificările enumerate au jucat un rol la fel de important și de durată: grupările vitaliste și sexuale sunt cele mai semnificative, ca bază psihologică și coroana j Este remarcabil că o clasificare abstractă, ca una concretă, a apărut adesea în limbaj numai atunci când o definiție cantitativă a intrat în scenă, dar nu direct, nu sub forma unui cuvânt separat, ci într-o formă deghizată a pluralului În această influență a definiției cantitative și a pluralității, trebuie văzută reacția gramaticală a limbii la momentul exterior introdus acesteia - clasificarea mentală Limbajul nu numai că reflecta în sine gruparea lucrurilor produse de om, ci și, la rândul său, l-a influențat prin forța legilor sale originare Sikorsky Câteva caracteristici din psihologia slavilor (nr) Autorul acestui articol este compatriotul nostru, profesor la Universitatea din Kiev După cum se vede din titlu, eseul său nu pretinde a fi o descriere completă a psihologiei slave, ci notează doar câteva dintre trăsăturile acesteia din urmă; dar - chiar și acest lucru nu reiese din titlu - dl districtul Sikorsky Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nu despre slavi în general, ci exclusiv despre ruși De obicei se exprimă astfel: les Russes et les autres Slaves, sau les Sla-, ves en général et les Russes en particulier Incorectitudinea metodologică a unei astfel de identificări este dezvăluită în domnul Sikorsky la fiecare pas; de exemplu, nu este clar de ce clima aspră și planeitatea Rusiei, despre care povestește autorul, ar fi trebuit să se reflecte în proprietățile spirituale ale slavilor din Peninsula Balcanică În ceea ce privește

trăsăturile pe care domnul Sikorsky le-a ales pentru caracterizarea sa, toate sunt extrem de lăudabile: rușii și slavii în general sunt foarte umani, sensibili fără sentimentalism, triști fără pesimism, rezistenți și răbdători, acordă un mic procent de crimă și sinucidere, prudenți și predispuși la idealism și resemnare, trăiesc mai mult în propria lor lume interioară și, prin urmare, sunt oarecum slabi de voință și nehotărâți; numai prin această nehotărâre slavă publiciștii naționali (les publicistes nationaux) explică uimitoarea întâmplare că în armata rusă a stat la porțile Constantinopolului și nu a intrat în ea Aceeași nehotărâre temporară a fost, însă, la eroul național Ilya Muromets (Elie Mourometz) În plus, rușii sunt extrem de pasionați de suferință și martiriu, nu se supun compromisurilor și, cu toată lipsa lor de voință menționată mai sus, sunt gata să moară mai degrabă decât să cedeze: aceasta nu este o metaforă, ci un fapt; Acesta este, probabil, parțial motivul pentru care rata mortalității cauzate de boli este ridicată în Rusia, deoarece toată puterea unei persoane este cheltuită pentru autoconservarea morală În cele din urmă, rușii se remarcă prin toleranța lor religioasă și națională neobișnuită; aceasta concluzionează domnul Sikorsky din ospitalitatea pe care Rusia o oferă evreilor și din cât de pașnic, fără sacrificii și fără război, • Rusificarea în Rusia G Compayre Predare generală după o carte nouă (nr) Autorul analizează opera profesorului de filozofie de la Universitatea din Lyon, Alexis Bertrand, publicată în , "L'enseignement intégral" Ideea principală a acestei cărți, cererea ca toată lumea să învețe totul, îi apare lui Compayré ca o himeră, "socialism pedagogic", a cărui implementare este atât imposibilă, cât și nedorită, deoarece ar duce la mediocritatea intelectuală generală Ka ^ b pentru știință, deci pentru ne Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV " Statul de drept nu este monotonie, ci specializare Cunoștințele teoretice pe care Bertrand le lasă moștenire generațiilor viitoare ar fi reduse la câteva legi fundamentale și lipsite de toate detaliile conținutului său, parcă condensate și prezentate într-o perspectivă, nu ar satisface nevoile practice Bertrand îi consideră pe Descartes și Comte apărători autorizați ai educației universale; primul a stabilit "unitatea subiectului", adică corelarea corectă și corespondența reciprocă a abilităților spiritului; al doilea cuprindea "unitatea obiectului", adică corelarea și dependența reciprocă a diferitelor științe În partea istorică a studiului său, Bertrand dedică numeroase pagini interesante acestor filosofi; deosebit de valoroasă este caracterizarea anterioară a lui Descartes, ca mentor și educator, pe care nimeni nu a făcut-o până acum Dar dacă celebrul întemeietor al noii filozofii, în lupta sa împotriva scolasticii, a proclamat că "bunul simț este cel mai bine răspândit lucru din lume", dacă și-a învățat uneori servitorii, dacă a pus la punct un proiect pentru școlile duminicale pentru artizani și muncitori, atunci nu există încă niciun motiv să vedem în el un vestitor al ideii democratice a educației universale Nu Descartes, ci Amos Comenius, Condorcet și Diderot sunt gânditorii care au inițiat această idee și au deschis calea lui O Comte Creatorul filozofiei pozitive este de obicei portretizat ca un matematician sec și rece care ar fi cerut o educație strictă obligatorie și doar o cultură mentală Bertrand distruge această prejudecată și, bazându-se pe Catehismul pozitiv, expune concepțiile pedagogice actuale ale lui Comte, viziunea sa asupra rolului educațional înalt al mamei, apelul său la libertate și independență (spontanéité) în dezvoltarea morală a copilului E de Robert y Ideea de evoluție și ipoteza psihismului social (№) Psihismul colectiv sau social este momentul prin care lumea exterioară este nu

numai reprezentarea noastră, ci și cauza reală a reprezentării noastre Psihismul social, aparent, este o modificare profundă a psihismului fiziologic, datorită impactului său asupra sferei cerebrale a ființelor vii o întreagă masă de motive, care sunt în cea mai mare parte foarte persistente și dintre care fiecare poartă de obicei numele de mediu (geografice, istorice, sociale etc) Factorul principal al acestei influențe multiple este fenomenul de contact sau asociere între forțele cerebrale deja reduse la unități biologice, fenomen care îmbracă două forme, conform descoperirii sale în trecut (ereditate, atavism, tradiție istorică) și prezenței sale în prezent (evoluția actuală) Psihismul social, inspectat ca un derivat al tuturor cauzelor complexe și diverse menționate, reacționează la sursa sa ascunsă - o sferă minusculă, o modifică și îi conferă o nouă formă de existență: la concentrarea sau individualizarea biologică a forțe ale conștiinței, ea atașează concentrări sau individualizare sau individualizare sau individualizare socialistă; individul social, produs al vieții și al societății, apare pe scena mondială Spencer definește viața ca o ajustare constantă a relațiilor interne și externe; dar, în opinia sa, are loc într-o singură direcție: relațiile externe joacă un rol activ, în timp ce relațiile interne joacă unul pasiv; acestea din urmă sunt adaptate celor dintâi O astfel de vedere este îngustă Organismul nu este complet pasiv, nu se limitează la a răspunde la influența activă a mediului În special în sfera sociologică, elementul ideal, principiul psihic al organismului, modifică natura cel puţin atât cât o modifică Din cauza acțiunii forțelor naturii, nu trebuie să pierdem din vedere acțiunea forțelor psihice Dar dacă explicăm socialitatea și roadele ei ca o consecință spontană a activității mentale individuale, atunci prăpastia străveche dintre materie și spirit va rămâne deschisă; se va umple treptat dacă acceptăm ipoteza psihismului social, care vede în aspiraţiile înalte ale individului rezultatul cel mai perfect al evoluţiei colective Rec e jac De neînțeles (nr) Scopul autorului este un studiu logic al misticismului El vrea să definească limita dincolo de care raționalismul încetează să ne furnizeze idei, adică astfel de reprezentări care se găsesc o justificare dialectică; cu încă o sută- coroana, este necesar să aflăm mijloacele prin care iraționalul se face înțeles și intră ca element legitim în conștiința noastră Raționalismul susține că nu ni se dă cunoașterea absolutului; dar în același timp, absolutul, sub diferite nume și sub diferite forme, este proprietatea subiectivă a spiritului nostru Ori de câte ori gândul nostru dă peste ceva care nu poate fi adus în legătură logică apropiată sau îndepărtată cu restul ideilor minții noastre, de fiecare dată avem o conștiință a iraționalului în lucruri Iraționalul nu este același lucru cu incognoscibilul: chiar dacă rămânem pe baza unui agnosticism calm, totuși, sentimentul prezenței în lucruri a unui element inaccesibil cunoașterii trezește în noi o înclinație adormită către misticism În profunzimea cercetării științifice, așteptăm sentimentul a ceva nu numai nou, ci și veșnic ascuns pentru minte - așteptăm iraționalul, absolutul, "lucru în sine" În cursul experienței umane, atât în sfera teoriei, cât și în sfera practicii, există momente în care Absolutul este viu pentru noi și când acesta, dacă doar ne concentrăm atenția asupra lui, ne conduce inevitabil la o stare de misticism Indiferent cât de departe ar putea merge un mecanism în victoriile sale științifice, el nu va explica calitățile, nu îl va reduce la o formulă rațională Și acum, conștiința acestei calități a lumii, mai departe - conștiința structurii sale

sănătoase și predeterminismul transcendental al fenomenelor sale excită
în noi un sentiment irațional al Gândului Absolut Înălțimea dinamică și
matematică a lumii - conform învățăturii lui Kant, spectacolul infinit
al universului nu inspiră groază în conștiința noastră, deoarece
conștiința se simte superioară acestei măreții, iar mintea, ridicându-
se deasupra definițiilor sale și deasupra oricărei măsuri, simte mistic
propria sa transcendență în sine și o putere care nu are legătură cu
nimic, transcende totul și nu este limitată de nimic Pe tărâmul moral,
sentimentele datoriei și autonomiei voinței, resemnarea, reprezentările
Bunătății și Fericirii, păcatul și iertarea, plăcerea irațională care
însoțește o poruncă împlinită - toate acestea depășesc limitele
înțelegerii raționale și toate acestea luminează sufletul cu o lumină
mistică Nu o idee, ci mai degrabă opusul ei - un fel de confuzie
mentală ne prinde în fața unui atac irațional Biblioteca "Runivers"
REVIEW JOURNALOV Dar calea gândirii umane iraționale nu trebuie luată
prematur Cercetarea metodologică ar trebui să meargă cât mai departe
posibil Nescrupulozitatea, lenea mentală și factorii morbide creează
falși mistici care văd în firesc și în normal manifestarea
iraționalului, a super-legalului Mințile puternice și cinstite ajung la
mistic doar după lungi cercetări științifice, vin nemulțumiți cu
cunoașterea rațională Absolutul nu poate fi gândit dialectic, deoarece
este irațional; ea nu poate fi definită prin relații spațiale și
temporale, deoarece sfâșie întreaga țesătură, întregul context al
experienței și formează acel abis pe care Pascal îl vedea constant
lângă el Absolutul în conștiința umană capătă o formă antropomorfă
Acesta este un fapt care trebuie acceptat și care nu poate fi
condamnat, pentru că nu știm dacă personificarea antropomorfă a
absolutului denaturează de fapt legătura mistică cu acesta Toate
predicatele pentru absolut sunt determinate de rugăciune, iar aceasta,
în extazul și înălțimea lui, este cea care ne dezvăluie cel mai bine
esența sa Absolutul inimii, Dumnezeu, este sinteza în care, în toată
bogăția și diversitatea semnificațiilor sale, toate celelalte absolute,
ontologice, dinamice, estetice, se contopesc și devin limpezi
Absolutul, ca și frumusețea, ne poate apărea în imagini; este învelișul
lui psihologic Dar dacă pentru frumos este obligatoriu într-o anumită
și exterioară obiectivitate, atunci pentru ea nu are o astfel de
semnificație: contemplația mistică este accesibilă doar sentimentului
interior, care creează deja în sine imagini subiective, invizibile
pentru ceilalți și, în contrast cu limitatul puterea artei, dă naștere
unei halucinații, complete în același timp sunete, și culori, și viață
și mișcare Și dacă creativitatea unui geniu este în cele din urmă doar
joacă și distracție, atunci creativitatea mistică este profund serioasă
și dezinteresată și folosește imaginile nu de dragul lor, ci doar
pentru a se apropia de Absolut prin ele Numai în actul mistic spiritul,
desprins de experiență, își simte spontaneitatea și unitatea Misticii
își numesc starea somn, pentru că sunt apoi scufundați Biblioteca
"Runivers" REVIEW JOURNALOV exclusiv în imaginile lumii interioare;
totuși, acest somn nu este mai scump, nu este oare mai mare decât acele
momente în care conștiința este trează, dar este ținută captivă de
cerințele aparenței? Și cu cât autoaprofundarea mistică este mai
profundă, cu atât are mai puțină legătură cu toate ecourile și
reflectările realității exterioare, iar sub vălul uimrii tăcute din
sufletul unui mistic, chiar și imaginile interioare dispar treptat,
chiar și culorile și sunetele o halucinație Întregul suflet intră în
Absolut și se contopește cu El Fiecare religie în baza ei cea mai
interioară este mistică și oricine opune misticismului tradiția și

dogmele cu siguranță raționale se înșală Originea dogmei este irațională și, înainte de a se dezvolta în formula sa clară și logică, ea a trăit vag în extazul și contemplarea misticului Adevăratul obiect al religiei sunt viziunile inimii și produsele de nedemonstrat ale credinței A alunga iraționalul din religie este același lucru cu a alunga cantitatea din matematică Ba mai mult, raționalismul independent, apropierea liberă de Oficialul Absolut și simbolurile reci · singure, numai prin iubire și libertate, numai abdica, în care personalitatea noastră este detașată și autonomia noastră este dispărută, putem realiza adevărul numai cu binele sincer bunătatea şi putem atinge adevărul beatitudinea contemplaţiei mistice A Binet Măsurarea în psihologia individuală (Nr) Pentru a măsura sensibilitatea și intensitatea senzațiilor, psihologia are tehnici și metode precise Dar cum să măsori claritatea minții, inteligența rapidă și alte proprietăți intelectuale? Autorul admite că știința modernă nu are mijloacele pentru aceasta; dar, în același timp, subliniază câteva căi găsite empiric care i-au permis să aplice metoda de măsurare și în sfera mentală Binet a citit, de exemplu, înaintea școlarilor o frază din "Logica" lui Mill și apoi i-a pus să repete sensul ei; ca urmare, s-a obținut o anumită gradare a înțelegerii, care a servit drept bază pentru împărțirea în categorii a celor experimentați Sau, dându-le copiilor vreo poveste, le-a oferit în același timp o sarcină morală și le-a cerut Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV ax, ca și cum cineva ar fi acționat în locul eroului; ca urmare, din nou, mai multe categorii de dezvoltare morală Autorul înțelege că toate acestea nu sunt în esență o măsurătoare, ci doar o clasificare; dar, spera el, metodele propuse de el vor fi perfectionate si prin ajutorul lor se vor stabili diferente individuale in cadrul fiecarui grup G Gaillard Cercetare privată (Nr) Studiem lumea în termeni prea generali, en gros, și, unind diversitatea ei cu formule de legi convenabile minții noastre, nu observăm acele trăsături particulare, acea amprentă individuală și nerepetată prin care un lucru diferă de altul Generalizarea științifică închide de la noi infinitele modalități ale fenomenelor lumii, idiosincraziile lucrurilor și, prin urmare, știința adevărată, cunoașterea separatului, ne scapă Nu suntem, desigur, în situația de a epuiza întregul conținut al lumii în detaliile ei, dar cel puțin ceea ce ni se pare să nu fie supus atât de curând unei generalizări pseudo-filozofice Fizionomia fiecărui obiect, caracterul și condițiile sale de existență, nu se află în ceea ce are similar cu alții, ci în proprietatea sa specifică După cum spune Goethe, fiecare dintre noi este un individ și iubim doar individul Trebuie să transferăm această iubire individului din natură, iar toate nuanțele culorilor sale, toată varietatea și varietatea inepuizabilă a manifestărilor sale trebuie eliberate de puterea ilegală a clasificărilor uscate și incolore Pe lângă articolele notate, mai subliniem următoarele: Cainop - Despre măsurarea cantităților (nr); B Bourdon - Percepția profunzimii monoculare (autorul, ca și în articolul său anterior, expus la nr din "Probleme de filosofie", descrie experimentele care l-au condus la concluzia că putem percepe profunzimea doar foarte imperfect într-un monocular mod, mai ales când capul este nemișcat și când suntem înconjurați de obiecte necunoscute) (nr); Dugas și E Bernard-Leroy introduc cazuri foarte interesante ale fenomenului de depersonalizare (nr ,), iar R Tappeg și V Egger cu exemple de memorie și rememorare în vise (nr și) Y Aikhenwald Biblioteca "Runivers" Știri și note Scrisori către editor eu Răspuns la nota bibliografică despre cartea mea "Psihologie experimentală"

{Întrebări de filosofie și psihic , carte) Potrivit autorului necunoscut al notei bibliografice despre Psihologia Experimentală, "compilatorul acestei cărți a adunat într-un manual sistematic cele mai recente concluzii ale cercetării psihologice " Cuvintele de mai sus ale recenzentului nu definesc destul de corect natura muncii mele În compilarea lucrărilor mele, am folosit lucrările oamenilor de știință din cele mai diverse direcții Dacă munca mea* ar consta într-o "colecție de concluzii ale cercetării psihologice" ale altora, atunci rezultatul nu ar fi un "manual sistematic", ci doar o colecție de vederi conectate mecanic, care are aspectul unui sistem, nu de puține ori diferit până la contradicţie "Psihologia cu experiență" se bazează pe un studiu critic independent al literaturii diverse de știință Dar, fiind o carte de volum mic, ea, desigur, nu familiarizează cititorul cu însuși procesul acestui studiu, ci prezintă o singură concluzie pozitivă la care a condus În enumerarea autorilor ale căror scrieri sunt citate cel mai des în Psihologia experimentală, recenzentul din anumite motive nu i-a numit pe Ushinsky, Ulrici și mai ales pe Wundt, cel mai autoritar psiholog modern, deși în carte există mult mai multe referiri la el decât, pt exemplu, lui Fullier, Taine, Snegirev, indicat în nota bibliografică Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE Revizorul părea cel mai slab dintre toate la definiția științei pe care am propus-o Pe baza denumirii "Psihologie experimentală" (ψυχή-λόγος-experimental) și în ceea ce privește indicarea limitelor care o separă de psihologia rațională sau speculativă și de doctrinele formale - logică, etică și estetică, am adoptat următoarea definiție în § d : "Psihologia experimentală se numește știința vieții spirituale a omului, adică despre fenomenele de cunoaștere, sentiment și dorință Aceste fenomene sunt luate în considerare aici nu din punctul de vedere al modului în care ar trebui să se desfășoare conform cerințelor legilor sufletului, ci din punctul de vedere al modului în care apar de fapt și sunt cunoscute prin observarea de sine, sau interioară experienţă Potrivit venerabilului critic, "ultima tiradă este o neînțelegere evidentă; din ea se poate trage concluzia că legile psihologiei (?) sunt deja cunoscute Pentru cine este această tiradă o neînțelegere? Evident, nu pentru recenzent Este foarte îndoielnic că reprezintă o neînțelegere pentru alții Pare imposibil să nu observăm că în tirada, neaprobată de recenzent, accentul logic este pus pe cuvintele "nu cum (e) ar trebui (să fie executate)", "ci cum (ele) se întâmplă de fapt" Dar dacă accentul logic este pe cuvintele citate, iar concluzia logică din această frază urmează cu totul diferit Desigur, oricine dorește poate trage în mod arbitrar orice concluzie din asta Dar dacă concluzia este falsă, cartea nu este de vină Mai mult, pe pagina sa, de altfel, scrie direct și definitiv: logica, etica, estetica - "și-au pus sarcina de a determina și dezvălui legile cărora trebuie să se supună rațiunea, voința și imaginația cu inima în activitatea lor" În cele din urmă, voi lua un exemplu similar Am dat peste expresia: anatomia creierului este angajată într-un studiu științific nu al funcțiilor fiziologice ale sistemului nervos, ci al structurii acestuia Acest lucru duce neapărat la concluzia că funcțiile sistemului nervos sunt cunoscute?! Potrivit recenzentului, "autorul, în contradicție cu cuvintele citate, consideră că experiența internă sau autoobservarea nu este singura sursă de psihologie" Evident, această remarcă se bazează pe o comparație a § i cu § § și Dar era mai firesc să comparăm mai devreme § i c ѣ § Apoi Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE s-ar dovedi că nu există nicio contradicție în care recenzentul să mă înfășoare În plus, în aproape fiecare sistem psihologic, la

începutul acestuia, se dezvăluie ideea că viața psihică este cunoscută prin autoobservare și, în același timp, sunt adesea indicate și alte surse de psihologie; cu toate acestea, critica nu găsește nicio contradicție aici Nu o găsește, pentru că nu există Fără auto-observare este imposibil să observi viața altora După cum scrie Trot, "stările mentale, ca atare, sunt date numai în conștiința de sine a fiecărui subiect" (Fundamentals of Experimental Psychology) Dintr-un anumit punct de vedere, observarea vieții altora poate fi privită ca auto-observare Nu percepem direct viața altcuiva Recreăm într-un fel stările spirituale ale altuia în conștiința noastră pe baza expresiilor lor exterioare și numai după aceasta și în această condiție supunem aceste stări studiului În ceea ce privește "abundența de greșeli de tipărire grosolane" găsită în cartea mea, aceste greșeli de tipărire sunt într-adevăr multe, mai mult de , dar în cea mai mare parte sunt de puțină importanță; în plus, greșelile de tipărire observate sunt enumerate pe ultima pagină a cărții I Gobchansky ' II Având în vedere faptul că eu, subsemnatul, sunt "autorul necunoscut" al notei despre cartea domnului Gobchansky, este de datoria mea să clarific nedumeririle scrisorii anterioare I Cuvintele mele că domnul Gobchansky "a adunat într-un manual sistematic cele mai recente concluzii din cercetările psihologice" îi caracterizează corect cartea și nu conțin niciun reproș împotriva lui La urma urmei, nu exprim o asemenea absurditate precum autorul a adunat pur și simplu concluzii în timp ce un colecționar amator colecționează mărci poștale: eu spun că el a compilat aceste concluzii într-un manual sistematic, într-un manual și "a făcut o descriere vie și sensibilă a sufletului uman în starea sa normală și, parțial, patologică manifestări" Pentru a afla (cele mai recente concluzii ale cercetărilor psihologice), desigur, aceste studii trebuie studiate cu atenție, deoarece concluziile nu sunt divorțate de ele, nu sunt date de la sine și nu sunt asimilate mecanic; căci Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE pentru a cunoaște "concluziile recente" ale psihologiei, desigur, trebuie să se familiarizeze temeinic cu psihologia în toate direcțiile ei, cel puțin pe cele mai noi - toate acestea sunt prea clar implicate de la sine și nici eu, nici cititorii mea nota se putea îndoi pentru un minut de faptul* că domnul Gobchansky făcuse această muncă preliminară complexă - altfel nu ar fi putut să-și scrie cartea Astfel, domnul Gobchansky este justificat prin faptul că îi imput merit · Pentru a enumera toți autorii citați de domnul Gobchansky, nu m-am referit și m-am limitat doar la cei principali Chiar ar fi trebuit să-l menționez pe Wundt și să-l omit printr-o omisiune În cealaltă recenzie a cărții domnului Gobchansky, publicată în Russkiye Vedomosti, l-am numit pe Wundt printre sursele importante ale Psihologiei Experimentale Oriunde există un accent logic în orice frază, acesta trebuie să aibă în primul rând un sens logic Și iată ultima definiție a psihologiei experimentale dată de domnul Gobchansky, fără îndoială ascunsă - mai ales pentru studenți, adică tocmai pentru cei cărora autorul își intenționează în mod special ghidul său Din această definiție este într-adevăr clar care este obiectul psihologiei experimentale; dar din ea reiese clar că, pe lângă acestea din urmă, există și o astfel de știință care studiază fenomenele mentale "din punctul de vedere al modului în care ar trebui să fie realizate conform cerințelor legilor sufletului" Începătorul nu trage oare din aceste prime rânduri, care deschid prima Pagina a manualului, că legile sufletului și cerințele lor, adică, cu alte cuvinte, legile psihologiei în sensul cel mai larg, sunt deja cunoscute? stabilit a priori? Și este o astfel de concluzie dezirabilă și adevărată? Dacă anatomia are unul

dintre obiectele sale nu funcțiile fiziologice ale sistemului nervos, ci structura sa, asta nu înseamnă că funcțiile sistemului nervos sunt deja cunoscute: anatomia și fiziologia sunt două discipline diferite care există simultan Dar dacă ni se spune că există o știință care studiază fenomenele "din punctul de vedere al modului în care ar trebui să fie realizate conform cerințelor legilor", atunci rezultă că aceste legi sunt deja cunoscute dinainte și se află la nivelul baza acelei științe Nu este deloc convenabil, mai ales în sensul pedagogic, să scuturăm în mintea elevilor acel gând simplu, Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE că legile oricărui fel de fenomene nu se dezvăluie decât printr-un studiu preliminar al "aceste "fenomene și cum rămâne cu" normativitatea oricărui fel de știință nu poate fi spusă decât într-un sens definitiv condiționat, iar la pagina * i¿P a lui carte' Gob-chance clarifică corect / care este caracterul normativ al logicii, eticii și esteticii (aș spune doar că nu "trebuie să se supună", z "se supun"); dar de la i-a pagină la ib-a este departe și înainte ca studenții să ajungă la ea, "vor fi în puterea unei neînțelegeri complete < Odată realizată o definiție a științei, aceasta poate fi dezvoltată și explicată în continuare, dar nu pot fi introduse în ea elemente noi, mai ales cele care nu sunt în concordanță cu cele anterioare La începutul cărții sale, în definiția psihologiei experimentale, domnul Gobchansky spune clar că fenomenele psihice "sunt cunoscute prin autoobservare, sau prin experiența interioară Din aceste cuvinte nu se poate concluziona că auto-observarea este înțeleasă aici într-un sens atât de larg și totuși puțin semnificativ, care în esență distruge orice observație din lume și o reduce la auto-observare Da, și este foarte periculos să dai conceptelor științifice un sens atât de extensibil În cazul de față, acest dispozitiv - o convergență excesivă a experienței interioare cu observația - nu dezleagă, ci mai degrabă taie nodul gordian al controversatei și importante probleme metodologice a psihologiei Oricum ar fi, pentru exactitatea* și ireproșabilitatea definiției psihologiei experimentale, nu ar fi necesar să se arate atât de accentuat *în ea observarea de sine, sau experiența interioară, ca singura metodă a acestei științe Atunci următoarea discuție despre alte surse de psihologie nu ar fi sunat disonantă pentru studenți, ceea ce poate fi acum de temut Nu am numărat câte greșeli de tipărire sunt în cartea domnului Gobchansky Am observat doar că sunt multe, că își distorsionează propriile nume, că pe pagina a -a strică definiția deducției și inducției, iar pe pagina a -a, descrierea senzațiilor tactile și că, în sfârșit, nu toate dintre ele sunt stipulate pe ultima pagină Cred că voi spune în concluzie că domnul Gobchansky era prea mândru de recenzia mea asupra cărții sale În nota mea, eu, de altfel, mi-am exprimat convingerea că pa-γ Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" știri și note Munca domnului Gobchansky va aduce beneficii indubitabile studenților Aceasta înseamnă că, după părerea mea, corespunde scopului la care a aspirat domnul Gobchansky Dar ce fel de muncă nu are deficiențe private? Y Aikhenwald Cartea a fost publicată în revista "Issue of Philosophy and Psychology", cartea: f M S Korelin - Eseu de istoria gândirii filosofice în Renaștere Contemplarea lumii de Francesco Petrarh Odată cu aplicarea necrologelor lui M S Korelin, întocmite de Vl S Solovyov și V O Klyuchevsky Pagină -XV C k Biblioteca "Runivers"